

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 8.

ÅREN

1891—1895.

ÖFVERSTÅTHÅLLARE-EMMETETS UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR

STOCKHOLMS STAD.

1. Stadens allmänna beskaffenhet.

Uti Stockholms stads *gränser* har under perioden annan förändring ej egt rum, än att på grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref till Kammarkollegium den 30 september 1892 från och med början af år 1893 afskilts från Solna socken, Danderyds skeppslag och Stockholms län, samt i alla afseenden förlagts till Stockholms stad omkring 13,751.4 kvadratmeter (156,000 kvadratfot) samt från Stockholms stad afskilts och i alla afseenden tillagts Solna socken, Danderyds skeppslag och Stockholms län omkring 7,219.5 kvadratmeter (81,900 kvadratfot). Härjemte har genom förening den 20 mars 1893 gränsen mellan, å ena sidan, tomten nr 3 och 4 efter 1810 års nummerordning i kvarteret Danviks hospital inom Katarina församling och Stockholms stad och, å andra sidan, frälseskattelägenheten Klippan i Nacka socken, Svartlösa härad och Stockholm län blifvit bestämd. Hvilken arealförändring för Stockholms stad denna förändring kan medföra, är Öfverståthållareembetet likväl icke i tillfälle att nu uppgifva.

Enligt senaste af stadsingeniörkontoret verkställda beräkning omfattar Stockholms stad en *areal* af 3,118 hektar land och 509 hektar vatten, eller sammanlagt 3,627 hektar, sålunda fördelade:

Stadsdel.	Qvarter med bebyggda tomter.	Trädgårdar, åker och äng.	Skogs-, berg- och hagmark.	Stadens berg-, grus- och strandplatser.	Gator och allmänna platser.	Summa land.
	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.
Kungsholmen	40.10	178.95	133.02	4.06	13.84	369.97
Norrmalm och Östermalm	215.00	193.93	116.89	10.40	119.45	655.67
Djurgårdsskogen o. Beckholmen	5.20	0.79	7.58	—	1.68	15.25
Galervarfvet, Skepps- o. Kastellholmen	5.64	15.78	5.73	—	0.71	27.86
Helgeandsholmen	1.68	—	—	—	0.88	2.56
Staden mellan broarne	18.16	—	—	—	13.49	31.65
Riddarholmen	2.20	—	—	—	3.44	5.64
Södermalm	171.63	167.67	123.24	26.97	55.62	545.13
Långholmen	4.67	7.40	21.51	0.18	0.53	34.29
Summa hektar	464.28	564.52	407.97	41.61	209.64	1,688.02
Djurgårdens förra landsdel	—	381.70	1,048.53	—	—	1,430.23
Summa hektar	464.28	946.22	1,456.50	41.61	209.64	3,118.25

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utgiver ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse.....	1-72.
1. Stadens allmänna beskaffenhet.....	1.
2. Stadens invånare.....	2.
Tab. A. Stockholms stads administrativa indelning vid 1895 års slut.	2.
Tab. B. Befolkningens förändringar i Stockholm, åren 1851-1895....	3.
Tab. C. Utvandringen till och invandringen från främmande länder...	4.
Tab. D. Födelseorterna för Stockholms kyrkoskrifna befolkning, enligt folkräkningarna åren 1860-1890.....	5.
3. Näringar.....	18.
Tab. E. Fabrikerna i Stockholm åren 1886-1895.....	19.
4. Kommunikationer, sjöfart, varuutbyten.....	22.
5. Kameralförhållanden.....	22.
6. Politi.....	23.
Tab. F. Stockholms högskolas utgifter åren 1891-1895.....	37.
Tab. G. Inskrifne lärjungar och åhörare vid Stockholms högskola åren 1891-1895.....	38.
Tab. H. Resultaten af bostadsräkningen i Stockholm den 31 december 1894.....	57.
Tab. I. Gatornas tillväxt i längd och areal åren 1866-1895.....	61.
Tab. K. Arealen för olika beläggningsämnen i % af hela gatuytan....	62.
Tab. L. Fördelning af vattenförbrukningen åren 1891-1895.....	67.
Tab. M. Utvecklingen af vattenledningens rörnät.....	67.
Tab. N. Aktiebolag, som blifvit hos Öfverståthållareembetet anmälda åren 1891-1895.....	69.
Tab. N. Dödligheten inom dödsorsaksgrupperna i Stockholm åren 1876-1895.....	77.
Tab. O. Dödsorsakerna åldersvis åren 1891-1895, enligt helsovårdsnämndens berättelser.....	78.
 Tabellbilagor.....	 82-122.
Tab. 1. Folkmängden i Stockholms stad åren 1891-1895.....	82.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Stockholms stad åren 1891-1895.....	82.
Tab. 3. Tomter m. m. i Stockholms stad år 1895.....	83.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Stockholms stad år 1895....	83.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Stockholms stad år 1895.....	84.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar, i Stockholms stad år 1895, enligt lagfarter meddelade åren 1876-1895.....	86.
Tab. 7. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Stockholms stad år 1895.....	86.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 8.

ÅREN

1891—1895.

ÖFVERSTÅTHÅLLARE-EMMETETS UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR

STOCKHOLMS STAD.

1. Stadens allmänna beskaffenhet.

Uti Stockholms stads *gränser* har under perioden annan förändring ej egt rum, än att på grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref till Kammarkollegium den 30 september 1892 från och med början af år 1893 afskilts från Solna socken, Danderyds skeppslag och Stockholms län, samt i alla afseenden förlagts till Stockholms stad omkring 13,751.4 kvadratmeter (156,000 kvadratfot) samt från Stockholms stad afskilts och i alla afseenden tillagts Solna socken, Danderyds skeppslag och Stockholms län omkring 7,219.5 kvadratmeter (81,900 kvadratfot). Härjemte har genom förening den 20 mars 1893 gränsen mellan, å ena sidan, tomten nr 3 och 4 efter 1810 års nummerordning i kvarteret Danviks hospital inom Katarina församling och Stockholms stad och, å andra sidan, frälseskattelägenheten Klippan i Nacka socken, Svartlösa härad och Stockholm län blifvit bestämd. Hvilken arealförändring för Stockholms stad denna förändring kan medföra, är Öfverståthållareembetet likväl icke i tillfälle att nu uppgifva.

Enligt senaste af stadsingeniörkontoret verkställda beräkning omfattar Stockholms stad en *areal* af 3,118 hektar land och 509 hektar vatten, eller sammanlagt 3,627 hektar, sålunda fördelade:

Stadsdel.	Qvarter med bebyggda tomter.	Trädgårdar, åker och äng.	Skogs-, berg- och hagmark.	Stadens berg-, grus- och strandplatser.	Gator och allmänna platser.	Summa land.
	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.
Kungsholmen	40.10	178.95	133.02	4.06	13.84	369.97
Norrmalm och Östermalm	215.00	193.93	116.89	10.40	119.45	655.67
Djurgårdsskogen o. Beckholmen	5.20	0.79	7.58	—	1.68	15.25
Galervarvet, Skepps- o. Kastellholmen	5.64	15.78	5.73	—	0.71	27.86
Helgeandsholmen	1.68	—	—	—	0.88	2.56
Staden mellan broarne	18.16	—	—	—	13.49	31.65
Riddarholmen	2.20	—	—	—	3.44	5.64
Södermalm	171.63	167.67	123.24	26.97	55.62	545.13
Långholmen	4.67	7.40	21.51	0.18	0.53	34.29
Summa hektar	464.28	564.52	407.97	41.61	209.64	1,688.02
Djurgårdens förra landsdel	—	381.70	1,048.53	—	—	1,430.23
Summa hektar	464.28	946.22	1,456.50	41.61	209.64	3,118.25

Förändring i stadens administrativa indelning har under perioden egt rum endast i afseende å *indelningen i rotar*, i det att enligt stadsfullmäktiges, af Öfverståthållarembetet fastställda beslut, den 12 december 1892 åttonde roten, innefattande Jakobs församlings norra del och Johannes församling, från och med början af år 1893 delats i två rotar. Genom mantals-

nämndens beslut den 16 december 1892 blef gränsen mellan den 8:e och den nya roten Odengatan, hvarjemte bestämdes, att den nya roten skulle erhålla nr 21 och benämnas Vanadis-roten, samt 8:e roten kallas Roslagsroten och 7:e Jakobsroten.

Hufvudstadens *administrativa indelning* vid femårsperiodens slut framgår af nedanstående tabell A.

2. Stadens invånare.

Folkmängdsförhållanden. Stockholms stads *mantalsskrifna* folkmängd, som vid 1890 års slut utgjorde 245,331 personer, uppgick enligt tabell 1 vid utgången af 1895 till 267,100. Den absoluta tillväxten, eller 21,769 personer, är, enligt hvad tabell B (sid. 3) utvisar, lägre än under hvar och en af de tre närmast föregående femårsperioderna, af hvilka perioden 1881—1885 hann ända till en folkökning af 43,271 personer eller mer än dubbelt mot den nu senast gångna. Den relativa tillväxten för åren 1891—1895, utgörande 8.9 procent, är ännu mera underlägsen i jämförelse med äldre tider och står tillbaka för ej mindre än fem perioders tal af de åtta femårsperioderna mellan åren 1850 och 1890. Blott under åren 1851—1855 samt 1866—1875 var tillväxten ännu lägre.

Den nu gångna femårsperioden bildar alltså en tidrymd af relativ hvila efter de brådstörtade framstegen under 1880-talet. Vid närmare undersökning visar sig dock denna stagnation vara inskränkt egentligen till de tre första åren, eller 1891—1893, under hvilka Stockholms folkökning var så ringa, att högst få år under den senaste mansåldern kunna härmed jämföras. De båda sista åren åter, eller 1894 och 1895, bilda tydligen en återgång till mera normala förhållanden och inleda de nya framsteg, som efter all sannolikhet komma att karakterisera den nu ingångna femårsperioden 1896—1900.

Den närmare utredning angående hufvudstadens ekonomiska förhållanden dessa år, som lemnas under nästa afdelning, torde i sin mån belysa den här framträdande stagnationen af folkökningen under åren 1891—1893. Af tabell B synes, att den samma är direkt försakad af en stark minskning uti inflyttningen från landsorten, medan samtidigt utvandringen till främmande land nådde proportioner, som hvarken förr eller senare öfverträffats. Under året 1892 skulle enligt tabellen den totala utflyttningen till och med hafva öfverstigit inflyttningen, ett förhållande hvartill under flere årtionden knappast något motstycke förekommit i hufvudstaden. Emellertid må anmärkas, att den kyrkoskrifna folkmängden äfven detta år visar ett, om ock mindre betydande, inflyttningsöfverskott, och öfverhufvud torde den ringa folkökningen under dessa år enligt mantalslängderna till en del kunna förklaras genom afskrifningen af obefintliga, hvilken afskrifning under folkräkningsåret 1890 nedbragtes ända till 1,274 personer, hvadan efter all sannolikhet en betydande mängd personer under åren 1891—1893 affördes, hvilka varit inräknade uti folkmängden år 1890.

Tillväxtens stegring ånyo under periodens båda sista år visar sig vara beroende dels å en ånyo ökad inflyttning från landsorten, dels å en betydande nedsättning uti emigrationen, hvilken under dessa båda år var lägre, än hvad under årtionden

Tab. A.

Stockholms stads administrativa indelning vid 1895 års slut.

Territorialförsamlingar.	Rotar (21).	Bevillningsberedningsdistrikt (21).	Taxeringsdistrikt (7).	Uppbördsdistrikt (7).	Valkretsar för val af		Polisdistrikt (9).	Fattigvårdsdistrikt (8).	Läkaredistrikt (14).	Vaccinationsdistrikt (4).	Skorstensfejaretrakter (12).	Kompani-områden (6).
					riksdagsmän och magistratspersoner (5).	stadsfullmäktige (5).						
Storkyrko	I	I	I	I	I	I	I	Ett distr.	I	I	VIII	Nr 123
Kungsholms	IV, XVII	IV, XVII			III, V ²⁾	I	III	Ett distr.	III	I	I	127
Klara	II, III	II, III	II	II	II	II	IV	Ett distr.	II	II	I, III, VII	127
Jakobs- {	VII, VIII ¹⁾	VII, VIII ¹⁾	III	III	II	I, II, III ²⁾	VI	Ett distr.	VI	III	III, VI, VIII	123
Johannes {	VIII, XXI	VIII, XXI			II	II	IX		VII	III	III	123
Östermalms	IX—XI, XX	IX—XI, XX	V	V	IV	IV	VII	Ett distr.	VII—IX	III	IV, V, VIII	125
Adolf Fredriks	V, VI, XVIII	V, VI, XVIII	IV	IV	III	III	V	Ett distr.	II, IV, V	II	II, XII	124
Katarina	XII—XIV	XII—XIV	VII	VII	I	V	VIII	Ett distr.	X—XII	IV	IX, XI	129
Maria	XV, XVI, XIX	XV, XVI, XIX	VI	VI	V	V	II	Ett distr.	XIII—XIV	IV	X, XI	128

¹⁾ Till 8:de roten och bevillningsberedningsdistriktet höra af Jakobs församling kvarteren Sparfven, Käkenhusen och Polacken. — ²⁾ Af Kungsholms församling hör 4:de roten till tredje valkretsen och 17:de roten till den femte. — ³⁾ Till första valkretsen höra Skepps- och Kastellholmarna; till andra valkretsen kvarteren Sparfven, Käkenhusen och Polacken; till tredje valkretsen återstoden af Jakobs församling.

varit händelsen. Sistnämnda förhållande, som icke är något för Stockholm egendomligt, utan gäller för hela vårt land, har, såsom känt, sin grund uti de försämrade konjunkturerna uti Förenta staternas näringslif. Samtidigt har inom Sverige otvetydigt spårats en begynnelse till uppgående konjunkturer, hvilket gjort, att åtminstone året 1895 kan betecknas såsom ett i ekonomiskt afseende ovanligt fördelaktigt år.

Under här behandlade femårsperiod i dess helhet har *nativitetsöfverskottet* uppgått till 9,853 personer, mot 12,534 under närmast föregående period. Samtidigt har förlusten genom emigrationen, eller emigrantöfverskottet, uppgått till 8,669 personer, mot 8,884 under förra perioden, medan åter inflyttningvinsten från landsorten uppgått till något mer än 20,000 personer, mot öfver 30,000 under närmast föregående femårsperiod och ej mindre än omkring 40,000 under de märkvärdiga åren 1881—85.

Äfven nativitetsöfverskottet har alltså under denna period varit något lägre än under den föregående. Af tabell B synes, att detta har sin grund uti den starkt minskade nativitetsiffran, hvilken under dessa fem år varit lägre, än veterligen förut varit händelsen i Stockholm. Med afseende härå förtjenar dock anmärkas, att minskningen i de föddes antal under de senaste perioderna i främsta rummet är beroende å nedsättningen af antalet födelser utom äktenskapet, och att antalet äkta födde, om än under de sista åren lägre än under flere af de närmast

föregående femårsperioderna — hvilket af den minskade äktenskapsfrekvensen kunde väntas — icke understiger det relativa antal, som för några årtionden sedan var det för hufvudstaden normala.

Dödligheten, hvilken under förra femårsperioden nedgick till en siffra, som vida understeg all förut vunnen erfarenhet, har under denna period ytterligare något minskats, till trots för den tillfälliga ökningen år 1891 genom influensan. Under de tre åren 1893—1895 har Stockholms dödstal för första gången nedgått under 20 ‰, och år 1895 utgjorde detsamma till och med endast 17.4 ‰, ett resultat hvars uppnående i våra dagar väl ingen för ett par årtionden sedan skulle kunnat ana.

Såsom af tabell B framgår, har *utvandringen* till främmande land under de fem åren uppgått till 11,812 personer, eller ungefär samma siffra — 11,385 — som för de fem åren derförut. *Immigrationen* har deremot ökats något, från 2,501 personer under förra perioden till 3,143 under den nu senast gångna. I anslutning till föregående femårsberättelser meddelas i *tabell C* (sid. 4) en detaljerad framställning af den totala emigrationen och immigrationen från och till hufvudstaden för så lång tid tillbaka, som man om hvardera eger kännedom.

Under de fyrtiofem åren 1851—1895 hafva från staden emigrerat öfver 42,000 människor, eller mer än en sjundedel af dess nuvarande befolkning. Under de tjugu åren 1876—1895

Tab. B.

Befolkningens förändringar i Stockholm, åren 1851—1895.

Åren	Mantals-skrifven folkmängd vid periodens slut.	Medel-folk-mängd. ²⁾	Under perioden utgjorde hela absoluta antalet för							Årligen på 1,000 af medelfolkmängden.								
			Lef-vande födde.	Af-lidne.	Ut-van-drade.	In-van-drade.	Inflytt-ning från lands-orten. ³⁾	Folkökningen.			Lef-vande födde.	Af-lidne.	Ut-van-drade.	In-van-drade.	Inflytt-ning från lands-orten. ³⁾	Folkökning.		
								Nativitets-öfverskott.	Inflytt-nings-öfverskott.	Summa.						Nati-vitets-öfver-skott.	Inflytt-nings-öfver-skott.	Summa.
1851—1855 ¹⁾	97,952	95,189	16,276	21,337	508	?	10,451	— 5,061	9,943	4,882	34.2	44.8	1.1	?	22.0	—10.6	20.9	10.3
1856—1860 .	109,878	103,050	18,937	19,850	166	?	13,005	— 913	12,839	11,926	36.7	38.5	0.3	?	25.2	— 1.8	24.9	23.1
1861—1865 .	126,180	122,395	22,175	21,022	1,461	?	16,610	+ 1,153	15,149	16,302	36.2	34.3	2.4	?	27.1	+ 1.9	24.7	26.6
1866—1870 .	133,597	135,836	22,440	20,616	3,718	?	9,311	+ 1,824	5,593	7,417	33.1	30.4	5.5	?	13.7	+ 2.7	8.2	10.9
1871—1875 .	144,974	144,848	23,457	25,418	2,596	2,215	15,719	— 1,961	13,338	11,377	32.4	35.1	3.6	0.3	21.7	— 2.7	18.4	15.7
1876—1880 .	167,868	165,287	25,774	21,544	3,698	1,725	20,637	+ 4,230	18,664	22,894	31.2	26.1	4.5	2.1	23.8	+ 5.1	21.4	26.5
1881—1885 .	211,139	190,780	31,364	23,195	6,976	2,484	39,594	+ 8,169	35,102	43,271	32.9	24.3	7.3	2.6	41.5	+ 8.6	36.8	45.4
1886—1890 .	245,331	232,117	37,127	24,593	11,385	2,501	30,542	+ 12,534	21,658	34,192	32.0	21.2	9.8	2.2	26.3	+ 10.8	18.7	29.5
1891—1895 .	267,100	256,754	35,552	25,699	11,812	3,143	20,585	+ 9,853	11,916	21,769	27.7	20.0	9.2	2.4	16.1	+ 7.7	9.3	17.0
1886	216,807	219,375	7,517	4,902	1,949	561	4,441	+ 2,615	3,053	5,668	34.3	22.3	8.9	2.6	20.1	+ 12.0	13.8	25.8
1887	221,551	225,513	7,369	5,014	2,653	462	4,580	+ 2,355	2,389	4,744	32.7	22.2	11.8	2.6	20.3	+ 10.5	10.5	21.0
1888	228,118	231,477	7,412	4,732	2,585	428	6,044	+ 2,680	3,887	6,567	32.0	20.4	11.2	1.8	26.2	+ 11.6	16.8	28.1
1889	236,350	239,245	7,439	4,966	1,877	506	7,130	+ 2,473	5,759	8,232	31.1	20.8	7.8	2.1	29.8	+ 10.3	21.1	34.4
1890	245,331	244,977	7,390	4,979	2,321	544	8,347	+ 2,411	6,570	8,981	30.2	20.3	9.5	2.2	34.1	+ 9.9	26.8	36.7
1891	248,051	248,491	7,636	5,673	3,612	506	3,863	+ 1,963	757	2,720	30.7	22.8	14.5	2.6	15.5	+ 7.9	3.0	10.9
1892	249,252	251,551	7,104	5,309	3,012	488	1,930	+ 1,795	— 591	1,201	28.2	21.1	12.0	1.9	7.8	+ 7.1	— 2.3	4.8
1893	252,937	254,806	7,010	5,074	2,782	580	3,951	+ 1,936	1,749	3,685	27.5	19.9	10.9	2.3	15.5	+ 7.6	6.9	14.5
1894	259,304	260,811	6,940	4,989	1,022	763	4,675	+ 1,951	4,416	6,367	26.6	19.1	3.9	2.9	17.9	+ 7.5	16.9	24.1
1895	267,100	268,112	6,862	4,654	1,384	806	6,166	+ 2,208	5,588	7,796	25.6	17.4	5.2	3.0	22.3	+ 8.2	20.9	29.1

¹⁾ Vid 1850 års slut utgjorde folkmängden 93,070 personer. — ²⁾ Medelfolkmängden är den af Statistiska Centralbyrån beräknade och afser alltså efter år 1860 den kyrkoskrifna folkmängden. — ³⁾ Talen afse öfverskottet af från landsorten inflyttade utöfver dit utflyttade. — ⁴⁾ Talet afser endast året 1875.

Tab. C. Utvandringen till och invandringen från främmande länder.

Grupper.	1851—1895.	1876—1895.		1891—1895.	
	Utvandrare.	Utvandr.	Invandr.	Utvandr.	Invandr.
I. Hela antalet . .	42,320	33,871	9,853	11,812	3,143
Deraf					
Till (från) utomeurop. länder ¹⁾	29,578	25,465	2,738	9,911	1,510
Till (från) europeiska länder ¹⁾	12,742	8,406	7,115	1,901	1,633
II. Kön.					
Män	22,995	17,865	5,575	5,668	1,763
Qvinnor	19,325	16,006	4,278	6,144	1,380
III. Civilstånd.					
a) Hela utvandringen.					
Gifta män	3,697	3,154	1,069	1,209	425
Gifta qvinnor	3,482	2,939	1,041	1,132	368
Barn	5,452	4,531	1,351	1,927	433
Ogifta män och enklingar .	16,576	12,461	3,827	3,496	1,092
Ogifta qvinnor och enkör .	13,113	10,786	2,565	4,048	825
b) Utomeuropeiska länder (till — från).¹⁾					
Gifta män	2,817	2,499	390	1,023	235
Gifta qvinnor	2,506	2,188	277	891	158
Barn	4,028	3,485	298	1,642	180
Ogifta män och enklingar .	10,625	8,895	1,105	2,929	555
Ogifta qvinnor och enkör .	9,602	8,398	668	3,426	382
c) Europeiska länder (till — från).¹⁾					
Gifta män	880	655	679	186	190
Gifta qvinnor	976	751	764	241	210
Barn	1,424	1,046	1,053	285	253
Ogifta män och enklingar .	5,951	3,566	2,722	567	537
Ogifta qvinnor och enkör .	3,511	2,388	1,897	622	443
IV. Yrke.					
Industri	14,217	10,517	3,854	3,664	1,244
Handel	2,043	1,726	861	693	220
Sjöfart	514	420	135	138	42
Jordbruk	312	225	86	57	18
Arbetare (obest.)	4,507	4,046	672	1,408	256
Tjenstehjon	7,860	6,082	1,102	1,907	240
Öfriga eller okänt	12,837	10,855	3,143	3,945	1,123
V. Land (till — från).					
Nordamerikas Förenta stater	28,853	24,740	2,586	9,186	1,358
Finland och Ryssland . . .	4,895	2,953	2,680	594	506
Danmark	1,939	1,207	917	221	179
Tyskland	2,320	1,709	2,055	438	523
Storbrittanien och Irland .	823	641	263	162	78
Norge	862	664	568	285	176
Öfriga eller okänt	2,628	1,957	784	926	323

¹⁾ För åren 1851—1890 afses med »utomeuropeiska länder» endast Amerika (Förenta staterna) och med »europeiska länder» samtliga öfriga. Skilnaden är dock i det hela oväsentlig.

hafva utvandrat nära 34,000, hvaraf något öfver 8,000 till europeiska länder. Sistnämnda utvandring uppväges, såsom af tabellen synes, i det närmaste af en motsvarande inflyttning (eller återinvandring), hvadan den egentliga förlusten representeras af den utomeuropeiska emigrationen. Under de sista fem åren har denna uppgått till vid pass 10,000 personer, mot hvilka svarar en immigration af blott 1,500.

En egenhet för denna period är, att inom den samfälda emigrationen qvinnornas antal varit större än männens. När härtill kommer, att de manliga immigranterna äro flere än de qvinliga, blir nettoförlusten af män endast 3,905, men af qvinnor 4,764. Dock må härvid erinras, att männens emigration delvis är mindre fullständigt redovisad än qvinnornas.

En anmärkningsvärd episod inom dessa års utvandring är ock den hastigt uppståndna, men lika hastigt upphörda emigrationen till Brasilien. Till följd af den nya brasilianska regeringens kraftigt bedrifna verksamhet genom agenter i flere länder, uppjagades den europeiska utvandringen till detta land i en ovanlig grad, och äfven från Sverige afreste dit, synnerligast under år 1891, mer än 2,000 personer, hvaraf ungefär en fjerdedel från Stockholm. Sedan såväl klimat som öfriga förhållanden visat sig vara för nordeuropeer högeligen ogynsamma och till följd häraf en stor del af utvandrarne snart nog omkommit, återvände flertalet af de öfriga till hemlandet eller uppsökte andra transoceaniska länder, hvarefter utvandringen från Sverige till Brasilien nästan helt och hållet upphörde.

Angående orsakerna till utvandringen har Öfverståthållare-embetet fortfarande icke skäl att frångå det i föregående femårsberättelser uttalade omdömet, att desamma väsentligen äro af ekonomisk art. Skulle för framtiden, såsom nu några år varit händelsen, förhållandena i Nordamerikas Förenta stater ej längre medgifva någon större utvandring dit, uppstår förmodligen i den svenska emigrationen en betydelsefull vändpunkt, då antingen nya bestämmelseorter måste uppsökas, eller om detta endast i mindre utsträckning låter sig göra, Sverige kanske får ånyo behålla en större del af den ungdom, som man sedan länge vant sig vid att se i många tusental hvarje år öfvergifva fäderneslandet. För Sveriges såväl ekonomiska som sociala utveckling skulle en förändring i dylik riktning uppenbarligen vara af en mycket stor betydelse.

Det starka inflytande, som amerikanska kulturströmningar under de senaste årtiondena utöfvat å massan af den svenska befolkningen, genom den lifliga samfärdsel och det folkbyte, som här kommit till stånd, har under denna period gifvit sig tillkänna med oförminskad eller till och med ökad styrka. Under ingen föregående period har antalet återvändande amerikafarare varit så stort som under den nu gångna.

I fråga om folkbytet med inrikes orter hafva under periodens lopp vunnits nya upplysningar genom den numera afslutade 1890 års folkräkning. Ut i tabellen D (sid. 5) meddelas med ledning häraf en öfversigt af befolkningens i hufvudstaden födelseorter, såväl vid nyssnämnda folkräkning som vid de tre närmast föregående.

Att endast en mindre del af Stockholms innebyggare äro i staden födde, bekräftar sig vid hvarje ny folkräkning och utpräglade sig år 1890 starkare än någonsin. Endast 40 % af befolkningen befunnos nämligen vid detta tillfälle räkna Stockholm såsom födelseort, hvadan alltså ej mindre än 60 % inflyttat från andra orter. Af samtliga 246,454 innebyggare i

Stockholm år 1890 voro nämligen endast 99,035 födda inom staden, och å andra orter alltså 147,419. Af dessa sistnämnda voro 21,000 födda i Stockholms län, mer än 15,000 i Kalmar län, öfver 14,000 i Östergötlands län o. s. v. ända ned till Hallands samt de tre nordligaste länen, som lemnat endast några hundratal. Räknadt från 1880 har tillväxten uti inflyttningen varit synnerligen stark från Stockholms, Kalmar, Malmöhus, Skaraborgs och Kopparbergs län, hvilkas redan förut betydande kontingenter alla vuxit med mera än 50 %. Äfven i fråga om de inflyttade från Gefleborgs samt Vesternorrlands och Jemtlands län har den relativa tillväxten varit lika stark, om än de absoluta beloppen här äro mindre framträdande.

Genom en särskild undersökning har utrönts *fördelningen mellan infödde och inflyttade inom olika åldrar*. En öfversigt af hithörande resultat meddelas i närmast följande tabell:

Ålder.	Hela folk- mängden.	Deraf		Infödde i %.
		Infödde.	Inflyttade.	
0—5 år	27,419	25,358	2,061	92.5
5—15 „	37,250	28,543	8,707	76.6
15—30 „	71,358	23,065	48,293	32.3
30—60 „	92,550	17,549	75,001	19.0
60 år och deröfver	17,877	4,520	13,357	25.3
Summa	246,454	99,035	147,419	40.2

Tab. D. Födelseorterna för Stockholms kyrkoskrifna befolkning, enligt folkräkningarna åren 1860—1890.

Födelseort.	År 1860.	År 1870.	År 1880.	År 1890.
Stockholms stad	47,903	58,899	69,744	99,035
Stockholms län	9,575	10,368	12,768	21,023
Uppsala län	5,847	5,606	6,018	8,897
Södermanlands län	7,021	7,881	8,853	13,201
Östergötlands län	6,270	8,430	10,652	14,394
Jönköpings län	2,888	3,594	4,056	5,267
Kronobergs län	1,055	1,663	2,465	3,481
Kalmar län	3,917	5,967	9,780	15,471
Gotlands län	1,231	1,427	1,532	2,604
Blekinge län	1,612	2,074	2,700	3,966
Kristianstads län	811	1,024	1,341	1,960
Malmöhus län	1,539	1,912	2,505	3,934
Hallands län	270	327	506	696
Göteborgs och Bohus län	1,301	1,718	2,034	2,767
Elfsborgs län	999	1,542	2,116	3,553
Skaraborgs län	2,895	4,067	6,248	10,623
Värmlands län	2,229	3,035	4,475	6,654
Örebro län	4,024	4,824	6,124	8,789
Vestmanlands län	4,267	4,106	4,461	6,562
Kopparbergs län	1,639	1,763	2,259	2,762
Gefleborgs län	892	1,021	1,237	2,202
Vesternorrlands län	538	648	803	1,318
Jemtlands län	142	175	188	318
Vesterbottens län	461	522	479	688
Norrbottnens län	493	483	480	562
Utrikes ort	2,402	2,779	3,323	4,233
Okänd ort	170	101	928	494
Summa	112,391	136,016	168,775	246,454

Det visar sig häraf, att de inföddes andel inom hela befolkningen vexlar i synnerligen hög grad, när åldersgrupperna särskiljas. I den späda åldern 0—5 år utgöras mer än nio tiondedelar af infödde, i skolåldern 5—15 år åter endast tre fjerdedelar, i åldern 15—30 år endast en tredjedel och i åldern 30—60 år icke fullt en femtedel. Inom de högre åldrarna stiger de inföddes procenttal något ånyo, till följd af minskad inflyttning.

Af samtliga vuxna innebyggare i hufvudstaden, utgörande, om femtonårsåldern sättes såsom gräns, i allt 181,785 personer, voro endast 45,134 födda i Stockholm, alltså blott 24.8 %, eller i rundt tal en fjerdedel. Vid bedömandet af åtskilliga för hufvudstaden egendomliga förhållanden torde vederbörlig hänsyn till detta faktum vara af icke oväsentlig betydelse.

Inom olika *statsdelar* har den mantalsskrifna folkmängden vid periodens början och slut äfvensom, till jemförelse härmed, åren 1880 och 1885 uppgått till följande belopp:

	År 1880.	År 1885.	År 1890.	År 1895.
Staden inom broarne	13,348	12,422	11,561	12,025
Klara	19,178	18,682	18,584	18,331
Jakob	12,775	14,013	14,110	14,223
Johannes	8,323	11,367	16,215	18,092
Östermalm (m. Djurg.)	31,806	41,575	48,387	55,367
Adolf Fredrik	18,603	30,116	41,842	44,268
Kungsholmen	13,690	20,154	26,043	28,542
Katarina	26,396	33,726	37,585	41,514
Maria	23,749	29,084	31,001	34,735
Summa	167,868	211,139	245,331	267,100

Starkast har folkökningen under de senaste fem åren varit å Östermalm, der den uppgått till 14.4 %. På Södermalm har tillväxten utgjort 11.2 %, på Kungsholmen 9.8 % samt på Öfre Norrmalm (Adolf Fredriks och Johannes församlingar) 7.4 %. Under förra perioden ökades Öfre Normalms folkmängd med nära 40 %. — I de centrala delarna har folkmängden såsom vanligt varit ungefär stationär.

Stockholms kyrkoskrifna folkmängd uppgick den 31 december 1895 till 271,638 personer, eller 4,538 personer flere än den mantalsskrifna (jfr tab. 1).

Befolkningens välstånd. Utom det allmänna intyg om ett stigande eller fallande välstånd, som lemnas af en fullständig näringsstatistik, torde ett kriterium i detta afseende i viss mån kunna hemtas af uppgifterna dels angående fastighetsvärdet och den uppskattade inkomstens belopp samt dels angående de penninginrättningar, som företrädesvis uppsamla den stora allmänhetens besparingar eller, i tillfälle af behof, mot enklaste säkerhet lemna länshjelp. Hvar och en af dessa källor för sig gifver följande intyg om välmågans utveckling eller aftagande under perioden i jemförelse med närmast föregående tider.

Taxeringsvärdet af till bevillning uppförda fastigheter uppgår till följande belopp:

År.	Samtliga städer. Kronor.	Stockholm. Kronor.	Stockholm i %.
1865	404,201,997	112,970,491	35.4
1870	441,989,579	154,075,066	34.9
1875	507,820,627	176,888,615	34.8
1880	775,067,985	261,883,620	33.8
1885	983,413,664	402,674,450	40.9
1890	1,107,110,915	469,218,640	42.4
1895	1,223,194,340	501,029,900	41.0

Till jemförelse må här erinras om, att Stockholms folk-mängd år 1865 uppgick till 26·7 % af samtliga städers och år 1895 till 27·7 %.

Uppskattade inkomsten af kapital, rörelse, näring eller yrke samt allmän och enskild tjenstbefattning eller pension har utgjort (i femårssummor, ej årliga medeltal):

Åren	I hela riket. Kronor.	I Stockholm. Kronor.	Stockholm i %.
1871—1875 . . .	1,125,492,242	227,322,016	20·2
1876—1880 . . .	1,419,019,572	298,346,346	21·0
1881—1885 . . .	1,634,880,247	356,166,831	21·8
1886—1890 . . .	1,841,342,520	426,087,814	23·1
1891—1895 . . .	2,187,358,897	514,149,157	23·5

Hufvudstadens andel af landets hela taxerade inkomst af kapital och arbete har alltså under dessa tjugufem år hållit sig uppe vid något mer än en femtedel samt småningom ökats. Till en del torde ökningen böra tillskrifvas den höjning af det bevil-lningsfria afdraget, hvilken 1883 års bevilningsförordning medgifver för vissa orter och hvilken äfven i Stockholm blifvit genomförd.

Här nedan anföras de belopp, hvartill den taxerade in-komsten af kapital och arbete i årligt medeltal uppgått på hvarje invånare i hufvudstaden. För fullständighetens skull är dervid tillagd jemväl inkomsten af fastighet, hvilken här i hvarje fall anslagits till 5 % af taxeringsvärdet. Det säger sig sjelft, att sistnämnda uppskattning ej afser att innebära någon verklig värdering af fastighetsafkastningen, för hvilken värdering till-räckliga stödjepunkter ej föreligga; men genom här gjorda an-tagande vinnes alltid en föreställning om fastighetsvärdets stig-ande eller fallande samt dess ungefärliga förhållande till in-komsten af kapital och arbete. På hvarje invånare utgjorde alltså under nedannämnda tider årliga beloppet af:

Åren.	Uppskattad inkomst. Kronor.	5 % af fastighetsvärdet. Kronor.	Summa. Kronor.
1871—1875	314	57	371
1876—1880	361	71	432
1881—1885	373	88	461
1886—1890	367	96	463
1891—1895	400	96	496

Medan det relativa fastighetsvärdet förblifvit stillastående under tiden 1891—1895, har den uppskattade inkomsten af kapital eller arbete betydligt ökats, tvärtemot förhållandet under föregående perioder.

Beräknas den fastställda *bevilningen* af inkomst, likaledes i medeltal för hvarje invånare, befinnes densamma hafva utgjort:

Åren.	Medel-folkmängd.	Inkomst bevilning.	Årligen pr inv.
1876—1880	165,287	2,465,018·46 kr.	2·98 kr.
1881—1885	190,780	2,923,772·82 »	3·07 »
1886—1890	232,117	3,231,093·14 »	2·78 »
1891—1895	256,754	3,781,917·07 »	2·95 »

Äfven denna jemförelse synes visa, att åren 1891—1895 varit en tid af ekonomiskt framåtskridande.

Till kännedomen om välståndet särskildt inom befolkningens bredare lager lemnar omsättningen i sparbankerna ett särdeles godt bidrag, och meddelas först följande siffror angående *rörelsen i Stockholms stads sparbank*:

Vid slutet af år	Antal delegare.	Delegarnes behålln., i kr.	Delegare pr 100 inv.	Behålln. pr inv., i kr.
1865	27,043	4,472,523	21	35·4
1870	42,292	7,805,773	32	58·4
1875	65,740	14,048,570	45	96·9
1880	73,784	14,857,638	44	88·5
1885	88,256	19,285,396	42	91·3
1890	95,666	21,784,731	39	88·8
1895	83,856	26,267,337	31	96·7

Minskningen i antalet delegare egde egentligen rum under år 1891, då innestående behållningen å ej mindre än 10,164 sparbanksböcker öfverfördes till preskriberade medels konto.

Förhållandet mellan insättningar och uttagningar framgår af nedanstående öfersigt:

Åren	Insättningar. Kronor.	Uttagningar. Kronor.	Öferskott af insättn. Kronor.	Delegarnes ranta. Kronor.
1866—1870 . . .	8,052,486	6,049,209	+ 2,003,277	1,329,973
1871—1875 . . .	15,897,803	12,058,836	+ 3,838,967	2,403,831
1876—1880 . . .	16,362,344	18,585,332	— 2,222,988	3,032,056
1881—1885 . . .	19,664,944	18,946,377	+ 718,567	3,709,191
1886—1890 . . .	21,751,646	23,320,170	— 1,568,524	4,067,859
1891—1895 . . .	22,102,988	21,850,674	+ 252,314	4,230,292

Öferskottet af insättningar 1891—1895 är väl temligen obetydligt, men angifver dock en väsentlig förbättring mot närmast föregående period. För öfrigt är att märka, att nämnda öfver-skott härrör uteslutande från de tre sista åren.

Stockholms stads sparbank är emellertid icke den enda anstalt i hufvudstaden, som mottager de mindre bemedlades besparingar. Oafsedt de sparkasseafdelningar, som finnas vid åtskilliga aktie-banker och enskilda banker, måste man särskildt taga i beräk-ning dels *Stockholms läns sparbank*, hvilken hemtar en stor del af sin kundkrets från sjelfva hufvudstaden, dels *Postsparbanken*. Länets sparbank räknade inom Stockholm vid 1895 års slut 26,532 delegare med en sammanlagd behållning af 11,963,666 kr., mot 24,549 delegare och 9,233,373 kronors behållning vid slutet af år 1890. Insättningarna hafva under perioden öfver-stigit uttagningarna med 848,595 kr. En ännu mer storartad utveckling visar Postsparbankens verksamhet. Vid 1890 års slut funnos vid kontoren i Stockholm 28,345 delegare; fem år senare hade antalet vuxit till 94,212, och samtidigt delegarnes behållning från 1,111,899 kr. till 3,408,561 kr. Insättningarna hafva under åren 1891—1895 uppgått till 6,528,037 kr. och uttagningarna till 4,229,860 kr.

Om sparbanksstatistiken företrädesvis angifver välståndet hos handverksklassen, mindre handlande o. d., så eger man för det ekonomiska tillståndet inom fattigare samhällsklasser ett negativt bevis i pantlånerörelsen. Vid de offentliga *pantlåne-inrättningarne* har utlåningen visat följande omfattning:

Åren.	Utgifna lån. Antal.	Lånebelopp. Kronor.	Årligen pr inv. Kronor.
1861—1865	710,822	6,210,196	10·15
1866—1870	759,462	7,017,845	10·33
1871—1875	737,950	6,805,781	9·40
1876—1880	1,351,407	12,284,311	14·86
1881—1885	1,785,687	17,275,939	18·11
1886—1890	2,239,048	23,699,278	20·42
1891—1895	2,685,527	32,022,544	24·94

Stockholms stads pantlåneinrättning upphörde år 1891, hvadan uppgifterna för de sista åren endast afse Stockholms pantaktiebank och Arbetarringens banks pantlånerörelse, af hvilka anstalter den förra utlemnat 2,253,404 lån å sammanlagt 25,308,486 kr. och den senare 432,123 lån å 6,714,058 kr. Den jemna stegringen af rörelsen synes antyda, att allmänheten allt mer vänder sig till de offentliga pantlåneinrättningarna från de privata, och det vore måhända förhastadt att af de högre talen för åren 1891—1895 utan vidare sluta, att lånebehovet under sagde tid varit större.

Vid de af Öfverståthållareembetet handhafda *utsökningsmål* har sammanlagda ådömda skuldbeloppet utgjort, i och för sig och jemfördt med folkmängden:

Åren	Medel-folkmängd.	Ådömdt belopp. Kronor.	Årl. pr inv. Kronor.
1871—1875	144,848	3,054,707	4.22
1876—1880	165,287	4,480,286	5.42
1881—1885	190,780	4,520,483	4.74
1886—1890	232,117	8,706,084	7.50
1891—1895	256,754	5,311,812	4.14

Det relativa beloppet för åren 1891—1895 är alltså det lägsta, som förekommit på lång tid.

Beloppet af beviljade lagfarter äfvensom den del deraf, som tillkommit efter *utmätning eller konkurs*, har utgjort:

Åren	Lagfarter. Kronor.	Deraf efter utmätning el. konkurs. Kronor.	I %.
1871—1875	80,609,443	4,243,724	5.3
1876—1880	95,252,962	1,443,695	1.5
1881—1885	219,636,643	2,151,851	1.0
1886—1890	236,788,030	27,116,527	11.4
1891—1895	155,575,839	23,908,681	15.4

Det absoluta beloppet af köpeskilling för de fastigheter, som försålts efter utmätning eller konkurs, har sålunda nedgått något, men stillastående inom byggnadsverksamheten kommer procenttalet att synas mycket högt.

Till de negativa bevisen på välmågens stigande och fallande hör äfven beloppet af *resterande utskylder*. Här inverka dock äfven andra omständigheter, såsom i första rummet de skattdragandes större eller mindre villighet att fullgöra sina samhällspligter. Hvad först beträffar antalet utfärdade debetsedlar samt antalet efter behörig uppbördsstämman resterande sådana, utgjorde de:

Åren.	Utfärdade debetsedlar.	Deraf resterande.	%.
1871—1875	248,162	145,170	58.5
1876—1880	283,078	161,899	57.2
1881—1885	346,506	215,782	62.3
1886—1890	418,660	269,037	64.3
1891—1895	451,590	281,156	62.3

Såsom Öfverståthållareembetet på annat ställe i berättelsen omtalar, har i utskyldernas fördelning å olika uppbördsstämmor en förändring under perioden vidtagits, som gör det svårt att anställa en direkt jemförelse med föregående tider beträffande procenten af resterande utskylder. Emellertid har nämnda procent, nu liksom förr, varit vida lägre, än man af nyss anförda tal skulle kunna förmoda. Det är nämligen — af naturliga

skäl — i främsta rummet de lägst beskattade, som försumma att betala sina skatter. Under åren 1891—1895 påfördes utskylder till belopp af 11,215,109 kronor att betalas å första stämman och häraf funnos efter stämman resterande 2,327,500 kronor eller 20.8 %.

Som en god mätare af det ekonomiska tillståndet har slutligen af gammalt betraktats antalet *ingångna äktenskap*, och har detta utgjort:

Åren.	Medel-folkmängd.	Ingångna äktenskap.	Årl. på 1,000 inv.
1871—1875	144,848	6,524	9.01
1876—1880	165,287	7,545	9.13
1881—1885	190,780	8,931	9.36
1886—1890	232,117	9,805	9.45
1891—1895	256,754	9,558	7.45

Medeltalet pro mille för perioden 1891—1895 ställer sig alltså lägre än för hvar och en af de fyra närmast föregående femårsperioderna och är, om man undantager åren 1866—1870, det lägsta kända, som någonsin förekommit. Det må här lemnas derhän, huruvida detta verkligen berott på, att svårigheten att bilda ett eget hem varit större än tillförene, eller om orsaker, mera verkande på längden samt af annan än ekonomisk art, mest bidragit att sänka äktenskapssiffran.

I det hela synas de anförda uppgifterna tyda på en förbättring af det ekonomiska tillståndet, åtminstone i jemförelse med den ogynnsamma tiden 1886—1890.

Befolkningens sedliga ståndpunkt och den skilnad, femårsperioden 1891—1895 i detta hänseende företer, jemförd med närmast föregående perioder, torde i någon mån belysas genom följande uppgifter.

Antalet *genom skiljobref upplösta äktenskap* har utgjort, i jemförelse med antalet ingångna:

Åren.	Ingångna äktenskap.	Skilsmässor.	Skilsmässor mot 1,000 ingångna äktenskap.	
			Stockholm.	Hela riket.
1871—1875	6,524	197	30.2	5.8
1876—1880	7,545	272	36.1	7.1
1881—1885	8,931	295	33.0	7.4
1886—1890	9,805	363	37.0	8.6
1891—1895	9,558	524	54.8	10.6

Antalet äktenskapskilnader har alltså betydligt ökat. Fortfarande är den relativa siffran för hufvudstaden omkring fem gånger så hög som för landet i dess helhet.

De (levande) födda barnens fördelning med afseende å äkta eller oäkta civilstånd ställer sig på följande sätt:

Åren.	Äkta.	Oäkta.	Oäkta mot 100 äkta.	
			Stockholm.	Hela riket.
1871—1875	14,710	8,747	59.4	12.1
1876—1880	17,024	8,750	51.4	11.1
1881—1885	21,925	9,439	43.0	11.3
1886—1890	26,721	10,406	38.9	11.4
1891—1895	25,369	10,150	40.0	11.7

I jemförelse med åren 1886—1890 visar sig sålunda nu någon försämring, beroende på att antalet äkta födde nedgått i så hög grad. Att Stockholm fortfarande har ett relativt mycket

större antal oäkta födelser än det öfriga landet, har, såsom i de föregående femårsberättelserna utförligt visats, sin orsak i befolkningens abnorma åldersfördelning. För öfrigt äro förhållandena derutinnan rätt skiljaktiga för de särskilda stadsområdena, och för att lemna en öfversigt derå meddelas här, huru de gestaltat sig under år 1895. För hela Stockholm utgjorde de utom äktenskap födda barnens antal 28·4 % af hela antalet födda. Inom territorialförsamlingarna utgjorde denna procent: i Storkyrkoförsamlingen 43·1, Klara 42·6, Jakobs församlingsdel 35·1, Katarina 28·6, Maria 28·6, Adolf Fredriks 24·4, Östermalms 24·2, Kungsholms 23·9, Johannes församlingsdel 18·9. På 100 kvinnor i åldern 20—45 år föddes utom äktenskap: i Storkyrkoförsamlingen 4·03 barn, i Klara 2·58, Jakobs församlingsdel 2·07, Katarina 4·54, Maria 4·25, Adolf Fredriks 2·59, Östermalms 1·97, Kungsholms 3·08, Johannes församlingsdel 3·09, i hela Stockholm 3·27 barn.

Osedligheten bland kvinnorna, för så vidt den yttrar sig i yrkesmessig skörlefnad, visas af följande siffror för antalet första gången bland de *besigtningsskyldiga inskrifna* samt från besigtningsskyldighet befriade:

Åren.	Qvinn. medel-folkmängd.	Inskrifna.	Befriade.	Årligen inskrifna bland 10,000.
1871—1875	80,647	308	158	8
1876—1880	90,765	611	177	13
1881—1885	104,429	508	294	10
1886—1890	125,606	487	464	8
1891—1895	140,590	554	392	8

Antalet vid slutet af nedanstående år underkastade besigtning har utgjort:

År 1870	303	År 1891	426
» 1875	264	» 1892	462
» 1880	417	» 1893	468
» 1885	484	» 1894	483
» 1890	401	» 1895	488

Prostitutionens omfattning i hufvudstaden synes alltså, i stort sedt, vara oförändrad.

Antalet för *gröfre brott* (urbota och vanfrejdande) sakfälda personer har under de senaste tjugufem åren varit följande:

Åren.	Medel-folkmängd.	Sakfälda.	Årligen pr 10,000 inv. i Stockholm.	i hela riket.
1871—1875	144,848	1,492	20·6	4·8
1876—1880	165,287	1,495	18·1	3·8
1881—1885	190,780	1,840	19·3	4·0
1886—1890	232,117	1,626	14·0	3·7
1891—1895	256,754	2,020	15·8	4·2

Det absoluta och relativa antalet *sjelfmord* har under ofta behandlade tidrymd inom hufvudstaden varit följande, jemfördt med frekvensen uti riket i dess helhet:

Åren.	Sjelfmord.	Årligen bl. 100,000 inv. i Stockholm.	Hela riket.
1871—1875	197	27·2	8·1
1876—1880	246	29·8	9·2
1881—1885	268	28·1	9·7
1886—1890	404	34·8	11·8
1891—1895	543	42·3	14·4

Af hela antalet sjelfmördare åren 1891—1895 voro 409 män och 134 kvinnor.

Nykterhetsverksamheten. Samtliga de i förra femårsberättelsen omnämnda för dryckenskapens bekämpande stiftade *ordnar och föreningar* utöfva fortfarande sin verksamhet inom hufvudstaden och derjemte hafva åtskilliga nya nykterhetssamfund uppstått. De mest betydande bland nykterhetsföreningarna äro fortfarande: Goodtemplarorden, stiftad den 5 november 1879, Sveriges blåbandsförening, stiftad 1883, Templarorden, stiftad år 1883 af skandinaviska goodtemplare i Amerika och omedelbart derefter introducerad i Sverige, samt Nationalgoodtemplarorden, stiftad år 1888 genom utbrytning ur Goodtemplarorden här i Sverige.

Goodtemplarorden nådde år 1888 ett medlemsantal af i rundt tal 56,000 personer, hvilket dock minskades i följd af dels nationalgoodtemplarnes utbrytning samma år, dels ock det s. k. iskällardricksförbudet år 1889, så att medlemsantalet under femårsperiodens första år nedgått till omkring 40,000. Sedan dess har emellertid orden rasht utvecklat sig, och dess medlemssiffra utgjorde vid periodens slut i de äldres afdelning 68,739 och i de yngres (8—15 år), 7,054, eller tillsammans 75,793, — den högsta medlemssiffra som orden hittills uppnått, — deraf i Stockholm resp. 2,096 och 410 eller 2,506, fördelade i ett fyratiotal loger. Antalet loger för hela landet utgjorde vid periodens slut 1,310 i de äldres afdelning och 140 i de yngres, — eller tillsammans 1,450.

Goodtemplarorden är indelad i distrikt, som i regeln omfatta ett län. Logerna inom distriktet subordnera närmast under en distriktloge, sammansatt af ombud från logerna, och hvilken har beslutanderätt i en hel del frågor. Öfver distriktlogerna står den en gång om året sammanträdande storlogen, sammansatt af ombud, valda direkt af medlemmarna på så sätt, att logerna indelas i valkretsar, omfattande hvardera omkring 500 medlemmar. Hvarje sådan krets eger välja ett ombud. Stockholm, som väljer fem ombud, utgör dock en valkrets.

Storlogens tillgångar den 31 december 1895 uppgingo till 69,646 kr. 20 öre, deraf i kontanta penningar, fördelade på olika fonder, 60,230 kr. 89 öre.

Orden utgifver från Stockholm veckotidningen Reformatorn med en spridning af 10,000 exemplar samt har kort före periodens slut i Stockholm inrättat ett bokförlag under benämning Svenska nykterhetsförlaget, med uppgift såväl att sjelf förlägga som ock att samla andra nykterhetsrörelsen främjande skrifter och tillhandahålla dem åt nykterhetsföreningarnas medlemmar. För att höja medlemmarnes bildningsnivå hafva inrättats s. k. studiekurser, som, ledda af en af storlogen utsedd komité, hvori akademiskt bildade personer ega säte, omfatta dels en allmän linie, dels en nykterhetslinie. Der ej tillgång på lärarekrafter finnes, ledes medlemmarnes sjelfstudieverksamhet genom korrespondens med studiekurskomitén.

Å de flesta större platser har orden egna samlingshus samt väl ordnade bibliotek o. s. v. I Stockholm pågår för närvarande kraftig insamling i och för anskaffande af ordenshus. Ett väl-försedt bibliotek finnes i Stockholm sedan år 1882.

Goodtemplarordens sjelfhjelpsförening, som stiftades år 1889 och har till uppgift att vid medlems död till dennes anhöriga *utbetala ett understödsbelopp af 2,000 kronor, räknade vid periodens slut 6,528 medlemmar, fördelade i 355 lokalafdelningar.* Föreningen egde i fonder 60,494 kr. 98 öre samt har sedan sin uppkomst i understöd utbetalat 298,993 kr. 32 öre.

Understödsbeloppen uttaxeras på medlemmarne, men en viss procent afsättes till åstadkommande af fonder.

Templarordens och *Nationalgoodtemplarordens* organisation och arbetssätt öfverensstämmer i det närmaste med *goodtemplarordens*. Templarorden är dessutom en lifförsäkringsförening, ehuru icke medlemskap i orden ovillkorligen förpligtar till medlemskap i lifförsäkringsafdelningen. Till hvarje försäkrad ledamots arfvingar utbetalas vid hans död 2,000 kronor, hvilket belopp åstadkommes genom uttaxering bland öfriga ledamöter. Ordens medlemsantal har betydligt ökat under perioden och utgjorde vid dess slut omkring 32,200 i 625 tempel. I Stockholm hade orden omkring 4,000 medlemmar. De försäkrades antal utgjorde vid samma tid 8,300. Från ordens införande i landet till och med 1895 hafva i understöd utbetalts 957,822 kr. 29 öre. Templarordens organ är veckotidningen *Templaren*, som utgifves från Stockholm. Äfven templarorden har nu beslutat förbjuda sina medlemmar bruket af s. k. iskälldricka.

Nationalgoodtemplarordens medlemsantal utgjorde vid periodens slut 21,168 i 462 arbetande loger samt 1,094 i ungdomsafdelningen, eller tillsammans 22,262, deraf i Stockholm 950 i 21 loger. Äfven inom denna nyktterhetsförening har bildats en sjelfhjelpsförening, benämnd »Framåt», med 5,369 medlemmar och 18,000 kronor i fonder. Orden utger från Göteborg veckotidningen *Nationalkuriren*. Äfven inom denna orden har iskälldricksförbudet börjat tillämpas.

Sveriges blåbandsförening har under perioden nära fördubblat sitt medlemsantal och räknade vid 1895 års slut 71,313 medlemmar i till föreningen anslutna lokalafdelningar. Dessutom torde finnas minst 10,000 »blåbandister», som tillhöra fristående föreningar. I Stockholm var medlemsantalet 2,565.

Denna förening afviker i fråga om organisation och arbetsmetoder betydligt från nyktterhetsordnarne. I de senare äro medlemmarne skattskyldiga till storlogen; uraktlåta de att betala sina afgifter, uteslutas de ur sällskapet. Dessa skatter, som inflyta till den gemensamma kassan (Storlogen) och användas till betäckande af kostnaderna för administrationen och talareverksamheten, utgå i *goodtemplarorden* med 15 öre per medlem i kvartalet och i de öfriga med 10 öre. Blåbandsföreningens inkomster bestå af frivilliga bidrag från de särskilda lokalföreningarna, som i motsats till ordnarnes loger hålla öppna föreningsmöten. Äfven inom blåbandsföreningen, åtminstone inom vissa distrikt, har det s. k. iskälldricksförbudet börjat tillämpas. Föreningens organ är tidningen *Blå Bandet*, som från Stockholm utgifves 2 gånger i månaden.

Utom dessa större nyktterhetsföreningar finnas åtskilliga mindre, af hvilka flere under perioden nybildade. De i förra femårsberättelsen omnämnda Svenska kvinnornas nyktterhetsförening, Rekabiterorden och Fosterlandsvännerna hafva blifvit upplösta, hvaremot Reformgillet fortfarande existerar.

Nordiska lärares helnyktterhetsförbund, Studenternas helnyktterhetsförbund, Alkoholfienderna (en afdelning af det tyska *Der Alkoholgegnerbund*) och Svenska kvinnornas evangeliska nyktterhetsförbund äro nya nyktterhetssällskap, af hvilka de båda förstnämnda äro representerade i Stockholm.

Andra nya nyktterhetsorganisationer, samtliga bildade i Stockholm genom utbrytningar ur de olika nyktterhetsordnarne, äro: Nyktterhetsorden *Verdandi*, som på grund af det inom *goodtemplarorden* existerande förbudet mot politiska frågor behand-

ling i logerna utbrutit sig ur nämnda orden; *Nationaltemplarorden*, som på ungefär enahanda skäl utgått ur *templarorden*, och *Nationalnyktterhetsförbundet*, som uppstått i följd af *nationalgoodtemplarnes* iskälldricksförbud.

Slutligen finnes den s. k. Nyktterhetsarmén, stiftad i Karlskrona, efter mönster af Frälsningsarmén.

Dessa mindre sällskap torde tillsammans räkna öfver hela landet 3,000 medlemmar, deraf en tredjedel i Stockholm.

Det år 1889 stiftade *Allmänna svenska nyktterhetsförbundet*, utgörande en sammanslutning af samtliga de större nyktterhetssällskapen och åtskilliga frikyrkliga samfund, höll år 1892 sin andra konferens i Stockholm. Den gamla striden om absolut eller moderat nyktterhet vållade inre slitningar och torde hafva föranlett förbundets upplösning. Sedan dess hafva de större helnyktterhetssällskapen sammanträdt till en förbudskongress.

Svenska nyktterhetssällskapet, landets äldsta och på sin tid mest inflytelserika nyktterhetsorganisation, riktande sin verksamhet företrädesvis mot det omätliga bruket af berusande drycker, särskildt brännvinet, har efter någon tids hvila under perioden återupptagit sitt arbete, hufvudsakligen genom skriftspridning, hvartill statsanslag å 4,000 kr. från och med år 1895 beviljats.

Sammanlagda antalet af medlemmar i helnyktterhetsföreningarna öfver hela landet uppgår — med inräknande af medlemsantalet i åtskilliga lokalnyktterhetsföreningars, såsom Hoppets här i Medelpad, Jönköpings läns nyktterhetsförbund m. fl., — till omkring 250,000, motsvarande 5 procent af landets befolkning. I Stockholm är antalet 8,500, motsvarande något öfver 3 procent af hufvudstadens folkmängd.

De religiösa förhållandena. Under hänvisning till den redogörelse, som i Öfverståthållareembetets berättelse för femårsperioden 1881—1885 finnes lemnad för den grundläggande indelningen af hufvudstaden i åtta territorialförsamlingar samt för dessa församlingars namn, yttnehåll och gränser, får Öfverståthållarembetet rörande de kyrkliga och religiösa förhållandena i hufvudstaden meddela följande öfersigt.

Hufvudstadens högsta kyrkliga styrelse utöfvas af *Stockholms stads konsistorium*, som är sammansatt af kyrkoherdarne i de åtta territoriella församlingarna samt i Tyska och Finska nationella församlingarna, med kyrkoherden i Storkyrkoförsamlingen (pastor primarius) såsom ordinarie präses. Erkebiskopen kan äfven, när han så vill, fungera som präses. Vice präses i konsistorium är kyrkoherden i Klara församling.

Vid sidan af *Stockholms stads konsistorium* finnes äfven ett *Hofkonsistorium*, hvars präses är öfverhofpredikanten, med tvenne hofpredikanter och fem regementspastorer såsom bisittare. Under hofkonsistorium lyda, utom Hofförsamlingen, samtliga regements- och bataljonsförsamlingar samt Skeppsholms församling.

I fråga om tillsättning af de presterliga befattningarna inom hufvudstaden gäller såsom regel det vanliga sättet, dock med den olikhet att sökande kunna anmäla sig från hela riket. Undantag från denna regel utgöra i öfrigt Storkyrkoförsamlingen, der pastor primarius tillsättes af konungen inom ett af församlingen med erkebiskopens »ja och samtycke» gjordt förslag af trenne prestmän, Maria Magdalena, S:t Gertruds (eller Tyska försam-

lingen) och Finska församlingen, hvilkas medlemmar ega att till kyrkoherde kalla ett obegränsadt antal präster, hvarefter den, som vid valet fått de flesta rösterna, skall af Konungen utnännas, dock att domkapitlet i Uppsala först skall pröfva och godkänna den tyske kyrkoherdens »rätttrogenhet», samt Adolf Fredriks församling, der konungen är patronus. Till komministraturerna kan äfven fjärde profpredikant kallas, men konungen eger ej i detta fall, såsom eljest i liknande, utnämningssrätten.

Innehafvare af mindre prestsysslor vid offentliga inrättningar och s. k. pastoratsadjunkter utses af vederbörande myndigheter eller kyrkostämmor. Kyrkoherdarne kalla äfven sina adjunkter och enskilda sällskap fattig- eller diakonpräster, hvarjemte samfundet *Pro fide et christianismo* eger rätt att tillsätta kateketer i hufvudstaden.

Statskyrkan eger ett tjugotal större och mindre *kyrkor*, tillhörande de särskilda hufvudförsamlingarna (de åtta territoriella samt Tyska eller S:t Gertruds och Finska församlingarna) eller stadens och statens institutioner, såsom fattighuskyrkorna, Skeppsholms- och Gustaf Adolfs kyrkan, eller enskilda sällskap, såsom Ersta kapell och Blasieholmskyrkan, hvilka arbeta i statskyrkans tjänst. Metodisterna ega två kapell och tre andra predikolokaler (S:t Paulskyrkan, Adolf Fredriks torg 6, Trefaldighetskyrkan, Majorsgatan 3—5, lokalerna vid Wallingatan 20, Kocksgatan 48 och Bränkyrkagatan 34); Baptisterna, som sönderfalla i sex distrikt eller församlingar, ega i Stockholm fyra kapell samt tre andra predikolokaler (Betelkapellet, Malmskilnadsgatan 48 D, Salemskapellet, Folkungagatan 14, Ebenezerkapellet, Blecktornsgränd 13 B, Tabernaklet, Observatoriegatan 4, lokalerna vid Vestmannagatan 54, Grefgatan 3 samt Handtverkaregatan 24 A), Svenska missionsförbundet, hvars stockholmsafdelning består af åtta friförsamlingar, af hvilka fem utgöra den åren 1871—1874 bildade »Luterska missionsföreningen», som år 1877 anslöt sig till »Svenska missionsförbundet», håller uppbyggelsestunder i Södra missionshuset, Götgatan 31, Immanuelskyrkan, Tulegatan 3, lokalerna vid Arbetaregatan 10 och Kungsholmsgatan 6 m. fl. ställen. Svedenborgarne predika på två skilda lokaler (»Nya kyrkans församling» å Hôtel Continental W6 stora sal, »Nya kyrkans svenska församling» å Arbetareinstitutet, Klara Norra kyrkogata 8); Brödräfsamlingen i Kungsträdgårdsgatan 12, Irvingianerna i Odengatan 20 och Frälsningsarmén i sitt »hög-
qvarter» (Östermalmsgatan 24).

De engelska och franska församlingarna ega hvar sin kyrka, den förra vid Wallingatan, den senare vid Humlegårdsgatan. Den romersk-katolska församlingen eger två kapell, S:t Eriks vid Folkungatan och S:ta Eugénias vid Norra Smedjegatan. I det s. k. Ryska huset, Odengatan 2, finnes ett kapell för den grekisk-ortodoxa församlingen. Judarne hafva sin synagoga vid Wahrendorfsgatan.

Utom nu nämnda kyrkor och kapell finnes en mängd smärre lokaler, hvilka mer eller mindre regelbundet apteras till gudstjenstrum. Ett par större kyrkor intaga på visst sätt en af församlings- och sektbildningarne oberoende ställning, nämligen Betlehemskyrkan vid Sergelgatan och Florakyrkan vid Floragatan.

Af hufvudstadens invånareantal vid 1895 års slut, utgörande 267,100, tillhöra de allra flesta den svenska statskyrkan. Till andra protestantiska kyrkosamfund, hufvudsakligen till metodist-episkopal- och katolsk-apostoliska kyrkorna, hafva härifrån officiellt

utträtt ett antal af inemot 2,000 personer. Bland *sekt*er, hvilkas medlemmar väl till namnet ännu tillhöra statskyrkan, men i sjelfva verket genom sina religiösa åsichter och sitt verksamhets-sätt skilt sig ifrån henne, räknar metodist-episkopalkyrkan, med fyra församlingar: S:t Peter, S:t Paul, S:t Marcus och Trefaldighets-, omkring 1,500 medlemmar, baptisterna omkring 3,600, svenska missionsförbundet omkring 3,400, katolsk-apostoliska församlingen 450, af hvilka 397 lagligen utträtt ur svenska kyrkan, Nya kyrkans äldsta församling (Svedenborgare) 183, af hvilka 25 lagligen utträtt ur svenska kyrkan, Nya kyrkans svenska församling (likaledes Svedenborgare) omkring 70, Evangeliska brödräfsamlingen (s. k. herrnhutare) 8, alla tillhörande statskyrkan, samt Frälsningsarmén öfver 1,500. Härtill komma mormoner¹⁾ och sjundedags-adventister, för hvilkas medlemsantal någon uppgift ej kan af Öfverståthållareembetet lemnas.

För samtliga ofvannämnda från protestantismen utgångna sekters olika bekännelser och organisation m. m. hafva fullständiga redogörelser af Öfverståthållareembetet lemnats i dess berättelser för femårsperioderna 1881—1885 och 1886—1890. Det af Frälsningsarmén under denna period bedrifna sociala arbete i fattigvårdens tjänst finnes omnämndt under rubriken »väl-görenhet» här nedan.

Härförutom finnas i hufvudstaden diaspora församlingar tillhörande *främmande kyrkosamfund*. Så räknar den engelskt-episkopala kyrkan ett medlemsantal af omkring 70, den franskt-reformerta ett tiotal, den romerskt-katolska kyrkan omkring 800 och den grekiskt-ortodoxa omkring 70, hvarjemte judarne utgöra i en församling omkring 1,300 personer.

I sammanhang med redogörelsen för de kyrkliga förhållandena i hufvudstaden torde böra omnämnas de i statskyrklig anda verkande enskilda sällskap, hvilka hafva till mål befrämjandet af den *yttre eller inre missionen*. Hit höra i främsta rummet Evangeliska fosterlandsstiftelsen, till hvars stora missionsförenings organisation ansluter sig Stockholms evangelisk-luterska missionsförening och Stockholms stadsmission, Betesda-missionsföreningen, hvilkens ändamål företrädesvis är beredande af andlig och lekamlig hjälp åt den fattiga befolkningen i hufvudstaden, Svenska missionssällskapet och Lappska missionens vänner, hvilka båda befrämja missionen inom den svenska lappmarken, samt Stockholms sjömansmissionsförening. Rörande dessa förenings uppkomst, organisation och verksamhet på det religiösa området har Öfverståthållareembetet förut, och särskildt i senaste femårsberättelse, lemnat utförliga uppgifter. I fråga om Stockholms evangelisk-luterska missionsförenings samt Stockholms stads missions verksamhet, i hvad densamma icke berör rent religiösa förhållanden, redogöres på annat ställe i denna berättelse.

Kristliga föreningen af unge män. De i föregående femårsberättelse angifna grunder för denna förenings verksamhet hafva förblifvit oförändrade, jemväl derutinnan att föreningen hållit sig fri från politiska sträfvanden. Föreningens verksamhetsgrenar äro fortfarande gymnastik, fäktning och idrottsöfningar af flere slag, undervisning i engelska, tyska och franska, steno-grafi, bokhålleri och utländsk handelskorrespondens, föreläsningar i allmänt bildande ämnen, diskussioner, tillhandahållande af tidningar och bibliotek, sällskapliga samkväm, instrumental-

¹⁾ Af de tre stora konferensområden, på hvilka de svenska mormonerna äro delade, räknar det nordligaste, Stockholms, inemot 1,400, Göteborgskonferensen omkring 500 och Skånekonferensen omkring 200 medlemmar.

och vokalmusik, bibelsamtal, bönemöten och religiösa föredrag för unge män; och hafva dessa äfvensom den för unge män utom föreningen afgiftsfritt tillgängliga bostadsanvisningen upprätthållits under växande anslutning. Härtill hafva under femårsperioden kommit nya utvecklingsformer, såsom dels för föreningens egna medlemmar en sjukkasse, hvars premiesatser beräknats till särskild förmån för de yngre, hvilkas tillgångar i allmänhet icke äro så stora, ett sommarhem (å Margretelund vid Ulfundasjön), afsedt att till billigt pris erbjuda hvilat och vederqvickelse åt sådana, som annars knappast kunnat komma i åtnjutande deraf, samt på det speciellt religiösa området föreläsningar i biblisk arkeologi, bibelstudium och en missionskomité, afsedd att väcka och stärka intresset för missionen; dels ock för unge män utom medlemmarnes krets yrkesmöten. Till dessa inbjudes ett antal (100—400) utöfvare af något visst yrke, såsom stadsbud, breffbärare, spårvagnskuskar, jernvägsbetjente, polismän m. fl. Förfriskningar, föredrag af undervisande och religiös art, sång och musik, bilda programmet vid dessa möten. För polismän äro regelbundna möten två gånger i månaden anordnade med omvexlande program.

En särskild komité inom föreningen har till uppgift att uppsöka och med råd och tröst tillhandaga unge män på de allmänna sjukhusen. En annan komité har till uppgift att genom personligt inflytande och på annat lämpligt sätt söka speciellt verka för sedlighetens höjande bland unge män. Föreningen vänder sig emellertid ej blott till unge män, utan söker äfven nå ynglingar i den för deras framtida utveckling ofta så afgörande åldern 12—15 år. För sådana finnes en särskild »ynglingaafdelning», som räknar så många medlemmar, som de för ändamålet upplåtna rummen i föreningens lokal medgifva, eller 150. Afdelningen har ett eget bibliotek om 400 band.

Anslutningen till hufvudafdelningen har hållit jemna steg med verksamhetens utveckling. Antalet medlemmar har vuxit från 671 vid periodens början till 913. Från föreningens stiftande år 1884 hafva 2,249 medlemmar anslutit sig till densamma. Af detta antal utgöra i genomsnitt — med frånräknande af de s. k. understödjande — 25 % affärsmän, 30 % kroppsarbetare, 24 % studerande (vid Akademien för de fria konsterna, Farmaceutiska institutet, Karolinska institutet, Musikaliska akademien, Skogsinstitutet, Stockholms högskola, Tekniska högskolan, diverse handelsinstitut och högre allmänna läroverk), samt 21 % tjenstemän och öfrige (ingenjörer, läkare, militärer, prester m. fl.). Denna tillväxt föranledde redan vid slutet af förra femårsperioden, att lokalen i huset nr 2 Kungsgatan utvidgades med ytterligare en våning. Behovet af ytterligare ökad utrymme äfvensom det vilkor, som var fästadt vid den i förra berättelsen omnämnda donationen för uppförande af egen byggnad, ledde till ett arbete för insamlande af medel till en sådan byggnad, hvilken insamling bedrifvits med den framgång, att byggnadsfonden uppgår till 195,000 kronor. En tomt om 1,266 qv.meter i hörnet af Birger Jarlsgatan och Snickarebacken inköptes från Stockholms stad i mars 1895 på synnerligen fördelaktigt vilkor och samma år den 15 juni lades grundstenen till en för föreningens verksamhet afsedd byggnad, beräknad att kosta omkring 250,000 kronor. Som byggnadens fullbordande faller inom området för nästa femårsberättelse, förbigås här en närmare redogörelse deraf. Föreningens löpande utgifter under 1895 uppgingo till 18,978 kr. 89 öre. Blifvande

sekreterare i liknande föreningar på andra orter såväl i Sverige som i utlandet hafva tillbragt längre eller kortare tid med att studera Stockholmsföreningens arbete. Bland de utländska må särskildt nämnas en från Finland, som för ändamålet erhållit statsanslag.

Den vid slutet af förra perioden grundade filialen å Söder har fortsatt sin verksamhet på de i förra berättelsen angifna grunder, under det den efter hand upptagit allt flere af de vid hufvudföreningen förekommande verksamhetsgrenarna (bostadsanvisning, ynglingaafdelning, sommarhem, yrkesmöten m. m.). Härtill hafva under senaste året kommit för arbetare särskildt ordnade föreläsningkurser, hvartill äfven bidrag erhållits af för sådant ändamål afsedt statsanslag. Den första förutsättningen för att kunna anordna dessa kurser var en bättre lokal än den i förra berättelsen omnämnda. En sådan eger filialen sedan den 1 oktober 1894 i våningen 1 trappa upp i huset nr 36 vid Hornsgatan. I sammanhang härmed har medlemsafgiften höjts från 4 till 5 kronor. Antalet medlemmar är 300, obereknadt 80 i ynglingaafdelningen. De löpande utgifterna för år 1895 uppgingo för filialen till 3,007 kr. 17 öre.

Styrelsen för förbundet mellan Sveriges K. F. U. M. har fortfarande sitt säte i Stockholm, der äfven dess organ »Förbundetstidningen», grundad år 1893, utgifves i en upplaga af 4,000 exemplar. Antalet till förbundet anslutna föreningar utgör 58 med tillsammans 5,199 medlemmar.

Kristliga föreningen af unga kvinnor. Denna förening hvilken, på sätt i Öfverståthållareembetets berättelse för femårsperioden 1881—1885 finnes omnämndt, stiftades den 30 november 1885, har till syfte att på bibels grund förena kristna kvinnor af alla samhällsklasser samt verka för deras väl i andligt, moraliskt, intellektuellt och fysiskt afseende och dess verksamhet bedrifves hufvudsakligen genom möten, anordnade i dess lokal, Arsenalsgatan 1 B.

Andliga möten, arbetsmöten, lektioner, sångöfningar m. m. hållas hvarje dag i veckan med undantag af lördagar. Föreningen har äfven en platsanskaffningsbyrå för såväl tjenarinnor som bodbiträden, lärarinnor m. fl.

Föreningens angelägenheter ledas af en styrelse, bestående af 15 ledamöter och 3 suppleanter, hvilka väljas på tre år af och bland de s. k. aktiva medlemmarne.

Centralföreningen har tvenne filialer, nämligen å Kungsholmen, bildad år 1888, och i Maria församling, bildad år 1894, hvarförutom i Katarina församling, Kocksgatan 20, den s. k. Södra K. F. U. K. har sitt aftenhem för fabriksarbeterskor. Medlemsantalet var vid periodens slut omkring 350 och antalet s. k. grenar i landsorten 28.

Arbetarerörelsen. Den tillämdalupna femårsperioden utmärkes, i likhet med de närmast föregående, af den liflighet, med hvilken den arbetande klassen sträfvat att genom sammanslutning inom de särskilda yrkena till s. k. fackföreningar emta dels en bättre ekonomisk ställning och dels större sjelfständighet gent emot arbetsgifvarne. Hänvisande till den redogörelse för fackföreningsväsendets uppkomst, som af Öfverståthållareembetet lemnats i berättelsen för femårsperioden 1881—1885, har Öfverståthållareembetet ansett sig här böra meddela en uppgift på de fackliga föreningar, som vid slutet af 1895 funnos i hufvudstaden, samt för flertalet af dem äfven medlemssiffrorna, hänförande sig till

sista kvartalet 1895. Dessa föreningar kunna delas i nedanstående hufvudgrupper, nämligen:

1:o *Fackföreningar tillhörande nedannämnda öfver hela landet utbredda fackförbund:*

Jern- och Metallarbetareförbundet (med hufvudort i Stockholm):

Elektro-mekaniska och Instrumentarbetarefackföreningen;
Filhuggarefackföreningen (20 medlemmar);
Kopparslageriarbetarefackföreningen;
Norra Jernarbetarefackföreningen (558 medlemmar);
Smeds- och hofslageriarbetarefackföreningen;
Smidesarbetarefackföreningen;
Södra Jernarbetarefackföreningen (182 medlemmar);
Vestra Jernarbetarefackföreningen (83 medlemmar);

Svenska gjutareförbundet (med hufvudort i Stockholm):

Gjutarefackföreningen (240 medlemmar);

Bleck- och plåtslageriarbetareförbundet (med hufvudort i Malmö):

Bleck- och plåtslagarefackföreningen (99 medlemmar);
Bleckslagarefackföreningen (62 medlemmar);

Träarbetareförbundet (med hufvudort i Stockholm):

Byggnadssnickare- och timmermansfackföreningen (104 medlemmar);
Modellsnickarefackföreningen (11 medlemmar);
Möbelsnickeriarnes fackförening (119 medlemmar);
Södra möbelsnickeriarnes fackförening;
Träarbetareföreningen (73 medlemmar);
Vagnmakeriarbetarefackföreningen (26 medlemmar);
Varfs- och skeppstimmermansfackföreningen (52 medlemmar);

Svenska skoarbetareförbundet (med hufvudort i Göteborg):

Skoarbetareförbundets Stockholmsafdelning (210 medlemmar);
Stockholms skofabriksarbetarefackförening (56 medlemmar);

Sveriges skrädderiarbetareförbund (med hufvudort i Stockholm):

Skrädderiarbetarefackföreningen (461 medlemmar);

Tapetserare- och sadelmakareförbundet (med hufvudort i Göteborg):

Sadelmakeriarbetarefackföreningen (60 medlemmar);
Tapetserarefackföreningen (12 medlemmar);

Sveriges grofvarbetareförbund (med hufvudort i Helsingborg):

Stockholms grofvarbetareförening (150 medlemmar);
Hannarbetarefackföreningen (200 medlemmar);

Svenska murareförbundet (med hufvudort i Malmö):

Stockholmsafdelningen (240 medlemmar);

Svenska målareförbundet (med hufvudort i Stockholm):

Stockholmsafdelningen (508 medlemmar);

Skandinaviska tobaksarbetareförbundet (med hufvudort i Malmö):

Skandinaviska tobaksarbetareförbundets Stockholmsafdelning (125 medlemmar);

Kakelugnsmakarefackföreningarnas förbund (med hufvudort i Göteborg):

Stockholmsafdelningen;

Tunnbinderiarbetareförbundet (med hufvudort i Stockholm):

Stockholmsafdelningen (44 medlemmar);

Bageriarbetareförbundet (med hufvudort i Stockholm):

Stockholmsafdelningen;

Bokbinderiarbetareförbundet (med hufvudort i Stockholm):

Bokbinderiarbetareföreningen;

Sveriges allmänna kypareförening (med hufvudort i Stockholm):

Centralafdelningen;

Svenska Typografiförbundet (med hufvudort i Stockholm):

Stockholmsafdelningen;

2:o *Fackföreningar, icke tillhörande fackförbund:*

Barberare- och Perukmakarbiträdesföreningen;
Borstbinderiarbetarefackföreningen (19 medlemmar);
Sjömans- och eldarefackföreningen;
Elektriska montörföreningen;
Hyrskudrängarnes fackförening;
Maskinarbetareföreningen;
Pianoarbetareföreningen;
Repslageriarbetarefackföreningen (20 medlemmar);
Stockholms bagaregesällförening;
Slakteri- och charkuteriarbetarefackföreningen;
Stenhuggarefackföreningen;
Sockerbruksarbetarefackföreningen (35 medlemmar);

Stockholms utkörareförbund;

Telefon- och elektriska arbetarefackföreningen (70 medlemmar);

Vedarbetareföreningen;

Barnängens spinneri- och väfveriarbetareförbund;

Förgylleriarbetarefackföreningen;

Guldsmedsarbetarefackföreningen;

Gatuastensåttareförbundet;

Ornamentsbildhuggarefackföreningen;

Bryggeriarbetarefackföreningen (282 medlemmar);

Garfveriarbetarefackföreningen (12 medlemmar);

Gasverksarbetareförbundet (25 medlemmar);

Glasmästeriarbetarefackföreningen;

Gross- och minuthandelsarbetareföreningen (85 medlemmar);

Kemisk-tekniska fabriksarbetarnes fackförening (38 medlemmar);

Kolbäreföreningen (84 medlemmar);

Rörarbetarefackföreningen (275 medlemmar);

Rörstrands arbetareförbund (32 medlemmar);

Stadsbudsackföreningen (60 medlemmar);

Stockholms nya spårvägsaktiebolags personals fackförening (255 medlemmar);

Stockholms korgmakarefackförening (30 medlemmar);

Fosfatarbetarefackföreningen (46 medlemmar);

Typografiska agitationsklubben (36 medlemmar);

Stötareförbundet (30 medlemmar);

Toffelmakeriarbetareförbundet (20 medlemmar).

Samtliga föreningar, för hvilka medlemsuppgifter här bifogats, hade före 1895 års slut anslutit sig och begynt erlägga afgifter till det *Socialdemokratiska arbetarepartiet*, hvars medlemsantal inom Stockholm vid periodens slut uppgick till 5,265.

Inom åtskilliga af dessa fackliga organisationer har man, vid sidan af den ordinarie verksamheten, begynt söka åstadkomma *arbetsstatistiska* fortlöpande undersökningar. Särskildt förtjenar dervid nämnas typografiska föreningen, möbelsnickarnes fackförening, samt jern- och metallarbetareförbundet.

Vid periodens början (år 1891) egde inom två stora fack i hufvudstaden, skräddare- och skomakareyrkena, omfattande och långvariga *konflikter* rum mellan arbetsgifvarens och arbetarnes organisationer. Skräddarestrejken slöts med en sammanjemkning, hvaraf båda parterna tillskrefvo sig största fördelen. Skomakeriarbetarne lyckades genomföra ett åläggande för mästarne att hålla verkstäder, men år 1893 uppsades detta åtagande, hvilket ledde till en fyra månaders förbittrad konflikt, som slöts dermed, att verkstäderna kunde få utbytas mot hemarbete med lönetillägg. Under år 1894 lyckades möbelsnickarne utan nämnvärd strid genomföra 10-timmars arbetsdag och garanterad minimilön, men i slutet af år 1895 gjordes från enskild arbetsgifvare ett kraftigt försök att genom lock-out afskaffa minimilönerna. Striden slöt först följande år, med utgång till arbetarnes förmån. Sträfvandet för 10-timmars-dagen har för öfrigt under perioden haft god framgång, och denna förkortning af arbetstiden har blifvit allmän, till och med bland grofvarbetarne.

Arbetslösheten har under perioden vid ett par tillfällen gjort sig i så hög grad kännbar i vida kretsar af Stockholms arbetare, att den framkallat vid sidan af den vanliga arbetarörörelsen en särskild arbetslöshets-rörelse. Allvarsammast framträdde denna under vintern 1891—92, då en särskild »De arbetslöses förening» bildades och uppnådde ett antal af öfver 1,000 medlemmar. Den 1 februari 1892 anordnades, för att framhålla anspråken på nödhjulsarbeten från kommunens sida, en demonstration på Stortorget, som hade till följd ganska allvarliga sammanstötningar med ordningsmagten. Föreningens verksamhet upphörde med våren och dess rikligare arbetstillfällen, men framträdde

ånyo vintern 1893—94. Arbetslöse, som förut användts vid stadens arbeten, togo då initiativet till framställningar till överståthållaren och stadsfullmäktige, hvilka senare likasom två år förut också anslogo medel till nödhjulsarbeten, medan arbetarepartiets distriktstyrelse å sin sida sökte framvisa behovet af hjälp genom att såvidt möjligt skaffa en statistik öfver arbetslösheten; på dess byråer antecknades 1,499 arbetslöse män med 1,035 hustrur och 1,796 barn.

En karakteristisk företeelse inom arbetarörelsen under perioden äro de s. k. *1-maj-demonstrationerna*. Den första af dessa egde rum den 1 maj 1890 på Ladugårdsgärdet, sedan deltagarne förut samlats med fanor och musik vid Cirkus, under mycket betydande tillopp af deltagare och åskådare, och sedan hafva de hvarje år upprepats, fortfarande under ansenlig anslutning; år 1895 deltog t. ex. 55 olika arbetareföreningar. Demonstrationens syftemål var först enbart en opinionsyttring för 8-timmars arbetsdag, men den har småningom vidgats till en allmän opinionsyttring för de organiserade arbetarnes både ekonomiska och politiska önskningsmål. Ehuru dessa 1-maj-demonstrationer anordnats och ledts af det socialdemokratiska arbetarepartiet, hafva i dem äfven arbetareföreningar, som stå utom detta parti, såsom t. ex. typografer, bokbindare m. fl., deltagit.

En institution, som bildats under perioden och förtjenar här anmärkas som ett godt vittnesbörd om arbetarnes bildningssträfvan, är det s. k. *Stockholms arbetarebibliotek*, som bildades i januari 1892 genom sammanslagning af några arbetareföreningars bibliotek. Det räknade då blott 300 band, men hade den 31 december 1895 vuxit till 3,515 band, medan boklånen ökats från 3,003 år 1892 till 9,252 år 1895. Biblioteket har underhållits genom arbetareorganisationerna sjelfva, hvilka för detta ändamål bildat ett särskildt »biblioteksförbund».

En annan institution, som här dock blott kan omnämnas såsom under perioden förberedd, är *Arbetarnes konsumtionsförening*, som under år 1895 hann så långt, att den fick sina stadgar godkända af Eders Kungl. Maj:t.

Välgörenheten i hufvudstaden har under denna period, såsom tillförene, verkat med stor offervillighet. En förteckning på förut befintliga eller under perioden tillkomna sällskap och föreningar, som på olika sätt förverkliga uppgifter att förekomma och lindra fattigdom och nöd, bereda tillfällen till undervisning och arbete eller på andra vägar befordra mindre lyckligt lottade medmänniskors intressen, meddelas i tabell 7. Öfverståthållarembetet har härjemte ansett sig böra göra till föremål för särskildt omnämnande några bland dessa föreningar, som på ett mera ingripande sätt verka för sitt ändamål eller vunnit en mera nämnvärd utveckling.

Föreningen för välgörenhetens ordnande (i dagligt tal kallad F. V. O.) har under den gångna femårsperioden fortfarande arbetat i den riktning, som i förra femårsberättelsen finnes närmare angifven.

Medlemmarnes antal är för närvarande omkring 2,000. Af dessa äro 19 stiftande, af hvilka hvar och en erlagt ett belopp af minst 1,000 kronor, och 115 ständiga, hvilka för en gång inbetalt minst 200 kronor; de öfriga hafva förbundit sig att lemna visst årligt bidrag, minst 3 kronor. Af dessa afgifter

afsättas 25 % till bildande af en fond, för att trygga centralbyråns verksamhet. Utom gåfvor in natura lemnas bidrag i penningar, ofta för särskildt uppgifvet ändamål. En fortlöpande förteckning på dylika gåfvor intages för kontrollens skull i de tryckta »meddelanden», som tid efter annan utgifvas från centralbyrån.

Vid arbetet inom byrån har man, för att vinna reda och närmare kännedom om förhållandena i hufvudstadens olika delar, indelat densamma i fyra kretsar. Af dessa omfattar första kretsen Adolf Fredriks samt Jakobs och Johannes församlingar, andra kretsen Katarina församling, tredje kretsen Nikolai, Klara och Kungsholms församlingar och fjerde kretsen Ladugårdsländs och Maria församlingar. Arbetet inom hvarje krets ledes af en sekreterare med ett biträde samt med en ordinarie fattigbesökare till sin hjälp. De hjälpbehöfvande, som komma till byrån, framställa för sekreteraren i den krets, till hvilken hvar och en hör, sina bekymmer, önskingar och behof. Sekreteraren föredrager sedan dessa ansökningar för kretsutskottet, hvilket sammanträder en gång i veckan (olika dagar för de olika kretsarne), dervid beslut fattas om de åtgärder, som böra i hvarje särskildt fall vidtagas. Utskottet är sammansatt af representanter för den allmänna fattigvården och skyddsföreningen samt af andra bland de fattiga inom kretsen arbetande eller med deras förhållanden bekanta eller för dem intresserade personer. Utskottets sekreterare står derjemte i ständig förbindelse med församlingsdiakonissorna samt med de inom kretsen befintliga välgörenhetsinrättningar och föreningar och söker att på sådant sätt åvägbringa såväl ett utbyte af erfarenheter om dem, man åsyftar att hjälpa, som ock att hjälparbetet sker efter en bestämd plan och att hvar och en tager den del deri, som förhållandena medgifva.

Sammanlagda antalet ansökningar, som behandlas af de fyra utskotten, uppgå till omkring 3,000 om året. I anledning deraf gjorda utredningar och besök i de hjälpsökandes hem äro ungefär lika många.

Medeltalet hjälpsökande pr dag på byrån har nedgatt från omkring 30 under första åren till omkring 20. Mest anlitad är byrån i januari (högsta antalet på samma dag 71), minst i juli och augusti, hvilket föranlett styrelsen att numera halla byrån stängd för hjälpsökande under sistnämnda månader. För upplysningars meddelande samt för besök af medlemmar är den dock tillgänglig två dagar i veckan. Då det mesta arbetet utföres med oaflynade biträden, är uppehållet under sommaren af stor vikt, för att arbetet må kunna intensivt bedrivas under vintern, då byrån är öppen kl. 10—4 alla hvardagar, utom lördagar. På byrån tjenstgöra dagligen 15 personer, hvartill komma ytterligare några, som hafva särskilda uppgifter och komma blott vissa dagar i veckan. Af alla dessa äro blott 3 aflynade, nämligen en kamrerare, ett qvinligt biträde och en vaktmästare. Aflynad är äfven den ordinarie fattigbesökaren i hvarje krets. Denne, som måste vara en väl kvalificerad person, särskildt förtrogen med de fattiges vilkor och behof, har full sysselsättning med föreningens uppdrag och måste således hafva en bestämd aflöning. Denna varierar mellan 60 och 125 kronor i månaden, beroende på den förmåga och utveckling, besökaren eger. De tillfälliga, oaflynade besökare, som föreningen i början använde, kunde ej med erforderlig skyndsamhet och grundlighet utföra sina uppdrag. Frivilliga hjälpare utom byrån användas därför

nu blott som »vårdare», d. v. s. få vissa familjer att tillse. De aflönades antal är emellertid ytterst litet i förhållande till det arbete, som föreligger till utförande, men det oaktadt uppgå de årliga omkostnaderna för verksamheten till betydliga belopp. Ensamt de direkta utgifterna för postbefordran uppgå till omkring 1,200 kr. om året. Byrån anlitar, hvad Stockholm angår, i allmänhet dervid ej Postverket, utan hjälpbehöfvande, som ej kunna förrätta tyngre arbete, men orka gå, kringbära bref och meddelanden efter samma taxa som posten.

Den hjälp, som genom byrån lemnas, utgår på mångfaldigt olika sätt. I ena fallet kan kostnaden uppgå till hundratals kronor, en annan gång erfordras endast en obetydlig summa. Föreningen åsyftar dock alltid, att den hjälp, som ävägbringas, i hvarje fall verkligen skall motsvara behovet.

Af enskild person har föreningen fått mottaga en donation af 40,000 kronor, hvaraf räntan skall användas till underhåll af ett barnherberge, der barn, som deraf äro i behof, under kortare eller längre tid, i allmänhet ej mer än ett år, erhålla omsorgsfull vård. Under föräldrars sjukdom eller vid annan svårighet i hemmet kunna äfven friska barn der erhålla en tillfällig fristad. I enskilda hem på landet har föreningen för närvarande omkring 70 barn utackorderade.

Kommissionsafdelningen förmedlar beröringen mellan arbetsgifvare och arbetstagare, och platser hafva under sista året anskaffats åt 109 personer, delvis i landsorten. Tillfällig sysselsättning har beredts 145 personer.

Genom testamente af enskild person har föreningen satts i tillfälle att försöka ordna ett arbetshem för yngre män, hvilka till följd af brott, oordentlighet eller oförmåga kommit ur arbetsmarknaden. Afsigten var att inom detta hem vänja dem vid ordnad, regelbundet arbete under god, omsorgsfull ledning och sedan skaffa dem platser i landsorten eller i Stockholm. Denna verksamhet måste dock, enär omkostnaderna blefvo för höga, nedläggas.

Penninglån lemnas af föreningen i en del fall, der sådant synes vara bästa hjälpen. Lånen afse i allmänhet att bistå den hjälpbehöfvande att sätta i gång en verksamhet, genom hvilken han antages kunna försörja sig och göra afsättningar till små vecko- eller månadsafbetalningar, då medel ej på annat sätt kunna anskaffas. Ränta tages aldrig. Styrelsen har afsatt ett kreditiv på 5,000 kronor för ändamålet, och omsättningen å detsamma uppgår till omkring 2,000 kronor om året. Under femårsperioden har styrelsen nödgats afskrifva 184 lån med 3,595 kr. 68 öre.

Symaskiner utlånas äfven, der så anses behöfligt, på kortare eller längre tid. Under tid af sjukdom eller arbetsbrist för familjeförsörjaren har mången hustru derigenom lyckats hålla familjen uppe.

Genom föreningens slöjdfafdelning har sömnads-, sticknings- och väfnadsarbete lemnats åt kvinnor och män (skräddare), hvilka genom ålderdom eller sjuklighet ej kunnat inom den vanliga arbetsmarknaden erhålla tillräckligt arbete. I medeltal hafva under vintermånaderna 217 personer erhållit arbete mot en förtjenst af tillhoppa 5,344 kr. 87 öre. De tillverkade artiklarna försäljas sedan i slöjdfafdelningens bod, Arsenalsgatan 1 A. Oaktadt de försäljas utan vinst, betinga de nästan högre priser än motsvarande varor hos öfriga handlande, detta beroende på materialieas godhet och de jemförelsevis höga arbetslönerna.

Afsättning vinnes dock, delvis åt ordentliga arbetare och mindre handtverkare, som önska goda reela varor, med omsorg förfärdigade. Omsättningssumman uppgick för arbetsåret 1895—96 till 37,177 kr. 28 öre.

Föreningen »Myrornas» verksamhet, att insamla och till nytta använda allt slags skräp, har af föreningen öfvertagits och ingått i slöjdfafdelningens arbete.

Bland åtgärder, som vidtagas, förekomma ofta vård af sjuklingar under konvalescenttiden samt ett ordnande af landsvistelse under sommaren för personer, såväl yngre som äldre, hvilka derigenom kunna hafva grundad förhoppning att återvinna arbetskraft och förmåga att sjelfva försörja sig.

Genom stor offervillighet hos allmänheten hafva medel till alla dessa grenar af verksamheten hittills influtit. Inkomsterna (årsafgifter, gåfvor och bidrag) hafva utgjort: året 1891—92 77,000 kr., 1892—93 88,000 kronor (deraf 40,000 kronor till barnherberget), 1893—94 45,000 kronor, 1894—95 50,000 kronor och 1895—96 110,000 kronor. Behållningen utgjorde den 30 juni 1895 144,481 kr. 46 öre.

»Att samla uppgifter rörande erfarenhetsrön och metoder på välgörenhetens område samt härigenom söka åstadkomma enhet i fråga om välgörenhetens grundsatser och dess utföfvande» tillkommer enligt stadgarna äfven föreningen. Till främjande af detta syfte hafva resor i främmande länder, utan kostnad för föreningen, företagits af flere bland dem, som aktivt deltaga i arbetet, och värderika lärdomar och erfarenheter hafva dervid vunnits.

Missionshyddeverksamheten bedrivs fortfarande med välsignelsebringande framgång af Stockholms evangelisk-luterska missionsförening. Antalet medlemmar i föreningen, som år 1891 utgjorde 660, uppgick vid periodens slut till 716. De s. k. fattigbjudningarne i hyddorna, vid hvilka 100 å 150 personer för hvarje gång bespisats, hafva utgjort mellan 50 och 60 om året. Härjemte hafva i hyddorna anordnats arbetsmöten för mödrar samt lappsolor för qvinlig ungdom äfvensom små fester för mödrar och barn. I söndagsskolorna hafva årligen 800 å 860 barn undervisats af 40 frivilliga lärare och lärarinnor. Religiösa föredrag hållas två gånger i veckan i hvarje hydda af såväl prester som lekmän.

Stockholms stadsmission. Bland denna förenings verksamhetsgrenar på välgörenhetens område torde i främsta rummet böra framhållas det af föreningen upprättade barnhem, der till 1895 års slut uppfostrats öfver 400 barn ur hufvudstadens fattigaste hem. Af Stockholms stad lemnas årligen ett bidrag af 4,500 kronor till detta hem, der barnen afgiftsfritt erhålla full försörjning och kläder äfvensom undervisning. Antalet underhållna barn för år utgör 64. Härjemte uppehåller stadsmissionen det år 1889 upprättade arbetshemmet å Kungsholmen, afsedt hufvudsakligen för frigifna (manliga) fångar, samt utfövar dessutom en omfattande verksamhet, bestående dels i fattigbjudningar, dels i besök hos fattiga och sjuka samt å allmänna inrättningar äfvensom å krogar. Dessa besök uppgingo år 1895 till 12,082.

Arbetsstugor för barn. För att bibehålla den ursprungliga goda samverkan mellan dessa anstalter, hvilkas uppkomst och välsignelsebringande verksamhet utgjort föremål för ett utförligare omnämnande i nästföregående femårsberättelse, har bildats en »centralkomité för Stockholms arbetsstugor», hvars stadgar

fastställdes den 28 april 1892. Denna komité är att betrakta såsom ett slags rådspälgande församling, i hvilken hvarje arbetsstugas styrelse eger att insätta en representant och vid hvars sammanträden frågor diskuteras, hvilka äro för arbetsstugorna gemensamma. Centralkomitéen utser ett arbetande utskott, som anordnar lärokurser för blifvande föreståndarinnor för arbetsstugor såväl i hufvudstaden som i landsorten samt för frivilliga och andra lärarinnor, utlånar modellsamlingar m. m.

Att arbetsstugorna kunnat, såsom de gjort, fortgå i sin utveckling, beror på det verksamma understöd, som lemnats dem af Stockholms stadsfullmäktige, församlingarna och enskilda personer, ej minst af dem, som antingen frivilligt eller mot en ringa ersättning åtagit sig det mödosamma arbetet med barnens tillsyn och undervisning.

Stadsfullmäktiges bidrag till arbetsstugorna utgjorde för arbetsåret 1892—93 5,000 kronor; för arbetsåret 1893—94 7,000 kronor och för arbetsåret 1894—95 8,000 kronor.

Församlingarnes bidrag har utgått antingen under form af fria lokaler eller årliga penningbidrag af 300—600 kronor. Ved, ljus, städning, reparationer m. m. bekostas i regeln af arbetsstugorna sjelfva.

De lärarekrafter, som verka inom arbetsstugorna, utgöras till stor del af frivilliga, hvilka verka såsom lärarinnor eller föreståndarinnor. För de sista fyra åren utgjorde årligen de frivilliga lärarnes och lärarinnornas antal mellan 59 och 67, under det de aflönades utgjorde 38—48. Unga flickor från mer eller mindre bemedlade hem hafva oegennyttigt egnat en del af sin tid åt den goda saken, men derjemte äro åtskilliga aflönade lärarinnor och handverkare (skomakare, korgmakare och snickare) anställda.

Barnen, såväl gossar som flickor, hafva fått biträda i åtskilliga hushållsgöromål, exempelvis med städning af lokalen, sopning, damning, diskning, vedbärning m. m. Med Klara arbetsstuga är förenad en matlagningsskola, församlingens »skolkök», der flickorna få lära sig att laga billig och god mat och att baka bröd.

De arbeten, som barnen få lära sig i stugorna, äro olika efter åldrar och kön. I samtliga arbetsstugor äro sömnad, stickning, stoppning och lappning, bastarbeten, skomakeri, borstbinderi och knytning införda; i 7 arbetsstugor äro derjemte korgmakeri och i 6 träslöjd och väfnad införda. Samtliga årsinkomsterna af barnens arbeten utgjorde från arbetsåret 1891—92 till arbetsåret 1894—95 5,928 kr. 60 öre.

För att befordra kärleken till arbete få i flere af stugorna sådana barn, som inhemtat nödig skicklighet, på egen hand i sina hem tillverka föremål, som äro säljbara eller som kunna användas till materiel för arbeten, hvilka tillverkas i arbetsstugan. För detta slags arbete erhålla de en liten, men mycket välkommen betalning, hvilken inskrifves i deras sparbanks- eller postsparbanksböcker. Sålunda erhåller genom arbetsstugorna dagligen ett stort antal af stadens allra fattigaste barn en närande måltid, hvilken de genom sitt eget arbete sjelfva förtjenat och hvarigenom man undviker det för barnens karakter så förslappande inflytande, som gratisutdelningen af mat visat sig hafva utöfvat.

Barnen utväljas af lärarne i folkskolan ibland de allra fattigaste af dem, som besöka folkskolan i åldern 7—14 år. De

flesta äro sådana, hvilkas föräldrar endera äro döda eller hvilkas arbete nödgar dem att lemna barnen ensamma. Antalet under senaste arbetsår inskrifna barn utgjorde 1,037, hvilka i tur, hvarannan dag, besöka arbetsstugan, den ena dagen gossarne, den andra flickorna, men äfven »samskolor» finnas, såsom i Nikolai nya arbetsstuga m. fl.

Frälsningsarmén. För denna förenings organisation samt verksamhet på det religiösa området hafva redogörelser lemnats i föregående femårsberättelser. Med ständigt växande framgång och ökad intresse från allmänhetens sida har föreningen äfven under denna period verkat i välgörenhetens tjänst, och torde bland resultaten af föreningens arbete på detta område böra framhållas följande:

Ett räddningshem för fallna kvinnor har upprättats, i hvilket från dess öppnande och till 1895 års slut varit intagna 521 flickor. Af dessa hafva 223 erhållit tjenarinneplatser eller annat arbete, 72 hafva hemsändts till anhöriga, 45 afsändts till sjukhus. 152 bortvisats på grund af dåligt uppförande eller frivilligt lemnat hemmet och 29 voro vid periodens slut kvar i hemmet. I förening med räddningshemmet äro inrättade en tvättninrättning samt bokbinderi och konstväfveri. Dessutom har armén öppnat ett hem för fabriksflickor och ett för tjenarinnor samt i förening med detta hem en platsanskaffningsbyrå. Ett äldre tjenarinnehem har dessutom af annan förening öfverlåtits åt armén. Ett hus till nytt räddningshem har inköpts till ett pris af 25,000 kronor.

För att bringa hjälp åt fattiga sjuka bedrifver armén fortfarande det s. k. slumarbetet, som består deri, att qvinliga frälsningsofficerare, de s. k. slumsysterne, två och två, stationerade i de fattigaste kvarteren i staden, besöka de fattiga sjuka rundt omkring i trakten, bistå dem i råd och däd, taga vård om deras barn, hjälpa och lära husmödrarne att hålla rent i sina tränga och tarfliga bostäder, sköta dem, då de äro sjuka, vaka öfver dem, då de äro döende, och på allt sätt bringa dem ljus, hopp och glädje. Der nöden är som störst och kräfter snar hjälp, gifvas penninggåfvor, eljest gifvas gåfvor i form af mat och kläder. 10,848 hem hafva sålunda till 1895 års slut erhållit praktisk hjälp. Slumstationernas antal i Stockholm är tre, med sex officerare.

Arméns filantropiska arbete, som vid förra femårsperiodens slut nyss var påbörjadt, har under den sistförflutna hastigt utvecklats, till stor hjälp för samhällets olyckligast lottade. Förutom egendomen n:r 47 Österlånggatan, som fortfarande är herberge för husvilla, har armén ytterligare inköpt egendomarne n:r 2 Benickebrinken och n:r 18 och 20 Köpmangatan. Huset n:r 2 Benickebrinken är delvis inredt till herberge för husvilla och delvis till ångkök och värmestuga, och egendomen vid Köpmangatan uteslutande inredd till herberge. Under år 1895 hafva vid samtliga arméns herbergen i Stockholm herbergerats 85,388 personer och under samma tid i ångköket serverats 238,494 matportioner. Armén har dessutom en vedgård, der arbetslösa erhålla tillfälligt arbete. När de arbetssökandes antal är stort, tillåtas de arbeta endast så länge hvarje dag, att de hinna förtjena till mat och herberge för en dag och en natt, hvarefter andra släppas in att arbeta på samma villkor. På detta sätt har under år 1895 gifvits arbete å 7,818 personer. Ett begränsadt antal har fått fast anställning, i synnerhet med att köra ut ved i staden.

Försakelseveckorna, som fortfarande påbjudas för att samla penningar till arméns olika verksamhetsgrenar, hafva vunnit allt större och större tillslutning. Sålunda insamlades på detta sätt år 1891 51,319 kr. 94 öre, år 1892 55,198 kr. 81 öre, år 1893 63,727 kr. 91 öre, år 1894 66,556 kr. 73 öre och år 1895 84,936 kr. 10 öre.

Fredrika-Bremerförbundet. Bland de syften för hvilka denna, i Öfverståthållarembetets föregående femårsberättelser omnämnda, förening verkar, ingår äfven att anskaffa arbete åt qvinliga arbetstagare inom sjukvårdens område. För att öfvervaka och leda den af förbundet för detta ändamål inrättade sjukvårdsafdelning tillsattes under hösten 1893 en komité med tvenne läkare. Denna komité omfattar två afdelningar, af hvilka den ena förmedlar platser för sådana sjuksköterskor, hvilka, utan att vara fästade vid befintliga sjuksköterskehem, genointrätt fullständiga sjukvårdskurser eller äro af läkare förordnade, och den andra arbetar genom att upprätthålla en fältskärskurs för utbildade sjuksköterskor, som önska att, med ökade kunskaper, såsom s. k. fältskärssjuksköterskor arbeta företrädesvis på landsbygden i sjukstugor eller af kommuner och fabriksdistrikt inrättade sjukvårdsstationer. Här skulle den fältskärskunniga sjuksköterskan, under behörig kontroll af den stundom aflägsat boende distriktsläkaren, bilda den förmedlingslänk mellan honom och de sjuka eller vid olycksfall skadade, som är så nödvändig, om ej läkaren skall arbeta förgäfvets eller de sjuka öfverlemnas sig åt okunniga och vidskepliga qvacksalvare. Genom välvilligt tillmötesgående från de medicinska myndigheterna i hufvudstaden har förbundet också redan kunnat lägga grund till sin nu pågående fältskärskurs. Så har för den sjukundervisning, som skall föregå fältskärskursen, förbundet fått sig tillförsäkradt ett visst antal elevplatser ärligen på Sabbatsbergs sjukhus. För de sålunda förberedda fältskärseleverna samt kursens föreståndarinna har tillgång beredts att bevista Serafimerlasarettets kirurgiska poliklinik och föreläsningarna i anatomi för fältskärer vid Karolinska institutet.

Föreningen Stockholms internationela lärarinnehem. Sedan länge hade i hufvudstaden hos personer, hvilkas verksamhet satt dem i förbindelse med lärarinnor af olika slag och som haft tillfälle att iakttaga de svårigheter, dessa ofta haft att skaffa sig lämpliga ställen för inackordering, uppstått tanken på att genom vädjan till allmänheten söka i Stockholm bilda ett lärarinnehem efter mönstret af dem, som anordnats i flere af utlandets större städer. På hösten 1893 hölls ett möte för att utröna, huru den allmänna meningen stälde sig gent emot förverkligandet af denna tanke, och då förslaget omfattades med intresse, utsågs en komité, åt hvilken lemnades uppdrag att verka för dess realiserande. I maj 1894 sammankallades af denna komité för saken intresserade personer till ett möte, dervid stadgar för föreningen antogs. Enligt dessa stadgar har föreningen till ändamål att i Stockholm grunda och upprätthålla ett lärarinnehem, som skall hafva till uppgift att i inackordering till billigt pris, för längre eller kortare tid, mottaga bildade kvinnor af svensk eller utländsk nationalitet, hvilka egna sig åt undervisning eller uppfostran, och särskildt att utgöra en tillflyktsort för sådana lärarinnor, som för tillfället sakna anställning eller af helsoskäl behöfva någon tids hvila. I hemmet kunna äfven mottagas bildade kvinnor, som för studier eller för utbildning i någon förvärfsgren uppehålla sig i hufvudstaden.

Lärarinnehemmet, som under inseeende af föreningens styrelse förvaltas af en föreståndarinna, är inrymdt i huset n:r 26 vid Kungsgatan och öppnades den 1 januari 1895 samt består af 15 rum och kök. Under nämnda år var antalet pensionärer för längre eller kortare tid 78, deraf 55 svenskor, 2 norskor, 2 finskor, 5 danskor, 9 schweitziskor, 3 tyskor, 1 engelska och 1 polska.

Stockholms folkkök. I syfte att för lägsta möjliga pris tillhandahålla den arbetande klassen rikliga och goda måltider stiftades på hösten 1891 en under Hans Kungl. Höghet Prins Carls ordförandeskap stående förening, hvars upprop till insamling af nödiga medel för anordnande af ett folkkök hörsammades med stor beredvillighet. I anledning af den i hufvudstaden rådande arbetslöshet ansågs lämpligt att så hastigt som möjligt anordna provisoriska folkkök och det första af dessa öppnades den 30 november nyssnämnda år i huset n:r 17 vid Humlegårdsgatan. De provisoriska folkköken hade till uppgift dels det ofvan omnämnda, eller att åt den kroppsarbetande befolkningen tillhandahålla för billigt pris sund och närande föda, i hvilket afseende vid portionsprisets bestämmande intet annat skulle beräknas än sjelfva födoämnenas kostnad och tillredning, hvarjämte denna gren af folkkökets verksamhet borde afse att utröna, i hvad mån förutsättningar funnes för upprättande af permanenta folkkök; dels ock att till lindrande af den nöd, som rådde bland den kroppsarbetande klassen, särskildt i följd af då rådande arbetslöshet, bereda tillfälle för utdelande af matpoletter åt verkligt nödlidande enskilda arbetare eller hela familjer. Denna utdelning skulle uteslutande ske genom bemedling af skyddsföreningen, föreningen för välgörenhetens ordnande och andra i välgörenhetens tjänst arbetande föreningar eller enskilda personer, om hvilka styrelsen hade sig bekant, att de först efter noggrann pröfning af den hjälpsökandes verkliga ställning och behof utdela understöd. Deremot medgafs icke allmänheten att uppköpa poletter för utdelning vid dörrarne eller på annat sätt, enär sådant lätt skulle kunna leda till missbruk och särskildt motverka en af de första grundsatserna för en verkligt ordnad välgörenhet, nämligen att allmosor, af hvad slag de vara må, icke böra utdelas vid dörrarne eller på gatorna utan förutgången pröfning af den begärandes verkliga behof och bästa sättet att bistå honom.

De provisoriska folkköken hade tre lokaler med en omsättning af nära 400,000 portioner. Från och med den 1 oktober 1892 blefvo folkköken permanenta. Den ofvannämnda insamlingen hade, förutom gåfvor in natura, inbragt nära 60,000 kronor och man kunde nu till vinnande af större omfattning till hufvudköken anordna filialer, till hvilka maten kördes i särskildt inrättade transportkök. Under vintern 1893—94 var lokalernas antal sex, nämligen ett hufvudkök vid Humlegårdsgatan å Östermalm, ett hufvudkök i Maria med filial i Hornskroken, samt ett hufvudkök å Kungsholmen med två filialer, den ena vid Kungsbron och den andra nära Köttorget. Omsättningen, som under vintern 1892—93 i fyra lokaler utgjort 500,000 portioner, nedgick oakadt denna utvidgning till 330,000 portioner och detta föranledde styrelsen dels att under sommaren 1894 hålla samtliga lokalerna stängda, dels att indraga hufvudköket på Kungsholmen med dess båda filialer. Detta hade nämligen under året gått med en förlust af öfver 8,000 kronor. Vintern 1894—95 var omsättningen i tre lokaler, öppna 3 å 9

månader, 172,000 portioner, och då hufvudköket på Söder med filial ständigt gått med förlust, stängdes äfven detta.

Orsaken till denna tillbakagång har folkkökens styrelse ansett ligga i det gradvisa upphörandet af den arbetslöshet, som framkallat köken, samt i den omständighet, att på senaste tiden många nya billighetskaféer uppstått. Då emellertid folkköken tillkommit i annat intresse, än att lätta villkoren för de mindre bemedlade, har styrelsen ej ögrerna sett denna konkurrens uppstå. Men på grund af sin åsigt, att behöfligheten af folkkök är beroende på arbetsförtjenst och sålunda periodisk, har styrelsen för kommande behof sparat den inköpta materiel, som ej för tillfället användes.

Aktiebolaget Stockholms arbetarehem. I sammanhang med redogörelsen för resultaten af de under perioden verkställda bostadsräkningar i hufvudstaden omnämnes i afdelning Politi här nedan den under de senaste åren inträdda minskningen i bostadstillgången, särskildt beträffande mindre lägenheter, samt den bostadsbrist, som på grund deraf vore att befara. Frågan om förbättrandet af arbetarnes bostadsförhållanden har i anledning häraf åter kommit på dagordningen och de förut i detta syfte verkande föreningar, såsom »Stiftelsen till minne af den 9 februari 1853», »1878 års stiftelse» m. fl., hafva under år 1893 ökat med ofvannämnda aktiebolag, hvilket, såsom tillkommet utslutande i filantropiskt syfte, här upptages. Bolagets tvenne stenhus, uppförda å en af Stockholms stad mot amortering på synnerligen billiga villkor upplåten tomt, n:r 6 i kvarteret Storken med adress n:r 52 vid Sibyllegatan, innehåller tillsammans 65 lägenheter, förutom de rum, som äro afsedda för föreståndarinnan, samt en handelsbod. På nedra botten i huset åt gatan finnes dessutom ett större rum, afsedt till bön- och samlingssal. Lägenheterna utgöras antingen af ett rum och kök med särskild ingång till köket, att hyra för 180 kronor om året, eller med köket innanför boningsrummet (hyran 160 kronor), eller ock ett enkelrum med kokspis i kakelugnen (hyran 120 kronor). För åren 1894 och 1895 hade bolaget en nettobehållning af resp. 5,770 kr. 64 öre och 5,160 kr. 27 öre på ett aktiekapital af 100,000 kronor. Af vinsten få dock bolagsmännen ej utdela mer än 4 %, återstoden afsättes till en reservfond, »afsedd att genom nedsättning i hyresafgifterna eller annorledes bereda hyresgästerna i bolagets fastigheter fördelar.»

Föreningen för bistånd åt lytta och vanföra. År 1891 bildades på initiativ af några för saken intresserade personer denna förening, hvars uppgift är att bistå obemedlade lytta och vanföra, men andligt normala personer, genom att meddela dem ändamålsenlig undervisning i slöjd och utveckla dem till den skicklighet och de färdigheter, som lämpa sig för deras anlag, krafter och kroppstillstånd, så att de i möjligaste måtto sättas i tillfälle att försörja sig sjelfva; hvarjente föreningen söker anskaffa lämpliga platser åt utlärdade elever. Härmed har föreningen afsett icke att träda i den allmänna fattigvårdens ställe, utan att genom beredande af arbetsförtjenst åt obemedlade lytta och vanföra göra fattigunderstöd för dem umbärligt.

Dessa mål vill föreningen nå medelst sin arbetsskola, hvarst lemnas kostnadsfri undervisning i omförmälda hänseenden. Skolan, som arbetar hela året med ferier vid julid och under en del af sommaren, handhafves närmast af en föreståndarinna, som vid

undervisningen biträdes af två å tre slöjdlärare samt en lärarinna. Elevernas antal, som år 1892 utgjorde 25, uppgick 1895 till 35, deraf omkring dubbelt så många manliga som qvinliga elever. Sedan en elev uppnått sådan skicklighet, att hans arbete varder säljbart, får han viss arbetslön såsom uppmuntran. Beloppet af försälda, i skolan förfärdigade arbeten, som år 1892 uppgick till 2,000 kr. 48 öre, steg år 1895 till 5,053 kr. 70 öre.

Föreningens angelägenheter handhafvas af en styrelse, bestående af nio ledamöter — deraf fem manliga (minst en läkare) och fyra qvinliga — valda för tre år. De löpande ärendena skötas af ett s. k. arbetande utskott, som består af tre af styrelsens ledamöter. Styrelsen sammanträder på ordförandens kallelse, så ofta behovet det påkallar. Ledamot af föreningen är den, som erlägger en årsafgift af minst 3 kronor; ständig ledamot den, som på en gång eller under loppet af 5 år erlagt minst 50 kronor. För närvarande är antalet föreningsmedlemmar 400, af hvilka 130 ständiga.

Föreningens inkomster hafva bestått i ledamotsafgifter, som för år 1895 uppgingo till 1,886 kronor, inkomster försälda elev-arbeten samt af gåfvor. Föreningens kapitalbehållning utgjorde vid 1895 års slut 47,748.05 kr., deraf den kontanta behållningen uppgick till 45,084.66 kr.; och är denna behållning sålunda fördelad:

Allmänna fonden	38,564.73 kr.
Bespisningsfonden	8,480.31 »
Tillfälliga bidrag till bespisning	703.01 »
Summa 47,748.05 kr.	

Stockholms sjömanshem. På initiativ af Hans Maj:t Konungen och under hans höga beskydd har under perioden behovet af en dylik inrättning i hufvudstaden blifvit på ett tillfredsställande sätt tillgodoseadt. Den 21 januari 1890 skänkte Hans Maj:t Konungen grundplåten till »ett hem för sjömän af alla nationer» samt uppdrog åt derför intresserade personer att föranstalta en insamling af medel till anordnande af ett dylikt sjömanshem. Denna insamling egde rum under liflig tillslutning och, sedan på detta sätt nödiga medel erhållits, inköptes för ett belopp af 105,000 kronor huset n:r 3 vid Peder Myndes backe. Det vidt omfattande arbetet med husets förändring för dess nya ändamål bedrefs med stor raskhet och för en, på grund af såväl byggmästarens som flere leverantörers offervillighet, jemförelsevis billig kostnad och det nya sjömanshemmet, som i ett för allt kostat 163,000 kronor, stod redan på hösten 1891 färdigt att börja sin verksamhet. Den 5 oktober nyssnämnda år invigdes hemmet af Hans Maj:t Konungen i närvaro af Hennes Maj:t Drottningen, Hans Kongl. Höghet Kronprinsen samt Deras Kongl. Högheter prinsarne Carl och Eugen jemte flere framstående personer.

Intill periodens slut har hemmet herbergerat 12,629 sjömän, af hvilka omkring 10,000 varit svenskar och återstoden tillhört främmande nationer. Åt obemedlade och behöfvande sjömän hafva afgiftsfritt lemnats 1,254 nattlogi och omkring 2,300 måltider. Tillsammans 51,582 kronor hafva sedan hemmets stiftande genom dess bemedling af sjömän insatts på sparbanksböcker.

3. Näringar.

En öfversigt af hufvudstadens näringsverksamhet lemnas i bevilningsstatistiken genom de i densamma förekommande uppgifter angående uppskattadt värde af fastighet samt angående inkomst af kapital och arbete äfvensom beloppet af den på grund här af uträknade bevillningen. Åtskilliga af dessa förhållanden äro redan i det föregående berörda, under afdelningen »Befolkningens välförhållanden». Hela den hufvudstadens invånare påförda *allmänna bevillningen* efter andra artikeln af bevilningsstadgan har under de senast förflutna femårsperioderna uppgått till följande belopp:

Åren.	Fastighets- bevilning. Kronor.	Inkomst- bevilning. Kronor.	Summa. Kronor.	Årligen pr inv. Kronor.
1871—1875	413,953·91	1,867,050·16	2,281,004·07	3·15
1876—1880	585,292·66	2,465,018·46	3,050,311·06	3·69
1881—1885	837,758·95	2,923,772·81	3,761,531·76	3·94
1886—1890	1,117,465·84	3,231,093·14	4,348,558·98	3·75
1891—1895	1,229,579·15	3,781,917·07	5,011,496·22	3·90

Den relativa ökningen under åren 1891—1895 synes antyda en, om än ej synnerligen betydande, förbättring i konjunkturerna inom hufvudstaden.

Den uppskattade inkomsten af kapital och arbete har utgjort:

Åren.	Kronor.	År.	Kronor.
1871—1875	227,322,016	1891	96,949,900
1876—1880	298,346,346	1892	100,206,945
1881—1885	356,166,831	1893	101,999,431
1886—1890	426,027,814	1894	106,092,396
1891—1895	514,149,157	1895	108,900,485

Summorna för femårsperioderna fördela sig på följande sätt på bevilningsstadgans särskilda rubriker:

Åren.	Af kapital.	Af allmän tjänst eller pension.	Af enskild tjänst eller pension.	Af rörelse, yrke eller eljest.
1871—1875	17,338,751	51,925,174	3,267,409	154,790,682
1876—1880	21,099,266	66,214,670	21,190,263	189,842,147
1881—1885	27,566,621	71,599,206	31,664,683	225,336,321
1886—1890	31,753,505	79,029,272	47,979,049	267,265,988
1891—1895	36,613,541	88,120,788	67,325,304	322,089,524

Tillväxten under den sista perioden har alltså utgjort för inkomsten af enskild tjänst eller pension 40·3 % (mot 51·5 % under perioden 1886—1890), för inkomst af rörelse och yrke 20·5 % (mot 18·6 %), för inkomst af kapital 15·3 % (mot 15·2 %) samt för inkomst af allmän tjänst eller pension 11·5 % (mot 10·4 %). Samtidigt har medelfolkmängden ökat med endast 10·6 % (mot 21·7 % under näst föregående period).

Vid behandlingen af de särskilda näringsgrenarna torde i främsta rummet vara att nämna:

A) **Industrien:** Enligt Kungl. Kommerskollegii uppgifter till rikets officiella statistik utgjorde hela *tillverkningsvärdet vid fabriksinrättningarna:*

Åren.	Inom hela riket. Kronor.	I Stockholm. Kronor.	Stockholm. %
1871—1875	719,558,597	142,377,541	19·8
1876—1880	772,934,873	139,148,699	18·0
1881—1885	928,214,547	162,924,149	17·6
1886—1890	1,099,801,730	190,323,935	17·3
1891—1895	1,768,305,247	240,881,772	13·6
1891	287,843,772	44,136,083	15·3
1892	331,621,330	45,211,411	13·6
1893	350,436,982	47,251,956	13·5
1894	379,745,246	49,033,222	12·9
1895	418,657,917	55,249,100	13·2

Den tillbakagång, som under en lång tid egt rum i afseende på hufvudstadens procentiska andel af hela rikets tillverkning, har under de sist förflutna fem åren varit större än någonsin förut. Till stor del är emellertid den betydliga nedgången endast skenbar och beroende, dels på att flere industrigrenar, som förut ej redovisats i fabriksstatistiken och hvilka i Stockholms stads näringslif öfver hufvud spela en relativt ringa rol, numera och företrädesvis från och med år 1892 äro deri upptagna, dels ock derpå att äfven i öfrigt uppgifterna till nämnda statistik under sista perioden blifvit i afsevärd mån fullständigade. För en dylik förklaring synes jemväl den omständigheten gifva skäl, att procenttalet blott föga förändrats under de sista fyra åren.

Den grad af betydelse inbördes, med hvilken de särskilda grenarna af industrien ingå uti hufvudstadens hela tillverkning af fabriksvaror, framgår af *tabell E* (sid. 19). Af nyss anförda skäl äro emellertid uppgifterna å tillverkningsvärdena under de två perioderna ej alltid fullt jemförliga med hvarandra. Sålunda representera i tillverkningsvärdet för åren 1891—1895 ensamt de i statistiken nyintagna fabriksgrenarna, ibland hvilka särskildt må nämnas charkuteri-, murbruks- och punschfabrikerna, ett belopp af omkring 11,500,000 kronor, och den på eljest förbättrade och fullständigade uppgifter beroende ökningen torde ej heller böra lemnas obeaktad. Hvad särskildt mekaniska verkstäderna beträffar, må anmärkas, att i denna grupp numera inräknas äfven en del förut särskildt redovisade fabriksgrenar, bland hvilka i fråga om Stockholm förtjena att omnämnas bleckslagerier, filhuggerier, kulsprutfabriker och smidesfabriker. Inräknas äfven för åren 1886—1890 dessa fabriker bland mekaniska verkstäder, skulle tillverkningsvärdet under denna period ökas med omkring 4,800,000 kronor och sålunda uppgå till något öfver 39,000,000 kronor, hvadan ökningen under sista perioden skulle reduceras till ej fullt 9,000,000 kronor.

Rörande de viktigaste fabriksgrenarna i Stockholm torde få lemnas följande öfversigt öfver deras relativa utveckling i jemförelse med motsvarande anläggningar inom hela riket:

a) *Mekaniska verkstäder och gjuterier samt* (för sista perioden) *jern- och stålvarufabriker.* Tillverkningsvärdet har utgjort:

Åren.	I hela riket. Kronor.	I Stockholm. Kronor.	Stockholm. %
1871—1875	106,257,688	25,624,605	24·1
1876—1880	115,952,061	25,281,284	21·8
1881—1885	148,736,429	33,138,873	22·3
1886—1890	149,615,634	34,457,955	23·0
1891—1895	249,556,668	47,937,210	19·2

Att döma af sista kolumnens siffror skulle sålunda Stockholms stads procentiska andel under åren 1891—1895 hafva minskats från 23.0 till 19.2 %. Nedgången är dock uteslutande att tillskrifva de förändringar, som under sista perioden åvägabragts i afseende på omfattningen af ifrågavarande fabriksgrupp. Den mest betydande bland dessa är öfverflyttningen från bergs- till fabriksstatistiken af vid jernbruken befintliga jern- och stålmanufakturverk. Det är visserligen ej möjligt att exakt beräkna den ökning i tillverkningsvärdet, som härigenom tillförts rikssumman för åren 1891—1895 utan någon som helst motsvarande höjning i summan för Stockholms stad. Men då densamma ensamt för året 1892 beräknats till 9,000,000 kronor,

torde den för hela perioden kunna approximativt uppskattas till i rundt tal 45,000,000 kronor. Minskas rikssumman med detta belopp, kommer procenttalet för Stockholms stad att under sista perioden uppgå till 23.4 %, hvadan sålunda i fråga om utvecklingen af denna sin viktigaste fabriksgrupp hufvudstaden fortfarande åtminstone förmått hålla jemna steg med hela riket.

b) *Sockerbruken.* Tillverkningen har utgjort:

Åren.	I hela riket. Kronor.	I Stockholm. Kronor.	Stockholm. %
1871—1875	85,754,570	32,541,091	37.9
1876—1880	75,209,528	21,176,942	28.2
1881—1885	100,551,292	23,335,112	23.2
1886—1890	126,102,096	20,233,280	16.0
1891—1895	247,623,029	23,262,867	9.4

Den starka relativa nedgången under de sista perioderna är naturligtvis i första hand beroende på den utomordentliga utveckling, hvitbetsockertillverkningen, hvari som bekant hufvudstaden ej tager del, haft att framvisa. Men äfven om hänsyn tages endast till raffineringsverken, har Stockholms betydelse varit i ständigt aftagande. Procenttalen för de tre sista perioderna blifva nämligen i detta fall: 25.0 %, 19.8 % och 15.7 %.

c) *Tobaksfabrikerna.* Tillverkningsvärdet vid dessa har utgjort:

Åren.	I hela riket. Kronor.	I Stockholm. Kronor.	Stockholm. %
1871—1875	44,357,645	14,667,106	33.1
1876—1880	53,889,925	16,255,605	30.2
1881—1885	54,155,058	16,762,087	31.0
1886—1890	51,580,266	17,631,233	34.2
1891—1895	59,969,104	19,709,303	32.9

Under sista perioden har sålunda inom denna fabriksgrupp i det hela taget en något lifvigare verksamhet gjort sig gällande, hvarvid likväl tillverkningsvärdet för hufvudstaden ej vuxit med fullt samma hastighet som för riket i dess helhet.

d) Angående *malttdrycksfabrikerna* äro uppgifterna för tidigare år ofullständiga. Under sista perioden har tillverkningsvärdet inom Stockholm ökat med 4 millioner kronor och utgör detta numera omkring $\frac{1}{3}$ af hela rikets tillverkning.

Antalet *arbetare* vid hufvudstadens fabriker (verkmästare inräknade) äfvensom handtverkare och handtverksarbetare utgjorde:

År.	Män.	Qvinnor.	Hela antalet.	% af folk- mängden.
1865	10,833	1,988	12,821	10.16
1870	9,751	1,955	11,706	8.76
1875	14,878	3,580	18,458	12.73
1880	14,863	3,453	18,316	10.91
1885	17,045	4,018	21,063	9.98
1890	15,806	4,191	19,997	8.15
1895	17,411	5,473	22,884	8.57

Den relativa ökningen under sista perioden är ej synnerligen stor och torde åtminstone till någon del kunna tillskrifvas mera fullständiga uppgifter.

Tab. E. *Fabrikerna i Stockholm åren 1886—1895.*

Fabriker.	År 1895.		Tillverkningsvärde i kronor.	
	Fabriker.	Arbetare.	Åren 1886—1890.	Åren 1891—1895.
Bokbinderier	10	446	2,244,006	3,269,819
Bomullsvärfverier och spinnerier	2	372	4,210,317	4,264,283
Charkuterifabriker	7	141	—	5,153,877
Fabriker för elektriska apparater	7	640	1,207,785	4,554,430
D:o för litografiska arbeten	6	327	1,847,593	1,841,340
Färg- och fernissfabriker	6	41	916,180	1,631,927
Galvaniska fabriker	7	164	955,245	1,575,330
Garfverier	2	56	2,191,563	2,003,012
Gasverk	2	296	3,654,575	5,046,989
Guld- och silfverarbetsfabriker	6	228	1,177,744	1,430,511
Instrumentmakerier	22	299	1,375,423	2,364,444
Kemiskt-tekniska fabriker	34	402	6,360,330	8,111,484
Köksfabriker	1	—	1,442,229	1,631,364
Konfekt- och karamellfabriker	11	105	717,680	1,565,047
Korkfabriker	5	273	3,492,520	3,941,347
Malttdrycksfabriker	16	1,300	22,915,317	26,916,216
Mekaniska snickerier	10	357	7,122,685	5,008,781
Mekaniska verkstäder m. m.	50	4,315	34,457,955	47,937,210
Metall- och bronsfabriker	18	302	2,875,021	3,586,548
Murbruksfabriker	2	46	—	1,185,122
Porcelinsfabriker	1	814	7,203,614	7,630,076
Pressjustfabriker	1	—	1,565,615	1,455,780
Punschbryggerier	36	70	—	5,134,382
Sidenfabriker	2	207	2,668,396	2,298,893
Skeppsvarf	3	582	4,611,475	9,099,752
Skofabriker	3	411	435,400	2,565,370
Sockerbruk	2	282	20,233,280	23,262,867
Stearinljusfabriker	1	207	4,704,300	5,260,500
Stråhattfabriker	2	197	1,082,972	1,443,965
Såp- och tvålfabriker	6	130	5,115,469	6,044,875
Tobaksfabriker	17	1,149	17,631,233	19,709,303
Öfriga fabriker	126	2,155	25,908,013	23,956,928
Summa	424	16,314	190,323,935	240,881,772

Anm. Om jemförligheten mellan de begge periodernas siffror särskildt hvad mekaniska verkstäderna beträffar se berättelsens text. — Angående charkuteri-, murbruks- och panschfabrikerna föreligga inga uppgifter före år 1892. — Arbetarne vid koks- och pressjustfabrikerna redovisas ej särskildt, utan ingå de förre bland gasverksarbetarne och de senare arbetarne vid de i tabellen ej specificerade fabrikerna.

B) **Handeln.** Den relativa omfattningen af hufvudstadens handelsomsättning med utlandet kan, hvad angår importen, beläggas af följande tal, utvisande beloppet af den inlfutna tull-uppbörden:

Åren.	Hela riket. Kronor.	Stockholm. Kronor.	Stockholm. %
1851—1855	44,607,337	15,614,133	35.0
1856—1860	59,885,571	21,813,461	36.4
1861—1865	70,162,876	25,976,348	37.0
1866—1870	67,149,185	24,281,901	36.2
1871—1875	112,207,443	46,724,397	41.6
1876—1880	124,697,428	48,173,088	38.6
1881—1885	157,302,356	55,987,486	35.6
1886—1890	182,387,869	60,831,790	33.4
1891—1895	186,860,772	64,973,554	34.8

Efter en ständig nedgång alltsedan åren 1876—1880 har sålunda hufvudstaden sett sin procentiska andel af rikets tull-uppbörd åter något ökas under den sist tillämdalupna perioden.

Från och med år 1891 föreligga emellertid i den officiella handelsstatistiken direkta uppgifter rörande *värdet af de till Stockholms tullkammardistrikt importerade och derifrån exporterade varor*. En jämförelse i detta hänseende mellan hufvudstaden och hela riket utfaller på följande sätt:

År.	Hela riket. Kronor.	Stockholm. Kronor.	Stockholm. %
1891	693,196,336	129,147,623	18.63
1892	689,616,009	132,190,466	19.17
1893	660,960,956	123,956,772	18.75
1894	649,798,239	130,550,690	20.09
1895	655,724,537	129,298,340	19.72
Summa	3,349,296,077	645,143,891	19.26
Deraf införseln	1,758,166,650	521,407,150	29.66
utförseln	1,591,129,427	123,736,741	7.78

Den betydande relativa ökningen för Stockholm år 1894 är helt och hållet beroende på de genomgripande förändringar i afseende på vissa varors handelsvärde, som nämnda år infördes i handelsstatistiken och hvarigenom rikssumman skenbart minskades med ända till 75,000,000 kronor. Procenttalet för Stockholm skulle eljest hafva uppgått till endast något öfver 18 %.

Af hela handelsomsättningen i riket kommer sålunda på hufvudstaden öfver 19 % och öfverträffas Stockholm i detta afseende endast af Göteborg. Hvad särskildt importen beträffar går föga mindre än 30 % till hufvudstaden, hvilken ock utgör rikets förnämsta importhamn. I fråga om exporten åter står Stockholm efter både Göteborg och Malmö samt synes för öfrigt täfla med Sundsvall och Gefle om tredje rummet. Anmärkas må dock, att ofvan anförda förhållanden afse tullkammardistriktet och ej de särskilda städerna, hvilket åtminstone beträffande Sundsvall är af synnerligen stor betydelse, när fråga gäller dess förnämsta exportartikel, trävaror.

Antalet *handlande*, som idka grosshandel eller sälja varor i bod eller å annan upplagsplats, uppgifves hafva utgjort:

År.	Handlande.	Betjening.	Summa.
1865	2,178	1,795	3,973
1870	3,545	2,376	5,921
1875	3,082	3,919	7,001
1880	3,234	4,957	8,191
1885	3,956	6,986	10,942
1890	3,025	3,994	7,019
1895	2,823	4,352	7,175

I viss mån belysande i fråga om handelsomsättningens liflighet i hufvudstaden äro följande data.

Försäljningssumman af de å *fondbörsauktionerna* i Stockholm sålda värdepapperen uppgick till:

Åren.	Kronor.	År.	Kronor.
1871—1875	3,856,424	1891	3,771,580
1876—1880	7,929,956	1892	3,441,290
1881—1885	9,336,504	1893	3,607,800
1886—1890	13,061,961	1894	5,133,757
1891—1895	22,892,969	1895	6,938,542

Hela antalet genom Stockholms *postkontor* befordrade försändelser (utom abonnerade tidningar och tidskrifter) utgjorde i jämförelse med folkmängden:

Åren.	Medel-folkmängd.	Post-försändelser.	Årligen pr inv.
1871—1875	144,848	13,791,124	19.0
1876—1880	165,287	26,126,225	31.6
1881—1885	190,780	40,428,127	42.4
1886—1890	232,117	43,472,102	37.5
1891—1895	256,754	57,361,095	44.7

Vid Stockholms *telegrafstationer* befordrades följande antal taxerade telegram (t. o. m. år 1873 uppgifter blott om privat-telegram):

Åren.	Telegram.	År.	Telegram.
1871—1875	1,686,867	1891	590,851
1876—1880	1,794,164	1892	609,632
1881—1885	2,046,942	1893	583,483
1886—1890	2,394,569	1894	554,290
1891—1895	2,903,385	1895	565,129

Trafiken vid stadens *jernvägsstationer* har omfattat:

Åren	Anlände och afgångne resande.	Anl. och afsänt gods, deciton.
1871—1875	2,295,129	6,454,360
1876—1880	3,222,393	11,244,610
1881—1885	4,253,622	16,729,140
1886—1890	5,443,692	23,661,370
1891—1895	7,485,159	33,774,820
År 1891	1,247,570	6,469,820
1892	1,206,517	6,358,760
1893	1,245,521	6,982,000
1894	1,666,217	6,486,580
1895	2,119,334	7,477,660

Den ökade lifligheten i persontrafiken, som gjort sig gällande under åren 1894 och 1895, är hufvudsakligen framkallad af den nya jernvägslinien Stockholm—Saltsjöbaden samt den elektriska jernvägen till Djursholm.

En icke obetydlig inkomstkälla har Stockholm, i likhet med flertalet märkligare orter i våra dagar, uti *hotellrörelsen*. Antalet anmälde resande har utgjort:

Åren.	Resande.	År.	Resande.
1871—1875	100,162	1891	65,242
1876—1880	304,180	1892	62,405
1881—1885	387,803	1893	65,822
1886—1890	336,566	1894	67,546
1891—1895	337,118	1895	76,103

Dessa tal omfatta dock, såsom lätt kan inses, endast en ringa del af det verkliga antalet resande.

C) **Sjöfarten.** I Stockholms stad hemmahörande fartyg äfven som dessas tontal synas af följande tabell:

År.	Segelfartyg.		Ångfartyg.		Summa fartyg.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
1875	65	14,114	156	21,074	221	35,188
1880	66	11,832	166	14,790	232	26,622
1885	42	6,923	205	24,069	247	30,992
1890	34	8,652	224	29,220	258	37,872
1895	48	11,745	143	44,354	191	56,099

Den stora nedgång i antalet ångfartyg, som egt rum mellan åren 1890 och 1895, är beroende derpå, att dylika fartyg under 20 tons dräktighet numera icke äro föremål för registrering.

Räknas, såsom vanligen sker, hvarje ångfartygstön = 3 ton af segelfartyg, utfaller en jämförelse mellan Stockholms handelsflotta och hela rikets på följande sätt:

År.	Reduceradt tontal.		Stockholm.
	Hela riket.	Stockholm.	%.
1875	673,063	77,336	11.5
1880	704,740	56,202	8.0
1885	737,363	79,130	10.7
1890	793,481	96,312	12.1
1895	845,555	144,807	17.1

Ökningen af rikets handelsflotta, hvilken dock i någon mån är att tillskrifva förändradt beräkningssätt, har sålunda under de sista fem åren uppgått till 52,000 ton eller 6.6 %, under det de i Stockholm hemmahörande fartygens tontal tillväxt med 48,500 ton eller mer än 50 %. Också har den stegring, som sedan femton år tillbaka egt rum i afseende på hufvudstadens procentiska andel af rikets hela tontal, mellan åren 1890 och 1895 varit större än någonsin förut.

Sammanlagda tontalet af *anlända och afgångna fartyg i utrikes fart* utgjorde:

Åren.	Hela riket.	Stockholm.	%.
1876—1880	31,141,666	3,313,979	10.6
1881—1885	42,155,175	4,237,199	10.1
1886—1890	49,344,079	4,756,242	9.6
1891—1895	59,509,782	5,156,479	8.7

D) **Jordbruket.** Angående det jordbruk, som i ringa omfattning drifves inom hufvudstaden, har för denna femårsberättelse, liksom för de närmast föregående, en undersökning blifvit

af Öfverståthållareembetet företagen. Resultatet af densamma är i kortfattadt sammandrag följande.

Arealen af träd-, humle- och kålgård har uppgifvits till 119 hektar, af åker och annan odlad jord till 284 hektar, af naturlig äng till 24 hektar samt af skogbärande mark till 1,325 hektar. Motsvarande tal år 1891 utgjorde 134, 201, 154 och 730 resp. Den stora tillväxten i skogsarealen är naturligtvis helt och hållet att tillskrifva förbättrade uppgifter. Måhända har dock vid den sista undersökningen skogsarealen blifvit något för högt uppskattad.

Användningen af den odlade jorden uppgifves sålunda:

Höstsäd	1 hektar	Foderväxter till bete . . .	5 hektar
Vårsträsäd	55 "	Foderväxter till höskörd .	30 "
Baljväxter	15 "	Tobak	117 "
Potatis	28 "	Träde	8 "
Andra rotfrukter	25 "	Summa	284 hektar.

Utsäde och skörd hafva uppgifvits till nedanstående belopp:

	Utsäde.	Skörd.
Hösthvete	1.4 hektoliter	18 hektoliter
Höstråg	2 "	31 "
Vårhvete	3.5 "	26 "
Korn	13.3 "	155 "
Hafre	149 "	1,166 "
Blandsäd	13.6 "	62 " samt grönfoder
Ärter	27 "	245 "
Potatis	664 "	4,355 "
Andra rotfrukter	—	3,015 "
Gräsfö	8 deciton	4 deciton
Hö (från odlad jord)	—	1,098 "
Tobak	—	1,818 "

Det inom hufvudstadens gränser förekommande jordbruket drifves å 74 särskilda *brukningsdelar*, hvilka fördelas sålunda, med hänsyn till arealen af odlad jord:

Storlek.	Brukade af egaren.	Brukade på arrende.	Summa brukningsdelar.
Högst 2 hektar	1	41	45
2—20 "	4	22	26
20—100 "	—	3	3
Summa	5	69	74

Antalet i hufvudstaden underhållna *kreatur*, bland hvilka naturligtvis det stora flertalet hästar icke användes för jordbruk, har vid särskilda tidpunkter befunnits vara följande:

	År 1875.	År 1886.	År 1891.	År 1896.
Hästar	3,506	5,641	5,278	6,307
Oxar	28	4	6	4
Tjurar	2	1	1	2
Kor	1,205	680	499	195
Engnöt under 2 år	12	—	—	—
Får	34	13	—	1
Getter	15	—	—	—
Svin	352	76	43	19
Bisamhällen	?	?	21	25
Fjäderfå	?	?	573	848

Den senast verkställda undersökningen synes sålunda ådagalägga en betydlig ökning af antalet hästar, hvaremot kreatursstocken i öfrigt visar sig vara i stadigt aftagande.

4. Kommunikationer, sjöfart, varuutbyten.

Skjutsväsendet. Till efterrättelse äro fortfarande gällande de bestämmelser, som i detta afseende blifvit meddelade genom Öfverståthållareembetets kungörelse den 23 december 1874, enligt hvilken det åligger stadens åkare att vid beställning å *skjutsstationen* i huset n:r 2 och 4 vid Adolf Fredriks Kyrkogata verkställa gästgifvareskjuts till de omnämnda närmast staden belägna gästgifvaregårdar mot en lega af 1 kr. 87 öre för nymil, med tillägg af 23 öre för schäskärre eller kärre, som har fjädersits med ryggstöd, 47 öre för skjutsvagn med två hästar, samt 9 öre för vanlig åkarsläda, allt per nymil, nämligen: Drottningholm 1¹/₂, Barkarby, Fittja och Länna 1¹/₆, Ensta 1¹/₉, Rotebro 2¹/₃ och Gustafsberg 2¹/₅ nymil från Stortorget.

Enligt ofvannämnda kungörelse skall den, som önskar gästgifveriskjuts, minst sex timmar före den tid, skjutsen är afsedd att begagnas, på skjutsbeställningsstället skriftligen requirera det erforderliga antalet hästar hos skjutsföreståndaren, hvilken det åligger att besörja skjutsens anskaffande. Den, som beställer skjutsen, är pliktig att dervid erlägga s. k. inskrifningspenningar. Hälften af denna afgift tillfaller de s. k. »ungbröderna», eller de åkare, som efter tur inom de båda åkarelagen, det norra och det södra, hafva till åliggande att från den 1 april till den 1 oktober mellan klockan sex på morgonen och tio på aftonen samt de öfriga månaderna från klockan sju på morgonen till tio på aftonen dagligen vara till hands på skjutsbeställningsstället, för att ombesörja uppåddning af hästar. Vid beställning nyssnämnda tid af dygnet, erläggas inskrifningspenningar med 10 öre för hvarje häst. Beställes åter skjuts å tid, då ungbröderna ej äro skyldiga att vara tillstädes å skjutsstationen, utgör inskrifningsafgiften 15 öre och tillfaller då denna afgift skjutsstationsföreståndaren, hvilken det åligger att under denna tid af dygnet fortskaffa inkomna beställningssedlar till den eller de åkare, som äro skjutsningsskyldige enligt den förteckning, som ungbröderna, innan de aflägsna sig från skjutsstationen, äro skyldige att till dess föreståndare aflemla.

Vid 1895 års slut besörjdes *åkeriet* för personbefordran med 156 droskar och 208 hästar. Åkarnes antal utgjorde 128. Af desse innehade 60 rättighet till såväl personbefordran som varuförsling och 68 endast till varuförsling. Antalet droskkuskur var 216. Hela antalet i åkerirörelsen inom hufvudstaden använde hästar utgjorde 1,390, af hvilka 916 tillhörde norra och 474 södra åkarelaget.

Några kungs- eller kronoskjutsar hafva under perioden ej förekommit.

Uti **tabell 2** i bilagorna äro bland hufvudstadens *allmänna vägar* inräknade de gator, som måste passeras för att på ginaste vägen komma från en af stadens tullar till en annan, dock att hvarje gata endast en gång inräknats. De sträckningar och gator, som hänförs till allmän landsväg, äro alltså följande:

1) Norrtull—Hornstull, 6¹/₆ kilometer, vägen tagen öfver Norrtullsgatan, Drottninggatan, Fredsgatan, Vasabron, Riddarhusgränd, Stora Nygatan, Kornhamnstorg, Karl Johans torg, Vestra slussgatan, Södermalmstorg, Hornsgatan, Hornskroken och Brännkyrkagatan; 2) Norrtull—Skanstull, lika med föregående till och med Södermalmstorg, derefter Götgatan, hela sträckningen 6¹/₁₂ kilometer, hvaraf 1¹/₃₂ kilometer förut ej inräknad väg; 3) Norrtull—Danvikstull, lika med n:r 1 till och med Södermalmstorg, derefter Götgatan, Tjärhofsgatan, Folkungatan och Danviksgatan, tillsammans 6¹/₆₉ kilometer, hvaraf 2¹/₄₉ kilometer förut ej räknad väg; 4) Roslagstull—Hornstull 6¹/₅₆ kilometer, utefter Roslagsgatan, Regeringsgatan, Gustaf Adolfs torg, Norrbro, Lejonbacken, Skeppsbron, Östra slussgatan och Brunnsbacken samt derefter Hornsgatan—Brännkyrkagatan lika med n:r 1, ej förut inräknad väg 4¹/₁₆ kilometer; 5) Roslagsgatan—Skanstull, 6¹/₀₈ kilometer, allt förut upptaget, nämligen sträckan Roslagsgatan till Brunnsbacken under n:r 4 och Götgatan under n:r 2; 6) Roslagstull—Danvikstull, 6¹/₆₅ kilometer, hvaraf sträckan Roslagstull—Brunnsbacken är upptagen under n:r 4 och Götgatan—Danviksgatan under n:r 3; 7) Kungholmstull (vid Fridhemsgränd)—Ladugårdslandstull, 4¹/₂₁ kilometer, öfver Handtverkaregatan, Nya Kungsholmsbron, Tegelviken, Rödbodtorget, Fredsgatan, Gustaf Adolfs torg, Arsenalsgatan, Nybrogatan, Strandvägen, Grefgatan och Karlavägen; 8) Kungholmstull—Danvikstull, 5¹/₇₅ kilometer, hvaraf sträckan Handtverkaregatan—Tegelviken är upptagen under n:r 7, Vasabron—Södermalmstorg under n:r 1 och Götgatan—Danviksgatan under n:r 3. Slutligen böra till inom staden belägen allmän landsväg räknas jemväl: 9) Norrtullsvägen, 0¹/₆₇ kilometer; 10) Ålkistvägen, 2¹/₅₀ kilometer; 11) Drottningholmsvägen, 1¹/₈₆ kilometer; och 12) Karlbergsvägen. Sammanlagda längden af här upptagna gator och vägar, ingen mer än en gång räknad, uppgår till den i tabellen upptagna siffran 26 kilometer.

Stadens *kostnad för förbättringar* (planering och beläggning) af dessa farleder har under en hvar af de senaste fyra femårsperioderna utgjort:

Åren.	För planering. Kronor.	För beläggning. Kronor.	Summa. Kronor.
1876—1880	939,313	259,410	1,198,723
1881—1885	46,197	260,123	306,320
1886—1890	122,765	305,147	427,912
1891—1895	82,064	284,894	366,958

För Norrtullsvägen, Ålkistvägen, Drottningholmsvägen och Karlbergsvägen ingår jemväl kostnaden för underhållet.

Den vidare redogörelsen för kommunikationsanstalter lemnas under särskild rubrik i afdelningen politi här nedan. Rörande *sjöfart* och *handel* hänvisas dels till afdelningen *näringsvar*, dels ock beträffande den del af sjöfarten, som rör hamnväsendet, till den redogörelse, som under afdelningen politi kommer att derom lemnas.

5. Kameralförhållanden.

I afseende å antalet nybygda *boningshus* åren 1891—1895, antalet bebygda och obebygda *tomter* samt lägenheter äfvensom *fastigheternas taxeringsvärde* hänvisas dels till bilagornas **tabell 3**,

dels ock till den under afdelningen politi förekommande redogörelse för byggnadsverksamheten.

Egendomar af fideikommissnatur. Ut i bilagornas **tabell 4**, upprättad i öfverensstämmelse med formulär 4 till Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser för åren 1891—95, lemnas en uppgift på de i hufvudstaden befintliga egendomar af fideikommissnatur år 1895. I afseende å de i förra femårsberättelsen upptagna fideikommissegendomar hafva under denna period icke inträffat någon förändring vare sig i fråga om innehafvare eller natur, men till dessa egendomar hafva tillkommit ytterligare tre, i det att för den 23 februari 1891 uti fastighetsboken antecknats, att i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts utslag den 30 maj 1890 på fastigheterna nr 5, 6 och 7 i kvarteret Barnhuset inom Adolf Fredriks församling jemte egendomen Tidö inom Vestmanlands län öfverflyttats den fideikommiss-egenskap, som vidlådit Axmars, Vifors och Viksjö bruksegendomar inom Gefleborgs län.

Angående *egendomar tillhörande inhemska aktiebolag* år 1895 meddelas föreskrifna uppgifter i **tabell 5**.

Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar upptagas i **tabell 6**. Under perioden hafva åt utländska undersåtar lagfarter meddelats åren 1892, 1894 och 1895 å 7 fastigheter med ett sammanlagt taxeringsvärde af 1,052,100 kronor, medan å andra sidan under samma tid 1 egendom med ett taxeringsvärde af 85,000 kronor öfvergått från utländsk till svensk undersåtes ego.

I fråga om *krono- och kommunaluppbörden* samt om *Stockholms stads finanser* hänvisas till den af stadsfullmäktiges beredningsutskott ärligen utgifna berättelse angående Stockholms kommunalförvaltning.

6. Politi.

A) Stadens myndigheter.

a) *Öfverståthållareembetets kansli.* Registrering af sjuk-kassor. Jemlikt 2 § i lagen om sjuk-kassor den 30 oktober 1891 skall i Stockholm ansökan om registrering af sjuk-kassor göras hos Öfverståthållareembetet. Då det kunde antagas, att vid tillämpning af den nya lagen svårigheter för vinnande af registrering kunde för sökandena komma att möta i följd af förbiseende eller missförstånd af hvad stadgandena borde enligt lagen innehålla, hade i Öfverståthållareembetets kansli innan lagens trädande i kraft uppgjorts ett förslag till stadgar, hvaraf exemplar i öfvertryck höllos allmänheten till handa. I enlighet med detta förslag hafva flere af de hos Öfverståthållareembetet nu registrerade kassor affattat sina stadgar.

Från den 1 juli 1892, då lagen angående sjuk-kassor trädde i kraft, hafva hos Öfverståthållareembetet inregistrerats följande antal dylika kassor:

År.	Antal kassor.
1892	18
1893	10
1894	3
1895	11
	Summa 42

För de vid periodens slut i hufvudstaden befintliga *icke registrerade* sjuk-kassor lemnas redogörelse i **tabell 7** (afd. e). Af dessa kassor, uppgående till ett antal af 137, utgöra 109 »rena» sjuk-kassor eller sådana, som afse att bereda sina medlemmar sjukhjälp, med eller utan begravningshjälp, samt 28 sådana, som förutom sjuk- och begravningshjälp tillförsäkra delegarne äfven andra förmåner, såsom tillfälligt understöd, pensioner, reshjälp och dylikt, och hvilka i följd deraf med sin nuvarande organisation icke äro berättigade till registrering. Härforutom finnas omkring 25 sjuk-kassor, om hvilkas befintlighet Öfverståthållareembetet väl eger kännedom, men som antingen vägrat att lemna begärda uppgifter, eller ock lemnat högst ofullständiga meddelanden och på grund deraf måst ur förteckningen uteslutas.

Af det ofvan sagda framgår, att af de 150 vid periodens slut i hufvudstaden befintliga sjuk-kassor, hvilkas verksamhet

icke lägger hinder i vägen för kassornas registrering, endast omkring en tredjedel sökt komma i åtnjutande af de förmåner, som genom sjuk-kasselagen blifvit registrerade sjuk-kassor beredda. En redogörelse för anledningen hertill är af Öfverståthållareembetet lemnad i det underdåniga utlåtande, som jemte anbefald utredning rörande i Stockholm befintliga icke registrerade sjuk-kassor blifvit på grund af Eders Kungl. Maj:ts nädiga skrifvelse den 3 juni innevarande år af Öfverståthållareembetet den 7 december samma år afgifvet rörande frågan, huruvida och i hvad mån en förhöjning af det enligt gällande bestämmelser af statsmedel utgående förvaltningsbidrag till registrerade sjuk-kassor synes böra ske, i syfte att registrering måtte ega rum till större omfattning, än hvad hittills visat sig vara fallet. Öfverståthållareembetet tillåter sig därför att rörande denna fråga åberopa den del af berörda utlåtande, der Öfverståthållareembetet, efter att hafva behandlat proportionen mellan förvaltningskostnaderna för samtliga vid 1894 års slut i riket befintliga kassor och det till samma kassor från staten utgående förvaltningsbidrag, rörande särskildt sjuk-kassorna i Stockholm yttrar följande:

»Det torde likväl icke kunna förnekas, att i särskilda fall förhållandet mellan förvaltningskostnaderna och statsbidraget ej ställer sig så gynnsamt, som, enligt hvad nyss är nämnt, synes vara händelsen för de registrerade sjuk-kassorna såsom ett helt betraktade, och den förnämsta orsaken hertill synes, förutom de lokala förhållandena, vara den, att nu föreskrifna högsta statsbidraget, trehundra kronor, är alltför ringa för att de större kassorna, hvilkas registrering dock från statistikens synpunkt är af så stor betydelse, skulle, för att komma i åtnjutande deraf, låta sig registreras. Särskildt synes detta vara förhållandet med de i Stockholm befintliga sjuk-kassorna. För dem bland dessa kassor, som äro registrerade, uppgick förvaltningsbidraget för år 1894 till något öfver halfva beloppet af förvaltningskostnaderna, och de större kassorna hafva hittills i allmänhet ej ansett sig kunna hafva någon fördel af registrering. På grund af dessa förhållanden och då, i betraktande af sjuk-kassornas gagnande verksamhet, statsbidraget synes böra vara ej blott ett förvaltningsbidrag, utan äfven afse att i öfrigt främja sjuk-kasseväsendet, finner Öfverståthållareembetet en förhöjning af statens bidrag till sjuk-kassorna vara högligen önskvärd. Frågan, i hvilken mån en dylik förhöjning bör ske, anser sig likväl Öfverståthållareembetet icke kunna med ledning endast af uppgifterna om i Stockholm befintliga sjuk-kassor bedöma, men har Öfverståthållareembetet trott sig böra i detta sammanhang låta till Eders Kungl. Maj:ts kännedom komma, att vid ett af hufvudsak omförmälda möten mellan Stockholms sjuk-kassestyrelser, representerande såväl registrerade som icke registrerade sjuk-kassor, enhälligt beslutats att hos Eders Kungl. Maj:ts nädiga kungörelse den 30 oktober

1891 angående förvaltningsbidrag åt sjukkassor måtte ändras derhän, att förvaltningsbidraget skall för år utgå i förhållande till det antal afgiftspliktiga medlemmar, sjukkassan under det nästföregående året städse haft, med 2 kronor för hvarje medlem till och med 100, med 1 krona för hvarje medlem derutöver till och med 300, samt med 50 öre för hvarje medlem derutöver. Slutligen torde i fråga om anledningen till, att registrering af i Stockholm befintliga sjukkassor icke egt rum i större omfattning, än hittills visat sig vara fallet, här böra påpekas äfven andra dertill medverkande faktorer. Fränsedt, att ett mindre antal (8) af de i bilagda förteckningar upptagna kassor icke uppnått det minimum i medlemsantal, som utgör ett af villkoren för registrering, samt att de 31 kassor, som uppgifvas hafva annat ändamål än att bereda sina delegare eller deras efterlevande understöd vid sjukdoms- och dödsfall, icke utan väsentliga förändringar i organisationen kunna få registreras, förefinnas, såsom Öfverståthållarembetet under insamlandet af nu lemnade uppgifter haft tillfälle att erfara, bland sjukkassornas förvaltande och delegare någon mistro mot allt, som häntyder på kontroll från myndigheternas sida; och läser den härpå grundade obenägenheten att lemna erforderliga uppgifter om kassorna ej minst motverka registreringen. Huruvida en ökning af statsbidraget skall kunna häfva denna obenägenhet, är väl ej möjligt att med visshet förutse, men det synes Öfverståthållarembetet likväl kunna antagas, att, i den mån fördelarna af registreringen ökas, denna obenägenhet skall öfvervinnas, en önskvärd utveckling af sjelfhjelpsidén åstadkommas och kännedomen om sjukkasseeväsendets tillstånd och utveckling derigenom underlättas.

Tillämpning af lagen angående handelsregister, firma och prokura. För handelsregistrets förande har jemväl under denna femårsperiod varit anställd en särskild e. o. tjensteman, åt hvilken uppå derom gjorda underdåniga framställningar Eders Kongl. Maj:t genom nådiga bref den 29 januari 1892, den 19 maj 1893 och den 12 oktober 1894 för hvarjdera af åren 1891—1895 beviljat arvode med 1,500 kronor.

Anmälningar om nya firmor, som under åren 1888—1890 utgjorde 4,181, hafva under denna period ingifvits till ett antal af 2,099, hvilka fördela sig på periodens olika år och de särskilda registren på följande sätt:

	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
Enskilda näringsidkare och handelsbolag	420	371	379	338	379
Aktiebolag och andra bolag, som icke äro handelsbolag	34	49	36	38	55

I fem fall hafva besvär emot Öfverståthållarembetets beslut i anledning af anmälningar till firmaregistret blifvit af de anmälningsskyldige hos Eders Kungl. Maj:t anförda. Eders Kungl. Maj:ts resolutioner öfver dessa besvär äro meddelade den 10 juni och den 2 september 1892, den 24 mars 1893, den 25 oktober 1894 och den 12 juli 1895.

Beloppen af influtna afgifter för registrering af firma och prokura, kostnaderna för registers anskaffande och registrerings kungörande samt den efter afdrag af nyssnämnda kostnader uppkommande behållning utgjorde, i kronor:

	Influtna afgifter.	Utgifter.	Behållning.
Åren 1888—1890 . . .	21,158	12,996.98	8,161.02
År 1891	2,952	1,856.80	1,095.20
» 1892	2,986	1,891.04	1,094.96
» 1893	2,877	1,628.91	1,248.09
» 1894	2,633	1,644.07	988.93
» 1895	3,067	1,760.65	1,306.35

Tillstånd för utländska försäkringsanstalters syssemän att här i riket drifva försäkringsrörelse. Jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga förordning härom den 22 oktober 1886 har dylikt

tillstånd under perioden af Öfverståthållarembetet meddelats syssemän för 21 utländska försäkringsanstalter, af hvilka 11 meddela försäkring å lif, 2 mot olycksfall, 3 mot brand, 3 mot sjö- och transportskador samt 2 å glas m. m.

Förslag till författning angående redovisning för verkställighet af meddelade bötesbeslut och för influtna bötesmedel. På grund af Eders Kungl. Maj:ts derom gifna befallning har Öfverståthållarembetet den 6 juni 1892 till Eders Kungl. Maj:t afgifvit förslag dels till föreskrifter för indrifning och redovisning af sakören, kronoutskylder, kommunalutskylder samt afgifter till folkskolor, kyrkor och presterskap inom Stockholm; dels ock till öfriga af behovet påkallade nya anordningar och föreskrifter för indrifningsväsendet i hela dess omfattning. Öfver förslaget har Kammarrätten den 29 mars 1893 gemensamt med Statskontoret afgifvit underdånigt utlåtande, deruti nämnda embetsverk ansett en blifvande författning i förevarande ämne böra göras för de af polisdomstolen ådömda böter, men då utredning saknades, huruvida eller i hvilken mån med indrifning och redovisning af polisböterna lämpligen kunde förhållas på enahanda sätt som i afseende å böter, ådömda af Stockholms rådstufvurätt och andra myndigheter, hemställt, att Eders Kungl. Maj:t ville för denna frågas slutliga afgörande anbefalla Öfverståthållarembetet att med sådan utredning till Eders Kungl. Maj:t inkomma; och sedan Öfverståthållarembetet genom remiss den 4 september 1893 härom erhållit nådig befallning och med skrifvelse den 30 november 1895 till Eders Kungl. Maj:t öfverlemnadt den äskade utredningen, har Eders Kungl. Maj:t den 25 januari 1896 öfverlemnadt ärendet till Öfverståthållarembetet med befallning att öfver förslaget infordra underdånigt yttrande från stadsfullmäktige, hvarefter stadsfullmäktiges beredningsutskott, till hvars behandling ärendet öfverlemnats, tillsatt en komité med uppdrag att i ärendet förebbringa ytterligare utredning och afgifva förslag.

Antalet mål i Öfverståthållarembetets kansli. Enligt den af Öfverståthållarembetet uppgjorda summariska redogörelse utgjorde totalsumman för äldre och nyare mål i Öfverståthållarembetets kansli:

Åren 1881—1885	73,000
» 1886—1890	99,305

Under den gångna femårsperioden har antalet årligen afgjorda mål utgjort:

År.	Antal mål.
1891	21,570
1892	20,068
1893	19,487
1894	19,605
1895	19,004
Summa	99,744

I denna slutsumma likasom i slutsumman för femårsperioden 1886—1890, under hvilken firmalagen trädde i kraft, ingå ej de till firmaregistret hörande ärenden.

Exekutiva försäljningar af fastigheter, som under femårsperioden 1886—1890 förekommo till ett antal af 494 med en köpeskillingssumma af 28,870,248 kronor, hafva under denna period utgjort 318 och de dervid bjudna köpeskillingarna 27,675,889 kronor, fördelande sig på periodens olika år på följande sätt:

	Antal försäljningar.	Köpeskillning, i kr.
1891	102	10,109,814
1892	81	6,887,750
1893	74	6,145,275
1894	47	3,210,850
1895	14	1,322,200

Den i ögonen fallande minskningen af exekutiva försäljningar af fastigheter under periodens två senaste år betecknar återgången från de abnorma förhållanden i detta afseende, hvilka i följd af överspekulationen inom byggnadsverksamheten under åren 1881—1885 voro rådande under senaste femårsperiod.

b) **Öfverståthållareembetet för uppbördsärenden.** *Ökad antal uppbördsstämmor.* Enligt den ursprungliga lydelsen af § 45 i Eders Kungl. Maj:ts nådiga förordning den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm skulle de af stadsfullmäktige till uttaxering beslutade stadsutskylder uppbäras af kronoupbördsverket i sammanhang med uppbörden af utskylderna till Eders Kungl. Maj:t och Kronan. Då derjemte de territoriella församlingarna i hufvudstaden redan från början begagnade sig af den i § 40 af Eders Kungl. Maj:ts nådiga förordning om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm, enligt denna paragrafs ursprungliga lydelse, dem tillerkända rätt att få uppbörden af de utaf kyrkostämmorna till uttaxering beslutade afgifter verkställd likaledes i sammanhang med uppbörden af kronoutskylderna, blef deraf en följd, att redan under de närmaste åren efter det ofvannämnda nådiga förordningar trädde i gällande kraft samtliga såväl till staten som till de borgerliga och kyrkliga kommunerna utgående direkta utskylder, hvilka upptogs i en och samma debetsedel, förföllo till betalning samtidigt, nämligen på den enda dåvarande uppbördsstämma, som tog sin början i februari månad. Mot detta uppbördsätt anmärktes, att det var allt för betungande för den talrika klass af skattskyldige, hvilkas inkomster lemnade föga öfverskott, öfver hvad som erfordrades för de dagliga behoven, och hvilkas arbetsförtjenst var beroende af de årliga vaxlingarna i den allmänna affärsrörelsen, och stadsfullmäktiges beredningsutskott anhöll därför den 17 december 1874 hos Öfverståthållareembetet om utredning af frågan, huruvida ej de allmänna utskylderna skulle kunna erläggas å särskilda tider i mindre poster. Sedan denna fråga varit föremål för skriftväxling mellan Öfverståthållareembetet och stadsfullmäktige, förordnade Öfverståthållareembetet genom beslut den 25 januari 1872, i hafvudsaklig öfverensstämmelse med stadsfullmäktiges i skrifvelse den 2 oktober 1871 i ämnet gjorda framställning, att tillsvidare en särskild uppbördsstämma årligen skulle hållas under tiden från och med första helgfria dag i juni månad till och med den 15 i samma månad, å hvilken stämman de skattskyldige skulle betala dem påförda fastighetsskatt och kommunalskatt. Denna bestämmelse qvarstod till och med år 1879, efter hvilken tid enligt Öfverståthållareembetets årligen i ämnet utfärdade kungörelse till efterrättelse gälde, att å första uppbördsstämman skulle erläggas kronoutskylderna jemte de öfriga afgifter, som funnos upptagna i de med litt. A betecknade debetsedlar, och å andra stämman den i debetsedel litt. B uppförda fastighetsskatt samt kommunalskatt jemte debetsedelslösen.

Emellertid syntes det Öfverståthållareembetet vara önskvärdt att en ytterligare bereda de skattskyldige lättnad vid fullgö-

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1891—1895. Stockholms stad.

randet af deras betalningsskyldighet och ansåg embetet, att för detta ändamål fyra årliga uppbördsstämmor borde anordnas. Genomförandet häraf betingade dock vissa förändringar af Eders Kungl. Maj:ts nådiga reglemente för uppbördsverket i Stockholm den 15 oktober 1880, af hvilken anledning Öfverståthållareembetet i underdånig skrifvelse den 4 mars 1891 öfverlemnade till Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och stadfästelse ett förslag till de erforderliga ändringarna. Detta förslag vann Eders Kungl. Maj:ts nådiga fastställelse och är numera enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 22 juni 1892 (från och med år 1894) den föreskrift gällande, att de å debetsedlarna upptagna utskyldsbelopp skola å de af Öfverståthållareembetet för sådant ändamål utsatta och genom kungörelse tillkännagifna uppbördsstämmor inbetalas, »nämligen å första uppbördsstämman kronoutskylderna jemte den personliga afgiften till presterskapets aflöning, å andra uppbördsstämman de på taxering beroende afgifterna till folkskolorna och till territorieförsamlingarnas kyrko- och presteaflöningskassor samt å tredje och fjärde uppbördsstämmorna kommunalskatten, hälften å hvarje». De fyra uppbördsstämmorna hafva hittills hållits, den första i januari, den andra i mars, den tredje i första veckan af juni och den fjärde i första veckan af september.

c) **Öfverståthållareembetet för polisärenden.** Under perioden har icke någon betydande förändring skett i den organisation af polisen, som egt bestånd under nästföregående två perioder. I vissa afseenden har dock polisväsendet utvecklats sig och i allmänhet har en förökning af polisens göromål gjort sig märkbar. Öfver polisinstitutionens utveckling och verksamhet under perioden får Öfverståthållareembetet meddela följande öfversigt:

Polisstyrelsen. I anledning deraf att sessionsgöromålen i poliskammaren antagit den omfattning, att polismästaren icke ensam kunde handlägga desamma, utan att derigenom hans verksamhet droges ifrån hans egentliga arbetsfält, eller styrelsen af polisverket i dess helhet, meddelade Eders Kungl. Maj:t redan den 12 november 1885 förordnande för en af Öfverståthållareembetets tjenstemän att under nästföljande år på eget ansvar biträda polismästaren med dessa göromål. Sådant förordnande har derefter år ifrån år förnyats, men först under denna period har denna på förordnande tillsatta befattning blifvit uppförd å polisens stat, i det att för år 1893 deri upptogs en anslagspost å 1,000 kr. »för biträde vid poliskammarens sessionsgöromål». Beloppet fastställdes efter den beräkning, att, som den förordnades aflöning af Öfverståthållareembetet bestämts till 5,000 kronor, men han såsom notarie uppbär i lön 2,400 kronor samt dessutom förpligtats att till poliskassan afstå sina sportler såsom notarie, hvilka beräknades till minst 1,600 kronor, för det ifrågasvarande ändamålet erfordrades endast 1,000 kronor.

Personalen. *Ny grad inom poliskåren.* I Öfverståthållareembetets femårsberättelse för åren 1871—1875 finnes omnämndt, hurusom beslut fattats, att poliskåren från och med 1876 års ingång skulle erhålla en ny afdelning, benämnd centralafdelningen. Denna afdelning, som enligt 1890 års stat hade en styrka af 1 kommissarie, 4 öfverkonstaplar och 51 konstaplar, har allt från sitt inrättande haft till uppgift, bland annat, att utöfva kontroll öfver distriktpolisens patrulleringstjenstgöring. I följd deraf att afdelningens befäl från början var fataligt och genast blef strängt sysselsatt med andra göromål, måste dock

denna inspektion nära nog uteslutande anförtrons åt de vid afdelningen tjänstgörande konstaplarne. Det är emellertid lätt att inse, hvilken svaghet måste vidlåda en inspektion, der den, som inspekteras, befinner sig i den inspekterandes tjänstegrad och följaktligen icke står i något subordinationsförhållande till honom. Att häri låg ett svårt organisationsfel, insåg Öfverståthållareembetet redan vid centralafdelningens inrättande, men som ingen utsigt fanns för erhållande af det antal nya befälsplatser, som erfordrades för felets undvikande, samt den ifrågavarande inspektionen icke kunde undvaras, fann sig Öfverståthållareembetet böra söka genomföra inspektionen med detta fel i afbidan på den tidpunkt, då det skulle visa sig möjligt att ordna saken på ett mera tillfredsställande sätt.

Vid uppgörande af förslag till polisens stat för år 1891 ansåg sig emellertid Öfverståthållareembetet icke längre kunna blunda för de olägenheter, som voro en följd af nämnda organisationsfel. Dessa olägenheter hade nämligen alltjemt tilltagit och särskildt blifvit märkbara, sedan mot slutet af 1880-talet den särskilda inspektion, som förut inom hvarje distrikt dygnet om utförs af dess öfverkonstaplar, måst i följd af dess öfveransträngning inskränkas till dagen. På grund häraf hade så småningom centralkonstaplarne kommit på en så förtrolig fot med distriktskonstaplarne, att hela ändamålet med inspektionen äfventyrades och fara för disciplinen uppstått.

Öfverståthållareembetet hemställde därför i sitt berörda förslag, att den personal, som för framtiden skulle handhafva centralinspektionen och den nattliga distriktsinspektionen måtte beklädas med förmanskaf öfver distriktskonstaplarne. Såsom en lämplig titel för den nya graden inom kåren föreslog Öfverståthållareembetet benämningen *inspektionskonstapel*. Det erforderliga antalet inspektionskonstaplar beräknades till 28, nämligen 27 för inspektionstjänst och 1 för dithörande expeditionsgöromål. De blifvande inspektionskonstaplarnes löneförmåner ansåg Öfverståthållareembetet böra bestämmas till 1,500 kronor för en hvar, nämligen lön 850 kronor och tjänstgöringspenningar 650 kronor.

Detta förslag vann stadsfullmäktiges bifall med allenast den ändring, att löneförmåner för inspektionskonstaplarne bestämdes till endast 1,400 kronor för en hvar, nämligen lön 800 kronor och tjänstgöringspenningar 600 kronor.

De 27 inspektionskonstaplar, som förrätta inspektionstjänst, äro indelade till tjänstgöring tre å ett hvar af hufvudstadens nio polisdistrikt. De till hvarje distrikt hörande inspektionskonstaplarne äro närmast under distriktets öfverkonstaplar ansvarige för den yttre ordningen och säkerheten inom distriktet. Deras tjänstgöring är så ordnad, att inspektion i distriktet oafbrutet pågår under alla dygnets timmar; hvarje inspektionskonstapel har nämligen under två på hvarandra följande dygn tjänstgöring tolf timmar om dygnet samt är tjänstfri det derpå följande dygnet.

Sedan inspektionskonstapelsbefattningarna upprättades, hafva centralafdelningens öfriga konstaplar — inspektionskonstaplarne tillhöra alltjemt denna afdelning — befriats från alla inspektionsgöromål. Inspektionskonstaplarne deremot äro skyldige att utom sin regelmässiga tjänstgöring vid förefallande behof biträda med andra vid afdelningen förekommande bestyr.

Resultatet af inspektionskonstapelsgradens införande har visat sig synnerligen godt, i det de olägenheter, som förut vidlåde centralinspektionen, numera försvunnit.

Personalens antal och aflöning. I sitt ofvanberörda förslag till polisens stat för år 1891 gjorde Öfverståthållareembetet tillika framställning om en icke oväsentlig löneförbättring för poliskåren. De skäl, som Öfverståthållareembetet åberopade till stöd för detta förslag, vore i hufvudsak följande.

Personalens löner hade blifvit bestämda i 1876 års lönestat. Då de sålunda varit oförändrade i femton år samt det ej funnes någon orsak att antaga, att de från början varit högre, än behöfvat kräfde, syntes redan de allmänna ekonomiska företeelserna innebära stöd för anspråket å deras höjande. Ty under nämnda tidslängd hade inflytelsen af penningevärdets fall och lefnadsbehöfvans stegring gjort sig i hög grad kännbar. Dertill komme, att polismyndighetens arbete under senare tid blifvit af en vida mera ansträngande och maktpåliggande beskaffenhet än kring midten af 1870-talet. Vid sistnämnda tid hörde det t. ex. till undantagen, att yttringar af social oro framträdde offentligt eller innebure något i polishänseende särdeles beaktansvärdt, och äflandet efter offentliga förlustelser uppenbarade sig gemenligen i en jemförelsevis ringa grad. Nu mera förekomme såväl det ena som det andra snart sagdt dagligen och öfverallt, såväl inom som utom hus, och dithörande angelägenheter påkallade oafslåttligt polismyndighetens vaksamhet samt toge dess tid och omsorg i anspråk. Här af hade ock blifvit en följd, att den underordnade polispersonalens tjänstgöring, redan förut trägen, numera kunde betecknas såsom ett ständigt jägtande under förhållanden, som kräfde polismannens hela klokhet och grannlaghet.

De anspråk, som alltså i våra dagar måste ställas å polismannen, särskildt i intellektuellt afseende, hade ock föranlett Öfverståthållareembetet att skärpa kompetensvilkoren för inträde i poliskåren. Medan förut militärer utan någon befälsgrad samt andre, hvilka endast åtnjutit folkskoleundervisning eller eljest befunne sig i den primära undervisningens stadium, kunnat vinna anställning som poliskonstaplar, fordrades numera, att den sökande antingen aflagt underofficersexamen eller erhållit undervisning vid allmänt läroverk eller på annan väg inhemtat ett motsvarande kunskapsmått. Åtskillige af kåren egde emellertid en långt högre bildningsgrad, än som motsvarade nämnda minimalfordringar. Sålunda funnes inom kåren 22 polismän, som aflagt mogenhetsexamen, och bland desse hade 7 tagit juridisk examen. Med den sålunda skedda höjningen af kårens bildningsgrad hade emellertid kåren äfven höjt sig i socialt hänseende, ett förhållande som äfven syntes betinga en motsvarande löneförbättring.

Slutligen fästade Öfverståthållareembetet uppmärksamheten å nödvändigheten, särskildt under nuvarande tider, att binda polismännen vid tjänsten med så pass stora ekonomiska fördelar, att de icke annat än i nödfall ville offra dessa. Endast derigenom kunde man försäkra sig om den pålitlighet i alla skiften hos ordningsmakten, som vore en af samhällsordningens viktigaste stödjepelare.

Af nu anförda grunder föreslog Öfverståthållareembetet, att polispersonalens löneförmåner, som enligt 1890 års stat utgjorde

för konstapel	1,000 à 1,200 kronor.
» öfverkonstapel	1,400 à 1,800 »
» kommissarie	3,000 kronor

mätte höjas

för konstapel till	1,000 à 1,500 kronor
» öfverkonstapel till	1,600 à 2,000 »
» kommissarie till	3,000 à 3,400 »

Hela kostnaden för den äskade löneförhöjningen — inberäknadt utgifterna för 28 centralkonstaplars upphöjande till inspektionskonstaplar — beräknades till 78,000 kronor.

Öfverståthållareembetets ifrågavarande förslag vann emellertid endast i så måtto stadsfullmäktiges bifall, att fullmäktige anslog ett belopp af 38,000 kr. till det ifrågavarande ändamålet. Detta anslag användes, oberäknadt hvad som åtgick för inspektionskonstapelsgradens inrättande, till höjande af konstaplarnes löneförmåner.

Vid fastställande af 1894 års stat för polisen medgäfvos stadsfullmäktige, på Öfverståthållareembetets förslag, att, när ordinarie polisman, från och med kommissarie till och med konstapel, aflidit, finge af polisverkets anslag för diverse utgifter till sterbhuset, på dess anmälan, såsom begravningshjälp betalas, hvad som motsvarar en månads lön och tjänstgöringspenningar i den grad, den aflidne vid dödstillfället innehade.

Efter den högst väsentliga tillökning, hufvudstadens polisstyrka vunnit under nästföregående period, är det naturligt, att under nu ifrågavarande period *polispersonalens* numerär icke erhållit någon väsentlig förökning. Några nya befattningar hafva dock upprättats. Enligt 1892 års stat beviljade sålunda stadsfullmäktige, på förslag af Öfverståthållareembetet, anslag till en ny konstapelstjänst vid detektivafdelningen, närmast afsedd för tillsyn å pantlånare. Vid uppgörande af förslag till polisens stat år för 1894 begärde Öfverståthållareembetet anslag till sju nya konstapelsbefattningar vid detektivafdelningen samt nio dylika befattningar vid central- och distriktpolisen, men denna framställning vann endast i den mån stadsfullmäktiges bifall, att fullmäktige beviljade löner åt tio nya konstaplar, nämligen fyra vid detektivafdelningen, två vid centralafdelningen — hvilka båda skulle tillhöra den ridande truppen — och fyra vid distriktpolisen. I nästföljande statsförslag begärde Öfverståthållareembetet medel till tio nya konstapelslöner, afsedda för detektivafdelningen, två för ordonnansafdelningen och fem för central- och distriktpolisen, men stadsfullmäktige funno sig endast böra bevilja två nya konstapelslöner, afsedda för centralpolisens ridande afdelning. Poliskårens förstärkning under denna femårsperiod har alltså inskränkt sig till tretton man, nämligen fem vid detektivafdelningen, fyra vid distriktpolisen och fyra vid polisrytteriet, hvars konstapelsstyrka derigenom vuxit från åtta till tolf man.

Polisverkets lokaler. I anledning af det mindre tidsenliga skick, i hvilket flertalet af de kommunala myndigheternas lokaler befinna sig, beslöto stadsfullmäktige den 1 juni 1891 att tillsätta en komité af fem personer för att utreda frågan angående de nödiga byggnaderna för anskaffande af nya lokaler för, bland andra myndigheter, polisverket.

Denna byggnadsfråga är fortfarande beroende på kommunalstyrelsens pröfning.

Polisverkets arkiv. På förslag af Öfverståthållareembetet beviljade stadsfullmäktige i 1892 års stat ett anslag å 2,222

kr. för flyttning och ordnande af polisverkets arkiv. Detta hade i många år varit inrymdt å vinden till Öfverståthållareembetets hus, nr 4 vid Myntgatan, samt befunnit sig i det mest oordnade skick, hvilket förnämligast berodde derpå, att lokalen var för ändamålet synnerligen otjenlig. Då nu lämpliga arkivrum inom den staden tillhöriga egendom, som dittills disponerats af allmänna pantlåneinrättningen, blifvit lediga, beslöts polisarkivets förflyttande till denna lokal.

Sedan arkivets flyttning och ordnande numera egt rum, befinner sig arkivet i ett fullt tillfredsställande skick.

Utgiftsstaten. Anslagen till polisväsendet hafva under perioden utgjort:

För år	Anslag i kronor.		Andra inkomster. Kronor.	Summa. Kronor.	Deraf återlevererats till stadskassan.
	Af staden.	Af staten.			
1891	820,503.00	30,777	9,700	860,980.00	15,289.15
1892	825,720.31	30,777	9,700	866,197.31	14,687.09
1893	829,755.24	30,777	32,400	892,932.24	9,708.66
1894	842,216.00	30,777	32,400	905,393.00	12,513.05
1895	849,381.84	30,777	32,400	912,558.84	12,607.30

Kommunens anslag till polisväsendet har under perioden ökat med 73,948 kr. 84 öre.

Det vid femårsperiodens slut till polisen utgående anslag var sålunda fördeladt:

Embets- och tjänstemännen.

	Kronor.
1 polismästare	9,000
1 polisdomare	6,000
1 polisintendent	5,500
1 sekreterare	2,400
1 räkenskapsförare	2,600
4 notarier å 2,400 kr.	9,600
2 kanslisters å 2,400, 3 å 2,000, 1 å 1,500	12,300
1 magasinshöfvar	2,500

Polispersonalen.

1 kommissarie, föreståndare för detektivpolisen . . .	1,900
2 kommissarier vid detektivpolisen å 3,000 kr. . . .	6,000
1 föreståndare för prostitutionspolisen	1,500
1 kommissarie, föreståndare för centralpolisen . . .	3,400
9 distriktskommissarier å 3,000 kr.	27,000
1 öfverkonstapel, förest. för ordonnanspolisen . . .	2,000
11 öfverkonstaplar å 1,800, 19 å 1,600 och 10 å 1,400 kr.	61,200
28 inspektionskonstaplar å 1,400 kr.	39,200
19 konstaplar å 1,400, 126 å 1,200, 169 å 1,100 och 85 å 1,000 kr.	448,700
36 extra konstaplar å 600 och 4 å 500 kr.	23,600
3 vaktmästare å 1,000 kr.	3,000
2 ordonnanser å 1,000 kr.	2,000

Öfriga utgifter.

Till en notarie för biträde vid poliskammarens sessionsgöromål, högst	1,000
För extra notarie- och kanslistjänstgöring samt gratifikation åt tjänstemän och vaktbetjening, högst . .	11,100

	Kronor.
För beredande af semester åt embets- och tjenstemän, högst	3,000
Ersättning för kontroll å uppbörden	600
Ersättning för biträde åt verkets revisorer	225
Beklädnad och beväring	71,540
Ridande polisens hästar och stall m. m.	17,300
Utgifter för embetslokalerna	3,500
Utgifter för polisstationerna	77,970
Telefonnätet	9,640
Skrif- och tryckkostnader, böcker och dylikt	16,950
Forselkostnader	3,500
Medikamenter och dylikt	8,000
Kostnader för särskildt biträde, handräckningar o. dyl.	1,000
Kostnader af flere slag	12,000
Nattherberge för husville	2,350
Polisverkets brist för år 1893.	483 84

Summa kronor **912,558 84**

Härför bör afgå till stadskassan återlevererade medel, hvilka, enligt hvad förut är nämnt, för år 1895 uppgingo till kr. 12,607 30.

Enligt förestående anslagsfördelning utgjorde *polisstyrkan* vid 1895 års slut, jemförd med 1890:

	År 1890.	År 1895.
Kommissarier	13	13
Föreståndare	—	1
Öfverkonstaplar	41	41
Inspektionskonstaplar	—	28
Konstaplar	414	399
Extra d:o	40	40
Summa	508	522

På de särskilda afdelningarne var fördelningen följande:

	År 1890.			År 1895.			
	Kommissarier.	Öfverkonstaplar.	Konstaplar.	Kommissarier.	Föreståndare.	Öfverkonstaplar.	Konstaplar.
Detektivafdelningen . . .	3	6	32	3	—	5	37
Prostitutionsafdelningen .	—	1	8	—	1	1	8
Centralafdelningen . . .	1	4	¹⁾ 91	1	—	5	²⁾ 102
Ordonnansafdelningen . .	—	1	7	—	—	1	7
Distriktsafdelningen . .	9	29	316	9	—	29	313
Summa	13	41	¹⁾ 454	13	1	41	²⁾ 467

Polisdomarens befattning med värnpliktslagen. Under femårsperioden har antalet personer, som för förseelser mot värnpliktslagen påförts böter, äfvensom det antal, för hvilka dessa böter faststälts, utgjort:

År.	Påförda böter.	Fastställda böter.
1891	6,085	1,347
1892	5,980	1,018
1893	12,187	2,225
1894	8,710	1,257
1895	6,384	1,215

¹⁾ Deraf 40 extra konstaplar. — ²⁾ Deraf 28 inspektionskonstaplar och 40 extra konstaplar.

Beskaffenheten af de förseelser, för hvilka nämnda personer påförts böter eller bötfäls, framgår af följande tabell:

År.	Frånvaro vid inskrifning.		Frånvaro vid vapenöfning.		Frånvaro vid mönstring.	
	Antal påförde böter.	Antal bötfälde.	Antal påförde böter.	Antal bötfälde.	Antal påförde böter.	Antal bötfälde.
1891	1,695	186	1,063	126	3,327	1,035
1892	1,615	123	1,164	132	3,201	763
1893	1,244	56	1,165	68	9,778	2,101
1894	1,223	38	1,454	81	6,033	1,138
1895	1,470	98	1,268	108	3,646	1,009

De ådömda böternas belopp och sättet för bötesbeslutens bringande till verkställighet framgå af nedanstående öfversigt:

År.	Ådömda böter. Kronor.	H v a r a f		
		Betalts. Kronor.	Aftjenats. Kronor.	Balanserats. Kronor.
1891	21,225	8,065	3,450	9,710
1892	21,115	7,555	3,655	9,905
1893	17,640	5,355	2,870	9,415
1894	23,230	10,910	2,670	9,650
1895	20,405	7,645	2,090	10,670

Polisunderrättelser. Utgifvandet af polisunderrättelser har fortgått efter oförändrade grunder.

Förhållandet mellan i polisunderrättelser efterlysta personer och efterlyst egendom, å ena sidan, samt genom sådan efterlysning ertappade personer och anträffad egendom, å andra sidan, framgår af följande öfversigt:

Årgången.	Efterlysta personer.	Ertappade personer.			Egendom.	
		Å efterlysningsorten.	Å annan ort.	Summa.	Efterlyst i antal fall.	Återfunnen i antal fall.
1891	343	47	117	164	385	60
1892	405	71	137	208	438	77
1893	331	55	113	168	409	49
1894	329	57	124	181	413	57
1895	394	89	115	204	409	60
Summa	1,802	319	606	925	2,054	303

Ett nytt register till polisunderrättelser, omfattande åren 1891—1895, har, sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 6 september 1895 dertill anvisat medel, blifvit upprättadt och till vederbörande utdeladt.

Polispersonalens pensionsinrättning. Som denna inrättnings behållna tillgångar utgjorde vid 1891 års början 1,062,850 kronor 70 öre och vid 1895 års slut 1,163,460 kronor 27 öre, har alltså inrättningens kapital under perioden ökat med 100,609 kronor 57 öre.

Inrättningens pensionärer voro vid 1895 års slut 45, nämligen 4 f. d. kommissarier, 5 f. d. öfverkonstaplar och 36 f. d.

konstaplar, hvarjemte åtskilliga enkor efter polismän m. fl. upp-
buro tillfälliga understöd.

I pensioner och understöd utbetalade inrättningen under år
1895 tillhoppa 48,230 kr. 17 öre.

*Polispersonalens i Stockholm enskilda enke- och pupill-
kassa* hade vid 1891 års början en behållning af 44,802 kr.
20 öre. Under perioden har denna behållning ökats med 32,693
kr. 51 öre, hvadan kassans kapital den 31 december 1895 upp-
gick till 77,495 kr. 71 öre. I pensioner utbetalade kassan under
år 1895 3,304 kr. 17 öre.

d) **Ändrad arbetsordning för Stockholms magistrat och råd-
stufvurätt.** Ut i nådig skrifvelse till Överståthållareembetet den
2 maj 1890 angående förändrad reglering af tjänsterna å Stock-
holms rådhuskansli hade Eders Kungl. Maj:t förklarat, att Över-
ståthållareembetet och magistraten skulle ega att, då den be-
slutade regleringen af tjänsterna å rådhuskansliet komme att
med den dåvarande kanslistens afgång från sin befattning träda
i verket, vidtaga de förändringar uti den för magistraten och
rådstufvurätten gällande arbetsordning, som i följd af sagda
reglering kunde finnas erforderliga. Efter det nyssnämnda tjänste-
man afgått och i följd deraf den nya regleringen å rådhus-
kansliet från och med den 1 november 1891 trädte i kraft, an-
mälde magistraten hos Överståthållareembetet, att magistraten
ej mindre antagit ett förslag till arbetsordning för de nya tjänste-
männen å rådhuskansliet, än äfven, på angifna skäl, funnit
nödigt att omarbete gällande arbetsordning i dess helhet samt
för sin del jemväl antagit förslag till ny arbetsordning för magi-
straten och rådstufvurätten, hvilket förslag för vidare åtgärd
till Överståthållareembetet öfverlemnades. Då emellertid det i
ofvanberörda nådiga bref Överståthållareembetet och magistraten
lemnade bemyndigande icke gälde andra förändringar i arbets-
ordningen än sådana, som påkallades af den genom samma
nådiga bref fastställda omreglering af tjänsterna å rådhuskan-
sliet, och det sålunda icke låg inom Överståthållareembetets
befogenhet att ingå i pröfning af förslaget, i hvad detsamma
innefattade öfriga tillägg till och ändringar i arbetsordningen,
hemställde Överståthållareembetet i underdånig skrifvelse den
26 november 1891, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nåder för-
klara, det Överståthållareembetet och magistraten skulle ega
att besluta jemväl sådana förändringar i gällande arbetsordning,
som icke betingades af nyssnämnda omreglering, men eljest
kunde finnas vara af behovet påkallade. Sedan jemlikt nådigt
bref till Överståthållareembetet den 11 december sistnämnda
år Eders Kungl. Maj:t funnit godt i nåder bifalla denna Över-
ståthållareembetets hemställan, blef ny arbetsordning för Stock-
holms magistrat och rådstufvurätt den 5 februari 1892 af Över-
ståthållareembetet och magistraten utfärdad. Ut i 11 § mom. c
och 14 § mom. d i denna arbetsordning har ändring sedermera
blifvit uppå framställning af Stockholms stads drätselnämnd af
magistraten föreslagen och den 17 december 1895 af Överståt-
hållareembetet fastställd.

e) **Ändring i instruktion för hamnkaptenen.** Sedan stads-
fullmäktige den 1 juni 1892 för sin del beslutat att i 2 § af
instruktionen för hamnkaptenen i Stockholm den 6 februari
1877 intaga ett stadgande om skyldighet för bemälda tjänsteman
att utöfva tillsyn öfver vissa stadens broar och vid dessa broar

anställda betjening, samt stadsfullmäktige derefter understält Över-
ståthållareembetet sagda beslut, blef detsamma den 29 juni 1892
af Överståthållareembetet fastställt och kungörelse derom samma
dag utfärdad.

f) **Ändring i instruktion för drätselnämnden.** Ut i 21 § af
Eders Kungl. Maj:ts förnyade nådiga instruktion för Stockholms
stads drätselnämnd den 14 december 1883 hafva stadsfullmäg-
tige den 1 februari 1893 beslutat och understält Eders Kungl.
Maj:t ändringar, enligt hvilka tiden för revisionsberättelsens af-
lemnande framflyttades från augusti till oktober månad samt
bestämmelser lemnats dels om revisionens rätt att antaga sekre-
terare och kameralbiträde, dels om de handlingar, som skola
aflemnas till revisorerne. Den 3 mars 1893 blef detta beslut
af Eders Kungl. Maj:t fastställt och nådig kungörelse utfärdad
om den at omförmälda § gifna förändrade lydelse.

g) **Ändring i byggnadsordningen.** Efter framställning af
byggnadsnämnden hafva stadsfullmäktige den 1 februari 1893
beslutat ändringar i och tillägg till byggnadsordningen den 13
december 1890 i syfte att lemna inteckningshafvare tillfälle till
underrättelse om tomtreglering samt ändring i fastighets namn
och nummer. Detta beslut underställdes Överståthållareembetet
med anhållan, att Överståthållareembetet ville föranstalta derom,
att i kungörelse om exekutiv auktion å fastighet, äfvensom i
kungörelse om inteckningars dödande efter sådan auktion samt
i gravationsbevis uppgift lemnades om de förändringar i fastig-
hetens namn och nummer, som egt rum, sedan någon i fastig-
heten gällande inteckning beviljats. Den 17 ofvannämnda fe-
bruari blef beslutet af Överståthållareembetet fastställt och kun-
görelse i ämnet utfärdad, hvarefter handlingarna öfverlemnades
till rådstufvurätten för de åtgärder, som i anledning af de be-
slutade ändringarna kunde anses påkallade.

h) **Ny instruktion för revisionskontoret** har den 16 maj 1893
blifvit af stadsfullmäktige antagen och den 1 påföljande juni af
Överståthållareembetet fastställd.

i) **Upphörande af vissa kollekt m. m.** Ut i underdånig skrif-
velse den 28 november 1893 anförde Stockholms stads konsi-
storium, att det torde få anses oomtvistadt, att de kollekt, som
på grund af nådigt tillstånd upptoges i hufvudstadens kyrkor,
icke, såvidt de afsåge institutioner, hvilka för öfrigt uppehöles
af statsmedel, vore lämpliga och att detta beträffande några
redan afskaffade allmänna kollekt blifvit erkändt; att äfven
sådana kollekt, hvilka upptoges för välgörande inrättningar,
som numera icke kunde anses deraf vara i behof, måtte betraktas
såsom olämpliga; att en mängd af dessa kollekt ej heller kunde
påräkna en sådan offervillighet hos församlingarna, att de hop-
bragta medlen kunde hafva någon nämnvärd betydelse för de
respektive institutionernas ekonomi; samt att det af dessa skäl
och med hänsyn till de många dylika insamlingar, som i hufvud-
staden trängdes om deltagande, syntes konsistorium önskvärdt,
om någon utgallring kunde ske, i synnerhet af sådana kollekt,
som kunde hänföras till någondera af nyssnämnda kategorier;
och hemställde konsistorium på grund häraf, det Eders Kungl.
Maj:t täcktes förklara att i hufvudstadens kyrkor icke vidare
skulle upptagas de hittills påbjudna kollekt till Allmänna

barnhusinrättningen, Ecklesiastikverket i Stockholm, Svea lifgardes barnhus- och kyrkobyggnadskassa, Sällskapet Pro Patrias barn- och förlösningshus, Timmermansordens hospital och Serafimerlasarettet; hvarjemte konsistorium i sammanhang dermed hemstälde, det Eders Kungl. Maj:t täcktes förklara, att den Storkyrkoförsamlingen samt Maria Magdalena och Hedvig Eleonora församlingar medgifna frihet från de allmänna kollekt, hvilka på grund af nådigt tillstånd tid efter annan upptagas till understöd för kyrkobyggnader i landet, skulle upphöra.

Öfver konsistorii berörda framställning infordrades underdåniga utlåtanden af styrelserna för bemälda institutioner, hvarjemte Öfverståthållarembetet, efter nådig remiss, sedan ofvannämnda församlingar afgifvit yttranden med anledning af hvad konsistorium föreslagit beträffande upphörandet af den församlingarna medgifna frihet från kollekt till understöd för kyrkobyggnader i landet, med öfverlemnande af dessa yttranden afgaf underdånigt utlåtande. Vid föredragning af detta ärende fann Eders Kungl. Maj:t jemlikt nådigt bref till Öfverståthållarembetet den 10 april 1895 skäligt förordna, att medel ej vidare finge genom kollekt i hufvudstadens kyrkor insamlas till förmån för Allmänna barnhuset, Ecklesiastikverket i Stockholm, Svea lifgardes barnhus- och kyrkobyggnadskassa, Timmermansordens hospital och Serafimerlasarettet, äfvensom att den Storkyrkoförsamlingen samt Maria Magdalena och Hedvig Eleonora församlingar medgifna frihet från kollekt till understöd för kyrkobyggnader i landet skulle upphöra.

B. Undervisningsväsendet.

a) **Folkskolorna.** Uti Öfverstyrelsens befogethet och åligganden, sådana dessa äro bestämda i Eders Kungl. Maj:ts nådiga förordning den 27 september 1861, har under perioden icke någon förändring inträffat. Ledamöternas antal är fortfarande tolf, af hvilka en utses af Stockholms stads konsistorium, en af fattigvårdsnämnden och en af hvarje territorialförsamlings skolråd, hvarefter de sålunda valde sjelfve ytterligare invälja en ledamot, hvilken företrädesvis bör tagas bland hufvudstadens läkare. Ordförande väljes af Öfverstyrelsen sjelf inom eller utom styrelsen, i hvilket första nämnda fall den sålunda valdes plats bland ledamöterna fyller af en vederbörligen tillsatt ny ledamot.

Närmast under Öfverstyrelsen handhafves öfverinseendet öfver Stockholms stads folkskolor af en af Öfverstyrelsen utsedd inspektor. Inom hvarje församlings folkskola finnes en »förste lärare», hvilken utöfvar sin verksamhet enligt särskildt utfärdad instruktion.

I afseende å undervisningsplanen har under femårsperioden ingen förändring skett, hvarnär den af Öfverstyrelsen år 1889 fastställda kursindelningen fortfarande tillämpats. Skolornas allmänna organisation är likaledes densamma som förut. Sålunda fördelas folkskolorna fortfarande uti dels skolor med daglig undervisning, dels ock sådana, der undervisning meddelas endast vissa aftnar i veckan äfvensom söndagsmorgnarna, med hvilket sistnämnda slag af skolor början gjordes år 1873.

Skolorna med daglig undervisning äro fördelade i sju klasser, hvar och en beräknad att kunna genomgås på ett år. Inom hvarje klass förekomma två kurser, hvardera afsedd för en termin. Sjette klassen bildar den egentliga afslutningen af folkskole-

kursen, hvaremot sjunde klassen kan anses såsom en fortsättningsskola. Fattiga skolbarn kunna dock få sluta sin skolgång med femte klassen, om de styrka sig hafva fått något arbete, likväl med skyldighet att sedan bevista söndags- och aftonskolan.

Söndags- och aftonskolorna äro afsedda för dem, som i förtid afgått från de dagliga folkskolorna i följd af anställning i tjenst eller yrke. Dessa skolor äro hufvudsakligen repetitions-skolor och meddela undervisning endast i kristendomskunskap, modersmålet, skrifning, räkning och sång.

Skollokalerna. Under femårsperioden hafva två nya folkskolehus blifvit uppförda, det ena i Maria, det andra i Katarina församling.

Det nya skolhuset i Maria församling, hvilket påbörjades år 1891, blef färdigt till inflyttning vid början af höstterminen 1893 och invigdes den 14 oktober sistnämnda år. Det är beläget på norra sidan om Tantolunden, med fasaden åt den blifvande Ringvägen. Hufvudbyggnaden, hvilken har centraluppvärmning med dertill hörande ventilation och rymmer omkring 2,000 barn, innehåller 51 lärosalar med därtill hörande korridorer, som sträcka sig utefter byggnadens hela längd, samt dessutom slöjdsalar, sysal, sångsal, en stor matsal med kök och rum för kokerska, expeditionsrum, samlingsrum, särskildt för lärare och särskildt för lärarinnor, bostäder åt vaktmästare och eldare, förrådsrum m. m. En särskild byggnad innehåller gymnastiksal med dertill hörande afklädningsrum.

Det nya skolhuset i Katarina församling, beläget vid hörnet af Tjärhofs- och Nytorrgatorna, med adress n:r 15 och 17 vid första nämnda gata, påbörjades år 1894 och blef i september månad 1895 färdigt och afsynadt, hvarefter invigningen skedde den 1 derpå följande oktober. Detta skolhus, som är afsedt för omkring 1,500 barn, innehåller 37 lärosalar med tillhörande korridorer, äfvensom slöjdsal, expeditionsrum, frukostrum för barnen, samlingsrum för lärarinnor, bostäder för vaktmästare och eldare samt dessutom dels badinrättning och dels skolkök med bostadsrum för föreståndarinnan. Anordningen för uppvärmning och ventilation är densamma som i det nyss omtalade nya skolhuset i Maria. För badinrättningen finnes särskild ångmaskin.

Bland åtgärder, som under femårsperioden vidtagits för nyanskaffning eller förbättring af skollokalerna, må nämnas, att Hedvig Eleonora församling år 1895 fattat beslut att uppföra en tillbyggnad till församlingens skolhus vid Linnégatan, hvilken tillbyggnad är beräknad att innehålla 14 å 15 skolsalar m. m.

Antalet skolhus och lärosalar utgjorde vid femårsperiodens slut:

F ö r s a m l i n g .	Antal skolhus.			Antal lärosalar.
	Egna.	Hyrd.	Summa.	
Storkyrko-	2	—	2	25
Klara	4	—	4	42
Jakobs och Johannes (med Skeppsholmen) . .	3	—	3	51
Maria	3	1	4	89
Katarina	3	—	3	107
Kungsholms	2	—	2	58
Hedvig Eleonora (med Djurgården)	6	1	7	67
Adolf Fredrika	3	2	5	65
Summa	26	4	30	504

Tillgången på skollokaler var i flere församlingar otillräcklig vid slutet af förra femårsperioden och bristen i detta hänseende har under den senast gångna perioden ansevärt ökat. I följd af detta förhållande har den för undervisningen ogynnsamma anordningen med eftermiddagsafdelningar fortfarande, och i större utsträckning än förut, måst vidtagas. Eftermiddagsafdelningarnas antal, som vid slutet af år 1890 utgjorde 43, uppgick under senare delen af höstterminen 1895 till ej mindre än 119, deraf i Storkyrkoförsamlingen 2, i Klara 1, i Jakobs och Johannes 22, i Maria 2, i Katarina 8, i Kungsholms 19, i Hedvig Eleonora 20 och i Adolf Fredriks församling 45.

Anskaffande och underhåll af lokaler för folkundervisningen är ännu en de särskilda territorieförsamlingarnas angelägenhet. Samtliga församlingarnas utgifter för detta ändamål hafva utgjort åren 1886—1890 1,920,118⁵⁵ kronor och åren 1891—1895 1,092,115³⁴ kronor, och hafva dessa utgifter fördelat sig på följande sätt på de särskilda församlingarna:

	Åren 1886—1890.	Åren 1891—1895.
Storkyrkoförsamlingen	21,910 ⁸⁸	19,251 ⁴⁹
Klara	47,447 ⁰⁷	30,069 ³⁸
Jakobs och Johannes	491,277 ⁷⁵	5,689 ³⁸
Maria	117,119 ⁶³	489,501 ⁰⁹
Katarina	519,558 ²²	391,659 ²⁵
Kungsholms	345,739 ⁸⁴	27,592 ²⁰
Hedvig Eleonora	28,464 ⁷³	114,107 ⁶⁸
Adolf Fredriks	348,600 ⁴³	14,244 ⁸⁷
Summa kronor	1,920,118 ⁵⁵	1,092,115 ³⁴

Lärarne. Antalet lärare och lärarinnor i läs- och skrifämnen under perioden har, jämfördt med antalet under föregående tider, varit följande:

År.	Män.	Qvinnor.	Hela antalet.	D e r a f		
				Ordinarie.	Extra ordinarie.	
					Examin.	Ej exam.
1865	19	74	93	?	?	?
1870	35	162	197	?	?	?
1875	76	189	265	120	81	64
1880	60	210	270	161	99	10
1885	81	349	430	240	184	6
1890	91	406	497	333	160	4
1895	113	501	614	503	108	3

År 1895 var fördelningen af lärare och lärarinnor följande:

	Män.	Qvinnor.
Ordinarie	109	394
Examinerade, ej ordinarie	4	104
Icke examinerade	—	3

Vid undervisningen i öfningsämnena tjänstgjorde följande antal lärare och lärarinnor:

Lärare i	År 1890.	År 1895.
Manlig slöjd	53	58 ¹⁾
Qvinlig slöjd	15	18
Ritning	5	4
Sång	7	7
Gymnastik och vapenöfningar	2	2
Bokföring	1	1
Summa	83	90

¹⁾ Här af 21 i pappslöjd, 31 i träslöjd och 6 i metallslöjd.

Af de 90 öfningslärarne år 1895 voro 44 qvinnor, af hvilka 18 undervisade i qvinlig slöjd, 20 i pappslöjd, 2 i ritning, 3 i sång och 1 i bokföring.

Af samma 90 öfningslärare voro 52 (34 män och 18 qvinnor) lärare i manlig slöjd tillika anställda vid undervisningen i läs- och skrifämnena såsom ordinarie eller extra ordinarie, hvaremot de öfriga 38 (12 män och 26 qvinnor) voro anställda endast i egenskap af öfningslärare.

Hela folkskolelärarekåren utgjorde alltså vid femårsperiodens slut 125 män och 527 qvinnor eller tillsammans 652 personer.

Lönerna till folkskolans lärare och lärarinnor äro sedan år 1884 följande: a) för ordinarie lärare 1,400, 1,800 och 2,000 kronor, med två ålderstillägg å 200 kronor, hvarjdera efter resp. fem och tio års tjänstgöring; b) för ordinarie lärarinna 1,100 eller 1,400 kronor, med två ålderstillägg, likaledes efter fem och tio års tjänstgöring, å 100 kronor hvarjdera; c) för extra ordinarie lärare, examinerad, 1,300 kronor; d) för extra ordinarie lärarinna, i fall hon är examinerad, 1,000 kronor, i annat fall 800 kronor om året.

De lärare och lärarinnor, som äfven tjänstgöra i söndags- och aftonskolorna, åtnjuta dessutom för denna tjänstgöring 300 kronor och de, som äfven undervisa i slöjd under eftermiddagarna, godtgöras här för särskildt, lärarne med 700 kronor, lärarinnorna i pappslöjd med 450 kronor. Lärarinnor i qvinlig slöjd åtnjuta för full tjänstgöring (30 timmar i veckan) 800 kronor. För öfriga öfningslärare är arvudet vexlande, beroende dels af antalet tjänstgöringstimmar, dels af ålder i tjänsten.

Förste lärarne uppbära, utom ordinarie lärarlön, 500 å 1,300 kronor, alltefter barnantalet. I tre församlingar åtnjuta förste läraren derjemte fri bostad och i en församling särskildt hyresbidrag.

Lärjungarne. Vid årligen verkställda undersökningar till vinnande af kontroll, i hvad mån undervisning, der ej af lagen erkända hinder möta, kommer det uppväxande släktet till del, hafva vunnits följande resultat beträffande samtliga i skolåldern varande barn:

År.	Åtnjöt undervisning.	Åtnjöt ej undervisning.	Uppgift saknas om.	Summa.
1891	25,303	2,890	176	28,369
1892	26,130	2,634	227	28,991
1893	27,615	2,671	259	30,545
1894 ¹⁾	30,421	2,044	197	32,662
1895 ¹⁾	30,846	1,714	237	32,797

Orsaker, som åstadkommit afsaknaden af undervisning, hafva varit:

År.	Behörig afgång.	Sjukdom ell. naturfel.	Annan anledning.
1891	855	75	1,960
1892	818	68	1,748
1893	1,201	70	1,400
1894 ²⁾	457	65	1,522
1895 ²⁾	312	48	1,354

¹⁾ Jfr not. 2. ²⁾ Minskningen i gruppen för de 2 senaste åren beror till en väsentlig del på en af nämnda cirkulären den 6 oktober 1893 förauledd ändring i tillvägagångsättet vid barnens fördelning. Enligt nämnda cirkulär skola nämligen i vissa fall äfven afgångna barn räknas till de undervisade, försävidt barnen under någon del af kalenderåret åtnjöt undervisning.

Af de under rubriken »annan anledning» upptagna barnen höra de flesta till yngsta årsklassen, d. v. s. barn som under kalenderåret fylla sju år. Dessa barn räknas visserligen till skolåldern och mottagas i skolorna enligt nu gällande föreskrifter, åtminstone vid höstterminens början. Dock har det i allmänhet ansetts mindre lämpligt att mot vederbörande föräldrars önskan påyrka skolgång af dessa yngre barn, helst om de först under årets senare del uppnå den normala åldern för inträde. — De öfriga båda rubrikerna utvisa äfven af folkskolestadgan godkända förfall.

Af de barn, som under ofvan angifna år verkligen åtnjöt undervisning, undervisades vid nedannämnda läroanstalter äfvensom i hemmen:

År.	Stadens folkskolor.	Folkskolor utom staden.	Allmänna läroverk eller fackskolor.	Skolor för abnorma barn.	Enskilda skolor.	Hemmen.
1891	19,501	360	1,949	—	3,154	339
1892	20,312	362	1,961	—	3,309	186
1893	21,778	374	1,996	—	3,279	188
1894	24,497	407	2,042	49	3,311	115
1895	25,008	308	2,050	48	3,311	121

Hela antalet lärjungar i folkskolorna framgår dock icke af ofvanstående tal, hvilka afse endast de till distriktet hörande skolbarnen uti åldern 7—14 år. Inom folkskolorna finnas nämligen barn både af en något lägre och af en något högre ålder samt barn från andra skoldistrikt; och inräknas äfven dessa, blifva totalsummorna vid slutet af höstterminen nedannämnda år:

År.	Daglig undervisning.	Icke daglig undervisning.	Summa lärjungar.
1862	2,456	—	2,456
1865	4,228	—	4,228
1870	7,200	—	7,200
1875	7,956	667	8,623
1880	9,157	1,066	10,223
1885	13,512	1,760	15,272
1890	17,288	2,022	19,310
1891	17,861	1,903	19,764
1892	18,802	1,777	20,579
1893	20,417	1,593	22,010
1894	21,644	1,624	23,268
1895	22,588	1,496	24,084

Inräknas skolorna med icke daglig undervisning (söndags- och aftonskolorna), så har alltså lärjungeantalet i folkskolorna under de fem senaste åren vuxit från något öfver 19,000 till omkring 24,000, eller med 24·7 %. Antalet barn i skolåldern har samtidigt vuxit med 22·6 %.

Den tillväxt, som tabellen här ofvan utvisar beträffande folkskolebarnens antal, förklarar till fullo den betydliga tillökningen i antalet lärare och lärarinnor, hvilken under femårsperioden uppgått till 23·5 %. Hvarje lärare i de dagliga skolorna har på sin lott att undervisa i medeltal ungefär 36 barn.

Ofvanstående tal hänföra sig alla till barnantalet vid slutet af resp. års höstterminer. I sjelfva verket är det tidtals under

årens lopp icke obetydligt (flere hundratal) större.¹⁾ Öfverstyrelsens redogörelser afse emellertid alltid ofvannämnda tidpunkter, emedan detaljuppgifterna derigenom kunna hemtas ur katalogerna, hvilka hänföra sig till höstterminens slut.

Barnens *uppförande* har fortfarande i det hela kunnat vitsordas såsom godt. Frånvaro från skolan utan giltig orsak förekommer alltmåra sällan, såsom framgår af följande tal, utvisande för de dagliga folkskolorna antalet dagar för frånvaro af olika anledningar i % af hela dagantalet:

Åren.	Sjukdom.	Brist på kläder.	Annan giltig orsak.	Utan giltig orsak.	Summa.
1871—1875 . . .	4·5 %	1·2 %	2·7 %	1·2 %	9·6 %
1876—1880 . . .	4·6 %	0·9 %	3·5 %	0·7 %	9·7 %
1881—1885 . . .	4·6 %	0·9 %	3·9 %	0·4 %	9·8 %
1886—1890 . . .	4·3 %	0·7 %	3·7 %	0·1 %	8·8 %
1891—1895 . . .	4·7 %	0·6 %	3·4 %	0·1 %	8·8 %

Häraf synes, bland annat, att frånvaro i följd af sjukdom under senaste perioden förekommit något talrikare än förut. Tillökningen beror väsentligen på det mindre goda hälsotillståndet bland barnen under år 1894, då sjukdomsfallen stego till 6·6 %. Beträffande frånvaron på grund af ej specificerad giltig anledning må anmärkas, att dit hänföres, utom åtskilliga mera obestämda fall, dels den frånvaro, som uppkommit i följd af barns vistelse på landet, vanligen i början af höstterminerna, dels den, som berott af sjukdomsfall i hemmen. I senare hänseendet har man fortfarande sökt att så noggrant som möjligt tillämpa de bestämmelser, som af helsovårdsnämnden gifvits, i följd hvaraf äfven friska barn måst afstå från skolgång, när smittosam sjukdom förefunnits inom resp. hem.

Med hänsyn till skolförsummelsernas förekomst inom de olika församlingarna meddelas här för den senaste femårsperioden följande uppgifter angående frånvaron på grund af sjukdom, brist på kläder och utan giltig orsak:

	Sjukdom.	Brist på kläder.	Utan giltig orsak.
Storkyrkoförsamlingen	4·5 %	0·3 %	²⁾ 0·0 %
Klara	5·2 %	0·5 %	²⁾ 0·0 %
Jakobs och Johannes	4·6 %	0·7 %	0·1 %
Maria	4·5 %	0·7 %	0·1 %
Katarina	4·5 %	0·6 %	0·1 %
Kungsholms	4·6 %	0·9 %	0·1 %
Hedvig Eleonora	5·0 %	0·5 %	0·1 %
Djurgården	4·4 %	0·9 %	²⁾ 0·0 %
Adolf Fredriks	4·8 %	0·5 %	0·1 %
Hela staden	4·7 %	0·6 %	0·1 %

Ofvanstående uppgifter angående skolgången afse, såsom förut är nämnt, ensamt de dagliga folkskolorna. I söndags- och aftonskolorna är skolgången väsentligen mindre regelbunden, beroende deraf, att dessa sistnämnda skolor verka under vida ogynnsammare förhållanden.

¹⁾ Sådana tillfälliga öknings förändringar ock, att barnantalet i åtskilliga skolafdelningar under en större eller mindre del af en läsetermin ausenligt öfverskrider det här ofvan för hvarje lärare angifna medeltalet af lärjungar, ett förhållande som helt naturligt i sin mån försvårar undervisningsarbetet.

²⁾ För Storkyrkoförsamlingen och Klara samt Djurgården understiger detta slags frånvaro 0·06 %.

Liksom förut meddelas i de dagliga folkskolorna *undervisning* i modersmålet samt räkning och skrifning åt alla skolbarnen. I kristendom undervisas likaledes hela antalet, dock med undantag för dem, hvilkas föräldrar tillhöra främmande trosbekännelse. (Deras antal uppgick år 1895 till 54). Genom nu gällande kursindelning är bestämdt beträffande öfriga läroämnen, att geografi skall läsas från och med 4:e terminskursen, historia och naturkunnighet från och med 5:e, geometri (för gossar) från och med den 10:e och (för flickor) från och med den 11:e terminskursen.

Undervisningen i öfningsämnen begagnades år 1895 af följande antal lärjungar, beräknadt i procent af hela barnantalet i de dagliga skolorna: ritning 70·8 %, sång 92·8 % och gymnastik 90·8 %.

Gymnastiköfningarna hafva skötts af skolornas lärare och lärarinnor under ledning af en af Öfverstyrelsen anställd instruktör. Egna gymnastiksalar saknas ännu i Kungsholms och Katarina församlingars folkskolor. I den senare församlingen har dock denna brist delvis blifvit afhjelpat derigenom, att dels allmänna läroverkets gymnastiksal vid Östgötagatan upplåtits för folkskolan vissa timmar i veckan, dels en mindre skolsal i gamla folkskolehuset vid Vermdögatan blifvit inredd med bom och ribbstolar.

De två lägsta klassernas lärjungar, såväl gossar som flickor, hafva under terminerna dagliga gymnastiköfningar i lärorummen, omväxlande med den öfriga undervisningen. Iuom de högre klasserna förekommer gymnastik i allmänhet tre gånger i veckan, deraf minst en gång i gymnastiksalen (der sådan finnes), för öfrigt i de vanliga skolrummen.

Vapenöfningarna, som omfattat dels gevärsexercis och marschöfningar afdelningsvis samt målskjutning med salongsgevär, dels kompani- och bataljons-exercis, hafva äfven skötts af skolornas lärare under ledning af en militärinstruktör. I vapenöfningarna deltog gossar från de högre afdelningarna inom folkskolorna till följande antal: 888 gossar år 1891, 1,000 år 1892, 881 år 1893, 1,066 år 1894 och 809 år 1895.¹⁾ — »Föreningen för befrämjande af skolornas vapenöfningar» har fortfarande dels bidragit till militärinstruktörens aflönning, dels bestridt kostnaden för inköp och underhåll af materiel, exercisdräfter m. m.

Tillfälle till *badning* och undervisning i simning under sommarmånaderna har vid stadens badinrättning beredts åt nedanstående antal barn, deraf enligt uppgifter från badinrättningens föreståndare följande vid badterminens slut voro simkunniga:

	Hela antalet.		Deraf simkunniga.	
	Gossar.	Flickor.	Gossar.	Flickor.
1891	2,272	2,156	778	582
1892	2,313	2,150	783	664
1893	2,404	2,087	936	825
1894	2,432	1,985	1,121	669
1895	2,433	1,982	1,122	672

Afgiften till badinrättningen har i åtskilliga fall erlagts af skolbarnens föräldrar, men har eljest utgått från det af kyrkostämmorna för sådant ändamål beviljade anslag, som ställts till Öfverstyrelsens disposition.

¹⁾ Härvid äro likasom i det föregående, endast de lärjungar räknade, som qvarstodo i skolorna vid resp. höstterminens slut.

Varmbad. Badinrättningar, afsedda att af skolbarnen begagnas under den kallare årstiden, äro en nyhet, som tillkommit inom vissa folkskolehus under den senaste femårsperioden. Början gjordes år 1891 i Storkyrko och Kungsholms församlingar och sedermera hafva badinrättningar anordnats äfven i skolhusen vid Roslagsgatan (Johannes förs.) och Tjärhofsgatan (Katarina). För folkskolebarnen i Klara och Jakobs församlingar har tillfälle beredts att få begagna de i dessa församlingar befintliga allmänna badinrättningarna. I samtliga här nämnda församlingar få folkskolebarnen i regeln ett bad hvar tredje vecka under höst, vinter och vår.

Slöjd. I detta ämne, som år 1877 först infördes vid hufvudstadens folkskolor samt under femårsperioden 1881—1885 systematiskt ordnades, har undervisningen utvecklats och fortgått i oförändrad riktning, alltjemt med fasthållande af den grundsatsen, att skolslöjden skall bedrivas fullt pedagogiskt och icke hafva till mål utbildning till något visst yrke. Man har härvid, såsom i de två närmast föregående femårsberättelserna papekats, lagt en synnerlig vikt derpå, att undervisningen anförtrös åt personer, som betrakta sig sjelfva såsom lärare — ej såsom yrkesidkare — och som i första hand hafva sitt intresse fäst vid de barn, som skola uppfostras, ej vid det handverk, som de före eller vid sidan af sin lärareverksamhet drifvit eller fortfarande drifva. I enlighet med dessa grundsatser skötes slöjdundervisningen vid hufvudstadens folkskolor nästan uteslutande af folkskolelärare, som tillika undervisa äfven i folkskolans kunskapsämnen. — De slöjddarter, i hvilka undervisning förekommer, äro papp-, trä- och metallslöjd samt i en folkskola bokbinderi. Slöjdundervisningen meddelas endast åt gossar samt är frivillig, med undantag för dem, som tillhöra skolans 7:e klass. Dessa slöjda nämligen — obligatoriskt — vissa timmar i veckan på förmiddagarna till omväxling med bokliga öfningar. Den öfriga — frivilliga — slöjden är helt och hållet förlagd till eftermiddagarna.

Metallslöjd, som förut förekommit endast i en skola, Kungsholms, har under femårsperioden blifvit införd jemväl i två andra skolor, Maria och Katarina.

Under år 1895 deltog i pappslöjden 1,821, i träslöjden 2,291 och i metallslöjden 378 lärjungar, uti en medelålder af respektive 10·7, 12·4 och 12·8 år, eller tillsammans 4,490 lärjungar i en medelålder af 11·8 år. Vid slutet af förra perioden, år 1890, var antalet slöjdare 3,163 och deras medelålder 11·4 år.

Handarbete. Undervisningen i detta ämne, som förut länge förekommit i jemförelsevis ringa omfang, utvidgades och ordnades efter väsentligt ändrad plan under perioden 1881—1885. Sedan dess öfvas handarbete af alla barn i de tre lägsta klasserna (kurserna 1—6), i hvilka gossar och flickor undervisas gemensamt, äfvensom af alla flickor i de öfriga klasserna. Denna undervisning meddelas under förmiddagarna å tiden mellan klockan 8 och 1 samt är obligatorisk. Flickorna i de högre klasserna undervisas af särskilda handarbetslärarinnor, hvar emot gossarne och de yngre flickorna undervisas af vederbörande afdelningslärarinnor. Undervisningen bedrivs efter, sasom den numera kallas, »folkskolans metod» och i enlighet med den kursindelning, som meddelades i förra femårsberättelsen.

Närmaste öfvervakandet öfver gossarnes slöjd är öfverlemnadt åt en slöjdföreståndare och öfver handarbetet åt en föreståndarinna för den qvinliga slöjden.

Undervisning i matlagning. Inom kretsar, der intresset för folkskolans utveckling och det uppväxande släktets uppföstran är mera utprägladt, har den önskan alltmera trängt sig fram, att undervisning i matlagning i förening med huslig ekonomi måtte upptagas på folkskolans program eller sättas i samband med folkskolekursen. Till en viss grad har man inom hufvudstaden under den nu gångna femårsperioden lyckats förverkliga en sådan önskan. Redan år 1891 inrättades inom fyra församlingar, nämligen Storkyrko, Klara, Maria och Hedvig Eleonora, s. k. *skolkök*, der alltsedan dess tillfälle beredts de äldre folkskoleflickorna att erhålla undervisning och öfning i detta för deras framtida lefnadsställning synnerligen betydelsefulla ämne. Antalet lärjungar, som begagnat ifrågasvarande undervisning, har i olika församlingar vxlat mellan 40 och 90 för hvarje skoltermin. — Under år 1895 hafva ytterligare två skolkök blifvit inredda, det ena i Katarina, det andra i Adolf Fredriks församling. Det är att hoppas, att enahanda åtgärd, så snart omständigheterna medgifva, må vidtagas i de återstående församlingarna.

Utgifterna för skolköken bestridas dels af församlingarna, dels af enskilda personer.

Kostnaderna för folkskoleväsendet. Frånsedt kostnaderna för anskaffande och underhåll af lokaler, hvilket ännu är en de särskilda församlingarnas angelägenhet, hafva utgifterna för hufvudstadens folkskoleväsende under de tre senaste femårsperioderna uppgått till följande belopp.

Åren 1881—1885	3,099,832.83 kronor
” 1886—1890	4,418,171.23 ”
” 1891—1895	5,172,762.91 ”

Tillökningen har alltså under den senaste perioden i jämförelse med den närmast föregående utgjort 17 procent.

Kostnaderna för anskaffande och underhåll af lokaler hafva utgjort:

Åren 1881—1885	689,367.29 kronor
” 1886—1890	1,920,118.55 ”
” 1891—1895	1,092,115.34 ”

Tilläggas jemväl dessa summor, blifva hela utgiftsbeloppen för folkskoleundervisning i Stockholm under de tre senaste femårsperioderna:

Åren 1881—1885	3,789,200.12 kronor
” 1886—1890	6,338,289.78 ”
” 1891—1895	6,264,878.25 ”

Dessa utgifter hafva under åren 1886—1890 samt åren 1891—1895 fördelat sig efter hufvudposter på sätt, som framgår af följande tabell:

Utgiftsposter.	Åren 1886—1890.	Åren 1891—1895.
	Kronor.	Kronor.
Afönningar och arfvoden	3,275,660.49	3,885,302.52
Undervisningsmateriel	93,110.36	83,175.11
Skolinredning och möbler	143,180.95	88,910.48
Ved och lyshållning	229,874.74	228,125.37
Renhållning i skolorna	192,884.28	242,027.98
Premier (böcker åt fattiga skolbarn)	22,235.00	22,500.00
Bad och simöfningar	22,503.00	22,500.00
Pensioner	10,987.50	9,600.00
Stöjd undervisningen	222,324.28	337,631.94
Diverse	14,548.93	24,176.77
Öfverstyrelsen	190,861.70	228,812.74
Summa	4,418,171.23	5,172,762.91
Ytterligare: För skollokaler	1,920,118.55	1,092,115.34
Summa	6,338,289.78	6,264,878.25

För bestridande af dessa utgifter (utom för lokaler) hafva under den sista perioden samt särskildt år 1895 följande inkomster varit att tillgå:

	Åren 1891—1895.	År 1895.
	Kronor.	Kronor.
Folkskoleafgift af kommunen	3,830,077.25	844,320.90
Bidrag af statsmedel	1,271,716.53	284,671.07
Intressemedel	41,211.72	5,330.01
Aflöfningsbidrag till lärare	325.00	65.00
Summa	5,143,330.50	1,134,386.98

För hvar och ett af periodens år hafva Öfverstyrelsens inkomster och utgifter uppgått till sammanlagdt:

År.	Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.
1891	965,560.35	950,438.43
1892	989,677.19	984,299.78
1893	1,014,118.01	1,052,571.72
1894	1,039,587.97	1,068,495.58
1895	1,134,386.98	1,116,957.40
Summa	5,143,330.50	5,172,762.91

Skollofskolonier. Med år 1895 har den i föregående femårsberättelser omförmälda föreningen för skollofskolonier verkat i elfva år. Under denna tid hafva 5,400 barn blifvit satta i tillfälle att tillbringa omkring två månader på landet. Utflyttningen sker omedelbart efter läseterminens slut den 15 juni och återkomma kolonisterna omkring den 20 augusti. Första gången, år 1885, utsändes 353 barn, fördelade på 18 kolonier; år 1895 utgjorde kolonisternas antal 538, fördelade på 21 kolonier. Här förutom hafva under de senaste åren utsändts kolonier af enskilda arbetsgifvare och firmor för barn till hos dem anstälde arbetare, samt af tyska församlingen härstädes. I regeln består hvarje koloni af såväl gossar som flickor, till ungefär samma antal. Barnens ålder har i allmänhet varit högst 14, lägst 7 år, medelåldern 10 år.

Kostnaden för de kolonier, som utrustas af stadens territoriella församlingar samt af tyska församlingen, har under de elfva åren uppgått till 179,770 kronor och under åren 1891—95 till 87,250 kronor, eller i medeltal för hvar och ett af de sista fem åren 17,450 kronor. Medelkostnaden för hvarje barn under två månader har utgjort omkring 33 kronor. I dessa summor ingå äfven utgifter för resor och frakter, för lokalhyra samt aflöning åt biträden. Vid beräkningen af medelkostnaden för hvarje barn äro alla afgifter fördelade ensamt på dessa. Inom flere församlingar hafva delvis äfven föräldrarna i större eller mindre mån bidragit till kostnaden för sina barns underhåll vid kolonierna eller för resan till och från koloniorten. — Den ena af Klara församlings kolonier har varit en s. k. halfkoloni, d. v. s. barnen voro fördelade i två afdelningar, som begagnade samma koloni, hvardera afdelningen omkring en månad.

Medel till underhåll af dessa skollofskolonier hafva erhållits genom bidrag dels af föräldrar, dels af församlingarna samt dels och företrädesvis genom enskild välgörenhet. Härvid böra i första rummet nämnas skolornas lärare och lärarinnor, hvilka med mycken uppoffring af tid, arbete och äfven af penningar anordnat

försäljningar, konserter m. m., hvarigenom ej obetydliga belopp erhållits. Enskilda personer hafva ihågkommit kolonierna med gäfvor af lifsförnödenheter af olika slag. Äfven större penningesummor hafva lemnats, såsom af Reymersholms spritförädlingsbolag (2,000 kronor årligen under några år). Från enkefru *Emma Benedicks sterbhus* har, enligt testamente af den 11 dec. 1890, i slutet af år 1895 till folkskoleöfverstyrelsen öfverlemnats ett belopp af 10,000 kronor, hvaraf årliga räntan skall användas för skollofskoloniernas räkning.¹⁾

Barnens tid upptages med hvarjehanda sysslor inom och utom hus, hvarvid de förra företrädesvis falla på flickornas, de senare på gossarnes lott; den öfriga tiden användes till lekar och utflykter. Något »skolarbete» i egentlig mening förekommer icke.

Utseendet af kolonister sker i allmänhet så, att hvarje lärare eller lärarinnor föreslår det eller de barn i sin afdelning, som på grund af svag helsa och fattigdom synas dem vara i största behof af att komma till landet. De på detta sätt utsedde — ofta efter ytterligare gallring — undersökas sedan af läkare, efter hvilken undersökning ytterligare reducering sker, tills man kommit ned till det antal, som de begränsade tillgångarne bestämt som maximum. På samma gång utses några »reserver», i händelse ledighet skulle uppstå.

Om resultatet med afseende på barnens helsotillstånd yttrar en af läkarne bland annat följande: »Vid jämförelse mellan de tal på vikt och längd hos folkskolebarnen i Stockholm, som finnas angifna hos Key i lärobokskomiténs förslag s. 553, och här meddelade tal, ser man, att kolonibarnen inom alla åldrar och hos båda könen varit i vikt mycket underlägsna folkskolebarnen i allmänhet (Key) och inom de flesta åldrar äfven i längd. Man kan häraf finna ett objektivt bevis på, att kolonibarnen utgjort undantag från barnen i allmänhet, varit sämre situerade än dessa senare och att deras försättande under bättre yttre förhållanden bort vara för dem i hög grad önskvärdt för att göra dem, om möjligt, likställda med de andra barnen. Att resultatet af sommarvistelsen varit dem till stor nytta, kan ses, om man jämför vigten af dem vid slutet af sommaren och den af folkskolebarnen i allmänhet (Key). Inom 5 åldersklasser har viktbildningen under sommaren varit så stor, att kolonibarnen vid hösten vägde mera än »normalbarnen», inom 1 lika mycket som dessa; inom 6 hafva de ej lyckats hinna upp till vigten hos dessa senare. Man måste sålunda erkänna, att sommarvistelsen på landet varit för kolonibarnen i hög grad gynsam, då de, som från början voro »normalbarnen» betydligt underlägsna, kunna bli dem så likställda.»

Till denna förkofran i kroppsligt hänseende kommer äfven den stora vinst i andligt och moraliskt hänseende, som dessa barn måste göra genom att under den vackraste delen af året få vistas på landet under ledning och uppsigt af samt umgänge med bildade och för dem intresserade personer. Denna vinst kan visserligen icke mätas och vägas, men lärare och lärarinnor märka den lätt, då skolarbetet åter börjar.

De flesta kolonierna hafva varit förlagda till norra skärgården, till Vaddö, Ljusterö m. fl. ställen. Alla äro så belägna, att tillfälle till hafsbad finnes i närheten. Hafsbad hafva också

begagnats i stor utsträckning, och i sammanhang med badningen har lemnats undervisning i simning.

Koloniernas föreståndare och föreståndarinnor hafva till största delen utgjorts af lärare och lärarinnor vid folkskolan, hvilka också helt visst äro derför mest lämpliga, då de måste hafva bättre vana och erfarenhet att behandla barnen samt bättre än någon annan känna de hem, som dessa tillhöra.

Föreningens angelägenheter handhafvas af en centralstyrelse och nio lokalstyrelser, en för hvar och en af hufvudstadens territorialförsamlingar jemte den tyska församlingen.

b) **Enskilda skolor.** Till de enskilda läroverk i hufvudstaden, som ega rätt att dimittera sina lärjungar till universitetet, hafva under femårsperioden kommit ytterligare tvenne läroverk för flickor, nämligen Östermalms högre läroanstalt för flickor och Åhlinska skolan. Det förstnämnda läroverket, som grundlades år 1882 och som till en högre flickskolas vanliga ämnen äfven lagt huslig ekonomi, hade år 1895 ett lärjungeantal af 251, hvaribland 13 gossar. Åhlinska skolan, grundlagd år 1847, räknade vid periodens slut 358 lärjungar, deraf 38 gossar, och utgör en af de största enskilda läroanstalter i vårt land.

Öfriga enskilda skolor med dimissionsrätt äro f. d. Beskowska skolan, Palmgrenska samskolan (eller Praktiska arbetsskolan), Wallinska skolan och Lyceum för flickor. År 1895 egde dessa sammanlagt 822 lärjungar.

Af hufvudstadens enskilda skolor med daglig undervisning, men utan dimissionsrätt, äro de flesta flickskolor, hvilkas undervisning ungefär motsvarar den, som i de allmänna läroverken meddelas gossarne, och således äfven omfattar främmande språk. Andra afse den förberedande undervisningen för inträde i allmänna läroverken, hvarjemte finnas några enskilda skolor, som, utan att sjelfva ega dimissionsrätt, förbereda till mogenhetsexamen. Sådana läroanstalter äro Stockholms latin- och realgymnasium, Stockholms privatgymnasium och Militärinstitutet, det sistnämnda förenadt med internat.

En egen ställning intager Stockholms borgareskola. Den består dels af lägre skolafdelningar (för närvarande 7, fördelade på olika stadsdelar), der undervisningen fullständig och fortsätter folkskolans, dels af en högre afdelning med undervisning hufvudsakligen i merkantila ämnen och i främmande språk, samt derjemte en föreläsningsafdelning och teckningsafdelningar.

Af de vid periodens slut i hufvudstaden betiffliga privata läroanstalter, uppgående till ett antal af omkring 30, torde ytterligare böra nämnas: Södermalms högre läroanstalt för flickor, Ateneum för flickor, A. Sandströms skola, Brummerska skolan, Kungsholms elementarskola för flickor, Klara nya elementarskola, Öfre Norrmalms förberedande elementarskola, Norrmalms förberedande elementarskola, Östermalms förberedande elementarskola, Maria förberedande elementarskola, Kungsholms elementarskola, Nya språkkursen, Kungsholms privata elementarskola för flickor och gossar, Sofie Almqvists samskola, Lägre lärarinneseminarium, Katarina högre elementarläroverk för flickor, Franska skolan och Julius Kamkes läroverk för tyska språket.

c) **Allmänna läroverken.** I organisationen af hufvudstadens allmänna läroverk har under den nu gånnga femårsperioden

¹⁾ Hufvudmännen för Stockholms stads sparbank hafva genom beslut af den 29 maj 1896 skänkt 11,000 kronor att genom skollofskoloniernas centralstyrelse fördelas mellan lokalstyrelserna efter föreliggande behof.

ingen annan förändring inträddt än den redan under nästföregående period beslutade, hvarigenom Högre latinläroverket å Södermalm gjorts fullständigt jemväl å reallinien. Denna utvidgning är helt och hållet genomförd från och med läsåret 1892—93.

Antalet lärjungar vid hvar och ett af hufvudstadens allmänna läroverk och Nya elementarskolan samt de med afseende å afgangsexamen med dessa likställda enskilda läroverken för gossar utgjorde vid början af resp. höstterminer 1885, 1890 och 1895:

	1885.	1890.	1895.
Norra latinläroverket	654	673	700
Södermalms högre läroverk	374	415	491
Högre realläroverket	382	364	564
Jakobs femklassiga läroverk	154	244	263
Katarina d:o d:o	117	176	215
Östermalms d:o d:o	410	385	383
Nya elementarskolan	302	311	327
F. d. Beskowska skolan	226	258	206
Palungrenska samskolan ¹⁾	—	101	82
Summa	2,619	2,927	3,231

I förhållande till hela folkmängden — 271,638 — utgjorde vid 1895 års slut lärjungeantalet 11.9 pr 1,000 invånare. Motsvarande siffror för åren 1880, 1885 och 1890 voro resp. 15.9, 12.4 samt 11.9. Lärjungeantalet har således under de sista fem åren i relation till folkmängden varit oförändradt, efter att under den närmast föregående tiden hafva, relativt taget, undergått en icke obetydlig förminskning.

Å de olika linierna fördelar sig lärjungeantalet sålunda åren 1890 och 1895.

	År 1890.		År 1895.	
	Antal.	%.	Antal.	%.
Gemensamma linien	1,353	46.2	1,516	46.9
Latinlinien	752	25.7	666	20.6
Reallinien	822	28.1	1,049	32.5
	2,927	100.0	3,231	100.0

I de särskilda läroverkens årsredogörelser meddelas uppgifter angående *inskrifna* lärjungar för de resp. läsåren i deras helhet. Enär det öfvervägande flertalet inskrifningar ske vid höstterminens början, torde femårsperioden ungefärligen motsvaras af läsåren 1891—92 till och med 1895—96. Under denna tidrymd hafva vid de allmänna läroverken, Nya elementarskolan inberäknad, inskrifvits sammanlagt 3,373 lärjungar. Af dessa hade 887 närmast förut bevisat folkskola, 999 allmänt läroverk eller pedagogi och 1,305 enskildt läroverk, medan 182 endast åtnjutit undervisning i hemmen. I procent af hela antalet utgöra de olika kategorierna resp. 26.3, 29.6, 38.7 och 5.4. Om man åter från den ofvannämnda summan drager dem, som endast öfvergått från ett allmänt läroverk till ett annat, återstå 2,374 verkligen nyinskrifna, af hvilka mer än en tredjedel, eller 37.4 procent, förut begagnat undervisningen i folkskolan. En ganska stark beröring förefinnes alltså, hvad hufvudstaden beträffar, mellan folkskolan och de allmänna läroverken.

¹⁾ Skolans qvinliga lärjungar samt eleverna i förberedande klassen äro här ej inräknade.

Antalet lärjungar, som under perioden *afgått* från de allmänna läroverken före mogenhetsexamen, utgör 2,463. Af dessa hafva dock 833 öfvergått till annat allmänt läroverk, pedagogi eller folkskola. Vid en fördelning med hänsyn till blifvande yrke eller studier böra jemväl frånräknas de, som afgått genom döden samt på grund af § 34 i läroverksstadgan eller i följd af flyttning till utlandet; dessa utgöra sammanlagt 67. Ej mindre än 321 lärjungar hafva alldeles icke lemnat någon upplysning rörande den sysselsättning, till hvilken afgången skett, och äfven för de öfriga äro uppgifterna i många fall temligen obestämda. Med särskild hänsyn till de oftast uppgifna slag af sysselsättning kan emellertid följande gruppering uppställas:

Till	Antal.	%.
Enskildt läroverk eller enskilda studier	251	20.2
Tekniskt läroverk	113	9.1
Sjökrigsskolan (eller förberedande)	40	3.2
Sjömansyrket	70	5.6
Borgerliga yrken	198	16.0
Handel	358	28.8
Handelsskola	95	7.7
Landtbruk	50	4.0
Diverse sysselsättningar	67	5.4
Summa	1,242	100.0

Från de olika klasserna vid läroverken har afgång skett i nedannämnda antal fall:

Klass.	Hela antalet.	Med uppgifven sysselsättning.
Första	198	36
Andra	240	92
Tredje	337	171
Fjerde	454	268
Femte	778	325
Nedre sjette	237	192
Öfre »	125	96
Nedre sjunde	81	57
Öfre »	13	5
Summa	2,463	1,242

Af de lärjungar med uppgifven lefnadsbana, som afgingo från fjerde klassen, voro 22 latinare och 246 realister. Motsvarande tal för femte klassen äro resp. 40 och 285.

Godkänd *mogenhetsexamen* har under perioden vid hufvudstadens samtliga med dimissionsrätt försedda läroverk aflagts af 748 manliga lärjungar samt af 99 qvinliga. Af de manliga lärjungarne aflade 652 examen vid det läroverk, de tillhört, hvar emot 96 voro s. k. privatister. Bland de qvinliga var privatisternas antal 21.

För hvar och ett af periodens år var antalet godkände abiturienter:

År.	Latinare.	Realister.	I allt.	Deraf privatister.
1891	84	61	145	13
1892	90	65	155	25
1893	89	74	163	20
1894	104	68	172	24
1895	115	97	212	35
Summa	482	365	847	117

Af skolornas egna lärjungar voro 80 »greker», 343 »ickegreker» och 308 realister; för privatisterna äro motsvarande tal resp. 5, 55 och 57. På de olika läroverken var fördelningen, för hela perioden räknadt, följande:

Läroverk.	Egna.	Privatister.	Summa.
Norra latinläroverket	197	11	208
Södermalms högre läroverk	85	30	115
Realläroverket	183	19	202
Nya elementarskolan	84	37	121
F. d. Beskowska skolan	79	—	79
Palmgrenska samskolan	32	1	33
Wallinska skolan	46	9	55
Lyceum för flickor	21	10	31
Åhlinska skolan	3	—	3
Summa	730	117	847

Rörande den lefnadsbana, som de nyblifna studenterna ämnat välja, föreligga endast högst ofullständiga upplysningar. Af 515 manliga abiturienter, som lemnat uppgift i berörda hänseende, uppgäfvo följande som sin blifvande sysselsättning:

	Latinare.	Realister.
Universitetsstudier	153	20
Tekniska studier	23	84
Militäryrket	42	46
Statstjänst i öfrigt (Tullverket, Postverket m. m.)	21	24
Industri, handel, landbruk	38	28
Diverse sysselsättningar	11	25

Flertalet af dem, som uppgifvit sin blifvande sysselsättning, ämnade sålunda fortsätta studier af en eller annan art.

Under den nu gångna femårsperioden har *Högre allmänna läroverket å Södermalm* fått taga sin nya byggnad i besittning.

Då ett å latinlinien fullständigt läroverk år 1879 upprättades å Södermalm genom Maria femklassiga läroverks förening med en del af Stockholms gymnasium, användes härför dels det nyssnämnda femklassiga läroverkets hus dels hyrda lägenheter i huset nr 13 St. Paulsgatan, hvilka genom denna gata voro skilda från det egentliga skolhuset. Det nya läroverket måste vänta på egen byggnad af hänsyn till de stora kostnader, kommunen nyss förut underkastat sig för anskaffande af skolhus. Emellertid hade de kommunala myndigheterna redan från början planer på att bereda Södra latinläroverket, såsom det vanligen benämndes, en bättre lokal än den då använda. Den senare var i flere hänseenden otillfredsställande: läsrummen lågo spridda,

utrymmet, särskildt för den naturvetenskapliga undervisningen och för skolans samlingar, var otillräckligt, egen gymnastiklokal saknades. Åren 1879, 1881 och 1887 gjordes tomtinköp för läroverkets räkning och sistnämnda år togo arbetena för den nya byggnaden sin början. Den uppfördes samtidigt med och efter samma plan som realläroverkets hus, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett förslag, som afgifvits af en af stadsfullmäktiges beredningsutskott år 1885 tillsatt komité. Under sommaren 1891 blef det södra läroverkshuset fullbordadt och måndagen den 7 september samma år invigdes det genom en enkel högtidlighet. Med fullbordandet af det södra läroverkshuset har den skyldighet nu till fullo infriats, som kommunen åtagit sig att bereda lämpliga lokaler åt dem af stadens läroverk, som saknat sådana.

För beredande af tidsenlig lokal åt *Nya elementarskolan* beslöt stadsfullmäktige den 24 oktober 1895, att under förutsättning, att denna skola fortfarande måtte blifva en profskola, för hvilken staten bekostar lokal, Stockholms stad antingen skulle bidraga till ny- och tillbyggnad för densamma med ett anslag för en gång af 55,000 kronor eller och för ändamålet lemnas skolans direktiön ett räntefritt lån af 220,000 kronor, att återbetalas under loppet af närmaste 40 år, mot vilkor att statsverket till staden betalade 55,000 kronor. Enär en i öfverensstämmelse med det senare alternativet aflåten kunglig proposition sedermera blifvit af 1896 års riksdag i hufvudsak bifallen, finnes nu förhoppning om en snar lösning af *Nya elementarskolan*s byggnadsfråga, som länge varit ett brännande spörsmål.

d) *Stockholms högskola*. Under den nu förflytna femårsperioden har Stockholms högskola vunnit en högst betydlig tillökning i sina tillgångar genom den storartade donation, som på grund af fabrikören John Söderbergs testamentariska förordnande år 1893 till högskolan öfverlemnades med ett belopp af 2,036,828 kr. 5 öre. Äfven andra gifvor har högskolan under ifrågavarande period fått mottaga. Högskolans fonder, som vid 1890 års slut utgjorde 1,376,485 kronor, hade vid slutet af år 1895 stigit till 3,638,884 kronor. Det årsanslag af 40,000 kronor, som högskolan åtnjutit af Stockholms stad, upphörde med utgången af år 1894 och i dess ställe beviljades under vissa vilkor ett årligt anslag af 30,000 kronor för en juridisk fakultet, derest en sådan inom viss tid komme att vid högskolan inrättas. De disponibla inkomsterna under femårsperioden hafva uppgått till kronor 548,275⁸⁹, hvaraf stadens bidrag till lärareaflöningar m. m. utgjort 160,000 kronor. Utgifterna under samma tid hafva fördelat sig, på sätt *tabell F* utvisar.

Tab. F.

Stockholms högskolas utgifter åren 1891—1895.

	Lärare löner. Kr.	Undervis- nings- materiel. Kr.	Bibliotek. Kr.	Tryck. Kr.	Hyror. Kr.	Möbler. Kr.	Ljus och ved. Kr.	Förbruk- nings- artiklar. Kr.	Vakt- betjenings- aflöning. Kr.	Hvarje- handn. Kr.	Styrelsens expedi- tion. Kr.	Lif- räntor. Kr.	Summa. Kronor.	Deraf stadens bidrag. Kr.
1891	45,522.44	2,164.93	1,988.58	1,143.14	21,000	361.00	4,941.06	2,936.46	2,949.98	1,708.71	1,200	8,150	94,066.30	10,000
1892	48,142.63	5,931.07	2,700.59	507.11	21,000	1,673.28	5,123.66	3,026.94	3,534.99	3,438.95	1,200	8,050	104,329.22	10,000
1893	51,916.68	5,096.52	1,165.62	189.30	21,000	919.45	5,768.34	2,979.31	3,499.98	1,786.56	1,200	8,374	103,895.76	10,000
1894	58,470.59	7,943.05	4,398.89	295.07	21,000	3,743.37	5,404.25	3,880.22	4,000.03	4,310.58	1,600	10,034	125,079.55	10,000
1895	61,599.98	4,195.44	2,869.70	666.48	21,000	1,262.92	5,659.02	3,351.86	4,924.98	3,237.68	2,100	10,034	120,905.06	—
Summa	265,652.32	25,331.01	13,122.88	2,801.10	105,000	7,960.02	26,896.33	16,177.79	18,909.96	14,482.48	7,300	44,642	548,275 ⁸⁹	160,000

Anmärkas bör, att i ofvan angifna inkomstsumma icke är upptaget det belopp, som enligt föreskrifter och särskilda beslut afsatts för vissa fonders tillväxt.

Vid femårsperiodens slut voro vid högskolan anställda 8 professorer med fast anställning, 4 tillförordnade lärare, 8 docenter, 6 amanuenser och 2 preparatorer. De vetenskapliga institutionerna voro: Fysiska institutet, stiftadt år 1885; Kemiska institutionen, sedan år 1881; Mineralogisk-geologiska institutionen, sedan år 1881; Botaniska institutet, sedan år 1882; och Zootomiska institutet, sedan år 1880.

Antalet af dem, som under höstterminen 1895 begagnat sig af undervisningen vid högskolan, framgår af *tabell G*.

Genom högskolans störste välgörare, fabrikören John Söderbergs, ofvannämnda donation, har högskolans styrelse satts i tillfälle att mot slutet af den gångna femårsperioden genom upprättande af nya lärarebefattningar och högst behöfliga anslagsförhöjningar åt högskolans institutioner gifva hennes matematisk-naturvetenskapliga afdelning en betryggad ställning, ehuru väl icke allt, som för denna afdelning åsyftats, kunnat uppnås. En del af nyssnämnda donation, utgörande ursprungligen något öfver 200,000 kronor, är afsedd att efter föreskrifven tillväxt bilda en stipendiefond för högskolans lärjungar.

C) Brandväsendet.

Under femårsperioden har brandväsendet blifvit förstärkt såväl till personal som i synnerhet hvad beträffar materiel, hvarjemte å flertalet stationer vidtagits nödiga anordningar för underlättande af hastigare anspänning och utryckning.

a) **Personalen.** Som bristen på tillräckligt antal underofficerare i synnerhet vid större eldsvådor var känbar, förstärktes underofficerspersonalen under år 1891 med 2 serjeanter. Samtidigt ökades manskapsstyrkan med 1 maskinistkorpral, hvarjemte för ökad ställtjenstgöring ytterligare anställdes 1 vice korpral och 3 brandkarlar.

Tab. G. Inskrifne lärjungar och åhörare vid Stockholms högskola åren 1891—1895.

	Matematisk-naturvetenskapliga afdelningen.			Humanistiska afdelningen.	Summa.
	Lärjungar.	Åhörare.	Summa.		
Vårterminen 1891	42	26	68	32	100
Höstterminen 1891	52	21	73	14	87
Vårterminen 1892	43	27	70	74	144
Höstterminen 1892	54	34	88	174	262
Vårterminen 1893	48	48	96	217	313
Höstterminen 1893	52	31	83	191	274
Vårterminen 1894	48	35	83	277	360
Höstterminen 1894	48	19	67	312	379
Vårterminen 1895	43	15	58	213	271
Höstterminen 1895	49	19	68	105	173

Brandkårens rekrytering har genom den af stadsfullmäktige sedan år 1891 beviljade förhöjningen i de äldre korpralernas aflöning samt i följd af, att ålderstillägg utgår från och med det 4:de tjensteåret, inträdd i ett något gynsamare skede så till vida, att antalet af dem, som tagit förnyad anställning efter 3 års tjenst, varit i stigande, hvilket haft till följd, att medeltjenstetiden något uppgått. Deremot har antalet tjenstsökande i allmänhet ej motsvarat behovet, så att vid flere tillfällen, då arbetsförtjensten inom de borgerliga yrkena varit god, stora svårigheter funnits att med gällande aflöningssätt och vilkor kunna hålla kåren fulltalig. Rekryteringen har jemväl i viss mån försvårats derigenom, att det på grund af de utsträckta vapenöfningarne för de värnpliktige blifvit nödvändigt att endast antaga dem, som fullgjort sin värnepligt.

Enligt den vid 1895 års slut gällande utgiftsstat var brandkårens numerär och aflöning följande:

1 brandchef, arfvode och personligt lönetillägg	6,500
1 löjtnant, d:o » » d:o	3,500
1 underlöjtnant, arfvode	2,000
1 verkmästare, d:o och personligt lönetillägg	2,400
1 fanjunkare, d:o » » d:o	2,000
1 serjeant, d:o » » d:o å 1,600, 1 å 1,400, 4 å 1,200 kr.	7,800
Beklädnad till 8 underofficerare å 100 kr.	800
13 korpraler å 540, 8 å 420 kr.	10,380
21 vice korpraler å 336 kr.	7,056
88 man å 240 kr., 5 man (i 8 månader) å 160 kr.	21,920
Beräknadt lönetillägg för 4:de årets tjenstgöring efter 60 kr.	1,800

Summa kronor **66,156**

Såväl befäl som underbefäl erhålla dessutom fri bostad och vedbrand, samt manskapet, som är kaserneradt, fri mat, beklädnad och tvätt.

b) **Materielen.** Af materiel, anskaffad under åren 1891—1895, må nämnas följande: 1 ångspruta (typ nr 5) samt 3 större sug- och trycksprutor, samtliga af Ludvigsbergs mekaniska verkstads tillverkning, hvarjemte åtskillig mindre materiel förfärdigats inom kårens egna verkstäder, der en under år 1895 inköpt gasmaskin, system Otto, lemnar billig drifkraft till arbetsmaskinerna.

Bokförda värdet å eldsläckningsmaterielen utgjorde, efter behörigen verkställda afskrifningar, vid 1895 års slut 120,720 kr. 77 öre.

c) **Brandkårens hästar.** Sedan å hvardera af Maria, Kungsholms och Östermalms stationer placerats 2 hästar, finnas å Johannes brandstation 11 och å Katarina 7, så att hela hästantalet uppgår till 24, mot 15 år 1890.

Bokförda värdet af hästar, seldon, körredskap o. d. utgjorde vid 1895 års slut 20,328 kr. 22 öre.

d) **Brandstationerna.** Med afseende å brandstationerna hafva under femårsperioden synnerligen anmärkningsvärda förändringar, förbättringar och nybyggnader egt rum.

Vid Johannes brandstation har spruthuset tillökats med det förutvarande, onödigt stora köket, för hvilket tidsenlig lokal

blifvit anordnad inom den förutvarande tvättstugan och mangelboden; stallet har blifvit ombyggt och utvidgadt, hvarjemte den stora gården planerats och blifvit försedd med nödiga afloppsledningar. För att kunna bereda bostadslägenheter åt det ökade antalet underofficerare samt för maskinistkorpralerna har ytterligare en våning blifvit påbyggd underofficersbostället, i hvars bottenvåning förutom bostad för en underofficer samt samlingsrum kårens verkstäder för skrädderi- och skomakeriarbeten jemte logement för handtverkspersonalen äro inrymda.

Vid Katarina brandstation hafva under år 1895 väsentliga ändrings- och nybyggnadsarbeten blifvit utförda, i det nämligen nya, tidsenliga spruthus och stall uppförts jemte en nybyggnad för inrymmande af bostäder för stallkorpral och en vattenledningsförman.

Den nya stationen å Kungsholmen, som af byggnadsentreprenören öfverlemnades till staden i september 1893, torde få anses vara fullt tidsenlig och lemnar dessutom med afseende på utrymme tillfälle till förstärkande såväl med manskap som med hästar och materiel. Kostnaden för stationen i dess helhet, uppförd på stadens tomt Fleminggatan 24, uppgår till 31,966 kr. 60 öre.

Å såväl Maria som Östermalms brandstationer hafva inredds stall för 3 hästar; den senare stationen har flyttats från Östermalmstorg till Skepparegatan 28 (stadens norra inqvarteringskasern).

e) **Tjenstgöring och öfningar.** Någon nämnvärd förändring härutinnan har ej under perioden egt rum.

f) **Eldsvådors signalering.** Antalet brandskåp, som vid 1890 års slut utgjorde 123, har under femårsperioden ökat till 147, af hvilka 84 tillhöra Stockholms stad och 63 enskilda personer, verk och inrättningar. Värdet af brandtelegrafen är bokfördt till 51,322 kronor, hvaraf 21,822 kronor komma på apparater m. m. och 29,500 på yttre ledningar och tillbehör.

g) **Kostnaderna för brandväsendet** utgjorde, häri ej upptagna beräknade hyror för stationer, beräknad afgift till stadens vattenledning och brandsynekostnader:

År 1891	158,383.12 kr.	År 1894	157,182.06 kr.
» 1892	150,863.91 »	» 1895	159,103.38 »
» 1893	155,892.00 »	Summa	781,424.47 kr.

Till bestridande af dessa utgifter hafva, såsom förut, årliga bidrag lemnats af Stockholms stads brandförsäkringskontor med 50,000 kronor och af Stockholms stads brandstodsbolag till försäkring af lösegendom, som år 1891 lemnade 17,500 kronor, från år 1892 med 20,000 kronor.

h) **Eldsvädestatistik.** Antalet eldsvådor inom perioden utgör 1,648, i hvilket tal ingå 685 fall, der brandkårens hjälp ej behöft påkallas, samt 54 fall af falskt allarm.

Inom stadens olika delar hafva dessa eldsvådor inträffat sålunda: Staden inom broarne 162, Norrmalm 621, Östermalm 315, Djurgården 25, Kungsholmen 118 och Södermalm 396, hvartill komma utom staden 11 fall, eller summa 1,648 fall.

På årets olika månader fördelade sig eldsvådorna under perioden på följande sätt:

Januari	263	Juli	67
Februari	192	Augusti	60
Mars	160	September	100
April	108	Oktober	118
Maj	113	November	158
Juni	73	December	236
Summa 1,648			

Den större talrikheten af eldsvådor under den kalla och mörka årstiden framträder tydligt.

På de olika *veckodagarna* har fördelningen varit följande: söndagar 226, måndagar 220, tisdagar 236, onsdagar 261, torsdagar 239, fredagar 226, lördagar 240, summa 1,648. Skiljaktigheterna synas vara temligen obetydliga.

På *dygnets olika tider* är fördelningen af de eldsvådor, för hvilka brandkåren påkallats, följande:

klockan 12—3 f. m.	59	klockan 12—3 e. m.	143
» 3—6 »	32	» 3—6 »	193
» 6—9 »	66	» 6—9 »	239
» 9—12 »	108	» 9—12 »	130
Summa 963			

Omkring 72 % af eldsvådorna synas hafva inträffat under dygnets senare hälft.

Med afseende å *lokalen* för eldens utbrott har antecknats, att densamma i nedanstående fall varit:

Bostäder, kök m. m.	818 fall	Upplag af ved, kol och div.	12 fall
Fartyg i hamn	11 »	Uthus, magasin, stall m. m.	49 »
Handelslokaler	131 »	Verkstäder, fabriker o. d.	79 »
Källare	43 »	Soteld	327 »
Lysolfeförsäljningslokaler	14 »	Öfriga ställen	100 »
Teatrar och andra förlastelse-lokaler	10 »	Falskt allarm	54 »
Summa 1,648 fall			

Anledningen till eldens utbrott har varit:

Anlagd eld	8 fall	Bar eld genom beröring med:	
Felaktig byggnadskonstruktion o. d.	112 »	gardiner	133 fall
Sjelfantändning	30 »	kläder	34 »
Gasexplosion	17 »	andra brännbara ämnen	147 »
Tändstiekor	98 »	Annan oförsigtighet	132 »
Eldfarliga oljor	143 »	Bristfällig sotning	32 »
Andra eldfarliga ämnen	31 »	Öfverhettning af eldstäder	28 »
Gnistor	29 »	Elektriska ljustrådar	5 »
Bristande tillsyn vid eldning	96 »	Soteld	327 »
Glödande kol eller aska	30 »	Obekant	141 »
Tobaksrökning	21 »	Falskt allarm	54 »
Summa 1,648 fall			

Antalet *personer*, som genom eldsvådor omkommit eller vid eldsvädetillfällen blifvit mer eller mindre *skadade* och varit utsatta för fara¹⁾, har utgjort:

¹⁾ Häruti ej inberäknad brandkårens personal.

År.	Menniskolif räddade.			Menniskolif förlorade.									Menniskolif mer eller mindre ut- satta för lifs fara.			Sum- ma.
				Uttagna levande.			Uttagna icke levande.			Sum- ma.						
	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.		m.	q.	S:a.			
1891	—	—	—	—	1	1	1	1	2	3	4	4	8	11		
1892	—	1	1	—	1	1	—	—	—	1	4	2	6	8		
1893	4	4	8	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	9		
1894	1	2	3	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	5		
1895	—	—	—	1	1	2	1	—	1	3	7	2	9	12		
1891—1895 . . .	5	7	12	1	4	5	2	1	3	8	16	9	25	45		
1886—1890 . . .	5	5	10	3	3	6	4	2	6	12	34	18	52	74		
1881—1885 . . .	3	10	13	2	2	4	4	6	10	14	14	4	18	45		
1876—1880 . . .	13	16	29	—	2	2	4	2	6	8	—	—	—	37		
Summa	26	38	64	6	11	17	14	11	25	42	64	31	95	201		

Under femårsperioden hafva inträffat flere *hotande eldsvådor*, bland hvilka må nämnas följande:

Den 2 april 1893 uppstod vid 3-tiden på morgonen genom ovarsamt handhafvande af fotogénlampa eld inom Münchens bryggeri. I följd af sen allarmering hade elden innan brandkårens ankomst erhållit så stor spridning inom det synnerligen vidsträckt byggnadskomplexet, hvilket dessutom stod under ombyggnad, att brandkårens arbete måste hufvudsakligen afse att skydda närliggande kontorsbyggnad och Ludvigsbergs verkstäder, hvilket jemväl lyckades. För släckningen användes sjöångsprutan, 2 landångsprutor, 1 större handkraftsspruta samt 3 brandposter; eftersläckningen fortgick under 4 $\frac{1}{2}$ dygn.

Ersättningen för förlusten vid denna eldsvåda uppgick till 35 % af hela ersättningssumman för femårsperioden.

Den 31 oktober 1893 uppstod kl. 11 på e. m. af obekant anledning eld å vinden och närmast underliggande våning å Magasinsbolagets etablissement i Stadsgården. Till släckningen, som försvärades af magasinets betydliga höjd, användes 11 slangledningar från sjöångsprutan, 3 ångsprutor, 1 större handkraftsspruta samt vattenledningen. Elden var efter 2 timmars arbete begränsad inom de 3 öfversta våningarne, men eftersläckningen pågick till den 1 november kl. 5 e. m.

Den 20 juni 1894 uppstod å Artilleriets laboratorium vid Källhagen eldsvåda, under hvilken byggnaden genom tvenne krutexplosioner i det närmaste förstördes. Lyckligtvis skadades af brandmanskapet ingen lifsfarligt.

Den 5 december 1895 kl. 7 $\frac{55}{60}$ f. m. allarmrades brandkåren för eldsvåda inom Ligna snickerifabrik. Till släckningen af denna vidtomfattande eldsvåda användes 13 slangledningar, hvaraf 6 st. från sjöångsprutan, 4 st. från 2 landsångsprutor, 2 st. från brandposter samt 1 från en större handkraftsspruta; släckningstiden utgjorde 37 timmar.

i) **Brandskadeersättningar.** Beloppet af *utbetalda brandskadeersättning* har utgjort, jemfördt med hela försäkringsbeloppet för brandskadad egendom och jemfördt med föregående femårsperioder:

Åren.	Brandskadeersättningen. Kronor.	Hela försäkringsbeloppet. Kronor.	Ersättningen i %.
1876—1880	1,689,505.97	12,074,168.66	14.00
1881—1885	546,391.66	15,619,034.99	3.49
1886—1890	647,030.60	32,578,863.66	1.99
1891—1895	1,619,049.42	48,019,531.66	3.37

Försäkringsgifvares utbetalda brandskadeersättningar, försäkringsbeloppen, ersättning i procent samt dessa siffror fördelade på olika år under femårsperioden äro följande:

	Utbetalda ersättningar. Kronor.	Hela försäkrings- beloppet. Kronor.	Ersätt- ningen i %.
Stockholms stads brandförsäkringskontor	651,289.87	18,214,191.66	3.58
Stockholms stads brandstodsbolag till försäkring af lösegendom	137,684.37	3,107,300.00	4.43
Skandia	372,023.90	12,835,565.00	2.69
Svea	242,432.09	6,474,120.00	3.74
Fenix	93,370.70	2,715,020.00	3.44
Skåne	83,593.09	2,015,000.00	4.15
Magdeburger Feuerversich. Gesellschaft	4,984.38	937,000.00	0.53
Städernas allmänna brandstodsbolag	837.50	25,275.00	3.31
Tor	318.37	72,060.00	0.44
Svenska Brand	1,013.80	11,000.00	9.22
Norrland	636.00	256,000.00	0.25
Imperial	59.50	5,000.00	1.19
Basel	124.50	44,000.00	0.28
Nya danska brandförsäkringsbolaget	1,932.47	12,000.00	16.12
Preuss. National Versich. Gesellschaft	28,748.88	296,000.00	9.71
Summa	1,619,049.42	48,019,531.66	3.37
Deraf år 1891	78,796.41	5,248,136.66	1.50
» » 1892	69,616.90	8,063,325.00	0.86
» » 1893	864,524.45	12,770,675.00	6.77
» » 1894	478,765.17	11,841,560.00	4.04
» » 1895	127,346.49	10,095,835.00	1.26

D) Bränvinshandeln.

Stockholms utskänkningsaktiebolag, hvars bildande och organisation skildrats i Öfverståhållareembetets berättelse för femårsperioden 1876—1880, har under perioden fortsatt sin rörelse, till hvars drifvande bolaget gång efter annan erhållit nödiga koncessioner för tre år i sender. Ut dessa koncessioner har, likasom förut, stadgats 450 kronors afgift för hvarje åt bolaget upplåten försäljningsrättighet, hvaremot från den 1 oktober 1892 rättigheternas antal varit minskadt, minuthandelsrättigheternas från 90 till 80 och utskänkningsrättigheternas från 170 till 150.

För serveringen å bolagets krogar¹⁾ hafva de tidsbestäm-
melser och inskränkingar, som i föregående berättelser omför-
mälts såsom tillämpade sedan juni 1884, varit gällande under
perioden med den skärpning, att kl. 7—9 f. m. bränvin der-
städes icke serveras eller säljes till afhemtning, såvida icke den,
som requirerar det, tillika requirerar och betalar mat för minst
tio öre till hvarje sup.

¹⁾ I afseende å denna benämning hänvisas till not 1 å sidan 46 i berättelsen för åren 1876—1880.

Hvad angår minuthandelsställena har under perioden icke i afseende å dem vidtagits annan förändring, än att från och med den 15 juli 1895 desamma öppnas först kl. 9 f. m. och stängas redan kl. 7 e. m. utom qvällarne närmast före sön- eller helgdagar, då de såsom derförut stängas kl. 6.

Leveransen af det under perioden för bolaget behöfliga bränvin har varit offentligen utbjuden för ett år i sänder, men städse öfvertagits af Reymersholms nya spritförädlingsaktiebolag, hvars anbud antingen varit det enda inkomna eller ock ansetts fördelaktigare än andras.

Af de kvartalsrapporter, som under perioden afgifvits från inspektören öfver maten å utskänkningsställena, framgår, att denna i regeln varit god och billig.

Omfånget af utskänkningsbolagets verksamhet under femårsperiodens olika försäljningsår (räknade från den 1 oktober till den 30 september) samt dess ekonomiska resultat framgå af följande öfversigter.

De åt bolaget upplåtna *minuthandelsrättigheter* användas på följande sätt: öfverlåtna åt enskilda personer för försäljning af spirituosa till afhemtning 51, begagnande af bolaget för egen räkning 27, lemnade obegagnade 12 åren 1890—91 och 1891—92 samt 2 de följande tre åren.

Af de *utskänkningsrättigheter*, bolaget hade sig upplåtna, voro:

	1890—91.	1891—92.	1892—93.	1893—94.	1894—95.
Åt enskilda personer öfver- verlåtna för källare- el. schweizerirörelse hela året eller en del deraf	84	80	78	80	81
Af bolaget begagnade för krogirörelse	61	63	63	63	63
Icke begagnade	22	27	9	7	6
Summa	170	170	150	150	150

Bolagets *afsättning* af spirituosa utgjorde, räknadt i hela liter:

	1890—91.	1891—92.	1892—93.	1893—94.	1894—95.
<i>På krogarna:</i>					
Bränvin	1,531,583	1,503,292	1,514,924	1,507,630	1,590,132
Bättre spirituosa	19,271	19,061	19,222	18,019	19,277
<i>På minuthandelsställena:</i>					
Bränvin och sprit	1,897,221	1,859,413	1,954,679	1,903,819	2,003,746
Summa liter	3,448,075	3,381,766	3,488,825	3,429,468	3,613,155

Bolagets *nettovinst* utgjorde:

Försäljningsår (1 okt.—30 sept.)	Å bolagets egna försälj- ningsställena.	Af afgifterna för öfverlåtna rättigheter.	Summa kronor.
1890—91	1,026,774 52	278,030 50	1,304,805 02
1891—92	1,233,973 96	268,799 42	1,502,773 38
1892—93	1,368,005 34	266,687 00	1,634,692 34
1893—94	1,415,690 94	271,194 00	1,686,884 94
1894—95	1,376,750 86	270,569 50	1,647,320 36
Summa kronor	6,421,195 62	1,355,280 42	7,776,476 04

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1891—1895. Stockholms stad.

Dessa vinstbelopp hafva af bolaget blifvit aflemnade till stadskassan. Till denna hafva ytterligare ingått försäljningsafgifterna för de åt bolaget upplåtna rättigheter, hvilka afgifter uppgått för hvartera af periodens två första år till 117,000 kr. och för hvar och ett af de öfriga till 103,500 kr., eller sammanlagdt för de fem åren till 544,500 kr. På samma gång vinstmedlen ökas härmed, böra de å andra sidan minskas med här nedan omförmälda från stadskassan utgångna lifstidsunderhåll ått innehafvare af gamla utskänkningsrättigheter, hvarefter slutliga vinsten blifver, som följer:

Försäljningsår.	Lifstidsunderhåll.	Slutlig vinst.
1890—91	60,533 34	1,361,271 68
1891—92	53,500 00	1,566,273 38
1892—93	53,350 00	1,684,812 34
1893—94	50,349 99	1,740,634 95
1894—95	45,008 34	1,705,812 02
Summa kr.	262,741 67	8,058,234 37

Under de tretton första åren af bolagets verksamhet utgjorde, enligt hvad i föregående femårsberättelser meddelats, bolagets nettovinst 15,403,480 kr. 9 öre.

Om härtill läggas försäljningsafgifterna för de till bolaget under berörda år upplåtna rättigheter, 1,610,040 kr., men summan minskas med samma års lifstidsunderhåll ått innehafvarne af gamla utskänkningsrättigheter (1,375,181 kr. 71 öre), blifver verkliga vinsten för de tretton åren 15,638,338 kr. 38 öre.

Från bolagsrörelsens begynnelse och intill den 1 oktober 1895, eller under aderton år, hafva alltså nettointkomsterna sammanlagdt uppgått till följande belopp:

Nettovinst å bolagets försäljningsställena	18,334,256 99 kr.
D:o å de öfverlåtna rättigheterna	4,845,692 14 "
Bolagets försäljningsafgifter till staden	2,154,540 00 "
Summa	25,334,496 13 kr.
Afgrä lifstidsunderhållen	1,637,923 38 "
Återstå	23,696,572 75 kr.

Intill den 1 oktober 1886 tillföll nettovinsten staden ensam; sedan dess har en femtedel af såväl försäljningsafgifter som vinstmedel aflevererats till Statskontoret.

E) Kommunikationsanstalter.

a) *Jernvägen Stockholm—Saltsjön.* Genom denna under perioden tillkomna jernväg har en ny kommunikationslinje öppnats för samfärdseln mellan hufvudstaden och dess omnejd. Uppå derom af Jernvägsaktiebolaget Stockholm—Saltsjön gjord underdanig ansökning beviljade Eders Kungl. Maj:st den 12 juni 1891 koncession å jernvägsanläggningen. Enligt denna koncession skulle arbetet vara fullbordadt senast den 31 december 1895, men redan den 2 juni 1893 öppnades för allmän trafik linien Saltsjöbaden—Tegelviken och den 23 december samma år banan i dess helhet.

Jernvägen, hvars utgångsstation i Stockholm är belägen i Stadsgården invid egendomen nr 22 derstädes, genomlöper mellan Stadsgården och Södra varfvet en 643 meter lang tunnel, passerar

på broar tvenne gator och lemningar derefter stadens område vid Danviksstull, i hvars närhet järnvägens andra station inom hufvudstaden, hållplatsen »Fåfången», är belägen invid egendomen nr 93 Danviksgatan. Af järnvägens hela längd, 15,3 kilometer, falla inom staden 2 kilometer. Spårvidden är densamma som statsbanornas, eller 1,435 meter. Skenvigten utgör 27,2 kilogram per meter och största tåghastigheten 50 kilometer i timmen. Hela anläggningskostnaden uppgår till omkring 3,000,000 kronor.

Enär, enligt hvad Öfverståthållarembetet inhemtat, den af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län afgifna femårsberättelse innehåller en fullständig redogörelse för denna järnvägsanläggning i öfrigt, anser sig Öfverståthållarembetet här böra till det ofvan omnämnda endast föga nedanstående öfversigt af rörelsens omfattning under de två år, banan trafikerats:

År.	Antal resande.	Befordrad gods utom levande djur, ton.	Bruttoinkomst af trafiken, kronor.	Driftkostnad, kronor.
1894	340,433	3,142	173,426	110,623
1895	471,278	8,669	203,864	124,974

b) **Sturevägen.** För att erhålla en bekväm förbindelse emellan Stockholm och Värtahamnen har under åren 1892—1894 en ny väg anlagts i Sturegatans fortsättning från den äldre väg, som vester om hamnområdet vid Värtan leder till Lidingöbro. Hans Maj:ts Konungen har af Djurgårdens mark för den nya anläggningen upplåtit det område, som erfordras för en 18 meter bred väg med tillhörande doseringar och vägdiken, men tillsvärdare har vägen endast ordnats till en bredd af 12 meter. Vägen framgår genom bruten terräng och har för ernående af förmånliga lutningsförhållanden föranlett ända till 11 meter djupa bergschakt samt 8 meter höga bankar. Vägytan har i midten makadamiserats till en bredd af 8 meter, hvaremot sidorna, som afsetts för gående, endast blifvit grusade. Kostnaderna för denna väg, som eger en längd af 1,460 meter, har uppgått till 97,405 kronor.

c) **Omnibustrafiken.** Den omnibusrörelse, som sedan år 1887 egt rum mellan Vasastaden och Riddarhustorget, har jemväl under senaste femårsperioden bedrifvits af Allmänna omnibusaktiebolaget. Trafiken har omfattat Observatorie- och Vestmannagatan, Drottninggatan, Fredsgatan, Gustaf Adolfs torg, Norrbro, Mynttorget och Myntgatan, samt uppehölls vid 1895 års slut af 10 vagnar sommartiden och 8 å 9 vintertiden. Antalet hästar har utgjort 70 å 72, men dessutom har bolaget under sommaren dagligen använt 2 å 4 par legda hästar. Vagnarnes antal är 34, deraf halfva antalet öppna sommarvagnar.

Personalen utgöres af tillsammans 57 personer, förutom tillfälligt extra personal af kuskar och konduktörer.

Antalet betalande passagerare under femårsperioden utgjorde:

År 1891	901,569	År 1894	1,026,091
• 1892	942,777	• 1895	972,739
• 1893	941,915		

d) **Ångslupstrafiken** i Stockholm och dess omgifningar har under perioden uppehållits dels af Stockholms ångslupsaktiebolag, dels ock af Nya ångslupsaktiebolaget. De härvid använda ångsluparnes antal och storlek utgjorde för de båda bolagen:

	År.	Antal.	Hästkrafter.	Passagerareantal.
Stockholms ångslupsaktiebolag	1891	45	346	3,867
	1892	44	342	3,805
	1893	44	342	3,805
	1894	43	354	3,831
	1895	43	354	3,831
Nya ångslupsaktiebolaget	1891	9	62	862
	1892	9	62	862
	1893	9	62	862
	1894	9	62	874
	1895	9	64	896

e) **Hissar.** Antalet af de med hissarne befordrade passagerare, som under perioden 1886—1890 utgjorde för Katarinahissen 6,397,640 och för Mariahissen 4,321,123, har under den sistförflutna periodens olika år varit följande:

År.	Katarinahissen.	Mariahissen.
1891	1,156,746	733,931
1892	1,031,653	698,815
1893	1,066,120	701,152
1894	1,047,014	778,643
1895	1,045,753	772,514

f) **Brunkebergstunneln.** För tillkomsten af denna förbindelse har i förra femårsberättelsen redogörelse lemnats. Tunneln trafikerades under åren 1886—1890 af tillsammans 4,811,910 personer. Antalet trafikanter under sistförflutna femårsperiod har utgjort 4,925,767, fördelade sig under periodens olika år och månader på följande sätt:

	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
Januari	88,307	81,073	79,503	86,050	91,553
Februari	82,906	78,821	68,720	79,649	84,566
Mars	95,694	86,743	86,801	94,822	96,801
April	91,919	87,330	86,924	91,013	97,408
Maj	94,807	86,790	86,170	92,751	101,069
Juni	72,869	66,085	65,867	69,743	79,675
Juli	59,112	54,366	54,147	61,417	63,505
Augusti	59,894	54,745	56,415	62,423	69,485
September	80,360	71,827	74,629	84,565	89,401
Oktober	92,770	85,888	86,769	98,445	104,626
November	88,542	82,339	84,872	93,865	98,141
December	88,556	83,273	89,496	96,469	102,996
Summa trafikanter	995,736	919,280	920,313	1,011,212	1,079,226

g) **Spårvägar.** Hufvudstadens spårvägsförbindelser hafva under denna, likasom under nästföregående femårsperiod, uppehållits af tvenne enskilda bolag, nämligen Stockholms norra spårvägsaktiebolag, Stockholms södra spårvägsaktiebolag (intill den 1 januari 1892) samt Södra spårvägarne trafikaktiebolag (efter samma tid). För spårvägs trafikens utveckling under perioden lemnas här följande redogörelser.

Stockholms nya spårvägsaktiebolag. Östermalmslinien (Biblioteksgatan—Artillerigatan) förlängdes under sommaren 1891 från Artillerigatan till Karlplanen, hvilken förlängning började trafikerades den 21 juli 1891.

Redan den 3 november 1885 hade bolaget erhållit rättighet att anlägga spårväg från Vasagatan genom Norra Bantorget, Dalagatan och Odengatan till Norrtullsgatan, med skyldighet för bolaget att anlägga och trafikera spårväg i Torsgatan och Odengatan fram till Dalagatan, intill dess denna gata kunde hinna upplåtas för allmänna rörelsen. Sedan Torsgatan och Odengatan förklarats öppnade för allmän trafik, nedlades under hösten 1894 spår på ofvannämnda sträcka, hvilken den 28 november samma år öppnades för spårvägstrafik.

För att bättre tillgodose allmänheten utlades år 1892 dubbla spår å Ringlinien med undantag för ett par mindre sträckor. I sammanhang härmed flyttades spåret från Biblioteksgatans nedre del till Birger Jarlsgatan och Hamngatan, hvarigenom Ringliniens spår ökades till 6,035 meter, hvaraf 5,850 meter äro dubbelspår.

Spårvägslinierna voro vid 1895 års utgång:

Ringlinien (Slussen—Norrmalm)	6,035 meter
Östermalmslinien (Biblioteksgatan—Karlplan)	1,280 »
Södra Kungsholmslinien (Gustaf Adolfs torg—Pilgatan)	1,790 »
Norra » (Drottninggatan—Drottningholmsvägen)	1,930 »
Djurgårdslinien (Norrmalmstorg—Allmänna gränd)	2,210 »
Kyrkogårdslinien (Tegnérsgatan—Haga grindar)	2,250 »
Vasastadslinien (Vasagatan—Norrtullsgatan)	1,945 »
Summa	17,440 »

För färd å hvar och en af ofvanstående linier, såväl för hvarje passagerare som för hvarje på främre platformen stäld korg eller paket, erlades vid femårsperiodens början en *afgift* af 10 öre, med undantag för Östermalmslinien och Kyrkogårdslinien. Denna taxabestämmelse ändrades år 1894, då för Kungsholmslinierna medgafs afgiftsfri samtrafik med Ringlinien och Östermalmslinien. Samma medgifvande lemnades från den 1 april 1895 för Vasastadslinien och Kyrkogårdslinien till Norrtullsgatan. Dessa båda linier äro nu ställda i förbindelse med Östermalms- och Ringlinierna, så att passagerare, som erlagt afgifter på de sistnämnda linierna, eger att för samma afgift omedelbart fortsätta färden på Vasalinien och Norrtullslinien, dock hvad denna sistnämnda beträffar endast till Norrtullsgatan. För vidare färd å denna linie är tilläggsavgiften 5 öre till Norrtull och 10 öre till Haga grindar.

Liniernas längd, som vid 1877 års slut utgjorde 6,480 meter, hade vid 1880 års slut ökats till 9,076 meter, vid 1885 års slut till 10,535 meter, vid 1890 års slut till 14,750 meter, vid 1891 års slut till 15,250 meter, vid 1892 års slut till 15,495, deraf 5,748 meter voro dubbelspåriga, och vid 1894 års slut till 17,440, deraf 5,850 voro dubbelspåriga, hvarutöfver någon utsträckning ej egde rum under år 1895.

Antalet *vagnkilometer* och *hästkilometer* har utgjort:

Åren.	Vagnkilometer.	Hästkilometer.
1877—1880	2,380,107	2,675,235
1881—1885	5,644,098	9,171,308
1886—1890	6,740,764	11,779,992
1891—1895	8,709,024	14,781,007

Antalet vagnkilometer, körda med olika slag af vagnar, stora (med två hästar) eller mindre, utgjorde:

År.	Stora vagnar.	Mindre vagnar.
1891	935,822	573,761
1892	994,326	652,336
1893	1,106,302	628,196
1894	1,152,421	606,544
1895	1,123,198	936,118
Summa	5,312,069	3,396,955

Antalet *passagerare* utgjorde:

Åren 1877—1880	9,664,910	År 1891	7,108,244
» 1881—1885	28,290,910	» 1892	6,968,502
» 1886—1890	32,546,274	» 1893	7,513,233
» 1891—1895	38,928,149	» 1894	8,237,409
Summa	109,430,243	» 1895	9,100,761

Sedan trafiken öppnades, hafva alltså intill 1895 års slut befordrats öfver 109 millioner passagerare.

På de *särskilda linierna* fördela sig under perioden 1891—1895 antalet vagnkilometer samt passagerare sålunda:

	Vagnkilometer.	Passagerare.
Ringlinien	4,298,324	23,041,432
Östermalmslinien	946,944	3,756,890
Södra Kungsholmslinien	749,603	2,219,715
Norra »	726,227	2,240,911
Djurgårdslinien	1,201,521	5,308,844
Kyrkogårdslinien	654,848	2,043,112
Vasastadslinien	131,557	227,245
Summa	8,709,024	38,928,149

Bolagets *inkomster* hafva utgjort:

	Kronor.		Kronor.
Åren 1877—1880	986,552.36	År 1891	728,558.70
» 1881—1885	2,868,370.91	» 1892	711,971.00
» 1886—1890	3,333,205.39	» 1893	765,461.60
» 1891—1895	3,984,713.46	» 1894	839,294.77
Summa	11,172,842.12	» 1895	939,423.19

Spårvägarne sammanlagda *bokförda värde* af spår, hästar och vagnar utgjorde vid slutet af nedannämnda år: 604,169.34 kr. år 1880, 857,451.87 kr. år 1885, 983,945.92 kr. år 1890 och 1,393,318.15 kr. år 1895.

Vid sistnämnda års slut utgjorde underhållsfondens storlek 561,811.99 kr. Att denna fond är mindre än vid 1890 års slut, är beroende derpå, att under år 1895 ökades aktiekapitalet från 782,000 till 1,200,000 kronor, till hvilken ökning 391,000 kronor togos af underhålls- och reservfonderna samt återstoden genom försäljning af nya aktier.

Trafiken har under femårsperioden alla dagar obehindradt pågått.

Materielen utgjordes vid 1895 års utgång af 33 tvåhästars täckta vagnar, 29 enhästs täckta vagnar, 26 tvåhästars öppna vagnar, 16 enhästs öppna vagnar, 4 snöplogar, 3 saltvattenvagnar och 452 hästar.

Stockholms södra spårvägsaktiebolag. Under år 1891 bedrefs trafiken å spårvägarne med bibehållande af den zontariff, som, enligt hvad i förra femårsberättelsen omförmdes, blifvit

införd den 1 september 1890. Såväl antalet passagerare som inkomsterna utvisade väl för år 1891 någon ökning i jämförelse med året 1890, men inkomsterna voro likväl ej tillräckliga för utgifternas betäckande, utan utgjorde förlusten för året 9,410 kr. 21 öre. Det visade sig i följd häraf nödvändigt att, för att kunna fortsätta trafiken, öfverläta spårvägstrafiken åt ett annat bolag med derför behöfligt kapital. Ett sådant bolag bildades också under namn af Södra spårvägarne trafikaktiebolag och erhöi den 6 november 1891 Eders Kungl. Maj:ts fastställelse å sin bolagsordning.

Vid bolagsstämma med delegarne i spårvägsaktiebolaget den 27 november 1891 beslöts att underteckna det af stämman godkända kontrakt, som blifvit upprättadt med Södra spårvägarne trafikaktiebolag om dess öfvertagande af trafiken. Till denna öfverlåtelse erhöi den 1 december 1891 stadsfullmäktiges medgifvande, hvarefter spårvägsaktiebolagets befattning med trafiken med samma ars slut upphörde, för att den 1 januari 1892 öfvertagas af

Södra spårvägarne trafikaktiebolag. Då den vid södra spårvägarne införda zontariffen lika litet som den derförut tillämpade s. k. 12-öresafgiften medfört någon ökning af inkomsterna, återinfördes från och med nyssnämnda dag den af Öfverståthållarembetet från början fastställda taxa af 10 öre, oberoende af väglängden, för alla passagerare, dock med undantag för barn under 10 år, för hvilka afgiften bestämdes till 5 öre. För att nedbringa kostnaderna för spårvägsdriften beslöt styrelsen att förlänga tiden mellan vagnarne afgång från ändstationerna från 5 minuter till 7¹/₂ minut, och kunde derigenom antalet vagnar i trafik minskas med 2 ångvagnar och 1 hästvagn. Sedan för införande af denna förändring 2 nya mötesspår, 1 å hvardera linien, blifvit inlagda, tillämpades de nya afgångstiderna från och med den 19 januari 1892. Minskning af passagerareantalet och inkomsten af trafiken var visserligen här af en naturlig följd, men då utgifterna äfven minskades så betydligt, att de redan för år 1892 understego utgifterna för år 1891 med öfver 22,000 kronor, blef resultatet af förändringen så fördelaktigt, att trafiken, i stället för förlust, samma år lemnade ett, ehuru ringa öferskott. Året 1893 lemnade en behållning af 4,015 kr. 69 öre och vinsten för år 1894 utgjorde 1,860 kr. 99 öre, förutom 11,000 kronor, som afsattes till inköp af nya skenor till en del af spårets omläggning. Under år 1895 har vinsten utgjort 14,108 kr. 66 öre, utom 8,000 kronor, som afsatts till nya skenor, och torde således skäl finnas för den förhoppning, att trafiken fortfarande skall kunna genom Trafikaktiebolaget uppehållas.

För att tillmötesgå framställda önsknings hafva personliga biljetter för skolungdomen försålts från och med höstterminen 1894 å 8 kronor för termin.

Liniernas längd har förblifvit oförändrad under de fem åren 1891—1895, så att den utgjort tillsammans 4,510 meter, om den längre vägen kring kvarteret Sagen vid Hornstull beräknas, och 4,470 meter, om den kortare eller raka vägen afses.

Resultaten af trafiken med afseende på såväl antalet passagerare som erhållen inkomst under de olika åren 1891—1895 framgå af följande tabell — dock hafva vid uträkningen af passagerareantalet efter de inkomna afgifterna två barnafgifter räknats lika med en passagerareafgift:

År.	Under hela trafikåret.		Per dag.	
	Passagerare.	Inkomst. Kronor.	Passagerare.	Inkomst. Kronor.
1891	1,494,937	150,019	4,096	411
1892	1,333,159	137,400	3,643	375
1893	1,403,455	142,381	3,845	390
1894	1,422,753	143,920	3,898	394
1895	1,508,312	153,651	4,132	420
Summa	7,162,616	727,374	—	—

h) Rikstelefon. Under den gångna femårsperioden har rikstelefonen erhöiit en särdeles stor utveckling. Dess *långledningar* omfatta numera snart sagdt hvarje stad och större plats söder om Östersund och Sollefteå, hvarjemte tillslutningen af abonnenter i Stockholm varit så stor, att ej endast de af hufvudstadens affärsmän m. fl., som hafva särskildt behof af långtelefonförbindelse till landets alla delar, allmänt hafva försett sig med rikstelefon, utan rikstelefonnätet i Stockholm har, såsom af efterföljande tabell öfver antalet apparater framgår, blifvit på samma gång ett verkligt lokalnät.

Af de under de senaste fem åren tillkomna långledningarne från Stockholm märkas i främsta rummet norrlandslinierna, en direkt till Sundsvall, samt en ingående äfven i Gefle, Söderhamn och Hudiksvall, med utgreningar från Sundsvall till Östersund samt Hernösand och Sollefteå. Vidare tvenne direkta ledningar till Gefle, en ledning till Falun, tvenne direkta ledningar till Norrköping, en ledning öfver Örebro och Karlstad till norska gränsen i förbindelse med Kristiania och en del andra norska städer, samt utsträckning af den förutvarande ledningen Stockholm—Malmö till Köpenhamn, till förbindelse med danska rikstelefonnätet; hvarjemte åtskilliga nya ledningar uppdragits, för att underlätta den alltjemt växande trafiken å äldre vägar. Ej minsta antalet sådana förstärkningslinier, ehuru af kortare längd, hafva erfordrats för stationer i Stockholms närhet, der äfvenledes abonnentökningen föranlett anläggandet af ett flertal nya stationer, så att sammanlagda antalet af stationerna inom 70 km. från Stockholm vid 1895 års slut utgjorde 93. Af de nya stationerna torde särskildt här böra antecknas de i Norrtelje, Gnesta, Uppsala, Södertelje och Enköping.

Den i förra femårsberättelsen omnämnda afsigten att i hufvudstadens gator nedlägga *telefonkablar*, hvarigenom luftledningarne med deras olägenheter kunde inskränkas till ett minimum, har, dock med afvikande från den ursprungliga planen, egt rum till ganska stor utsträckning. En kabeltrumma, omfattande 36 rör, är anlagd från Telegrafverkets egendom n:r 2 Skeppsbron, öfver Slottsbacken, förbi Slottet, i Norrbro till Gustaf Adolfs torg, der den grenar sig, så att en ledning går genom Arsenalsgatan, Kungsträdgården och Nybron samt Nybrogatan till Östermalmstorg, en andra genom Malmorgsgatan, Brunkebergstorg, Beridarebangatan, Mästersamuelsgatan, Sergelgatan, öfver Hötorget och i Holländaregatan till Tunnelgatan. Från denna sistnämnda gren utgår från Brunkebergstorg en ledning i Lilla Vattugatan, öfver Centralplan och jernvägens område ned till Klara sjö, igenom hvilken vattenkabel användes, samt vidare till vestra gränsen af Serafimerlasarettets tomt. Från hörnet af Lilla Vattugatan och Centralplan framgår i Vasagatan en ledning till hörnet

af Klarabergsgatan. Vidare utgår från Telegrafhuset mot söder en 44-pipig ledning i Skeppsbron till Slussplan, der vattenkabel begagnas, samt genom Östra Slussgatan och Brunnbacken till hörnet af Horns- och Götgatorna.

Vid hvar och en af dessa kabelledningar aftager antalet rör undan för undan på vägen, allteftersom kablar upptagas till lämpliga platser och utgrenas. Det härvid använda systemet har i allo hållit, hvad man väntat af detsamma, och de väl gömda och skyddade ledningarne hafva möjliggjort en synnerligen jemn och felfri drift samt äro ej heller på något sätt, vare sig genom störande utseende eller fara, till olägenhet för allmänheten.

Någon nedläggning af kablar i gatorna från Telegrafverkets sida synes emellertid icke komma att vidare ske under den närmaste tiden, emedan vid framställd begäran om rätt att fortsätta det påbörjade kabelnätet stadsfullmäktige ändrat koncessionsvilkoren och uppställt andra villkor, på hvilka Telegrafstyrelsen icke anser sig kunna ingå.

Under år 1891 har i Telegrafverkets hus, Skeppsbron nr 2 3 tr. upp, inrättats en tidsenlig *station*, som omfattar dels en afdelning för den lokala korrespondensen med bord af en kapacitet om 10,000 ledningar, dels en afdelning för långlinieexpeditionen. Denna senare expedition, som till följd af samtalsbeställningar, annotationer af samtal m. m. har en från lokalexpeditionen helt skild karaktär, skötes från små bord, som hvart och ett samtidigt betjenas af två expedierande, och innehåller endast 2 å 3 af de interurbana ledningarne jemte nödiga förbindelseledningar till lokalafdelningen samt privatbolagen. Af dessa bord äro för närvarande 8 i verksamhet.

Under de senare åren hafva de enstaka, enkeltrådiga abonnentsledningarne, som funnits qvar sedan första anläggningen, blifvit ombygda till *dubbeltrådiga*, så att hela nätet numera omfattar endast dubbeltrådiga ledningar.

Jemte det *abonnement* till pris af 80 kronor per år och 50 kronor i inträdesavgift, som vid femårsperiodens ingång var ensamt gällande, infördes under år 1893 *abonnement* af bostadstelefoner till ett pris af 60 kronor per år utan inträdesavgift.

I sammanhang härmed torde lämpligen kunna omnämnas, att med 1896 års ingång prisen för *abonnement* i Stockholm å affärstelefon nedsatts till 50 kronor per år med 50 kronors inträdesavgift och för bostadssapparater till 50 kronor per år utan inträdesavgift.

Utvecklingen under de sistförflutna fem åren framgår af nedanstående tabell öfver antalet *apparater*:

Vid slutet af år	I staden.	I Stockholms grannskap.	Summa.
1891	854	161	1,015
1892	1,371	605	1,979
1893	1,844	711	2,555
1894	2,449	799	3,248
1895	2,944	879	3,823

Antalet *expeditioner* å centraltelefonstationen i Stockholm var under samma tid följande:

År.	Telegram.	S a m t a l.	
		Lokala.	Interurbana.
1891	11,624	1,008,364	64,606
1892	20,329	2,325,154	138,279
1893	24,741	3,860,000	180,233
1894	30,364	5,582,000	250,757
1895	33,871	6,680,000	303,948

i) **Stockholms Allmänna telefonaktiebolag** har under den förflutna femårsperioden på ett omfattande sätt utvecklat sin verksamhet. I senaste femårsberättelsen antyddes i förbigående det mellan Telegrafverket och bolaget den 13 februari 1891 träffade och af Eders Kungl. Majt den 1 maj samma år godkända af-tal, hvarigenom bolaget förvärfvat nädigt tillstånd att å allmän landsväg och kronomark eller sådant område, som afses i Eders Kungl. Majts nädiga kungörelse den 20 april 1883, bibehålla sina dåvarande och anordna nya telefonanläggningar. Derigenom har bolaget erhållit nädlig koncession att under en tid af 50 år till en utsträckning åt hvarje håll af 70 kilometer i rät linie från Stockholms Stortorg idka telefonverksamhet utan hinder af bestämmelserna i ofvannämnda kungörelse, mot det att bolaget förbundit sig att ej annorstädes inom riket idka telefonverksamhet och till Telegrafverket försalt sina telefonnät i Helsingland samt i Jönköping och trakten deromkring äfvensom sina öfriga linier utom koncessionsområdet.

Likaledes är i förra femårsberättelsen omnämndt, att bolaget den 12 juli 1889 ingatt till stadsfullmäktige med begäran att i några af hufvudstadens gator få nedlägga *telefonkablar*, men att detta ärende vid periodens slut ännu ej blifvit slutligen behandladt. Inan detta ärende ännu blifvit afgjort, inkom bolaget med en ytterligare ansökning, deruti bolaget anhöll om tillstånd att jemväl i åtskilliga andra gatusträckningar, än som afsågos i den äldre ansökningen, nedlägga *telefonkablar* i gatorna. Den 14 november 1891 biföllo stadsfullmäktige visserligen bada dessa ansökningar, men vid tillåtelsen fästes, förutom åtskilliga andra villkor, äfven det förbehåll, att bolaget skulde medgifva fri samtrafik mellan bolagets och rikstelefonens telefonnät i hufvudstaden. Ett sådant medgifvande ansåg sig bolaget emellertid ej under dåvarande förhållanden kunna lemna. Efter förnyad hemställan från bolaget meddelade stadsfullmäktige den 1 juni 1894 tillstånd för bolaget att på vissa villkor nedlägga *telefonkabeltrummor* i åtskilliga af hufvudstadens gator och allmänna platser. För denna rätt har staden bland annat betingat sig en arlig hyra af 1 krona 50 öre per längdmeter af den vid arets slut nedlagda längden *kabeltrummor*. Nedläggandet af sådana *kabeltrummor* tog sin början sommaren 1895 från bolagets centralstation vid Malmkilnadsgatan till nordvestra delarne af Norrmalm, och utgjorde den nedlagda trumlängden 1,510 meter.

Då aftalet om samtrafik mellan rikstelefonens och bolagets nät föreskref, att endast de af bolagets abonnenter, hvilkas ledningar voro *dubbeltrådiga*, skulle hafva tillfälle till samtrafik med rikstelefonens interurbana ledningar, beslöt bolaget år 1891 att efter dubbeltradsystemet ombygga hela sitt nät och samtliga stationer. Detta vidlyftiga arbete var genomfördt före 1894 års slut. Som emellertid bolaget vid tiden för detta arbetes utförande ej var berättigadt att använda underjordiska ledningar, fann sig, på grund af svårigheten att framdraga de da fördubblade trädknippena, bolaget under år 1892 nödsakadt att i Staden mellan broarna upprätta ytterligare en *centralstation*, som försågs med nykonstruerade bord efter multipelsystemet. Stationen å Södermalm har blifvit ersatt af en ny station, som under åren 1892—1894 inrättades efter delvis nya principer och försågs med de nyaste och bästa uppfinningarna. Denna öppnades den 5 november 1894.

Sedan man funnit, att de af bolaget använda automatiska vaxelapparaterna ej säkert tjänstgjorde i ett telefonnät med dub-

beltrådiga ledningar, uppfanns inom bolaget under år 1893 en annan anordning för *kombinering af flere telefonledning*. Enligt denna anordning, hvarä patent beviljats, sker kombinationer mellan de olika ledningarna på sjelfva stationen, så att den vid expedition genom äldre automatiska vaxlar lätt uppkommande osäkerheten härvid undvikas. De automatiska vaxlarna blefvo därför under åren 1893 och 1894 nedtagna och utbyttes mot den nya kombinations-anordningen, så att i stället för ledning i 2-linig automatisk vaxel lemnades s. k. enkelt kombinerad ledning och i stället för 4-linig automatisk vaxel s. k. dubbelt kombinerad ledning.

På grund af kontraktet angående *santrafik mellan rikstelefonens och bolagets telefonledning* ansåg sig bolaget berättigadt till förbindelse mellan dess nät och Telegrafverkets telefonledning från Stockholm till riksgränsen mot Norge, men santrafik förvägrades bolaget på denna ledning, som från riksgränsen fortsattes till Kristiania, hvarför saken, i enlighet med kontraktets föreskrift, under år 1894 länsköts till skiljedomstol. Skiljemännen funno, att föreskrifterna i kontraktet ej gäfvö stöd för det af bolaget framställda anspråket och ogillade därför detsamma. Sedan emellertid Telegrafstyrelsen förklarat sig villig att inleda underhandlingar angående santrafik för bolagets abonnenter å Telegrafverkets ledningar till Norge och Danmark, framställde bolaget förfrågan om de villkor, på hvilka den önskade transitotrafiken kunde medgifvas, men då styrelsen såsom förutsättning därför uppställde att fri santrafik inrättades mellan Telegrafverkets och bolagets abonnenter i Stockholmsnäten och bolaget ej kunde ingå på detta villkor, har frågan om santrafik mellan bolagets nät och telefontnäten i Kristiania och Köpenhamn tills vidare förfallit.

Sedan hösten 1895 är tillfälle beredt bolagets alla abonnenter att till bolagets telegrambyrå *intelefonera* meddelanden till hvilken som helst person inom Stockholm, att skyndsamt genom särskildt bud i försegladt bref tillsändas adressaten. Afgiften för ett sådant meddelande, som kallas telefem, utgör 25 öre, när meddelandet utom adressen ej innehåller flere än tio ord. Om svar önskas, får budet för detsammans affattande uppehållas i fem minuter.

För att bereda den telefonerande allmänheten fördelen af *samtalsapparater*, hvilka äro tillgängliga äfven nattetid samt sönd- och helgdagar, har bolaget vidtagit åtgärder för uppsättande på lämpliga ställen vid gator och allmänna platser af dylika apparater med ledningar i bolagets nät. Härför hafva särskilda apparater konstruerats, ehuru de ännu ej hunnit uppsättas.

Under år 1895 har bolaget ökat sitt *aktiekapital* från 600,000 till 900,000 kronor, i det att 1,000 nya aktier utgifvits, hvilka samtliga tecknats af förutvarande aktieegare.

Sedan förra femårsberättelsen utgafs, har bolaget tvenne gånger sänkt *årsafgiften* för direkt ledning. Första gången skedde detta från och med början af år 1894, då den bestämdes till 100 kronor per år. Under år 1895 nedsattes denna afgift till 80 kronor, men bestämdes samtidigt, att de abonnenter, som önskade i katalogen betecknas med en stjärna framför numret, därför skulle erlägga 20 kronor årligen. Stjernan innebär nämligen den fördelen, att abonnenten kan fritt påkallas af sådana abonnenter, som hafva begränsad fri samtalsrätt, utan att sådana samtal medräknas bland dem, hvilka abonnenterna af det sistnämnda slaget ega att mot den af dem utfästa årsafgift påfordra.

Härigenom har således utväg beredts handlande, handverkare och andra att mot en rimlig kostnad erhålla den fördelen, att samtal till dem kunna fritt och obegränsadt påkallas äfven från alla s. k. bostadstelefoner. Årsafgiften för enkelt kombinerad ledning är 60 kronor. Lägsta årspriset utgör 36 kronor. I föregående femårsberättelse meddelades, att bolaget inom den s. k. Vasastaden gjort försök med ett abonnementspris af endast 10 kronor per år med tillägg af 10 öre för hvarje samtal, som från apparaten påkallades. Kort derefter upplät Stockholms Belltelefonaktiebolag efter öfverenskommelse med Allmänna bolaget, i en annan stadsdel, Östermalm, apparater, som mot årsafgift af 36 kronor finge fritt begagnas till 100 samtal från apparaten under hvarje kvartal. Sedan dessa senare bostadstelefoner visat sig vara såväl för allmänheten begärligare som lämpligare för bolaget, hafva 10-kronors telefonerna i Vasastaden utbytts mot 36-kronors med rätt till 100 fria samtal i kvartalet. Sedermera har bolaget äfven i öfriga stadsdelar utom Östermalm på samma villkor upplåtit dylika bostadstelefoner.

Tillväxten af bolagets *ledning* under de sistförflutna fem åren synes af följande tabell, upptagande dessa ledningars längd i kilometer:

Vid slutet af år	Inom Stockholm.	Å landsbygden.	Summa kilometer.
1891	9,500	4,035	13,535
1892	8,206	5,579	13,785
1893	8,968	6,291	15,259
1894	10,085	7,172	17,257
1895	11,809	7,810	19,619

Minskningen inom Stockholm år 1892 beror derpå, att ett stort antal ledningar förkortats genom att indragas i den nya stationen i Staden mellan broarna i stället för till den å Norrmalm.

Antalet *abonnenter* samt omfattningen af *bolagets rörelse* under den gångna perioden synes af följande tabell:

År.	Antal abonnenter vid årets slut.	Abonnentökning under året.	Antal samtal under året.	Samtal per		Antal telefonister vid årets slut.
				dag.	dag och abonnent.	
1891	6,691	786	13,880,189	43,390	6-97	157
1892	8,248	1,557	19,016,252	59,074	7-67	177
1893	9,031	783	25,060,715	78,383	9-05	200
1894	10,346	1,315	27,920,899	86,470	11-10	227
1895	12,008	1,662	obekant	—	—	240

Abonnentantalet har med afseende å olika slag af ledningar varit fördeladt på följande sätt:

Vid slutet af år	Direkta linier.		Enkelt	Dubbelt	Linier i landsstationer.	Anknytniugar.	Summa abonnenter.
	Hufvudstationerna.	Småstationerna.					
1891	3,209	—	934	1,261	647	640	6,691
1892	3,291	350	1,227	1,357	1,308	715	8,248
1893	3,296	363	1,672	1,253	1,616	831	9,031
1894	3,428	684	1,818	1,495	1,756 ¹⁾	1,135	10,346
1895	3,424	1,065	1,997	2,068	2,065 ¹⁾	1,399	12,008

¹⁾ Håri inberäknade apparater inom bolagets lokaler samt jernvägens och polisens telefontnät.

k) **Stockholms Belltelefonaktiebolag.** Sedan, på sätt i föregående femårsberättelse finnes anmärkt, detta bolag till Stockholms allmänna telefonaktiebolag försålt samtliga sina ledningar såväl inom som utom Stockholm, med undantag af Östermalm, har bolaget från början af år 1891 endast inom denna stadsdel idkat telefonverksamhet. Då bolagets verksamhetsområde alltså omfattade endast en mindre del af hufvudstaden, kunde det erbjuda telefonförbindelse på väsentligt förmånligare villkor, än som förut varit möjligt; derjemte bereddes genom ett med Allmänna bolaget den 29 december 1891 ingånget aftal bolagets abonnenter förmån af fri samtrafik med Allmänna bolagets hela telefonnät. Enligt samma aftal bestämdes, att bolaget tills vidare skulle utlemna telefon endast till privatbostäder, och skulle årsavgiften för sådant abonnement utgöra 36 kronor, då abonnenten egde att utan särskild afgift från sin apparat påkalla 100 samtal i kvartalet, men deremot vara skyldig att för hvarje öfverskjutande samtal erlägga afgift af 10 öre. Detta nya slag af abonnement, som veterligen ej förut tillämpats, visade sig synnerligen lämpligt för personer med mindre telefonbehof, i följd hvaraf bolagets telefonnät för hvar och ett af de gångna åren jemnt och stadigt tillvuxit, så att detsamma, som vid stationens flyttning till Östermalm den 16 april 1892 omfattade endast — 16 abonnenter,

den 31 december 1892 vuxit till . . .	202 abonnenter
» » » 1893 » » . . .	525 »
» » » 1894 » » . . .	800 »
» » » 1895 » » . . .	1,079 »

För att göra abonnement hos bolaget än värdefullare har detsamma efter öfverenskommelse med Allmänna bolaget från och med början af år 1896 medgifvit sina abonnenter fri och obegränsad samtalsrätt med Allmänna bolagets hela »stjerntelefonnät», hvilket utgöres af sådana abonnenter, som i årsavgift erlägga 100 kronor och i katalogen äro utmärkta med stjerna. Samtal till stjernabonnenter blifva således ej inräknade i det antal samtal, som abonnent hos bolaget har rätt att afgiftsfritt påkalla.

Enligt särskildt aftal med Telegrafstyrelsen ega bolagets abonnenter rätt till samkorrespondens med rikstelefons Stockholmsnät mot en afgift af 10 öre per samtal. Äfven med det interurbana rikstelefonnätet är samtrafik medgifven mot erläggande af samtalsavgift enligt af Eders Kungl. Maj:t fastställt taxa samt öfvergångsavgift af 10 öre.

Bolagets *detaljaffär*, som drifves vid sidan af den egentliga telefonverksamheten och som består i försäljning af all slags elektrisk materiel samt uppsättning af privata telefonledningar, åskledare och dylikt, har under den gångna femårsperioden fortgått i oförminskad omfattning.

l) **Stadsbud.** Jemlikt reglementet för stadsbudsväsendet i hufvudstaden den 5 augusti 1869 är vid vite förbjudet att utan Öfverståthållareembetets särskilda medgifvande söka inkomst såsom stadsbud, utan att tillhöra någon inom hufvudstaden bestående stadsbudsexpedition, så ordnad, som reglementet föreskrifver. Hvarje sådan expedition skall hafva en af Öfverståthållareembetet godkänd föreståndare, som är för expeditionens verksamhet ansvarig och för hvilka tillståndsresolution i sådant afseende af Öfverståthållareembetet utfärdas. Inom hufvudstaden finnas fyra

stadsbudsföreståndare, som hafva sig tilldeladt hvar sitt verksamhetsområde eller s. k. trakt. Af dessa trakter omfatta

1:a trakten Jakobs, Johannes och Östermalms församlingar;

2:a trakten Klara, Kungsholms och Adolf Fredriks församlingar;

3:e trakten Södermalm och östra delen af Staden inom broarne, med gräns i vester till Prestgatan, Österlånggatan och Jerntorgsgatan, äfvensom Centralbangården jemte de områden, som ligga på 20 fots afstånd från dess in- och utgångar; samt

4:e trakten västra delen af Staden inom broarne, med gräns i öster intill 3:e trakten, samt Riddarholmen.

Stadsbudens antal utgjorde vid femårsperiodens slut 225; af dessa voro anstälde: i första trakten 60, i den andra 70, i den tredje 60 och i den fjärde 35.

F) Hamn- och vattenbyggnader.

Af hithörande arbeten hafva under denna period de hufvudsakligaste utförts åt *mälarsidan*, i det att dels regleringen af Riddarholmens stränder blifvit afslutad och dels norra strandens ordnande blifvit påbörjad och genomförd såväl vid Röda Bodarnes torg och Klara strand som å en del af Norr Mälarstrand.

Regleringen af Riddarholmens stränder afslutades år 1891 genom sammanbindning af den i förra berättelsen omnämnda träkajen med den å södra sidan år 1870 byggda stenkajen. Genom strandliniens rätning har här vunnits omkring 4,117 qv.-meter ökad utrymme å hamnplanet, medan den nu byggda träkajens längd uppgår till 211 meter. Kostnaderna härför belöpa sig till 134,279 kr. 46 öre.

Stödmur och trappa vid Röda Bodarnes torg. Den gamla strandskoningen från Rosenbad till uppfartsvägen å Vasabron hade blifvit fallfärdig och tarvade ombyggnad och, då Fria Konsternas akademi gått i författning om en genomgående ombyggnad af sitt palats, hvilket fordrade att åt omgifningarna bereddes ett mera värdadt utseende, beslöto stadsfullmäktige den nu företagna ombyggnaden, dervid strandlinien utflyttades i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts beslut den 20 april 1894 och marken höjdes 14 meter å midten, så att en jemmare lutning erhöles å gatan från Akademigränd till Vasabron. Härigenom gick området förloradt såsom hamnplats, enär planet blef för högt öfver vattnet för de låga farkoster, som kunna passera under broarna. En mindre trappa är anordnad langs med muren för båtar och tillfälliga ångslupar. Arbetet medtog en kostnad af 76,277 kr. 10 öre, förutom planering, stensättning och plantering af platsen framför akademiens hus.

Ordnande af hamnplan vid Klara strand mellan Jernvägs- och Kungsholmsbroarna. Enligt den af Eders Kungl. Maj:t stadfästade stadsplanen skall härstädes utfyllning ske intill en areal af 5,200 qv.-meter utanför den gamla stranden. Denna utfyllning är nu verkställd och hamnskoning af trä anbragt å en längd af 138 meter för en kostnad af 30,780 kronor, med fortsättningen under arbete, samt planet afjemnadt och delvis stensatt. Frågan om Kungsholmsbroens ombyggnad har varit föremål för stadsfullmäktiges behandling, men blifvit tillsvidare uppskjuten, bland annat af det skäl, att ännu icke är utredt, om jernvägsspår mellan Centralbangården och Kungsholmen skall komma att ledas öfver denna bro i sammanhang med spårssystem

å Kungsholmen. För ärendets behandling hafva särskilda komiterade blifvit tillsatta.

Framdragande af Norr Mälarstrand. Arbetena för utförandet af denna strandgata började redan år 1886 med igenfyllning af den gamla Eldqvarnsviken samt utmed den blifvande strandskoningen derigenom, att enskilda personer tillätos derstädes afstjelpa fyllnadsämnen, ett tillstånd af hvilket man så flitigt begagnade sig, att ända till 10,000 kbm. fyllnadsämnen i månaden på detta sätt erhöles. Sedan dessa massor hunnit stadga sig, utfördes under åren 1891—1893 hamnskoning af trä till en längd af 490 meter emellan Eldqvarnstomtens vestra gräns och Parmmätaregatan, hvarefter gatan till fulla bredden planerades. Jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 22 juni 1892 tilläts, i sammanhang med fastställelse af en å annat ställe i denna berättelse omförmäld ändring af stadsplanens strandlinje, expropriation af de för utläggning af Norr Mälarstrand erforderliga delar af kvarteret Bryggaren, som af Myntverket disponerades, och har vid denna expropriation lösen för dessa tomtdelar blifvit bestämd till 51 kronor för kvadratmetern. Arbetena för Strandgatans framdragande hafva kostat 108,179 kr. 29 öre.

För denna gatas vidare framdragande pågå utfyllningar vid såväl Kungsholmstorg som Pilgatan, hvaremot för fortsättande af utfyllningen å sträckan mellan Parmmätaregränd och torget förbud meddelats, intill dess strandegarens ersättningsanspråk blifvit afgjorda.

Åt *saltsjösidan* äro omfattande reparationsarbeten verkställda å kajerna vid Stadsgårds- och Värtahamnen samt ny hamnplats anordnad i sammanhang med Värtagasverkets anläggning.

Stadsgårdshamnens träkaj har erhållit ny öfverbyggnad och samtidigt härmed har en del af hamnplanet närmast bergväggen upplåtits till Stockholm—Saltsjöbadens jernvägsspår och ändstation.

Värtahamnens strandskoning är förstärkt och delvis ombyggt i den stora hamnbassängen för en kostnad af 38,023 kr. 35 öre. Den i förra berättelsen omnämnda komitén för vidtagande af åtgärder till befordrande af trafiken öfver hamnen har i afgifvet betänkande föreslagit, bland annat, frakt- och hyresnedsättningar, uppförande af arbetarebostäder samt anläggning och förbättring af vägar mellan hamnen och staden. I följd häraf är en ny väg, den här ofvan omnämnda Sturevägen, anlagd i Sturegatans förlängning från Valhallavägen till jernvägsstationen vid Värtan samt förslag utarbetadt till anläggande af arbetarebostäder i Hjorthagen, å området närmast vägen, mellan hamnbassängen och nya gasverket. Öfverståthållarembetet anser sig böra i detta sammanhang omnämna, att den komité, som tillsatts för utredande af möjligheten och villkoren för en *frihamnsanläggning* i hufvudstaden, med sitt val af plats för en dylik anläggning stannat på Värtahamnen samt att efter verkställda undersökningar erforderliga förslagsberäkningar äro under utarbetning.

Hamnanläggning vid nya gasverket. Utmed stranden af Lilla Värtan, mellan Ropsten och Husarviken, är i sammanhang med det nu uppförda gasverket anordnad en hamnplats, hufvudsakligast afsedd för stenkolslossning. För detta arbetes utförande gjordes till en början utfyllning med en stenbank och, sedan denna visat sig mindre hållbar, med en dylik af grus, hvilken efter åtskilliga sättningar och sedan 66,700 kbm. blifvit fyllda,

erhöll tillräcklig stadga, så att kajen och hamnplanet der bakom kunde med trygghet utföras. Hela kajens längd är 283 meter.

Ett förslag till *kanal mellan Baggensfjärden och Lännerstasundet vid Moranedet* för djupgående fartyg har varit föremål för öfverläggningar, men något definitivt beslut är ej fattadt. Den ansökan, som år 1892 af enskilda personer inlämnades om anläggning af en dylik kanal, hvarför kostnaden beräknades till 1,280,000 kronor och hvartill Stockholms stad skulle bidraga med 600,000 kronor, staten med 400,000 samt handels- och sjöfartsfonden med 80,000 kronor, har blifvit med vissa vilkor tillstyrkt af såväl de myndigheter, till hvilka ärendet remitterats, som stadsfullmäktiges beredningsutskott, men hvilat nu under afbidan på afgörande af frågan om ombyggnad af Skurubro.

Under år 1895 börjades byggandet af den nya *Djurgårdsbron*, för hvilket arbete, såsom vid periodens slut ännu ej afslutadt, redogörelse skall af Öfverståthållarembetet lemnas i nästa femårsberättelse.

G) Hamnväsendet.

Öppenhållande under vintermånaderna af segelleden mellan hufvudstaden och Sandhamns inloppstation. Kostnaderna härfor hafva bestridits dels med ett för hvarje år af stadsfullmäktige anvisadt belopp af 5,000 kronor, dels ock med ett af Eders Kungl. Maj:t likaledes årligen beviljadt anslag till samma belopp, att utgå under enahanda vilkor som förut.

Under ifrågavarande period har samfärdseln med öppna hafvet stått sig, som följer:

År 1891, ångbåtstrafik hela vintern;

» 1892, trafiken stängd från den 8 till den 20 mars, tillsammans 11 dagar;
» 1893, » » från den 15 januari till den 3 april, tillsammans 78 dagar;

» 1894, ångbåtstrafik hela vintern;

» 1895, trafiken stängd från den 4 februari till den 8 april, tillsammans 64 dagar.

Kostnaderna för segelrännans öppenhållande hafva under periodens särskilda år uppgått till nedannämnda belopp:

Året 1890—91	9,135.61 kronor
» 1891—92	12,066.59 »
» 1892—93	10,215.54 »
» 1893—94	2,804.70 »
» 1894—95	13,464.00 »

För att i någon mån minska de olägenheter, som för skärgårdsbefolkningen uppkomma genom segelrännans öppenhållande, hafva på stadens bekostnad äfven under ifrågavarande period *färjor* underhållits å Södra Vaxholmsfjärden och i Lindalsundet, hvarjemte staden årligen med 150 kronor bidragit till underhåll af färjan vid Gälnö.

I sammanhang härmed må nämnas, att stadsfullmäktige årligen meddelat *befrielse från hamnafgiften* för de ångare, som underhållit vinterpostfarten till Finland och Gotland.

Räddningsredskapen för drunknande har under femårsperioden ytterligare blifvit ökad med lifbojar, hvartill kommit lifbälten, räddningsstegar samt räddningsshakar, hvilka äro placerade vid alla hufvudstadens särskilda hamnplatser.

För stadens räkning har vid Kockums mekaniska verkstad i Malmö en *isbrytare* blifvit bestäld, att levereras under hösten 1896.

Sedan den nya jernvägen Stadsgården—Saltsjöbaden år 1894 blifvit färdig, har regulier *ångfärjeförbindelse* varit i gång mellan *Karl XII:s torg* och *Stadsgården*.

H) Gatureglerings-, byggnads- och bostadsförhållanden.

a) **Gatureglering.** Under femårsperioden hafva följande uti de för olika delar af hufvudstaden fastställda regleringsplaner af stadsfullmäktige beslutade ändringar och tillägg blifvit af Eders Kungl. Maj:t godkända:

Södermalm. Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 13 april 1880 med visst undantag fastställt understäld regleringsplan för denna stadsdel, att med vissa i samma nådiga bref omförmälda förbehåll lända till efterrättelse, beslöto stadsfullmäktige vid sammanträde den 26 november 1890 följande tillägg till stadsplanen för Södermalm:

1:o) En med Östra Slussgatan, tillsvidare genom en apparelj, förbunden 18 meter bred gata, med södra gatulinien börjande vid vestra gränsen af egendomen n:r 5 i kvarteret Ormen, drages i den på södra sidan vidgade Stora Glasbruksgatan till Lokattens trappor och derifrån längs efter kanten af berget ofvan Stadsgården till den norrut utdragna Renstjernas gata, hvilken uppfartsväg skall stiga från Brunnsbacken till vestra gränslinien för nedan under 4:o omförmälda nya gata provisoriskt med 1:20, derifrån, så länge den följer nuvarande Stora Glasbruksgatan, med 1:40 och slutligen till förlängningen af Renstjernas gata med 1:71;

2:o) En 12 meter bred ny gata anlägges med södra linien i rät fortsättning af det vestligaste stycket af den vidgade Stora Glasbruksgatans södra linie, dragen delvis i Lilla Glasbruksgatan till hörnet af Renstjernas gata och Stigbergsgatan med en öppen plats vid Nytorrgsgatans skärning med Katarina Högbergsgatan;

3:o) Mellan vestligaste delen af den i 2:o omförmälda nya gatan och vidliggande del af den i 1:o omtalade gatan bildas en tresidig öppen plats, som i sig upptager en del af Lilla Glasbruksgatan;

4:o) Från den vidgade Stora Glasbruksgatan drages i riktning af Mosebacke torgs nordliga förlängning till Clevegränden en ny, 12 meter bred gata, hvars östra gränslinie fastställs till Urvädersgrändens mynning;

5:o) Trappgränden mellan kvarteren Tranbodarne och Glasbruket nedre (Borgmästaretrapporna) vidgas på vestra sidan till 10 meter;

6:o) Vändplatsen vid Lilla Fiskaregrändens vestra mynning utdrages med oförändrad bredd af 12 meter först rätt ut förbi Stora Fiskaregränden och derefter med en brytning norrut till den i 2:o omförmälda nya gatan;

7:o) Stora Fiskaregränden rätas och vidgas på båda sidor till 12 meter och framdrages med denna bredd till den i 6:o omförmälda gatan;

8:o) Svartens gata öster om Mosebacke torg vidgas på norra sidan till 12 meter till den i 6:o omförmälda gatan;

9:o) I den rätade och på östra sidan vidgade Katarina Kyrkocke lägges en 18 meter bred gata, som fortsättes med samma bredd rätt norrut till den i 1:o omförmälda nya gatan;

10:o) Nytorrgsgatan mellan Katarina Högbergs- och Folkungagatorna vidgas på vestra sidan till 12 meter;

11:o) Från den öppna platsen i Nytorgs- och Katarina Högbergsgatornas skärning drages till den i 1:o omförmälda nya gatan en ny 12 meter bred gata;

12:o) Renstjernas gata utdrages rätt norrut med 18 meters bredd till den i 1:o omförmälda nya gatan;

13:o) De stycken af följande gator, som icke i förestående regleringsplan äro upptagna såsom delar af gator eller öppna platser, igenläggas, nämligen Stora och Lilla Glasbruksgatorna, Katarina Trappgränd, Stora Fiskaregränden, Svartens gata öster om den under n:r 6 omtalade gatan, Stigen, Lokattens trappor, Ruthens gränd, Lilla Fiskaregränden öster om den reglerade Katarina Kyrkocke, Nytorrgsgatan norr om den öppna platsen i dennas och Katarina Högbergsgatans skärning, Bergsgränden, Katarina Högbergsgata öster om samma plats, Fjällgatan vester om Renstjernas gata samt Mäster Mikael's eller Häckelfjällsgränden.

Detta beslut blef af Eders Kungl. Maj:t den 13 februari 1891 fastställt.

Jemlikt nådigt bref till Öfverståthållareembetet har Eders Kungl. Maj:t den 20 maj 1892 meddelat stadfästelse å stadsfullmäktiges den 1 förutgångne mars fattade beslut, att den af Eders Kungl. Maj:t fastställda stadsplanen för Södermalm skulle erhålla följande tillägg och ändringar, nämligen:

1:o) En ny 18 meter bred nedfartsväg anordnas vesterut från Torkel Knutssons gata till Söder Mälarstrand;

2:o) Skinnarviksgatan å sträckan från förutnämnda nedfartsväg till det ställe, der gatan kröker åt sydost, igenlägges och tillägges kvarteret Skinnarviken yttersta;

3:o) Gränsen för parken Skinnarviksberget ändras så, som beslutet vidfogad karta utmärker;

4:o) Dufvogrändens södra del rätas i enlighet med innehafvet å marken och med bibehållande af nuvarande fastställda bredden 12 meter, den norra delen igenlägges och tillägges kvarteret Ludvigsberg och i stället framdrages gränden åt öster i rät vinkel mot Torkel Knutssons gata;

5:o) Den vester om Torkel Knutssons gata belägna delen af parken Mariaberget utgår ur stadsplanen och tillägges delvis kvarteret Ludvigsberg;

6:o) Torkel Knutssons gatas vestra apparelj framdrages norrut, tills den träffar den förflyttade delen af Dufvogränden;

7:o) Den vester om Torkel Knutssons gata belägna delen af Badstugatan utgår.

Kungsholmen. Genom nådigt bref den 10 december 1880 har regleringsplan för Kungsholmen blifvit af Eders Kungl. Maj:t med vissa af stadsfullmäktige uppställda förbehåll fastställd, sådan samma plan finnes närmare angifven å upprättad karta med tillhörande beskrifning, enligt hvilken i planen inginge, bland annat, en längs Kungsholmens södra strand lagd gata med en bredd af 40 meter (134·17 fot) på sträckan från Eldqvarnen till Karlsvik, dervid Eders Kungl. Maj:t likväl förklarar, att de gator och gatudelar, hvilka enligt planen blifvit ifrågasatta att dragas öfver eller eljest beröra kronan tillhörig mark, borde för det dåvarande, i afbidan på vederbörandes yttranden, från fastställelse undantagas.

Sedan stadsfullmäktige hos Eders Kungl. Maj:t anmält, att ordnandet af förstnämnda gata, som erhållit namnet Norr Mälarstrand, så fortskridit, att en sammanhängande strandväg kunde

erhållas mellan Eldqvarnen och Parmmätaregatan, derest arbetena finge fortsättas på södra sidan af Myntverkets tomt n:r 1, 2 och 8 i kvarteret Bryggaren, samt med anledning deraf och då från nådig fastställelse undantagits den del af gatan, som berörde kronan tillhörig mark, anhållit, det Eders Kungl. Maj:t måtte dels meddela stadfästelse å den del af den utaf stadsfullmäktige beslutade stadsplanen för Kungsholmen, som afsåge Norr Mälarstrand å sträckan öfver förenämnda tomt, dels ock medgifva, att gatan finge utläggas öfver samma tomts område, har Eders Kungl. Maj:t, efter det myntdirektören afgifvit infordradt underdånigt utlåtande och deri tillstyrkt nådigt bifall till stadsfullmäktiges berörda framställningar, under förbehåll, att Myntverket erhöles den ersättning för tomtens och sjöplatsens afstående, som genom en i laga ordning företagen expropriation kunde komma att tilldömas nämnda verk, den 26 mars 1887 fastställt plan för framdragande af gatan Norr Mälarstrand öfver Myntverkets ifrågavarande tomt, på sätt å särskild karta angäfvades, att träda i verket, i den mån sådant utan förnärmande af kronans eller enskild rätt kunde ske.

Derefter hafva stadsfullmäktige dels vid sammanträde den 1 april 1891 beslutat, att stadsplanen för Kungsholmen skulle ändras på det sätt, att Norr Mälarstrand från ett stycke vester om Owensgatans mynning till mynningen för S:t Eriks gata utflyttades söderut så, som å en åberopad karta angifvits, med öfverflyttande på den ändrade delen af de villkor, som enligt nådiga brefvet den 10 december 1880 gälde för den nuvarande sträckningen, dels ock, efter det byggnadsnämnden uti afgifvet yttrande anmärkt, att berörda beslut icke innefattade bestämelse derom, att de på Strandgatan utmynnande trafikleder skulle framdragas söderut till Strandgatans nya linie, vid sammanträde den 1 december 1891 ytterligare beslutat sådan ändring i stadsplanen, att Parmmätaregatan, Kungsholmstorg samt Pil- och Polhemsgatorna skulle, på sätt sistberörda karta utmärkte, med oförändrade bredder neddragas till den nya inre linie, som Norr Mälarstrand skulle erhålla enligt stadsfullmäktiges den 1 april 1891 fattade beslut.

Med förmälan härom understälde stadsfullmäktige Eders Kungl. Maj:ts pröfning nyss omförmälda båda beslut, med särskild anhållan, att fastställelse måtte lemnas å sträckan öfver Myntverkets tomt n:r 1, 2 och 8 i kvarteret Bryggaren, samt med underdånig begäran tillika, att staden finge förvärfa den för Norr Mälarstrand, sådan denna gata blifvit genom ändringen bestämd, behöfliga del, enligt uppgift utgörande 2·210 kvadratmeter, af Myntverkets omförmälda tomt, samt att ersättningen derför måtte blifva bestämd i den ordning, nådiga förordningen om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866 föreskrefve.

Efter det Eders Kungl. Maj:t uti nådig proposition föreslagit Riksdagen medgifva, att å Stockholms stad finge upplåtas eganderätten till den del af Myntverkets tomt n:r 1, 2 och 8 i kvarteret Bryggaren, som erfordrades för utläggning af Norr Mälarstrand i enlighet med stadsfullmäktiges den 1 april 1891 derom fattade beslut, mot det att staden för den mark, hvartill staden sålunda undfinge eganderätt, till statsverket erlade ersättning med belopp, som bestämdes i den ordning, nådiga förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof stadgade, samt Riksdagen uti skrifvelse den 14 maj 1892 annämnt, att Riksdagen bifallit denna Eders Kungl. Maj:ts

framställning, har Eders Kungl. Maj:t den 22 juni nyssnämnda år funnit godt fastställa sådan ändring af gällande regleringsplan för Kungsholmen, att dels gatan Norr Mälarstrand från ett stycke vester om Owensgatans mynning till mynningen för S:t Eriks gata utflyttas söderut, på sätt till ärendet hörande karta angifver, dels ock Parmmätaregatan, Kungsholmstorg, Pilgatan och Polhemsgatan med oförändrade bredder neddragas till den nya inre linie, som Norr Mälarstrand genom ofvanberörda utflyttning erhåller, att träda i verket, i den mån sådant kan ske utan förnärmande af kronans eller enskild rätt; dock att från planen undantagas de områden, som beröra annan kronan tillhörig mark än den, som, på sätt ofvan angifvits, innehafves af Myntverket; skolande i öfrigt lända till efterrättelse de genom nådiga brefvet den 10 december 1880 stadgade förbehåll.

Jemlikt nådigt bref till Öfverståthållareembetet den 17 augusti 1894 har Eders Kungl. Maj:t godkänt stadsfullmäktiges den 18 juni samma år fattade beslut, att i stadsplanen för Kungsholmen skulle intagas en ny 22 meter bred strandgata vid Kungsholms norra strand från Kungsbron till Fridhemsgatan, att, hvad anginge sträckningen utmed kvarteren Roddaren och Kettingen, utläggas i den ordning och under de villkor och förbehåll, som blifvit bestämda i de af stadsfullmäktige godkända aftal den 20 maj ofvannämnda år dels om en försäljning från staden af viss tomt del i kvarteret Hasseln och köp af en del utaf tomt n:r 12 i kvarteret Roddaren, dels ock om köp, förutom af delar af förra tomt n:r 19 i kvarteret Trumslagaren, jemväl af viss del af tomt n:r 8 i kvarteret Kettingen.

Östermalm. Uppå framställning af chefen för Fortifikationen angående nya gators framdragande öfver kaserntomten för Lifgardet till häst, förklarade stadsfullmäktige den 26 januari 1891, att — under villkor att staden med eganderätt erhöles såväl hvad af Lifgardets till häst kasernområde toges i anspråk i kvarteret Hästgardet för nedannämnda nya gator och gatudeklar och i kvarteret Harpan dels för en trekantig plats vid vinkeln mellan Linnégatan och Narvavägen, dels för ett tomtområde vid Linnégatans skärning med den till igenläggning beslutade Gumshornsgatan, som ock det område af Storgatan mellan Banérgatan och vägen till Lilla Blå porten samt den för Storgatans rätande på norra sidan mellan Gref Magni- och Banérgatorna behöfliga mark; att staden icke drabbades af någon kostnad för omförmälda nya gators och gatudelars samt den trekantiga platsens fullständiga ordnande med afloppsledning och tuktad sten i kör- och gångbanor, de senare inom huggen kant och rännstenar, dock med undantag för afloppsledning i Styrmansgatans utvidgade del; samt att kronan afstode från alla anspråk på rätt till fasad vid den till igenläggning beslutade delen af Gumshornsgatan mellan Narvavägen och Linnégatan — stadsfullmäktige dels till kronan med eganderätt afstode delar af stadens gränsdessin samt af Gumshornsgatan och kvarteret Harpan, dels för sin del beslöte det tillägg till stadsplanen, att Styrmansgatan mellan Storgatan och Linnégatan vidgas på östra sidan till 18 meters bredd;

en ny gata med 18 meters bredd framdrages parallel med Styrmansgatan mellan Storgatan och Linnégatan i fortsättning af Gref-Magnigatan;

en ny gata med 24 meters bredd framdrages parallel med sistnämnda nya gata mellan Storgatan och Linnégatan i fort-

sättning af Thorstenssonsgatan, samt till öppen plats utlägges det trekantiga område, som bildas af Narvavägens vestra linie, Linnégatans norra linie och sistberörda nya gatas vestra linie, rätt utdragen, till dess den träffar Narvavägen;

dels slutligen åtog sig att till fastställd profil reglera Styrmanngatans öfriga del, senast samtidigt med att kronan reglerar den utvidgade delen af nämnda gatusträcka, samt att, sedan förenämnda villkor blifvit fullgjorda, för framtiden underhålla och belysa de nya gatorna och gatudelarna.

Efter det Riksdagen i anledning af Eders Kungl. Maj:ts derom aflättna nådiga proposition beslutat, att kronans för regleringen erforderliga mark finge under uppgifna villkor under eganderätt öfverlätas till staden, fann Eders Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 27 maj 1892 skäligt fastställa nyssberörda tillägg till stadsplanen, hvarjemte Arméförvaltningen bemyndigades att å Eders Kungl. Maj:ts och Kronans vägnar med vederbörande stadsmyndighet sluta det aftal och i öfrigt vidtaga de åtgärder, som för öfverenskommelsens bringande till stånd kunde finnas af nöden.

Ett af Stockholms stadsfullmäktige den 20 juni 1893 fattadt beslut om intagande i stadsplanen för Östermalm af en 18 meter bred gata genom kvarteret Vakteln från Östermalmsgatan till Valhallavägen, jemnlöpande med och på ett afstånd af 93 meter från Engelbrektsgatan, har den 1 september nämnda år vunnit Eders Kungl. Maj:ts nådiga fastställelse.

Den 26 januari 1891 beslöto stadsfullmäktige, att, under villkor att den för nedannämnda gatuutvidgningar behöfliga mark utan ersättning, fri från byggnader och i planeradt skick, med eganderätt till staden öfverlätas samt att kronan förbunde sig och blifvande egare till vidliggande tomter, att, när gatan på hela bredden framför tomterna belades med tuktad sten, ersätta kostnaden derför å den vidliggande delen, de tillägg gjordes till stadsplanen, att Grefgatan vidgades på östra sidan till 18 meters bredd mellan Strandvägen och Riddaregatan; Skepparegatan vidgades på östra sidan till 18 meters bredd mellan Strandvägen och Kaptensgatan; samt Kaptensgatan vidgades på södra sidan till 15 meters bredd mellan Grefgatan och Skepparegatan. Efter det Riksdagen, med bifall till Eders Kungl. Maj:ts i ämnet aflättna nådiga proposition medgifvit att till Stockholms stad finge på de af stadsfullmäktige angifna villkor för utvidgning af Skeppare-, Kaptens- och Grefgatorna under eganderätt öfverlätas den i kvarteret Edelman mindre och Krabaten belägna, kronan tillhöriga mark, som till dylik upplåtelse ifrågasattes, blef detta beslut den 30 juni 1893 af Eders Kungl. Maj:t fastställt.

Genom stadsfullmäktiges den 11 januari 1895 fattade och af Eders Kungl. Maj:t den 1 mars samma år fastställda beslut har stadsplanen undergått den förändring, att Kronqvarnsgränden skall igenläggas samt Nybergsgränden rätas och vidgas till 12 meters bredd.

Östermalm och Norrmalm. Med godkännande af ett mellan stadens drätselnämnds första afdelning samt direktionen öfver Allmänna barnhusinrättningen den 2 maj 1894 afslutadt vilkorligt kontrakt angående utbyte af jord, beslöto stadsfullmäktige den 18 juni nyssnämnda år, att i gällande regleringsplan skulle intagas, för att utläggas i den ordning samt under de villkor och förbehåll, som blifvit i samma kontrakt bestämda, följande ändringar och tillägg, nämligen:

Vasagatan å sträckan emellan Barnhus- och Wallingatorna utgår ur stadsplanen; i bruten fortsättning af Upplandsgatan neddrages en 18 meter bred gata från Wallingatan till Barnhusgatan;

Vestmannagatan neddrages med en bredd af 18 meter först i rät riktning till Wallingatan, i sig upptagande Byggmästaregränden, och derefter i bruten linie till Barnhusgatan;

Wallingatan framdrages med en bredd af 12 meter rakt fram från Upplandsgatan till närheten af Vestmannagatan samt fortsättes derifrån söder om den nuvarande gatan med en bredd af 18 meter till den utdragna Dalagatan, i sig upptagande den fastställda utvidgningen af Wallingatan;

Dalagatan framdrages med oförändrad bredd till den förlängda nordöstra linien för Torsgatan, Kammakaregatan framdrages med en bredd af 12 meter från Dalagatan till Torsgatans nyssnämnda linie; Torsgatans fastställda nordöstra linie erhåller öster om Tegnérsgatan en något ändrad riktning åt söder och utdrages rakt till den förlängda Kammakaregatan, hvar efter den med en något större böjning åt söder fortsätter förbi Dalagatan till Norra Bantorget, å sträckningen utmed kvarteret Barnhuset ersättande dess nu bestämda sydvestra gränslinie; en förgård, 6 meter bred, anordnas längs Barnhusgatan framför det kvarter, som inneslutes mellan de genom kvarteret Barnhuset framdragna Upplands- och Vestmannagatorna;

Den i stadsplanen nu upptagna aftrubningen af kvarteret Lindbacken vid Upplandsgatans södra ändpunkt utgår och den vestra nya gatulinien utdrages till Wallingatan;

Qvarteret Barnhuskällaren afskäres efter en linie, sammanbindande den till Barnhusgatan neddragna Upplandsgatans östra linie med Vasagatans östra linie vid Tunnelgatan;

Ett byggnadsqvarter utlägges i skärningen emellan Kammakare- och Dalagatorna samt Torsgatans nordöstra linie;

En ny 18 meter bred gata drages från skärningen af Radmansgatan och Karlavägen genom kvarteret Domherrn till Östermalmsgatan, i det närmaste parallelt med Engelbrektsgatan.

Genom nådigt beslut den 31 maj 1895 godkände Eders Kungl. Maj:t, uppå särskild underdanig framställning, det mellan direktionen öfver Allmänna barnhusinrättningen och Stockholms stad den 2 maj 1894 ingångna kontrakt samt afhändandet från barnhusinrättningen af viss i kontraktet omförmäld mark, äfvensom ofvannämnda af stadsfullmäktige beslutade ändringar och tillägg till den genom nådiga brevet den 17 oktober 1879 fastställda plan för reglering af vissa delar af Norrmalm och Östermalm.

Den 19 juli 1895 fastställde Eders Kungl. Maj:t stadsfullmäktiges den 18 förutgångna juni fattade beslut om sadant tillägg till nyssberörda regleringsplan, att i densamma skulle i skärningen af Radmans-, Östermalms- och Danderydsgatorna intagas en femkantig öppen plats.

Norrmalm. Genom stadsfullmäktiges beslut den 8 maj 1894, af Eders Kungl. Maj:t fastställt den 29 juni samma år, bestämdes, att Smala gränden norr om Snickarebacken skulle igenläggas.

Staden inom broarna. Vid sammanträde den 1 juni 1894 beslöto stadsfullmäktige att antaga de tillägg till stadsplanen, att Österlånggatan å sträckan mellan Jerntorget och Södra Benickebrinken skulle vidgas på vestra sidan. Detta beslut blef af Eders Kungl. Maj:t den 3 augusti samma år godkänt.

Stadens utgifter för gaturegleringar, hvilka utgifter till största delen bestridts med lånta medel, utgjorde:

År 1891	2,037,444.84 kronor.
» 1892	839,867.25 »
» 1893	671,331.04 »
» 1894	293,783.63 »
» 1895	1,352,449.15 »
Åren 1891—1895	5,194,875.91 kronor.
» 1886—1890	8,868,555.54 »

Af de för gaturegleringens genomförande förvärfvade fastigheter försålles, efter fränstyckning af erforderliga gatuområden, äfvensom utlades till gator eller öppna platser:

År.	Försålles:		Utlades till gator m. m.	
	Antal. ¹⁾	Värde, i kr.	Antal. ¹⁾	Värde, i kr.
1891	5	791,323.42	2	²⁾ 41,787.54
1892	2	²⁾ 85,991.39	3	164,432.32
1893	1	²⁾ 191,546.40	1	141,076.50
1894	—	²⁾ 429,396.41	—	2,455.98
1895	4	669,027.02	5	351,889.42
Åren 1891—1895	12	2,167,284.64	11	701,641.76
» 1886—1890	18	1,949,883.16	38	1,787,865.50

Af de fastigheter, staden förvärfvat för gaturegleringens genomförande, hade den qvar:

Den 31 december.	Antal.	Värde i kronor.
1891	475	21,278,955.93
1892	495	22,007,337.27
1893	514	22,280,668.77
1894	531	22,474,437.08
1895	552	23,182,131.59

Ifrågavarande fastigheters afkastning har lemnat staden en nettovinst, som beräknad i procent af fastigheternas medelvärden under åren, uppgick till: 2.13 % år 1891, 1.93 % år 1892, 2.06 % år 1893, 2.23 % år 1894 och 2.26 % år 1895.

Kostnaden för förberedande arbeten för gators och gatuldelars iordningsställande har utgjort: 131,656.81 kr. år 1891, 175,416.70 kr. år 1892, 169,117.05 kr. år 1893 (här af 25,661.80 kr. för nödhjulsarbeten), 168,075.50 kr. år 1894 och 159,450.59 kr. år 1895, eller under hela perioden tillhopa 803,716.65 kr.

b) Stadens och andra offentliga byggnader. Jemte det Öfverståthållarembetet under denna rubrik upptager såväl de under perioden tillkomna nybyggnader, som äro afsedda för stadens behof, som ock vigtiga arbeten för dylika byggnaders utvidgande eller förändring, har Öfverståthållarembetet ansett sig jemväl böra i korthet omnämna sådana offentliga och enskilda byggnadsarbeten, som under samma tid blifvit verkställda och hvilkas ändamål eller arkitektur göra dem särskildt anmärkningsvärda.

Under femårsperioden hafva följande stadens byggnadsarbeten utförts och fullbordats, nämligen:

a) under åren 1891 och 1892: fullbordande af förändringar inom f. d. pantlåneinrättningens lokaler å Riddarholmen för

anordning af stadens arkiv derstädes; utvidgning af stadsingenjörskontorets arkiv i f. d. Bergstrahlska huset; anordning af ny domstolslokal för rådhusrättens tredje afdelning i f. d. stads-huset; förändrings- och påbyggnadsarbeten vid Johannes brandstation; uppförande af ny stallbyggnad för tre hästar samt ett vaktrum inom Maria brandstation; anordning af ny brandstation för Östermalm inom egendomen n:r 23 Storgatan, f. d. norra kasernen; fullbordande af nybyggnaden för Södermalms högre allmänna läroverk i kvarteren Laxen och Östergötland samt uppförande af tvenne arbetarebostadshus af trä vid stadens stenhuggeri vid Stenhamra;

b) under åren 1892 och 1893: anordning af nytt spruthus, m. m. inom Johannes brandstation; uppförande af ny mindre brandstation på Kungsholmen; uppförande af erforderliga ekonomibyggnader vid stadens egendom Riddersvik; uppförande för renhållningsverket af arbetarebostäder af sten vid Kyrkhamn; ny tvätthusbbyggnad inom Maria sjukhus, innehållande lokaler för tvättning, torkning och mangling af kläder samt tvenne boningslägenheter om ett rum och kök; förändrings- och reparationsarbeten inom egendomen n:r 82 B vid Hornsgatan för anordning af densamma till desinfektionsanstalt samt för mottagande af personer från smittade hem;

c) under åren 1893, 1894 och 1895: uppförande af ett större och fem mindre växthus i kvarteret Garnet vid Götgatan; fullbordande af nya epidemisjukhuset i kvarteret Ruddammen; uppförande af ny dårassyl inom allmänna försörjningsinrättningen; ny kapellbyggnad å nya södra begravningsplatsen; om- och nybyggnad vid Katarina brandstationer, hvarvid nytt spruthus blifvit anordnad i förbindelse med logementen, nytt stall för nio hästar samt boningsrum för stallvakt uppfördt, hvarjemte vester om spruthuset uppförts ett boningshus af sten i två våningar, innehållande två bostadslägenheter, afsedda för underbefäl vid brandkåren. Derjemte hafva erforderliga sprängnings- och grundläggningsarbeten blifvit verkställda för en ny logementsbyggnad af sten å uppfostringsanstalten för gossar vid stadens egendom Skrubba.

Angående de märkligare af dessa byggnadsarbeten må här anföras följande kortfattade beskrifningar:

Södermalms högre allmänna läroverk. Tomten, hvarå läroverket är uppfördt, gränsar i söder till Högbergsgatan, i öster till Skaraborgsgatan och en stadens tomt, i norr till andra tomter i kvarteret samt Ragvaldsgatan, som slutar mot skoltomten, och i vester till Maria Qvarngata. Gränsen mot Högbergsgatan är 88.4 meter, mot Skaraborgsgatan 54.9 meter och mot Qvarngatan 91.7 meter lång. Tomtens höjd öfver de tre gatorna är resp. 8, 6, 4 och 3 meter — de bägge sista uppgifna i medeltal, enär gatorna slutta.

Vid gatorna är tomten begränsad af terrassmurar, som på yttersidorna äro cementtrappade och upptill afslutade med bekörningslist af cement, på hvilken jernstaket finnes anbragt. Hela skoltomten har en yta af 10,850 kvadratmeter, hvaraf läroverksbyggnaden upptager 2,288. Från Skaraborgsgatan leder en stor och rymlig granittrappa upp till skolgården och fram till midt för hufvudfasaden, hvarjemte ingångar till skolgården äfven finnas från Maria Qvarngata och Ragvaldsgatan.

Det nya läroverkets hufvudbyggnad, som är uppförd i tre våningar, oberäknadt souterrainvåningen, är förlagd med framsidan längs efter och på 48 meters afstånd från Högbergsgatan.

¹⁾ Derjemte delar af fastigheter, hvilkas försäljningsvärden dock upptagits i angifna värden. — ²⁾ Dessutom förlust å under året återtagna fastigheter: 50,536.18 kr. år 1892, 11,760 kr. år 1893 och 4,048 kr. år 1894. — ³⁾ Efter afdrag af 15,473.50 kr., utgörande köpeskilling för en år 1891 såld del af egendomen n:r 16 qv. Apotekaren, hvilken värde år 1889 helt och hållet afskrifvits, oaktadt ej hela tomten utlagts.

Byggnaden är till det yttre såväl som invändigt nästan fullkomligt lika med Högre allmänna läroverket i kvarteret Roslagen.

I bottenvåningen finnas tolf klassrum, två frukostur för-sedda med gaskök och afsedda för de lärjungar, som ej hinna besöka hemmen under rasterna. På midten af byggnadens bakre sida framspringer en halfeirkelformig byggnad i aulaform, som innehåller högtidssalen med dess läktargallerier och inrymmer 800 å 900 sittplatser samt ståplatser för ännu några hundra. Från bottenvåningen leda åt motsatta håll två breda gjutjernstrappor, med steg af kalksten, upp till andra våningen, som upptages af nio lärosalar, rektorsexpedition, bibliotek och kart-rum samt en stor och prydlig kollegiisal. I tredje våningen finnas en musikal, fyra rum för den naturhistoriska under-visningen med samlingar, två ritsalar jämte förvarings- och modellrum, samt sju rum för den fysikaliska och kemiska under-visningen jemte laboratorium m. m. Öfver tredje våningen ligger vinden, hvarifrån trätrappor leda upp till en tvärs öfver bygg-nadens midt sig sträckande altan, hvilken erbjuder en storartad vy öfver hufvudstaden och dess omgifningar.

Klassrummens storlek är sålunda utförd, att på hvarje lärjunge i de lägre klasserna komma 1'22 kvadratmeters golfyta och 5 kubikmeters kubikinhåll samt i de högre klasserna 1'42 kvadratmeters golfyta och 5'83 kubikmeters kubikinhåll. Ljus-ytan i hvarje lärosal är omkring en femtedel af golfytan.

Uppvärmningen och ventilationen sker enligt det s. k. varm-luftssystemet från sju varmkammare, belägna i jordvåningen. I fem af varmkamrarna finnas två varmapparater, i de två återstående varmkamrarna endast en.

I jordvåningen finnas bostäder för vaktmästare, portvakt och eldare.

Till läroverket hör äfven ett gymnastikhus, inrymmande en 13'7 meter bred och 26'7 meter lång gymnastiksal, samt dertill vapenrum, rum för lärare, afklädnings- och duschrum.

Sjelfva läroverksbyggnaden, hvars hufvudfasad är 77'6 meter lång, täcker en yta af 2,288 kvadratmeter och upptager ett kubik-innehåll af 42,073 kubikmeter.

Byggnadskostnaden har fördelat sig sålunda: rifning af gamla byggnader och murar, bergsprängning, läggning af terrassmurar, yttre gas-, vatten- och afloppsledningar, jernstaket m. m. 232,186 kr. 32 öre; läroverksbyggnaden, oberäknadt inredningsmaterielen, 562,600 kronor; härtill komma 65,600 kronor för gymnastik-byggnaden. Sammanlagda kostnaden för den nya läroverks-byggnaden har sålunda uppgått till 860,386 kr. 32 öre.

År 1887 den 10 oktober börjades nedrifningen af de å tomten varande gamla byggnaderna, hvarefter arbetet med spräng-nings- och planeringsarbeten pågick och afslutades år 1889. Bygg-naden blef i sin helhet färdig i augusti månad 1891 och läro-verket invigdes måndagen den 7 september sistnämnda år.

Alla arbeten hafva utförts genom stadens byggnadskontor, som äfven uppgjort ritningarna för byggnaden.

Epidemisjukhuset i kvarteret Ruddammen. För denna under perioden tillkomna byggnad lemnas redogörelse under rubriken »allmän helso- och sjukvård» här nedan.

Kapellbyggnaden å nya södra begravningsplatsen. Denna byggnad, förlagd på en höjd, är på ett soubassement af nubbs-ten och granit utförd af fogstruket tegel med murbetäckningar, lister och fönsteromfattningar m. m. af gjuten cement. Yttre

contreforter stöda såväl murverket å hufvudbyggnaden som tornets hörn. Kapellets invändiga längd är 14'5 meter och bredd 8'6 meter; det har en rektangulär korafslutning med 4'4 meters bredd och 2'6 meters djup.

Yttertaget uppbäres af trenne synliga spetsbågformiga och ornerade takstolar af trä, på hvilka sparrar äro anbragta i byggnadens längdriktning för uppbärande af yttre och inre panel-ningen. Kapellets invändiga höjd är 8'6 meter till hanbjelkarna. Golfvet består af diagonalt inlagda svarta och hvita mosaik-plattor.

Till kapellet leder en ingång på vestra sidan och öfver den-samma är anbragt ett rosettfönster, som, jemte 15 mindre spets-bågförmade fönsterlufter af jern, lemnar ljus till kapellet. Öfver ingången finnes för orgel en mindre läktare, till hvilken tillträde är genom en stentrappa i tornet. I koret är ett enkelt altare uppsatt. I kapellets nordvestra hörn är tornet placeradt och i detsamma finnas tvenne ringklockor. Under kapellet med ingång från backslutningen är källare för förvaring af lik, hvarjemte anordningar blifvit vidtagna för inrättande af ett krematorium derstädes, så att endast förbränningsugnar återstå att anskaffa.

Byggnaden har utförts på entreprenad och arbetet påbörjades i juli 1893 samt fullbordades i maj månad 1895. Kostnaden i sin helhet för kapellbyggnaden har uppgått till 35,517 kr. 13 öre, hvartill komma 2,450 kronor för anbringande af ring-klockorna.

Nya dårasylen inom Allmänna försörjningsinrättningen. Denna byggnadskomplex är förlagd på ett afstånd af omkring 140 meter från Fleminggatan och 18 meter från den beslutade Polhemsgatan. Byggnaden består af tvenne lika flyglar med belysning från öster, vester och söder, sammanbundna med en mot norr vettande cellbyggnad. De båda flyglarnes södra ändar äro förlagda i norra linien af den gata, som nu bildas af gamla byggnaderna inom försörjningsinrättningen.

Den gård, som bildas inom asylbyggnaden är omkring 49 meter lång och 46 meter djup och lemnar godt utrymme för erforderliga promenadgårdar. Hvardera flygelbyggnaden har en längd af 47 meter och 14'4 meters bredd och cellbyggnaden är 78 meter lång och 7'4 meter bred.

I öfverensstämmelse med hvad som strängt iakttages vid uppförandet af byggnader för sinnessjukas vård för statens räk-ning, äro äfven här de manliga och qvinliga patienterna för-lagda i hvar sin flygel.

I byggnaden finnes plats för 123 män och 109 qvinnor, deraf för 103 manliga och 89 qvinliga patienter i gemensamhets-rum samt 20 celler för män och 20 dylika för qvinnor, eller tillsammans 232 patienter.

Vindsvåningen inom såväl östra som vestra flyglarna inne-håller i midten en frontespis, hvari en lägenhet om två rum och kök är anordnad, afsedd för respektive afdelningsföreståndare och föreståndarinna. På ömse sidor härom finnas stora förrads-rum, gemensamma för de respektive afdelningarna. I hvardera af flyglarnes södra ändar å nedra botten har läkaren ett ex-peditionsrum med ett mindre, utanför liggande, väntrum.

Våningshöjderna äro 3'6 meter från golf till tak. I sjuk-afdelningarnes sofrum far hvarje patient 4'86 kvadratmeters golfyta. Cellernas storlek är 2'1 x 3'86 meter.

Genom de åt gården vända trapporna kommer hvarje sjuk-afdelning lätt och direkt till promenadgårdarne.

Alla golflag äro hvalfda af beton på jernbjelkar, öfverst afjemnad med ett stålslipadt cementlager. Sofrum, dagrum m. m. hafva golf af trä på underslag. Badrum, tekök, snyggningsrum m. m. hafva golf af dels stålslipadt cement och dels så kallade viktoriaplattor. I byggnadens alla lokaler användes elektrisk belysning. Byggnaden uppvärms med ånga, som från det närbelägna ångpannehuset ledes genom en underjordisk kulvert af beton till de i byggnadens källarvåning förlagda 6 varmbadkanimare, hvarifrån värmen frambringas till de respektive rummen.

Arbetet med därasylen tog sin början i slutet af år 1893 samt fullbordades år 1895. Kostnaden, inberäknadt planeringsarbeten, har i sin helhet uppgått till omkring 340,000 kronor.

Andra offentliga byggnader. Likasom den gångna femårsperioden kan sägas karakteriseras af en ytterst ringa privat byggnadsverksamhet, har densamma att uppvisa endast ett fåtal fullbordade offentliga byggnader af beskaffenhet att göra desamma i afseende å ändamål och arkitektur anmärkningsvärda. Den förnämsta bland dessa är den kyrka, som under namn af

Gustaf Adolfs kyrka och afsedd att vara kyrka för Kungl. Svea lifgarde grundlades den 6 juni 1891 och invigdes söndagen den 6 november 1892. Kyrkan, belägen på Ladugårdsgärdet å en norr om lifgardeskasernerna framskjutande höjning i terrängen, företer i det yttre, som är utfördt i fogstruket tegel och naturlig sten, såsom en egendomlighet användningen af rustica ofvan sockeln. Kraftiga sträfpelare stödjade rundt om det prydliga lilla templet, som genom sin höga resning och sitt smärta torn har en viss karakter af storkyrka.

Till det inre består kyrkan af två skepp, ett smalt hvalfdt sidoskepp, till hvilket man kommer in från fasaden, under tornet, som har sin plats på fasadens norra sida, samt ett bredt hufvudskepp, täckt af ett hvalfdt trätak. — De båda skeppen äro skilda från hvarandra genom tvenne kolonner af granit med vackert mejslade kapitäl i sandsten, hvilka stödja sidoskeppets tre krysshvalf. Emedan dessa hvalf äro jemförelsevis låga, men bågarna utåt hufvudskeppet behöfde höjas både för proportionernas och ljusets skull, har den fjerdte hvalfkappan, åt dessa bågar till, fått en säregen konstruktion. Inne i detta sidoskepp, som har vackert mejslade kragstenar till hvalfstöd i väggen gentemot kolonnerna, märkas norra sidofönstren, som bestå af tre och tre sammangrupperade smala bågar, af hvilka den mellersta är högre än sidobågarna.

Hufvudskeppet erbjuder också sina egendomligheter utom det nämnda, i trä utförda, bonade hvalftaket. Det ändar längst fram öfver altaret med en nischartad hvalfkupa, bestående af ett stjern- eller näthvalf, som sluter sig till trähvalfningen; och denna senare hvilat icke på väggarna, utan skjuter framom dessa och uppbäres af skurna träkonsoler, hvilka i sin tur stödja sig på fina kolonetter, stående på vackert huggna, med hufvud prydda kragstenar i väggen. På södra långsidan midt emot sidoskeppet är väggen genombruten af stora, tredelade spetsbågsfönster med enkelt rosverk.

Märkligast äro hufvudskeppets kortsidor behandlade. Ofvanför altaret, invid hvilket predikstolen fått sin plats, befinner sig å korslutets raka vägg ett stort rundfönster, inlagdt i en spetsbåge och nedtill begränsadt af en genombruten arkadföljd, och väggen midt emot bredvid tornet är likaledes försedd med ett väldigt rosfönster, nedtill begränsadt af blindarkader och nedanför

dem en grupp af tre smärre fönster. Rosfönstrens form är högst karakteristisk: de äga icke i detalj utarbetade poster, de undvika i det hela all finare utbildning, utan se snarast ut som ofantliga stenhällar, här och der symmetriskt genombrutna af ljusöppningar, hvilket förlänar dem ett kraftigt och ursprungligt utseende.

Det hvalfda trätaket i hufvudskeppet är hållet i brunt, sidoskeppets trenne krysshvalf äfvensom hvalfkupan öfver altaret äro blåmalade, altare, predikstol och öfrigt trävirke äro ekfernissade. Af synnerligt anslående effekt äro de många större och mindre målade fönstren. Främst bland dessa må nämnas det å korslutets raka vägg i en spetsbåge inlagda stora rundfönstret med ett kristushufvud i midten, hvilket fönster är en skänk af H. M:t Konungen och förfärdigadt i München. Det väldiga rosfönstret i väggen midt emot bredvid tornet är en gåfva af regementets officerskår. De öfriga fönstren äro likaledes gåfvor, men ej af enskilda personer, utan af släkter, hvilkas förfäder eller medlemmar tjenat vid Svea lifgarde. De stora tredelade spetsbågsfönstren på södra långsidan äro både intressanta och särdeles vackra. Å de målade glasen läsas namnen å sex svenska konungar jemte deviser och under dessa framställas lika många krigare, hvar och en iförd sin tids vid Svea lifgarde använda uniform samt stödjande sig på en vapensköld.

Byggnadens mästare är arkitekten Carl Möller och medel till kyrkans uppförande hafva erhållits ur en fond, daterande sig från år 1770, då det första anslaget beviljades till gardenas kyrkobyggnadskassa.

Biologiska museet. Djurgården har under perioden fått en ny sevärdhet, som värdigt sluter sig till sin närmaste föregångare i denna väg, Skansen. Det i november månad 1893 öppnade biologiska museet, i sitt slag allenastående i Europa, erbjuder besökaren en inblick i naturens lif, återgifvet med tillhjälp af vetenskapens, plastikens och målningskonstens resurser.

Byggnadens yttre är hållet i stilen af gammal norsk stafkyrka, klädd med träspån samt försedd med öppna svalgångar, under det att dekoreringen och fönstertyorna anordnats med särskild hänsyn till byggnadens praktiska ändamål. I dekorativt hänseende är särskildt att märka den rikt och vackert, efter gammalnordiskt mönster skulpterade portalen. Genom fristående naturföremål och rundmålning har man i museet frambragt ett panoramalandskap, på ena sidan skog och blånande berg, på andra sidan öppna hafvet, och här är i en brokig mångfald af foglar och däggdjur hela den skandinaviska faunan representerad i en på samma gång vetenskaplig och artistisk anordning, som låter hvarje djurart framträda i naturtroga grupperingar och omgifningar. Museet eges af Aktiebolaget Biologiska museet i Stockholm.

Stockholms arbetareinstituts nya byggnad. Frågan om att erhålla en egen byggnad, uteslutande afsedd för institutets behof, hade fortlevat ända från institutets tidigare år. Sedan genom frikostiga bidrag från ett femtiotal donatorer en byggnadsfond bildats, inköptes egendomen n:r 8 Klara Norra kyrkogata för 46,000 kronor och år 1893 lades grunden till den nya byggnaden, som den 17 januari 1894 invigdes. Den har åt gatan två våningar samt en vindsvåning med hög resning. Fasaderna äro i oputsadt tegel med fönsterinfattningar af putsad kalksten, bottenvåningen är af sten i rustik och försedd med tvenne väldiga

hästskoformiga fönster. Den stora föreläsningssalen, med platser för 450 åhörare, jemte bredvidliggande tvenne rum för undervisningsmaterielens förvarande hafva förlagts på den öfverbygda gården. Den åt gatan liggande byggnaden inrymmer på nedra botten kafé, kapprum och toaletterum, samt en trappa upp bibliotek, läsesalong och rum för styrelsen.

Antalet *monument* i hufvudstaden har ökats med Scheelestoden, rest år 1892, och Nils Ericsons-monumentet, aftäckt år 1893.

Enskilda byggnader. Med denna benämning afses byggnader, som, ehuru ej i strängaste mening afsedda för enskilda ändamål, blifvit under perioden uppförda af enskilda personer, bolag och föreningar. Bland dylika byggnader äro att märka:

Industriekreditaktiebolagets hus vid Munkbron, utfördt af huggen kalksten i sydtysk gotik, med rika bildverk, fullbordadt under år 1892.

Aktiebolaget Stora bryggeriets etablissemang invid Ulfundasjön, hvilket är det största bryggeri i Sverige. Byggnadskomplexen, hvars fasad åt sjösidan är 420 fot lång, har två flyglar, den ena 205 fot lång, innefattande i sex våningar två mälterier jemte tre kornbottnar, loft, torkvind samt kölman, den andra 175 fot lång med lager- och jästkällare, rum för sterilisering, jäst-ren-odling och laboratorium m. m. Midtelpartiet i fem våningar utgöres af generatorsrum, maskinrum, två bryggghus, sköljrum, logement för bryggeripersonalen, silas, maltbottnar m. m. Etablissemangtet började sin verksamhet på sommaren 1892.

c) *Den privata byggnadsverksamheten* har under femårsperioden varit anmärkningsvärdt ringa. Antalet *anmälda* hus, rum och kök har nämligen utgjort:

Åren.	Hus.	Rum och kök.	Rum och kök pr hus.
1871—1875	265	5,528	20.9
1876—1880	662	22,298	33.7
1881—1885	1,309	57,208	47.0
1886—1890	646	32,589	50.4
1891—1895	295	14,111	47.8
1891	26	1,583	60.9
1892	39	1,601	41.1
1893	29	1,279	44.1
1894	100	3,744	37.4
1895	101	5,904	58.5

År 1890 anmäldes 104 hus med 5,775 rum och kök. Nedgången år 1891 är sålunda förvånansvärdt stor; och under de tvenne derpå följande åren synes byggnadsverksamheten snarare af- än tilltaga. Mot periodens slut inträder dock åter en ökning i verksamheten, så att det sista året företer ungefär samma tal som år 1890. Det inflytande, som den af ofvanstående tal framgående stagnationen utöfvat på tillgången å lägenheter, blir Öfverståthållareembetet i tillfälle närmare belysa i samband med redogörelsen för de under perioden verkställda bostadsräkningarna.

Lägenheternas medelstorlek framgår af följande tabell:

Åren.	Anmälda rum.	Anmälda kök.	Rum pr kök.
1871—1875	4,600	928	4.96
1876—1880	17,081	5,217	3.28
1881—1885	40,759	16,449	2.48
1886—1890	24,907	7,682	3.24
1891—1895	10,458	3,653	2.86
1891	1,239	344	3.60
1892	1,162	439	2.65
1893	927	352	2.63
1894	2,720	1,024	2.66
1895	4,410	1,494	2.95

Häraf framgår, att de lägenheter, som under perioden anmäls till uppförande, i genomsnitt äro något mindre än under den näst föregående, men synes likväl under sista året en tendens hafva uppstått att anordna något större lägenheter, trots det stora behof af smålägenheter, hvilket, såsom längre fram skall meddelas, blifvit genom bostadsräkningarna till fullo påvisadt.

Inom de särskilda församlingarna har antalet under åren 1891—1895 anmälda hus, rum och kök äfvensom lägenheternas medelstorlek utgjort:

Församling.	Hus.	Rum.	Kök.	Rum pr kök.
Storkyrko	1	67	28	2.40
Klara	11	248	67	3.70
Kungsholms	14	378	216	1.75
Adolf Fredriks	22	836	321	2.60
Jakobs och Jakobsdelen	13	607	130	4.67
Johannes / Johannesdelen	8	351	181	1.94
Ladugårdslands	131	6,037	1,673	3.61
Katarina	61	942	538	1.75
Maria	34	992	499	1.99
Summa	295	10,458	3,653	2.86

Den största byggnadsverksamheten har sålunda egt rum inom Ladugårdslands församling, der de anmälda rummen och köken utgöra mer än hälften af hela antalet. Smålägenheterna äro mest till finnas i de yttre delarna af staden.

Antalet *afsynade* rum och kök utvisar under de flesta åren en ganska märkbar skilnad i förhållande till de anmälda, beroende dels derpå att en del anmälda byggnader icke komma till utförande, dels derpå att de under året anmälda rummen och köken i de flesta fall afsynas först ett kommande år.

Förhållandet mellan anmälda och afsynade rum och kök äfvensom de afsynade lägenheternas medelstorlek framgår af nedanstående tabell:

Åren.	Nya rum och kök.		Afsynade.		
	Anmälda.	Afsynade.	Rum.	Kök.	Rum pr kök.
1881—1885	57,208	46,284	33,581	12,703	2.64
1886—1890	32,589	32,251	24,228	8,023	3.02
1891—1895	14,111	13,321	10,133	3,188	3.18
1891	1,583	4,182	3,278	904	3.63
1892	1,601	1,717	1,320	397	3.32
1893	1,279	924	655	269	2.44
1894	3,744	2,519	1,899	620	3.06
1895	5,904	3,979	2,981	998	2.99

Nedrifna eller i följd af andra orsaker försvunna rum och kök hafva utgjort:

Åren.	Rum.	Kök.
1881—1885	3,481	1,115
1886—1890	3,352	1,040
1891—1895	2,103	641
1891	431	137
1892	252	76
1893	548	165
1894	282	71
1895	590	192

d) Bostadsräkningen i Stockholm den 31 december 1894. Under den sist tilländalupna femårsperioden hafva tvenne bostadsräkningar verkstälts i hufvudstaden, nämligen i samband med mantals-skrifningarna för åren 1894 och 1895, afseende undersökningarna sålunda förhållandena vid slutet af åren 1893 och 1894. Den första utfördes på initiativ och bekostnad af Stockholms Inteckningsgarantiaktiebolag, till den senare anslogos medel af Stockholms stadsfullmäktige. Bägge utfördes efter hufvudsakligen enahanda grunder; och infordrades för hvarje lägenhet uppgifter om antalet rum och kök, om rummens användning för olika ändamål, om årliga hyran (verklig eller beräknad), om antalet i lägenheten boende personer samt om lägenhetens egenskap af uthyrd, outhyrd, af egaren sjelf begagnad eller fritt upplåten. Med hänsyn till ej mindre undersökningarnas omfattning än och uppgifternas fullständighet och tillförlitlighet samt noggrannheten vid dessas bearbetning kunna de sålunda verkställda bostadsräkningarna utan tvifvel fullt ut mäta sig med dem, som egt rum inom en del utländska storstäder.

Under hänvisning till de utförliga redogörelser för dessa bostadsräkningar, som finnas framlagda i tab. 75—80 af årgången 1893 och i tab. 77—82 af årgången 1894 af Berättelsen angående Stockholms kommunalförvaltning, går Öfverståthållare-embetet nu att anföra de viktigare förhållanden, som dessa räkningar gifvit vid handen, hvarvid dock Öfverståthållareembetet, i betraktande af den ringa byggnadsverksamhet, som egt rum under tiden mellan de begge bostadsräkningarna, anser sig kunna i allmänhet inskränka sig till meddelandet af de sifferdata, som afse 1894 års slut.

En öfversigt rotevis af de hufvudsakliga resultaten af 1894 års bostadsräkning lemnas i tabell H (sid. 57).

Hela antalet lägenheter i Stockholm utgjorde vid sagda tidpunkt 65,287 med ett sammanlagdt hyresbelopp (verkligt för de uthyrda och beräknadt för öfriga lägenheter) af 33,356,832 kronor. Med afseende på de olika ändamål, hvartill de användas, fördela sig dessa lägenheter sålunda:

	Antal lägenheter.	Hyra. Kronor.	Hyra i %.
Bostadslägenheter	53,699	19,486,251	58.42
Butik- och bostadslägenheter	2,165	1,656,678	13.09
Butiklägenheter	2,231	2,708,433	
Kontors- och bostadslägenheter	343	586,725	4.45
Kontorslägenheter	768	895,941	
Verkstads- och bostadslägenheter	1,266	1,499,588	9.40
Verkstadslägenheter	1,374	1,636,804	

	Antal. lägenheter.	Hyra. Kronor.	Hyra i %.
Kafé- och bostadslägenheter	430	726,699	3.33
Kafélägenheter	212	383,497	
Hotell- och bostadslägenheter	51	286,040	1.59
Hotell-lägenheter	54	245,590	
Anstalts- och bostadslägenheter	128	282,483	6.67
Anstaltslägenheter	422	1,943,676	
Uthus- och bostadslägenheter	196	163,756	2.90
Uthuslägenheter	1,775	805,056	
Sommarbostäder	173	49,615	0.15
Summa	65,287	33,356,832	100.00

De icke uteslutande såsom bostäder använda lägenheternas hyresbelopp uppgår alltså till ej mindre än 41½ % af hela hyressumman för hufvudstaden.

Af sommarbostäderna förekomma naturligtvis de allra flesta å Djurgården, nämligen 159 med 46,785 kronors hyra.

I procent af hela hyresbeloppet för hvarje grupp af lägenheter utgjorde:

	Bostads-lägenheter, %.	Affärs- m. fl. lägenheter, %.	Sommar-bostäder, %.	I allt, %.
Uthyrd	86.28	69.59	8.11	79.25
Outhyrda	1.92	2.13	50.41	2.08
Af egaren begagnade	6.89	27.32	36.79	15.40
Fritt upplåtna	4.91	0.96	4.69	3.27
Summa	100.00	100.00	100.00	100.00

Att bland affärs- och andra lägenheter de af egarne sjelfva begagnade representera mer än en fjerdedel af hyressumman, finner sin naturliga förklaring deri, att i denna grupp ingå en mängd för speciella ändamål inrättade etablissemang, såsom flertalet större fabriker, kaserner, sjukhus, skol- och embetslokaler o. s. v. Likaledes bör den omständigheten, att bland sommarbostäderna ej mindre än 50 % uppgifvits vara outhyrda, ej väcka förvåning, då undersökningen afser förhållandena vid årets slut.

Den väsentliga minskning af byggnadsverksamheten, hvilken, såsom redan i det föregående blifvit anmärkt, karakteriserade de år, som närmast föregingo 1894 års bostadsräkning, har naturligtvis ej underlåtit att göra sina verkningar gällande i fråga om tillgången å lägenheter. Af ofvanstående siffersammanställning framgår, att de outhyrda lägenheternas hyresbelopp utgör endast 2.08 % af hela hyressumman för staden, deraf särskildt bland bostadslägenheterna 1.92 % och bland andra lägenheter föga mera, eller 2.13 %. Dessa i och för sig synnerligen låga procenttal hafva ensamt under år 1894 aftagit i en anmärkningsvärd grad. Vid 1893 års slut utgjorde nämligen de outhyrda af samtliga lägenheter 3.34 %, af bostadslägenheterna 3.64 % och af affärs- och andra lägenheter 2.88 %. Minskningen är, såsom synes, störst för bostadslägenheterna och framträder ännu tydligare, om den relativa bostadstillgången mätes genom förhållandet mellan hyresbeloppet för de outhyrda lägenheterna och summan endast för de uthyrda och de outhyrda (således med frånräkning af de af egarne begagnade och fritt upplåtna), hvilken summa mera exakt representerar de å hyresmarknaden tillgängliga lägenheterna. Beräknadt på detta sätt, har de outhyrdas procenttal utgjort:

	Bostads- lägenheter.	Affärs- m. fl. lägenheter.	Samtliga lägenheter.
År 1893	412	361	394
» 1894	218	297	256

Tillgången å affärlägenheter skulle enligt dessa tal kunna anses någorlunda tillfredsställande, ehuru äfven för dessa en ej oväsentlig minskning egt rum under den korta tiden mellan bostadsräkningarna, hvaremot öfverskottet bland bostadslägenheterna, som under år 1894 nedgått till nära hälften, icke öfver hufvud synes vara tillräckligt att möta den ovanligt stora folkökningen under år 1895.

Medelhyran utgjorde vid 1894 års slut, i kronor:

	Bostads- lägenheter.	Affärs- m. fl. lägenheter.
Uthyrd	356	997
Outhyrda	488	666
Af egaren begagnade	755	3,161
Fritt upplåtna	240	952
I allt	363	1,211

I ögonen fallande är den stora öfvervigt, som i detta hänseende tillkommer de af egarne begagnade lägenheterna, men får, hvad affärs- och andra lägenheter beträffar, sin förklaring i hvad här ofvan anförts i fråga om den betydande andel, som större industriella och offentliga etablissemang intaga af denna lägenhetsgrupps hela hyresbelopp. Synnerligen anmärkningsvärdt är ock, att en outhyrd bostadslägenhet är i medeltal 130 kronor dyrare än en uthyrd och dubbelt så dyr som en fritt upplåten lägenhet. Nämda förhållanden äro emellertid icke beroende derpå, att t. ex. en af egaren begagnad lägenhet betingar ett högre pris än en uthyrd lägenhet af samma storlek — tvärtom visa sig härvid de uthyrda vara betydligt dyrare än såväl de outhyrda som de af egarne begagnade — utan förklaringen måste sökas i det sätt, hvarpå inom hvarje grupp lägenheter af olika storlek ingå. Antalet rum och kök per lägenhet, som för samtliga bostadslägenheter uppgår till 3¹⁰, utgör nämligen för de uthyrda 3⁰³, för de outhyrda 3⁴⁴, för de af egaren begagnade 5⁷³ och för de fritt upplåtna 2⁶⁵, hvilka tal ådagalägga, att de fritt

Tab. H.

Resultaten af bostadsräkningen i Stockholm den 31 december 1894.

Rotar.	Samtliga lägenheter.		Bostads-lägenheter.		Affärs- med flere lägenheter.										Hela antalet.	
	Antal.	Hyra. Kronor.	Antal.	Hyra. Kronor.	Antal.	Hyra, kronor.								Bonings- rum.	Kök.	
						Butik- lägen- heter.	Kontors- lägen- heter.	Verkstads- lägen- heter.	Kafé- lägen- heter.	Hotell- lägen- heter.	Anstalts- lägen- heter.	Uthus- lägen- heter.	Summa kronor.			
1. Storkyrkoroten . . .	4,111	3,153,093	2,384	867,511	1,727	671,793	617,982	252,970	186,533	100,830	288,550	166,924	2,285,582	6,728	2,129	
2. Klara kyrkorote . . .	2,923	2,914,011	1,832	1,048,155	1,091	685,173	262,715	463,133	84,675	135,250	160,450	74,460	1,865,856	6,993	1,710	
3. Hötorgsrotten	2,788	2,011,843	2,009	1,073,831	779	399,177	72,600	191,400	95,685	20,450	103,900	54,800	938,012	7,117	1,890	
4. Kungsbroroten	3,177	1,396,475	2,723	808,791	454	106,320	34,397	206,613	36,042	—	154,950	49,362	587,684	6,191	2,370	
17. Kronobergsrotten . . .	3,202	906,285	2,932	546,668	270	60,992	4,950	156,213	6,755	—	113,905	16,802	359,617	4,089	2,205	
5. Tegnérsrotten	3,424	1,947,115	2,752	1,263,657	672	199,244	17,925	191,416	87,125	—	134,725	53,623	683,458	8,413	2,542	
6. Norrtullsrotten	3,345	1,284,653	2,841	824,471	504	137,150	7,175	122,871	29,150	—	127,738	36,098	460,182	6,274	2,500	
18. Sabbatsbergsrotten . .	3,303	1,090,170	3,078	836,529	225	69,936	3,125	69,638	9,147	—	93,075	8,720	253,641	5,970	2,676	
7. Jakobsrotten	3,584	3,902,781	2,415	1,728,464	1,169	767,777	294,355	324,770	207,785	270,900	223,485	85,245	2,174,317	10,292	2,341	
8. Roslagsrotten	2,585	1,139,287	2,216	795,872	369	84,613	14,670	73,265	35,525	—	89,300	46,042	343,415	5,302	1,937	
21. Vanadisrotten	1,852	414,987	1,715	317,881	137	35,144	3,800	24,502	5,845	—	17,000	10,815	97,106	2,215	1,306	
9. Humlegårdsrotten . . .	2,802	2,061,799	2,531	1,749,653	271	151,806	19,175	63,335	25,290	—	29,725	22,815	312,146	9,364	2,383	
10. Nybroroten	3,556	2,212,947	2,971	1,646,693	585	292,809	28,810	111,290	48,900	4,200	56,710	23,535	566,254	9,937	2,756	
11. Grefbroroten	3,650	1,714,066	3,199	1,336,425	451	122,723	8,625	68,700	36,112	—	61,634	79,847	377,641	8,665	2,812	
20. Narvaroten	2,864	1,529,223	2,563	1,103,769	301	54,339	10,215	38,990	61,200	—	226,700	34,010	425,454	7,841	2,239	
12. Barnängsrotten	3,100	646,219	2,812	463,235	288	59,936	2,950	54,319	8,913	—	34,300	22,566	182,984	3,856	2,319	
13. Stadsgårdsrotten	3,282	1,165,406	2,737	726,095	545	121,482	23,585	114,602	58,030	—	65,157	56,455	439,311	5,967	2,324	
14. Skanstullsrotten	3,307	922,010	2,878	572,436	429	71,847	18,900	171,424	18,700	—	24,795	43,908	349,574	4,904	2,386	
15. Maria kyrkorote	3,173	1,389,705	2,662	843,806	511	121,454	20,177	204,064	31,614	—	141,725	26,865	545,899	6,388	2,425	
16. Tantoroten	2,380	618,812	2,157	391,659	223	50,996	2,400	91,091	8,770	—	61,925	11,971	227,153	3,304	1,811	
19. Skinnarviksrotten	2,879	935,945	2,465	590,265	414	100,400	14,135	141,786	28,400	—	16,410	14,549	345,680	4,619	2,404	
Summa	65,287	33,356,332	53,872	19,535,866	11,415	4,365,111	1,482,666	3,136,392	1,110,196	531,630	2,226,159	968,812	13,820,966	134,429	47,185	
Deraf:																
Uthyrd	56,825	26,434,427	47,180	16,817,056	9,645	4,045,925	1,113,915	1,818,585	1,025,171	401,930	554,973	656,872	9,617,371	113,750	41,739	
Outhyrda	1,317	693,707	875	399,110	442	130,904	22,125	39,778	3,400	9,000	9,000	80,390	294,597	2,630	560	
Af egaren begagnade . . .	3,005	5,136,138	1,817	1,360,455	1,188	185,842	333,561	1,267,679	72,075	120,700	1,007,559	188,267	3,775,683	9,965	2,447	
Fritt upplåtna	4,140	1,092,560	4,000	959,245	140	2,440	13,065	10,350	9,550	—	54,627	43,283	133,315	8,024	2,739	

Anm. Bland bostadslägenheterna äro här äfven inräknade 173 sommarbostäder, innehållande 818 boningsrum och 157 kök med en sammanlagd hyra af 49,615 kronor. — Uppgift om hyran saknas för en lägenhet om 283 rum och 8 kök i Kungl. slottet. Under rubriken affärs- m. fl. lägenheter äro här äfven inbegripna lägenheter af detta slag, som tillika innehålla boningsrum.

upplåtna hufvudsakligast bestå af smärre lägenheter, men att bland de outhyrda och i ännu högre grad bland de af egarne begagnade större lägenheter äro rikligare företrädta än bland de uthyrda lägenheterna.

För närmare belysning af den relativa betydelse, som inom *lägenheter af olika storlek* tillkommer hvar och en af våra fyra grupper, meddelas följande öfersigt, som jemväl upptager de outhyrdas procenttal för år 1893:

Lägenheternas storlek.	Antal lägenheter år 1894.	Hyra år 1894. Kronor.	Deraf hyra för				Hyra för outhyrda lägenheter år 1893.
			Ut-hyrda.	Out-hyrda.	Af egaren begagnade.	Fritt upplåtna.	
Ett kök utan rum . .	489	45,972	%	%	%	%	%
Ett rum utan kök . .	9,772	1,150,447	86.57	2.11	0.82	10.50	3.37
Two rum > > . . .	1,294	302,477	73.36	10.04	5.49	11.11	13.15
Tre och flere rum d:o .	240	119,206					
Ett rum och del i kök .	895	119,724	96.77	0.78	1.05	1.40	1.43
Two och flere rum d:o .	87	18,103					
Ett rum och kök . . .	15,429	2,740,545	91.39	0.55	0.65	7.41	1.06
Two rum > >	10,101	2,942,885	92.41	0.67	1.88	5.04	1.53
Tre rum > >	5,241	2,299,882	91.51	1.03	4.34	3.12	2.36
Fyra rum > >	3,052	1,764,685	89.44	1.11	6.43	3.02	2.82
Fem rum > >	2,611	1,952,259	88.58	1.09	7.63	2.70	3.98
Sex rum > >	1,971	1,953,100	86.23	2.11	9.06	2.60	5.55
Sju rum > >	1,147	1,444,185	83.71	2.15	11.48	2.66	6.42
Åtta rum > >	628	969,480	78.53	3.34	14.52	3.61	5.91
Nio rum > >	287	517,221	76.22	3.54	16.02	4.22	7.18
Tio rum > >	186	382,225	65.30	6.80	22.49	5.41	7.09
Elfva o. fl. rum och kök	269	763,855	52.35	7.48	28.81	11.36	4.18
Samtliga lägenheter	53,699	19,486,251	86.28	1.92	6.89	4.91	3.64

Frånsedt lägenheterna på ett kök utan rum och rum utan eller med endast del i kök, förete ofvanstående relativa tal en märklig regelbundenhet. Sålunda befinna sig de uthyrda lägenheterna nästan oafbrutet i relativt sjunkande i mån af lägenheternas storlek och intaga för de största lägenheterna endast omkring 50 % af hela hyran. De af egarne sjelfva begagnade tillväxa oafbrutet i betydelse, allteftersom lägenheterna blifva större, och af de allra största lägenheterna kommer öfver en fjerdedel på denna grupp. De fritt upplåtna äro synnerligen talrikt företrädta bland smålägenheterna; deras procenttal af tagta dock oafbrutet intill lägenheter på sju rum och kök, men uppvisa deröfver åter en jemn stegring. Det betydande antalet portvaks-, vaktmästare- o. d. lägenheter å ena sidan samt de stora boställslägenheterna å den andra få genom dessa tal sitt naturliga uttryck.

Hvad slutligen beträffar de lägenheter, som här särskildt påkalla uppmärksamhet, eller de outhyrda, framgår af tabellen här ofvan, att deras procenttal likaledes nästan oafbrutet tilltaga i mån af lägenheternas storlek och i öfrigt uppvisa: ett rikligt öfverskott å större lägenheter (åtminstone från och med åtta rum och kök); en knapp tillgång å medelstora lägenheter (3 å 5 rum och kök) samt slutligen, hvad angår lägenheter om ett å två rum och kök — hvilka dock utgöra nära halfva antalet af samtliga bostadslägenheter samt inrymma jemt hälften af den i dessa boende

befolkningen — ett öfverskott, hvars ringhet ovedersägligen bär vittne om en hotande bostadsbrist. Jemföras 1894 års procenttal med dem för 1893 träda verkningarna af den snart sagdt fullständiga frånvaron af byggnadsföretag under de näst föregående åren tydligt i dagen. Inom alla lägenhetsklasser, med undantag blott för de allra största, har en minskning inträdt, hvarigenom de för en eventuellt inträffande folkökning disponibla lägenheterna reducerats till hälften, tredjedelen och, för femrums-lägenheterna, ända till nära en fjerdedel i förhållande till år 1893.

Under år 1895 synas förhållandena i afseende på bostadstillgången öfver hufvud och särskildt i fråga om de mindre lägenheterna hafva än ytterligare förvärrats. Antalet lägenheter beräknas visserligen hafva den 1 oktober 1895 stigit från 53,699 till 54,252, antalet rum från 124,281 till 125,950 och antalet kök från 42,147 till 42,682. Vid årets slut uppgifves emellertid antalet outhyrda lägenheter hafva minskats från 767 till 686 och antalet outhyrda rum från 2,204 till 2,142; deremot har antalet outhyrda kök ökats från 438 till 504. Här af framgår, att på hvarje outhyrd lägenhet komma år 1894 i medeltal 3.44 rum och kök, men år 1895 ända till 3.88, hvilka tal synas ådagalägga, att minskningen i bostadstillgången under år 1895 mest träffat de snärra lägenheterna.

Inom de särskilda rotarna hafva de outhyrda bostadslägenheternas procent af hela hyressumman för roten utgjort:

	År 1894.	År 1893.
7. Jakobaroten	5.36	4.99
1. Storkyrkoroten	3.61	7.93
2. Klara kyrkoroten	3.30	6.54
15. Maria kyrkoroten	3.13	5.03
19. Skinnarviksroten	2.84	4.62
13. Stadsgårdsroten	2.34	3.19
12. Barnängsroten	1.88	2.32
3. Hötorgsroten	1.80	3.36
16. Tantoroten	1.70	2.92
20. Narvaroten	1.59	7.96
14. Skanstullsroten	1.39	3.49
4. Kungshörnsroten	1.26	4.24
11. Grefvörnsroten	1.21	1.64
5. Tegnérsroten	1.11	2.45
8. Roslagsroten	1.08	3.22
6. Norrtullsroten	1.05	2.50
10. Nybroroten	1.02	3.13
21. Vanadisroten	0.94	1.43
17. Kronobergsroten	0.81	1.89
9. Humlegårdsroten	0.55	1.61
18. Sabbatsbergsroten	0.53	1.08
Hela staden	1.92	3.64

I allmänhet synas sålunda de centralare delarna af hufvudstaden lemna ett större öfverskott af outhyrda bostadslägenheter än de yttre delarna. Hufvudsakligast är detta förhållande naturligtvis beroende på, att de mera centrala lägenheterna betinga ett relativt högre pris i förhållande till den komfort och rymlighet de erbjuda, men en icke oväsentlig faktor torde äfven vara den jemförelsevis rikligare förekomsten af större lägenheter inom de inre delarne af staden.

I fråga om de sociala förhållanden, som genom bostadsräkningarna träd i dagen, må meddelas följande öfersigt, som förutom antalet rum och kök bland bostadslägenheterna äfven lemnar uppgifter rörande *folkmängdstätheten*, d. v. s. antalet personer per 100 eldstäder, inom lägenheter af olika storlek vid 1894 års slut:

	Hela antalet		Deraf i begagnade lägenheter.	Folk- mängd.	Invånare pr 100 rum och kök.
	boningsrum.	kök.			
Kök utan rum och rum utan kök	13,302	489	13,283	32,081	242
Rum och del i kök . . .	1,076	471	1,533	3,985	260
Ett rum och kök	15,429	15,430	30,661	65,946	215
Two rum > >	20,202	10,103	30,086	46,631	155
Tre rum > >	15,723	5,254	20,765	23,540	113
Fyra rum > >	12,208	3,063	15,091	14,048	93
Fem rum > >	13,055	2,634	15,527	12,451	80
Sex rum > >	11,826	2,007	13,553	10,509	78
Sju rum > >	8,029	1,168	8,997	6,837	76
Åtta rum > >	5,024	652	5,495	4,206	77
Nio rum > >	2,583	318	2,811	2,066	73
Tio rum > >	1,860	201	1,929	1,299	67
Elfva m. fl. rum och kök	3,964	357	4,056	2,238	55
Summa	124,281	42,147	163,786	225,837	138
Deraf: uthyrda	105,692	37,346	143,038	203,493	142
outhyrda	2,204	438	—	—	—
af egare begagnade	8,508	1,675	10,183	8,007	79
fritt upplåtna	7,877	2,688	10,565	14,337	136

Folkmängdstätheten aftager sålunda mycket hastigt bland de mindre lägenheterna, i den mån rumsantalet ökas, håller sig derpå nästan oförändrad från och med lägenheter om fem rum och kök intill lägenheter å tio rum och kök, men synes der- efter åter minskas. Det låga talet för de af egarne begagnade lägenheter är naturligtvis i första hand beroende på, att större lägenheter äro bland dem jemförelsevis talrikare än bland t. ex. de uthyrda, men äfven inom lägenheter af samma storlek är gifvetvis folkmängdstätheten minst för de af egarne begagnade lägenheterna.

Den högst ogynnsamma ställning, som i detta hänseende tillkommer de allra minsta lägenheterna och hvilken otvifvelaktigt skulle framträda ännu bjertare, om folkmängden kunde jemföras med rumsvolymer, förtjenar så mycket mer att uppmärksammas, som dess inflytande i sanitärt och moraliskt afseende, i Stockholm såväl som i andra storstäder, icke underlåtit att göra sig gällande.

Förutom hvad redan i det föregående blifvit nämnt rörande de lägenheter, hvilka ej begagnas uteslutande såsom bostäder, må till slut anföras följande.

Nämnda affärs- m. fl. lägenheter innehöllo år 1894 nedan- stående antal rum:

	Antal.	Deraf outhyrda.
Boningsrum	9,330	77
Kök	4,881	24
Butikrum	6,658	201
Kontors- eller lagerrum	5,742	88
Verkstadsrum	6,684	119
Kafé- o. d. rum ¹⁾	2,152	16
Hotell- o. d. rum ²⁾	2,016	32
Anstaltsrum ³⁾	9,393	39
Uthuslokaler ⁴⁾	4,218	265

¹⁾ Omfattar, förutom samtliga rum för utskänkning eller servering, äfven offentliga biljarder, läsrum o. d. — ²⁾ Här ingår äfven rum för resande. — ³⁾ Hit äro räknade embetsrum, skolrum, sjuksalar, kyrkor, böusalar, museer, teatrar, boningsrum för hjonerna å försörjnings- och uppfostringsanstalter, kaserner o. s. v. — ⁴⁾ Af hit hänförliga lokaler, såsom tvättstugor, stall, magasin till upplag för varor o. d., äro icke upptagna sådana, som kunna anses omedelbart tillhöra en bostadslägenhet.

Folkmängden inom dessa lägenheter uppgick till 30,320 personer, hvaraf omkring en tredjedel kommer på anstaltsrummen.

Inom de olika slagen af affärs- m. fl. lägenheter har hyresbeloppet för de outhyrda lägenheterna utgjort i procent af hyran för dels samtliga lägenheter (såväl de uthyrda och de outhyrda som de af egarne sjelfva begagnade och de fritt upplåtna), dels ock endast de lägenheter, hvilka i egentlig mening kunna sägas vara tillgängliga å hyresmarknaden, eller de uthyrda och de outhyrda:

	% af hyran för samtliga lägenheter. 1894.	% af hyran för uthyrda och outhyrda lägenheter. 1894.	% af hyran för uthyrda och outhyrda lägenheter. 1893.
Butiklägenheter	2.99	3.13	3.05
Kontorslägenheter	1.49	1.95	2.47
Verkstadslägenheter	1.27	2.14	3.25
Kafélägenheter	0.31	0.33	0.46
Hotell-lägenheter	1.69	2.19	0.78
Anstaltslägenheter	0.40	1.60	1.82
Uthuslägenheter	8.29	10.90	11.80
Samtliga lägenheter	2.13	2.97	3.61

Deraf:

Lägenheter med bostadsrum . . .	0.67	0.86	1.54
Öfriga lägenheter	3.01	4.71	5.72

Med undantag för butik- och hotelllägenheterna hafva sålunda procenttalen i ej ringa mån aftagit under år 1894. Minskningen är dock för ingen af lägenhetsgrupperna så betydande som för bostadslägenheterna, och tillgången å här ifrågavarande lägenheter torde, såsom redan i det föregående blifvit nämnt, öfver hufvud kunna sägas ännu vara någorlunda tillfredsställande. Synnerligen anmärkningsvärd är emellertid den skarpa skillnad, som i detta fall gör sig gällande mellan de s. k. rena lägenheterna å ena sidan och de lägenheter, som tillika innehålla bostadsrum, å den andra. Under det bland de förra 3.61 % af hela hyran komma på de outhyrda lägenheterna, uppgår de outhyrdas andel bland de senare till endast 0.67 % och nedgången i förevarande hänseende har under år 1894 för de lägenheter, som innehålla dels bostadsrum och dels rum för annat ändamål, varit långt större än för öfriga lägenheter.

I) Afloppstrummor, gatuläggning, lyshållning, vattenledning, renhållning, planteringar m. m.

a) Afloppstrummor. Bland de större afloppstrummor, som under perioden blifvit anlagda, förtjenar särskildt nämnas en i Birger Jarlsgatan, från Stureplan till Nybroviken främmande, af cirkelrund genomskärning med 1.2 meters diameter samt tillverkad af beton. Denna trumma, som skall fortsättas till Norrlandsgatan, är ämnad att förbindas med stora hufvudtrumman i nämnda gata, för att vid häftiga regnflöden tjena som nödfallsutlopp. I öfrigt har en trumma af granit anlagts i Svedenborgsgatan mellan St. Pauls- och Vollmar Yxkullsgatorna samt en af beton vid södra ändan af Götgatan, hvarjämte trumman i Sveavägen blifvit utsträckt ett stycke norr om Vanadisvägen och trumman i Kungsholmstorg förlängts i sammanhang med kajliniens utflyttning.

Större hufvudledning af glaceradt stengods hafva anlagts å mera aflägsna gator, företrädesvis å Södermalm och Kungsholmen.

Oberäknadt sidosledningar till tomter och rännstensbrunnar, var vid femårsperiodens slut ledningarnas längd följande, hvaraf under perioden blifvit nedlagda här angifna:

	Längd. 18 ³¹ / ₁₂ 95.	Nedlagda 1891—95.
Trummor af huggen granit . . .	15,895 meter.	473 meter.
D:o af beton	473 „	473 „
D:o af sprängsten	660 „	— „
Ledningar af glaceradt stengods . .	89,071 „	8,592 „
Summa	106,099 meter.	9,538 meter.

Af hela anläggningskostnaden för dessa ledningar vid femårsperiodens slut, 4,707,985 kronor, kommo på de under perioden nedlagda 372,692 kronor.

Antalet tomter, som genom senast omförmälda utsträckning af trummsystemet erhållit underjordiska afloppsledningar, har uppgått till 106 år 1891, 82 år 1892, 98 år 1893, 62 år 1894 och 83 år 1895, eller tillsammans 431.

b) Gators planering och beläggning m. m. De väsentligaste planeringsarbetena för nya gators ordnande hafva under perioden omfattat följande trafikleder:

Å Norrmalm: Kungstens-, Frey- och Rådmansgatorna mellan Döbelns- och Tulegatorna, Hagagatan mellan Freygatan och Vanadislavägen, Döbelnsgatan mellan Marquards- och Surbrunnsgatorna, Tegnérlundens sidogator, öppen plats vester om Norrtullsgatan, Upplandsgatan mellan Kammakare- och Rådmansgatorna, Ingemarsgatan vester om Roslagsgatan, Klara strand mellan Nya Kungsholmsbron och jernvägen samt Freygatan mellan Norrtulls- och Upplandsgatorna;

Å Östermalm: Birger Jarlsgatan mellan Sture- och Nybroplanerna, Smålandsgatan öster om Birger Jarlsgatan, Narvavägen söder om Storgatan, Rådmansgatan mellan Östermalms- och Engelbrektsgatorna, Linnégatan mellan Styrmansgatan och Narvavägen, Strandvägen mellan Gref-Magnigatan och Djurgårdsbron, Gref-Magnigatan mellan Riddare- och Störgatorna, Artillerigatan mellan Riddargatan och Strandvägen, Karlaplanen, Danderydsgatan, Engelbrektsplanen, Odengatan mellan Östermalmsgatan och Valhallavägen samt mellan Tule- och Stora Badstugatorna, Valhallavägen mellan Engelbrekts- och Odengatorna, Östermalmsgatan österut från Danderydsgatan samt Sturevägen mellan Valhallavägen och Värtahamnen;

Å Kungsholmen: Kungsgatan mellan Kungsbron och Kungsholmsgatan, Handtverkaregatan mellan Pil- och Kronobergsgatorna, St Eriksgatan norr om Fleminggatan, Fleminggatan vesterut från Kungsbron, Norr Mälarstrand, utfyllningar vid Pilgatan samt Kungsholmstorg, Eiraplanen, Fridhemsgatan söder om Kungsholmsgatan, Kronobergsgatan mellan Handtverkare- och Kungsholmsgatorna, Mariebergsgatan mellan Drottningholmsvägen och Kungsholmsgatan samt Polhemsgatan mellan Fleming- och Handtverkaregatorna;

Å Södermalm: Söder Mälarstrand vester om Torkel Knutsonsgatan, Svedenborgsgatan mellan Adolf Fredriks torg och Vollmar Yxkullsgatan, Stadsgården öster om Renstjernas gata, Badstugatan öster om Torkel Knutsonsgatan, Skånegatan mellan Öst- och Vestgötagatorna, Ringvägen invid Vollmar Yxkulls- och Prestgardsgatorna, vid Tantolunden samt mellan Brännkyrka- och Lundagatorna, Årsta strand vid Tantolunden, Hornsgatan mellan

Varfsgatan och Hornskroken, Dufvogränden, Åsögatan mellan Borgmästare- och Klippgatorna, Gubbhus- och Varfsgatorna, Södra Bantorget, Skånegatan mellan Göt- och Östgötagatorna samt Lundagatan mellan Ringvägen och Ansgariigatan.

Omfattningen af under senare tider utförda planeringsarbeten inhemtas af nedanstående uppgifter:

Åren.	Bergsprängning. Kbm.	Jord-schaktning. Kbm.	Fyllning. Kbm. ¹⁾	Stenmur. Kbm.
1861—1875 . . .	12,729	40,707	—	4,571
1876—1880 . . .	18,705	21,949	125,066	4,013
1881—1885 . . .	195,247	137,102	769,872	5,884
1886—1890 . . .	372,823	119,796	801,519	26,698
1891—1895 . . .	179,284	61,246	529,307	9,911

Som af denna tabell jemväl framgår, hafva planeringsarbetena under sista femårsperioden understigit närmast föregående periods arbeten rätt betydligt. Hufvudsakliga orsaken härtill är att tillskrifva den minskade byggnadsverksamheten med åtföljande minskadt behof för nya gators eller gatudelars planering. Då utgifterna för planeringsarbetena åren 1886—1890 uppgingo till omkring 2,350,000 kronor, utgör motsvarande utgiftssiffra för sista femårsperioden endast omkring 871,000 kronor.

Nya trafikleder. Genom förenämnda planeringsarbeten samt ett mer eller mindre fullständigt ordnande i öfrigt hafva under perioden flere nya gator eller gatudelars kunnat upplåtas för trafik. Bland dessa må följande af större betydelse omnämnas:

Å Östermalm: Birger Jarlsgatan mellan Stureplanen och Nybrohamnen, af Smålandsgatan delen närmast vester om Birger Jarlsgatan, Engelbrektsplanen, ny gata söder om Kungl. hofstallet, Torstenssonsgatan mellan Strandvägen och Storgatan, Banérgatan mellan Strandvägen och Karlavägen, Riddaregatan mellan Gref-Magnigatan och Narvavägen, Narvavägen söder om Storgatan, Linnégatan öster om Styrmansgatan och Narvavägen, Östermalmsgatan mellan Engelbrekts- och Danderydsgatorna, Danderydsgatan, Rådmansgatan mellan Östermalmsgatan och Lill-Jans plan, Sturevägen från Valhallavägen till Värtahamnen;

Å Norrmalm: Rådmansgatan mellan Tule- och Döbelnsgatorna, Vestmannagatan ett stycke söder om Rådmansgatan, Tegnérlundens norra parkgata och Teknologgatan söder om Rådmansgatan, Klara strand, der hamnplatsen utvidgats;

Å Kungsholmen: Kungsgatan mellan Kungsbron och Kungsholmsgatan, af Kungsholmsgatan utvidgning mellan Schéele- och Kungsgatan, af Handtverkaregatan ordnande af utvidgad sänkt del (Kartago backe) vester om Polhemsgatan, Norr Mälarstrand mellan Eldqvarn och Parmnätaregränd, Eiraplanen;

Å Södermalm: Svedenborgsgatan mellan Adolf Fredriks torg och Vollmar Yxkullsgatan, Dufvogränden, Södra Bantorget, Söder Mälarstrand.

Härjemte har Riddarholmshamnen utvidgats.

Efterföljande tabell I (sid. 61) utvisar gatornas tillväxt i längd och areal under en följd af perioder, räknadt från och med år 1866, eller under de senaste 30 åren. Vid slutet af år 1895 utgjorde den totala gatulängden 139,498 meter och den totala gatuarealen 2,139,911 qv.meter.

¹⁾ Före år 1876 saknas anteckningar angående fyllnadsmassorna.

Gatulägningsarbeten. Något nytt slag af belägningsämne har icke under femårsperioden blifvit användt och har likasom under närmast föregående år i de förnämligare gatorna tuktad sten företrädesvis blifvit begagnad i kör- och gångbanor, men i de senare äfven användts asfalt. Träbeläggningen har icke vunnit någon annan utsträckning, än att Hamngatans körbana framför Kungsträdgården blifvit på särskild framställning af en egendomsegare dermed belagd, mot det att denne bidragit med 5,000 kronor, utgörande den beräknade skilnaden i anläggningskostnad för detta material, jemfördt med tuktad sten. Gatorna inom nya stadsdelar hafva vanligen ordnats med makadamiserade körbanor och gångbanorna, som försetts med huggen kantsten, hafva dels grusats och dels försetts med beläggning af tuktad sten. Makadamens jemförelsevis stora användning har fortfarande haft sitt stöd i det förhållandet, att detta material måste i stor mängd tillverkas för afhjelpandet af arbetsbrist. Det antal arbetare, som härmed varit sysselsatte under periodens vintrar, har uppgått till flere hundra man; under månaderna februari—mars steg detta antal till 800. De utgifter, staden haft under femårsperioden för detta slag af nödhjulsarbeten, hafva uppgått till omkring 157,000 kr. och stadens förråd af makadam vid slutet af år 1893 uppgick till 96,802 kbm., hvilket måste anses som en betydlig siffra, då den årliga konsumtionen växlar från 12,000 till 15,000 kbm.

Utförda gatulägningsarbeten hafva fördelat sig sålunda med afseende å olika slag af belägningsämnena:

Åren.	Tuktad sten. Qvm.	Fältsten. Qvm.	Asfalt. Qvm.	Makadam. Qvm.
1871—1875. . . .	128,926	84,895	—	16,697
1876—1880. . . .	114,877	23,870	4,551	40,351
1881—1885. . . .	109,172	51,453	6,213	18,227
1886—1890. . . .	146,089	9,648	28,374	79,813
1891—1895. . . .	108,085	9,662	4,085	57,640

Den relativa utsträckning, till hvilken gatuytan inom olika stadsdelar och vid olika tidpunkter varit belagd med de särskilda slagen af belägningsämnen framgår af *tabell K* (sid. 62).

Kostnaderna för gatu- och trumbyggnadsarbetena hafva utgjort:

Åren.	Kronor.	År.	Kronor.
1871—1875	2,393,309	1891	820,573
1876—1880	3,985,933	1892	948,076
1881—1885	4,804,954	1893	768,348
1886—1890	7,135,256	1894	788,590
1891—1895	4,045,291	1895	719,704
1871—1895	22,364,743	1891—1895	4,045,291

Körtrafikens storlek. För kännedom härom hafva, i likhet med nästföregående period, räkningar verkstälts under några dagar af oktober eller november i de förnämligare trafiklederna. Ur resultaten, som i detalj återfinnas i kommunalberättelsen, anföras nedanstående uppgifter, gällande året 1895. Antalet åkdon, inberäknadt spårvagnar och omnibusar, som passerat från kl. 7 f. m. till 8 e. m., har sålunda å de i stadens inre belägna broarne varit följande: Slussbroarne 6,293, Norrbro 5,024, Vasabron 3,268, Kungsbron 2,763, Nya Kungsholmsbron 1,596 och Riddarholmsbron 1,152. Vid stadens tullar hafva följande siffror erhållits: Skaustull 1,073, Norrtull 891, Roslagstull 847, Danvikstull 429, Hornstull 420, och Kungsholms-tull 415. Angående vexlingarne under dagens lopp har det visat sig, att å Norrbro trafiken under den första timmen varit omkring 130, derefter temligen hastigt ökats, så att den kl. 10 och 11 f. m. varit omkring 500, sedermera sjunkit långsamt intill 5-tiden på e. m. och derefter något hastigare, men har vid sista timmen likväl icke understigit 250.

c) *Belysning. Gasverken.* I planen till den år 1890 började anläggningen af ett nytt gasverk vid Lilla Värtan ingår syftemalet att, efter erforderlig utvidgning af detsamma, dit förlägga hela gastillverkningen. En gifven följd deraf är, att vid *Klaragasverket* icke några större tillbyggnader vidare ifrågakomma. Under åren 1891—1895 hafva derstädes uppförts tre mindre skjul och anskaffats några maskiner och mindre apparater,

Tab. I.

Gatornas tillväxt i längd och areal åren 1866—1895.

Åren.	Östermalm.		Norrismalm.		Kungsholmen.		Staden inom broarne och Riddarholmen.		Södermalm.		Hela staden.	
	Meter.	Qvadratmeter.	Meter.	Qvadratmeter.	Meter.	Qvadratmeter.	Meter.	Qvadratmeter.	Meter.	Qvadratmeter.	Meter.	Qvadratmeter.
1866—1870	210	2,603	—	—	—	—	—	4,750	—	4,950	210	12,303
1871—1875	—	—	—	4,040	—	—	—	—	—	—	—	4,040
1876—1880	1,329	42,106	973	23,945	371	4,408	—	1,117	350	6,486	3,023	78,062
1881—1885	2,394	65,417	2,278	47,763	—	4,800	—	4,885	1,068	42,529	5,740	165,394
1886—1890	5,259	142,853	7,206	151,691	1,367	38,584	103	1,221	1,169	32,645	15,104	367,244
1891	1,637	79,332	142	3,065	137	4,011	52	4,780	63	1,306	2,031	92,494
1892	—	429	33	594	—	940	—	—	—	—	33	1,963
1893	779	13,010	40	1,644	904	28,876	—	—	429	3,680	2,152	47,210
1894	—	11	—	—	—	1,080	—	—	—	180	—	1,271
1895	390	12,455	120	8,472	140	4,765	—	—	—	8,637	650	34,329
1891—1895	2,806	105,237	335	13,775	1,181	39,672	52	4,780	492	13,803	4,806	177,267
1866—1895	11,998	358,216	10,792	241,214	2,919	87,714	155	16,753	3,079	100,413	28,943	804,310

hvarjemte verkstäder inredts i gårdshuset till egendomen nr 72 Klarabergsgatan, å hvilken egendom huset åt Mäster Samuels-gatan nedrifvits. Ett jernvägsspår har anlagts å gasverkstomten, hvarjemte en mindre utvidgning af den till gasverket hörande kolgården vid Värtahamnen egt rum. Kostnaden för samtliga dessa arbeten har uppgått till 13,946 kr. 84 öre.

Den i förra femårsberättelsen omnämnda, under år 1890 på-började gasverksanläggningen i Hjorthagen vid Lilla Värtan har blifvit i hufvudsak utförd enligt den fastställda planen. Områ-det för detta nya gasverk, numera benämndt *Värtagasverket*, upptager en areal af omkring 17 hektar och omfattar Husarbro-backen, norra delen af Hjorthagen och lägenheten Mariedal, till hvilken senare besittningsrätten inköpts för 26,000 kronor. Gas-verket är till följd af terrängförhållandena anlagdt i flere höjd-plan. Utefter stranden till Lilla Värtan är anlagd en tråkaj, hvilken först var afsedd att gå i en rak, med stranden parallel linie, men som med anledning af ett under arbetet inträffadt ras af en stentryckbank utfördes i bruten linie med södra delen i riktning mot Ropstens udde. Hamnplanet, som härigenom blef betydligt utvidgadt, ligger på 2 meters höjd öfver medelvatten-ytan. Vattendjupet vid kajen är 7 meter och lotsled är utpric-kad från Askrikefjärden, så att fartyg kunna inkomma till verket öfver Stora Värtan.

Tab. K. Arealen för olika beläggningsämnen i % af hela gatuytan.

Stadsdel och år.	Tuktad och huggen sten m. m. ¹⁾	Fältsten.	Grusning.
	%.	%.	%.
Staden inom broarna: 1875 . . .	55.21	43.88	0.91
1880 . . .	66.38	32.71	0.91
1885 . . .	74.79	22.80	2.41
1890 . . .	79.72	15.42	4.86
1895 . . .	80.37	14.58	5.05
Norr- och Östermalm: 1875 . . .	28.95	39.15	31.90
1880 . . .	39.21	31.15	29.64
1885 . . .	44.92	25.19	29.89
1890 . . .	45.49	13.42	41.09
1895 . . .	46.93	10.52	42.55
Kungsholmen: 1875 . . .	12.22	27.80	59.98
1880 . . .	17.17	22.13	60.70
1885 . . .	18.16	19.77	62.07
1890 . . .	39.06	12.70	48.24
1895 . . .	40.67	8.64	50.69
Södermalm: 1875 . . .	12.76	52.99	34.25
1880 . . .	21.62	45.13	33.25
1885 . . .	27.21	40.45	32.34
1890 . . .	33.20	35.18	31.62
1895 . . .	37.79	30.41	31.80
Hela staden: 1875 . . .	25.88	43.28	30.84
1880 . . .	35.50	35.00	29.50
1885 . . .	41.22	29.07	29.71
1890 . . .	44.85	19.12	36.03
1895 . . .	46.88	15.56	37.56

¹⁾ Hit räknas alla bearbetade eller konstgjorda beläggningsämnen, såsom tuktad sten, makadam, asfalt och träkubb samt huggen kant- och rännsten.

På ett plan, som ligger 3½ meter öfver hamnplanet, äro gasverkets flesta byggnader uppförda. Endast mätarehuset och klockan ligga på ett plan, som är 2⅓ meter högre. Kontorshuset ligger på en särskild kulle. Vid hamnen äro anordnade ångkra-nar och linledningsapparater, hvilka senare för kolens transpor-terande från fartygen fortsättas i kolhusen. De tre uppförda kolhusen rymma tillsammans omkring 27,000 ton kol. Retort-huset inrymmer 40 retortugnar, hvardera om 9 retorter, samt mat-, kläd-, hvilo- och badrum för arbetarne. I nästa hus in-rymmas kondensatorer och tjärafskiljningsapparater. Dernäst komma ångpannehuset med 4 ångpannor och en ångturbindyna-mo, samt maskinhuset med 3 exhausrar för gaspumpning, 4 pumpmaskiner för friskvatten, ammoniakvatten och tjära samt 2 maskiner för vattenpumpning till scrubberna.

För lagring af tjära och ammoniakvatten är söder om ma-skinhuset, under markens nivå, sprängd och murad en cistern af 2,500 kbm:s rymd. På andra sidan om denna cistern är upp-fördt ett verkstadshus. Vester om maskinhuset ligger scrubbhuset, innehållande två höga torn eller s. k. scrubbers för gasens tvättning. Närmast dertill ligger reningshuset med fyra renings-kistor för gasens rening från svafvelväte. Bakom detta hus ligger regenerationshuset, der reningsmassan regenereras och der äfven en fabrik för tillverkning af svafvelsyrad ammoniak är inrymd. Vesterut på det förut omtalade högre planet äro upp-förda mätarehuset för inrymmande af stationsgasmätare och re-gulator samt gasklockan med öfverbyggnad. Midt emot klockan ligger kontors- och boningshuset samt vester om detta portvaks-huset.

Apparaterna äro sinsemellan förenade med rör af 660 mm:s diameter och från gasverket till Gustaf Adolfs torg är utlagd en hufvudledning af 915 mm:s diameter. Denna hufvudledning fylles med gas från Klaragasverket den 28 september 1893. Den 16 oktober samma år uppeldades 5 ugnar och den 26 lad-dades retorterna i dem för första gången. Den 6 november ut-släpptes gas till staden och den 25 invigdes verket af H. M. Konungen i närvaro af de kungliga prinsarne, stadsfullmäktige m. fl.

Den första anläggningen är, såsom i förra berättelsen om-nämnts, beräknad för en tillverkning af 60,000 kbm. gas per dygn. I december månad 1895 uppgick högsta tillverkningen derstädes till 62,100 kbm. per dygn.

Det detaljerade, af stadsfullmäktige den 19 december 1890 godkända kostnadsförslaget å det nya gasverket uppgick, utom räntor å anläggningskapitalet, till 5,104,000 kronor. Under åren 1890—1894 hafva anslagits, inräknadt 166,000 kronor till rän-tor, 5,066,000 kronor. Vid 1895 års slut var häraf utgifvet tillsammans 4,755,704 kr. 39 öre.

Bland utgifter, som ännu återstå, kunna nämnas tomtlösen, beräknad till 95,000 kronor, inköp af en kolelevator, kokskross-ningsmaskineri m. m. Då anläggningen nu i det väsentligaste kan anses vara afslutad, synes, att den slutliga kostnaden be-tydligt understiger den beräknade, detta till största delen bero-ende deraf, att materialkostnaderna blifvit billigare, än hvad man vid kostnadsförslagets uppgörande vågade antaga. Anlägg-ningen har blifvit utförd med af gasverket antagne arbetare. Den å platsen använda arbetsstyrkan utgjorde i medeltal 459 man under år 1890, 701 år 1891, 418 år 1892, 306 år 1893 och 109 man år 1894.

Öfriga utvidgningar under femårsperioden hafva afsett följande ändamål:

Inventarier	14,029 61 kr.
Gasmätare	314,415 44 »
Privatserviser	51,594 92 »
Nya lyktor med tillbehör	66,031 60 »
Nya hufvudrör	214,446 87 »
Summa	660,518 44 kr.

Gasverkens sammanlagda värde utgjorde vid 1895 års slut 11,160,935 kr. 26 öre.

Rörledningarnas längd i meter utgjorde vid slutet af nedanstående år:

År.	Hufvudledningar.	Spisningsrör till gatulyktor.	Spisningsrör till enskilda lokaler.	Summa meter.
1890 . . .	182,321	48,097	32,800	263,218
1891 . . .	186,561	48,930	33,916	269,407
1892 . . .	190,743	50,335	34,695	275,773
1893 . . .	194,823	52,222	35,463	282,508
1894 . . .	199,932	54,601	36,328	290,861
1895 . . .	202,303	55,810	37,274	295,387

Under femårsperioden har alltså röretätets längd ökats med 12.2 procent.

Den af staden bekostade offentliga belysningen med gas och olja omfattade under perioden nedanstående antal ordinarie lyktor, härei alltså ej inberäknade de periodiska:

År.	Gaslyktor.		Oljelyktor.
	Med brännare å 150 liters konsumtion.	Med större brännare.	
1890	5,610	67	236
1891	5,678	71	257
1892	5,762	113	239
1893	5,902	118	228
1894	6,137	125	212
1895	6,249	127	212

Dessutom funnos vid 1895 års slut följande antal periodiska lyktor, nämligen 23 gaslyktor och 43 oljelyktor.

Antalet gaslyktor har under perioden ökats med 699, eller med 12.3 procent. Oljelyktornas antal har deremot minskats med 24.

För oljebelysningen hafva under en lång följd af år begagnats s. k. Vilanders lampor, afsedda för gasolja. Dessa, som brunno utan glascylinder, gäfvö emellertid en mycket låg ljusstyrka, endast omkring 5 normalljus, och voro dertill lätt utsatta att släckas genom luftdrag, hvarför under vintern 1894—95 försök gjordes med att begagna fotogenlampor med glascylinder. Då försöken utföllo tillfredsställande och fotogenlamporna gäfvö en ljusstyrka af omkring 12 normalljus, blefvo under sommaren 1895 gasoljelamporna ändrade till fotogenlampor, och fotogenbelysning infördes från höstterminens början år 1895.

Försök att begagna s. k. gasglödljus med auerbrännare för gatubelysning börjades år 1893 i 22 lyktor på Norrbro och 3 å Jakobsgatan. Försöket, som utfördes med s. k. E-brännare, utföll dock ogynnsamt, i det att glödkroppsbrukningen blef för stor, hvarföre dessa brännare blefvo borttagna. Under år 1894 börjades nytt försök med s. k. C-brännare, af hvilka 44 stycken uppsattes på Arsenalsgatan. Då härvid erhöles betydligt bättre

resultat i afseende på glödkropparnes hållbarhet, hafva försöken utsträckt så, att vid slutet af år 1895 tillsammans 183 auerbrännare voro uppsatta. Försöken hafva visat, att glödkropparne hållit i medeltal 327.2 timmar i de lyktor, som släckas kl. 1.2 i f.m., och 548.7 timmar i de lyktor, som brinna till daggningen. Der lyktstolparne äro placerade innanför gångbanans kantsten eller der lyktorna äro placerade på armar, fästade vid husvägg, hålla glödkropparne mångdubbelt längre, än der stolparne äro placerade i kantstenen och derigenom utsatta för skakning och stötter från förbipasserande åkdon. Ehuru väl gasförbrukningen i de för glödljus nu använda C-brännarne icke uppgår till mera än omkring 100 liter per timme mot 150 liter i vanliga brännare, blir dock genom försvarad skötsel och förbrukning af glödkroppar kostnaden för en auerbrännare omkring 10 kronor dyrare per år än för en vanlig brännare. Men häremot vinnes med auerbrännare en ljusstyrka, som är omkring tre gånger större än med en vanlig brännare.

Inom stadens olika delar utgjorde antalet lyktor, som begagnats under hela lysåren 1890 och 1895:

Stadsdel.	Gaslyktor.		Oljelyktor.	
	År 1890.	År 1895.	År 1890.	År 1895.
Kungsholmen	429	528	21	23
Klara	640	669	—	—
Jakob	599	610	—	—
Adolf Fredrik	690	751	10	12
Johannes	293	329	3	3
Östermalm	856	1,166	59	39
Djurgården	114	123	—	—
Skeppsholmen	27	27	—	—
Staden inom broarne	647	664	—	—
Katarina	750	817	102	88
Maria	632	692	41	47
Summa	5,677	6,376	236	212

Härtill komma: 15 elektriska bågglampor, som under hela belysningstiden brunnit å Karlavägen och spisats från gasverkets provisoriska elektriska belysningsanläggning derstädes; 2 elektriska glödlampor, som uppsattes år 1893 i en lykta i hvalfvet under Lejonbacken och spisats från Stockholms elektriska belysningsaktiebolags station vid Trädgårdsgatan; samt 16 elektriska bågglampor vid Skeppsbron och i Stadsgården, hvilka spisats från gasverkets elektriska belysningsanläggning vid Vestra Slussgatan. Dessa senare lampor brinna endast under höstterminen.

Stadens utgifter för hela den offentliga belysningen medelst gas, olja och elektricitet hafva uppgått till följande belopp:

År 1891	394,496 14 kronor
» 1892	405,188 71 »
» 1893	412,154 76 »
» 1894	423,539 13 »
» 1895	434,418 93 »

Gasförbrukningen har utgjort:

År.	För offentlig belysning.	För enskild förbrukning till lyse.	För öfrigt.	För gasverket.	Summa. Kbm.
1890 . . .	2,499,426	7,477,945	1,219,786	379,403	11,576,560
1891 . . .	2,559,372	7,603,397	1,690,039	508,812	12,361,620
1892 . . .	2,625,838	7,714,212	2,163,111	798,259	13,301,420
1893 . . .	2,688,059	7,994,859	2,852,716	749,946	14,285,580
1894 . . .	2,778,541	8,326,139	3,524,651	715,069	15,344,400
1895 . . .	2,852,373	8,691,471	4,305,153	938,933	16,787,930

Gasförbrukningen i sin helhet har alltså under perioden stigit med 45 procent.

Den offentliga belysningen har ökats med 14¹/₂ procent, den enskilda förbrukningen till lyse med 16²/₂ och till kokning, eldning och drifkraft med 252⁹/₉ procent. Det synes häraf, att gasens användning till bränsle och drifkraft äfven under denna period varit stadd i stark tillväxt. Detta framgår äfven deraf, att, då år 1890 funnos uppsatta 9,022 apparater för kokning och eldning m. m. samt 98 gasmaskiner med 268 hästkrafter, vid 1895 års slut funnos 20,781 apparater och 232 gasmaskiner med 1,101 hästkrafter.

Största gasförbrukningen per dygn utgjorde år 1890 62,650 kbm. och år 1895 88,890 kbm. Denna har således under perioden ökats med 41⁹/₉ procent. Minimiförbrukningen per dygn har deremot, tack vare gasens användning till kokning m. m., under perioden ökats med 91⁸/₈ procent, eller från 6,130 till 11,760 kbm.

Kolåtgången under år 1895 uppgick till 56,326 ton, mot 39,768 ton år 1890.

Gaslägor för enskild förbrukning äfvensom antalet gasmätare utgjorde vid slutet af nedannämnda år:

År.	Gaslägor.	Gasmätare.
1890	139,928	17,383
1891	142,568	19,889
1892	144,812	22,808
1893	144,707	25,457
1894	147,240	27,774
1895	149,448	30,300

Den stora stegringen i mätareantalet beror på utsättning af s. k. kokgasmätare, hvilkas antal vid 1895 års utgång utgjorde 15,476, mot 5,257 år 1890.

Af de uppsatta gaslägorna äro 16,500 s. k. auerbrännare. I det uppgifna antalet lägor ingå 6,997, som brinna utan mätare och äro uppsatta i kyrkorna och i privata lyktor. Medelförbrukningen af gas (allmän och enskild) utgjorde per invånare under perioden 56³/₃ kbm. Under föregående femårsperiod utgjorde densamma 44⁹/₉ kbm.

Gaspriset för den enskilda förbrukningen till lyse nedsattes från den 1 oktober 1892 till 16 öre från 20 öre och för kokgas till 12 öre från 15 öre. Priset för den offentliga belysningen och för motorgas bibehölls, likaså de förut bestämda rabattsatserna. Vid 1895 års slut gällande priser voro alltså: för offentlig belysning 15 öre per kbm. för brännare, som konsumera 150—500 liter i timmen, och 12 öre för brännare, som konsumera mera än 500 liter per timme; för gas till enskild förbrukning: för lyse 16 öre pr kbm., för kokning och eldning 12 öre och för kraft 10 öre per kbm. För den gas, som förbrukas till lyse och bränsle, beviljas rabatt å priset med 5 till 20 procent vid förbrukning af från 5,000 till 75,000 kbm. och derutöfver. Å priset för den gas, som förbrukas för den offentliga belysningen och till motorer, beviljas deremot icke någon rabatt.

Medelpriset för den till enskild förbrukning försålda gasen utgjorde under perioden 14⁸²/₈₂ öre per kbm. och för år 1895 13⁵⁷/₅₇ öre.

I afseende på bestämmelserna för gasens lyskraft har från den 1 oktober 1892 den förändring vidtagits, att profningen skall försiggå med 150 liters gasförbrukning i profbrännaren, i stället för förutvarande 140 liter.

Gasens ljusstyrka utgjorde under år 1895 i medeltal af de officiella profningarne 15⁸¹/₈₁ normalljus.

Förutom hufvudprodukten gas erhöles vid gasverket under år 1895 följande biprodukter, nämligen: 734,109 hl. koks, 25,631 hl. stenkoltjärä och 430,890 kg. svafvelsyrad ammoniak.

Den mesta delen af koksen förbrukas till eldning af kaminer och krossas för sådant ändamål i maskinkrossar. En stor del användes också till bränsle för ångpannor och centraluppvärmningar samt för cementugnar och andra tekniska ändamål.

Genom profeldningar, som år 1891 verkställdes af tre sakkunniga personer, utröntes, att gasverkskoksen lemnade i ekonomiskt hänseende det bästa resultatet af alla de sex profvade brännmaterialerna, hvilka voro: koks från Stockholms gasverk, engelsk koks, koks från Islinge på Lidingön, best south yorkshirekol, newcastlekol och waleska kol. — Liknande resultat har erhållits vid profeldning, som sistliden vinter verkstälts vid Stockholms hospital, hvarvid jemförelse gjordes mellan koks från Stockholms gasverk och engelsk koks. Dervid visade sig vid användning af gasverkskoks en besparing af ej mindre än 36 procent.

En del af stenkoltjärä förarbetas vid en inländsk fabrik, men större delen utskeppas. Den svafvelsyrade ammoniak förbrukas till största delen inom landet, dels såsom gödningsämne och dels till dynamitberedning.

Elektriska centralstationen. I förra berättelsen finnes angifvet, hurusom stadsfullmäktige på gasverksstyrelsens förslag den 13 december 1889 beslöto, att för kommunens räkning en elektrisk centralstation, afsedd hufvudsakligast för nedre delen af Norrmalm, skulle uppföras, äfvensom att för sådant ändamål tomt nr 6 i kvarteret Hästen, med adress nr 38 Regeringsgatan, inköptes och att stadsfullmäktige den 19 december 1890 gillade ett af gasverksstyrelsen inlemnadt alternativt förslag, att stationen skulle uppföras till sådan storlek, att byggnader och ledningsnät blefve beräknade för 10,000, men ångpannor, maskiner och accumulatorer endast för 5,000 samtidigt brinnande lampor, med en anläggningskostnad af 1,604,000 kronor, tomten inberäknad. Grundläggningsarbetena för centralstationen hade tagit sin början redan i oktober 1890 och fortgingo med raskhet under vintern, så att redan i juni månad 1891 tegelmurningen kunde påbörjas. Byggnaderna kommo under tak och stora ångpanneskorstenen blef uppförd före vinterns inträde 1891. Då vid djupgrävning å tomten anträffades vatten till betydlig quantitet och fullt tillräckligt för blifvande behof, neddrefs der en 10 meter djup brunn af stålplåt med 1⁸/₈ meters diameter, hvarigenom en förut projekterad häfvertledning till Norrström blef obehöflig. Under vintern påbörjades uppsättning af ångpannor, ångmaskiner och dynamos. Ledningsnätet för 10,000 lampor utlades under år 1891 och utvidgades något under år 1892. Under sistnämnda år blefvo äfven apparaterna uppsatta, nämligen 2 st. vattenrörångpannor om hvardera 170 kvadratmeters eldyta, 2 st. tripplexpansionsångmaskiner med insprutningskondensatorer om hvardera normalt 250 och maximum 320 effektiva hästkrafter, 2 st. till maskinerna direkt kopplade inrepol-dynamomaskiner för en maximiströmstyrka af 670 ampère och en maximispänning af 340 volt, 276 st. Tudors accumulatorceller med en sammanlagd kapacitet af 2,500 ampèretimmar, instrumenttafla med apparater för skötsel och kontroll af driften samt en utjemningsdynamo och en traverskran.

Den 13 juli 1892 börjades laddningen af accumulatorerna och den 16 juli utsläpptes ström i ledningsnätet. Ström lemnades gratis till den 1 september 1892, då elektricitetsverket officiellt öppnades, och voro då 1,024 stycken glödlampor inkopplade.

Utom ofvanstående 1,604,000 kronor hade för utvidgning af ledningsnätet och inköp af mätare beviljats ytterligare 80,000 kronor, så att hela det för anläggningen anslagna beloppet utgjorde 1,684,000 kronor. Utförandet kostade dock endast 1,574,734 kr. 28 öre, hvartill dock kommo, utom förslaget, räntor och brandförsäkringsavgift för all framtid med 61,672 kr. 1 öre.

År 1893 skedde icke någon utvidgning inom verket, men genom utsträckning af ledningsnätet, nedläggning af nya privatserviser, inköp af inventarier m. m. ökades anläggningens värde med 86,536 kr. 16 öre.

Under år 1894 anskaffades ytterligare en ångpanna af samma storlek som de föregående, för en kostnad af 20,347 kr. 46 öre, hvarjemte verkställdes utsträckning af ledningsnätet, inköp af mätare, inventarier m. m. Hela kostnaden för årets utvidgningsarbeten uppgick till 97,260 kr. 98 öre.

Till följd af allt större ökning i antalet af tillkopplade lampor måste år 1895 en tillbyggnad af maskin- och accumulatorhusen verkställas och deri uppsättas såväl en ny ångpanna af samma storlek som de förutvarande som en ny ångmaskin af 500 hästkrafters storlek med dertill direkt kopplad dynamo, äfvensom nya accumulatorer, hvarigenom accumulatorernas kapacitet blef mera än fördubblad. Ledningsnätet utvidgades äfven betydligt. Till utvidgningarna hade anslagits ett belopp af 424,000 kronor, men deraf användes endast 356,586 kr. 67 öre. Vid 1895 års utgång var elektricitetsverkets bokförda värde 2,316,455 kr. 35 öre.

Den första anläggningen var närmast afsedd för ett område, begränsadt af jernvägen, Tunnelgatan, David Bagares gata, Humlegårdsgatan, Nybrogatan, Blasieholmshamnen och Norrström. Utvidgning af detta område har egt rum flere gånger, såsom t. ex. till Norra Bantorget, till gatorna omkring Humlegården och till den s. k. Villastaden, till Majorsgatan, till Kungl. Hofstallet m. fl. ställen.

Ledningsnätets längd utgjorde vid 1895 års slut:

Hufvudkablar	30,411 meter
Fördelningkablar	58,742 "
Serviskablar	2,574 "
Summa	91,727 meter

Antalet utsatta mätare vid samma års slut var 461.

Tillökningen i antalet tillkopplade lampor och motorer framgår af följande tabell, upptagande antalet vid hvarje års slut:

År.	Antal glödlampor.	Antal båglampor.	Antal motorer.	Mot- svarande ampère.	Svarande mot st. glödlampor å 16 normalljus.
1892 . . .	4,040	91	7	2,089	4,750
1893 . . .	6,551	123	9	3,348	7,561
1894 . . .	9,697	147	18	4,764	10,827
1895 . . .	14,567	212	39	7,049	16,020

Strömförbrukningen har varit: 420,773 hektowattimmar september—december 1892, 1,655,829 år 1893, 2,280,754 år 1894 och 3,079,763 hektowattimmar år 1895. Största förbrukning per dygn och högsta strömstyrka utgjorde:

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1891—1895. Stockholms stad.

År.	Största förbrukning i hektowattimmar.	Högsta ström- styrka ampère.
1892	9,840	1,030
1893	16,020	1,520
1894	23,100	1,920
1895	29,700	2,680

Priset för strömmen var vid verkets igångsättande 8 öre per hektowattimmar för lyse, motsvarande 4 öre för en 16-ljuslampa och 4 öre per hektowattimmar för ström till motorer. Från och med 1893 års början nedsattes priset till 6 öre per hektowattimmar för lyse, motsvarande 2^{ss} öre för en 16-ljuslampa, och till 3 öre per hektowattimmar för motorström.

Vid förbrukning af ström till lyse lemnas följande rabatter: 5 %, då förbrukningen per år uppgår fr. o. m. 1,000 till 2,000 kr.; 10 % vid årsförbrukning fr. o. m. 2,000 till 5,000 kr.; 15 % från 5,000 till 15,000 kr. och 20 % vid årsförbrukning öfver 15,000 kronor.

Förutom de från stadens elektricitetsverk matade lamporna funnos i Stockholm vid 1895 års utgång uppsatta, från privata anläggningar matade, 25,642 glöd- och 589 båglampor samt 8 motorer. Tillsammanlagdt funnos alltså uppsatta 40,199 glöd- och 801 båglampor samt 47 motorer.

d) Vattenledning. Vattenförbrukningen har under de senare fem åren utgjort:

År 1891 . . .	7,747,298 kubikmeter	År 1894 . . .	8,034,519 kubikmeter
» 1892 . . .	7,616,588 »	» 1895 . . .	9,009,870 »
» 1893 . . .	8,352,517 »		

Förbrukningens hastiga tillväxt har nödvändiggjort vattenverkens ytterligare utvidgning. Så hafva under år 1891 tre nya filtrerbassiner kommit till utförande för en kostnad af 113,321 kr. 59 öre. Med dessa bassiner, som i likhet med de senast byggda, utförts af cementbeton med jerninlägg, uppgår antalet af vattenverkets filter till 18 med en sammanlagd area af 11,228 qv.m.

För ytterligare ökande af filtrerytan påbörjades år 1895 schaktningsarbeten för ännu 4 nya filter, hvilka torde kunna tagas i bruk på våren 1897. Härtill hafva stadsfullmäktige beviljat 324,000 kronor.

Under åren 1891—1893 har det år 1884 i bruk tagna maskin- och ångpannehuset vid Eriksdal tillbygts, så att ytterligare 2 pumpverk och 3 ångpannor kunnat anbringas. I sammanhang härmed utlades en ny sugledning till Årstaviken med intagsbrunn vid dess strand, utfördes en ny pumpbrunn för filteradt vatten, diverse lednings- och planeringsarbeten m. m. Kostnaden för dessa utvidgningsarbeten belöpte sig till 346,229 kr. 28 öre, hvaraf 165,000 kronor komma på de af Bergsunds mekaniska verkstads aktiebolag förfärdigade maskinerna. De två nya pumpverken utveckla hvardera omkring 116 indikerade hästkrafter och uppfordra hvardera 128 sekundliter vatten. Vattenverken hafva till följd häraf numera 8 pumpverk, hvilka tillsammans kunna uppfordra 763 liter vatten i sekunden, eller 2,747 kubikmeter per timme.

Utom de ofvan nämnda nyanläggningarna, som afse utvidgning af vattenverkens effekt, hafva äfven under den gångna femårsperioden arbeten utförts, som haft till ändamål att tillgodose ökade kraf på vattnets utdelning till de olika stads-

delarne. Till dessa arbeten höra ny vattenbehållare i stadshagen och vattentorn med pumpverk vid Mosebacketorg.

Vattenbehållaren i Stadshagen afser att bereda kraftigare tryck å Kungsholmen under dagens lopp samt att öka den magasinerade vattenmängden i allmänhet. Behållaren fylls under natten, då förbrukningen är ringa, och lemnar ifrån sig vatten under dagen, då förbrukningen är störst. Förberedande bergsprängning för densamma utfördes i form af nödhjulsarbeten under vintrarna 1892, 1893 och 1894. Sistnämnda års sommar och höst byggdes behållaren färdig, så att den kunde tagas i bruk från och med 1895 års början. Behållaren, hvars högsta vattenyta ligger på ungefär samma höjd som reservoarens i Vanadislunden, eller 50⁴/₈ meter öfver slusströskeln, mäter vid samma höjdplan 32¹/₂ meter i längd och 23⁵/₈ meter i bredd samt har ett största vattendjup af 6²/₈ meter. Den är helt och hållet nedsprängd i berget; väggar och botten hafva inklädts med cementbeton och taket är likaledes utfördt af beton mellan kasserade järnvägsskenor, uppburna af tegelpelare. Behållaren är öfvertäckt med jord, som besåts med gräsfrö och i hvilken planterats buskgrupper m. m. Öfver nedgången är uppfördt ett torn af cementbeton, hvilket inrymmer den elektriska vattenståndsmätaren och från hvars tak en synnerligen vacker utsigt erbjuder sig. Invid behållaren är bygd en vaktstuga af trä, hvilken innehåller ett rum och kök för vakten samt ett apparatrum. Under och med nedgång från densamma befinner sig en i berget utsprängd kammare, i hvilken äro förlagda samtliga afstängnings- och klaffventiler för de till behållaren hörande ledningar samt en automatisk ventil, hvilken afstänger tillloppet från behållaren, om större rörbrott inträffar nedanför densamma. Arbetet, som, i likhet med förut omnämnda, utförts af byggnadskontoret, har betingat en kostnad af 102,947 kr. 59 öre, hvaraf 98,211⁸⁰/₁₀₀ kr. för behållaren och 4,735⁷⁰/₁₀₀ kr. för vaktstugan.

Vattentornet med pumpverk vid Mosebacketorg beslöts af stadsfullmäktige till utförande den 9 april 1895, då 157,600 kronor för ändamålet beviljades. Anläggningen har till syfte att bereda ökad tryck i den högt belägna trakten omkring Mosebacketorg, der vattnet hittills icke stigit högre än i första eller andra våningen. För sådant ändamål skola uppställas tvenne pumpverk, hvardera uppfordrande 10 sekundliter, hvilka skola pumpa vattnet ur det vanliga rörnätet upp till en i tornet förlagd plattbehållare om 100 kubiketers rymd. Rörledningarna i den trakt, som skall erhålla högre tryck, bringas i samband med denna reservoar, men afstängas från det öfriga rörnätet. Pumpverken skola drifvas af gasmotorer, hvilka med lätthet kunna sättas i gång, när så behöfves. Arbetena påbörjades omedelbart efter stadsfullmäktiges ofvannämnda beslut och hade vid 1895 års slut fortskridit så långt, att tornet är i det närmaste färdigmuradt och det i en terassbyggnad mot torget förlagda pumprummet utfördt. Verket var ämnadt att igångsättas på försommaren år 1896.

Bland öfriga utvidgningsarbeten hörande till vattnets utdelning må särskildt nämnas anläggningen af följande nya *hufvudledningar*, nämligen:

en 38 cm. ledning från Vasagatan i Gamla Kungsholmsbrogatan och Fleminggatan till den nya behållaren i Stadshagen (åren 1891—1892);

en 48 cm. ledning från vattenverket vid Skanstull i Östgötagatan till Kapellgränden (åren 1894—1895);

två 23 cm. undervattensledningar från Strandvägen till Djurgården (år 1895);

en 38 cm. ledning från Ladugårdslandstorg till Valhallavägen (åren 1894—1895) och fortsättning af densamma med 30 cm. rör i Sturevägen till Hästgardets nya kasernetablissemment (år 1894).

Rörnätets tillväxt i dess helhet åskådliggöres af följande tabell:

År 1891	1,610 meter	År 1894	1,721 meter
» 1892	3,203 »	» 1895	1,704 »
» 1893	3,094 »	Summa	11,932 meter

Vid femårsperiodens slut utgjorde rörnätets sammanlagda längd 169,532 meter och funnos utsatta 1,072 afstängningsventiler, 1,299 brandposter, 70 allmänna vattenkastare, 9 dricksbrunnar och 3 fontäner. Servisledningar till egendomar voro 5,513 och vattenmätare 1,066.

Vattnets beskaffenhet och dess filtrering hafva varit föremål för ganska vidlyftiga undersökningar. Kemiska analyser enligt Franklands metod hafva, såsom förut, utförts en gång i månaden på vattenprof från Norrström, Årstaviken och filtrerna. Men dessutom hafva bakteriologiska undersökningar till ökad omfång verkstälts dels för utrönande af bästa sättet för filtreringens skötsel och dermed sammanhängande omständigheter, dels för erhållande af en fortlöpande kontroll å filtreringsarbetet. Från och med år 1894 utföras sålunda hvarannan dag bakterieräkningar å vatten från samtliga filter, från samlingsbrunnarna för filtrerat vatten och från Årstaviken. Dessa fortlöpande undersökningar hafva åstadkommit ett rikhaltigt materiel, ur hvilket flere nyttiga slutsatser hafva kunnat dragas och hvilket lemnat tillfälle till flere nya rön och iakttagelser i afseende på sandfiltreringen. De hafva äfven gifvit vid handen, att det filtrerade vattnets bakteriehalt i allmänhet är låg och endast undantagsvis uppgår till öfver 100 kolonier per kubikcentimeter.

I medeltal har bakteriehalten varit:

År.	Vattenledningen.	Årstaviken.	Norrström.
1891	60	309	1,844
1892	61	271	2,029
1893	64	704	9,287
1894	68	389	1,610
1895	70	400	2,140

För erhållande af bidrag till kännedomen om uppsjöns inflytande på Årstavikens vatten verkställas från och med år 1894 dagliga klorbestämningar af detta senare, med prof hemtade från såväl ytan som botten. För samma ändamål har vattenledningens bakteriolog gjort en början med kvalitativa bakteriologiska bestämningar med insamling, renodling och fotografering af de i vattenledningsvattnet, Årstaviken och Norrström förefintliga arter.

Vattenledningens bokförda värde har under den förflutna femårsperioden ökats från 5,957,746 kr. 57 öre den 1 januari 1891 till 6,902,250 kr. 02 öre den 31 december 1895, af hvilken summa på de olika femårsperioderna komma följande belopp.

Åren 1857—1861	1,151,039 ⁵⁶ / ₁₀₀ kr.	Åren 1881—1885	1,639,019 ⁷⁵ / ₁₀₀ kr.
» 1862—1865	357,832 ³⁹ / ₁₀₀ »	» 1886—1890	661,561 ⁸¹ / ₁₀₀ »
» 1866—1870	513,357 ⁶⁶ / ₁₀₀ »	» 1891—1895	944,503 ⁴⁵ / ₁₀₀ »
» 1871—1875	762,537 ⁵⁴ / ₁₀₀ »	Summa	6,902,250 ⁰² / ₁₀₀ kr.
» 1876—1880	872,397 ⁸⁶ / ₁₀₀ »		

Nedanstående statistiska uppgifter torde lemna upplysning om vattenledningens utveckling.

Vattenförbrukningens storlek har under de gångna femårs-perioderna varit:

Åren.	Kubikmeter.	Liter pr dygn och person.
1861—1865	2,324,533	10
1866—1870	7,783,960	31
1871—1875	11,500,582	43
1876—1880	15,141,813	50
1881—1885	23,392,114	67
1886—1890	34,617,142	84
1891—1895	40,760,859	88

Vattenledningens *inkomster och utgifter* hafva utgjort:

Åren.	Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.	Öfverskott. Kronor.
1861—1865	562,082.02	478,700.96	83,381.06
1866—1870	1,080,888.90	551,798.82	529,090.08
1871—1875	1,274,469.92	905,370.05	369,099.87
1876—1880	1,721,432.02	1,107,311.34	614,120.68
1881—1885	2,374,635.08	1,340,056.63	1,034,578.45
1886—1890	3,025,892.90	1,197,056.22	1,828,836.68
1891—1895	3,508,703.65	1,464,493.64	2,044,210.01
Summa 13,548,104.49	7,044,787.66	6,503,316.83	

Vattenförbrukningens fördelning och rörnätets utveckling framgå af tabellerna L och M.

e) **Renhållningsväsendet.** För att kommunen skulle kunna vinna de förbättringar i sanitärt hänseende, som afsågos med den i förra femårsberättelsen omförmälda sop- och latrinstationen vid Löfsta och dit förande jernväg, hafva särskilda ordningsföreskrifter rörande renhållningen blifvit erforderliga och har Öfverståthållareembetet den 31 mars 1892 utfärdat kungörelse angående särskilda föreskrifter om renhållningen inom egendomarne i huvudstaden.

Af den till Löfsta från Stockholm uttransporterade latrinen har en del derstädes genom blandning med torfströ och vidare behandling blifvit beredd till s. k. torfpudrett, en del inblandats i de utförda soporna för förbättrande af dessas gödselegenskaper och den återstående större delen försålt i oblandadt tillstånd. Äfven det till Löfsta transporterade sopaffallet har sålts till

olika landtbrukare, men den 1 juli 1895 öfverläts all sopgödsel till ett aktiebolag, som inrättat en större svingård på platsen, och har det varit detta bolags afsigt att, sedan det matnyttiga i affallet blifvit tillgogjort af svinen, sälja det öfverblifna såsom gödsel.

Utgifterna för stadens afträdesrenhållning har under femårsperioden uppgått till 2,435,047 kronor, uti hvilken summa ingå 267,304 kr. för anskaffande af nya kärl, som skola vara af stålplåt. Inkomsterna under samma tid hafva stigit till 1,702,050 kr., hvaraf mer än $\frac{2}{3}$, eller 1,149,777 kr., utgjort hemtningsafgifter och det öfriga influtit genom försäljning af latrin 203,200 kr., af pudrett 58,505 kr. och af sopor 193,593 kr., genom bogsering 48,862 kr. och diverse 48,113 kr.

Den i förra femårsberättelsen antydda utvecklingen af vattenklosettsystemet har alldeles afstannat, sedan stadsfullmäktige i slutet af år 1893 förbjudit användning för nya sådana klosetter af stadens vattenledningsvatten.

I afseende på gårds- och gaturenhållningen fattade vid slutet af femårsperioden stadsfullmäktige ett viktigt beslut, som är beroende af Eders Kungl. Maj:ts pröfning och fastställelse, hvilket i hufvudsak afser eu *aflösning af den fastighetsegarna åliggande gaturenhållningskyldigheten*. Enligt detta förslag skall efter vissa grunder en uppskattning af renhållningskostnaden för hvarje särskild egendom verkställas och med ledning häraf skall en viss afgift, afsedd att utgöras under högst 50 år, bestämmas för den uppskattade egendomen. Af denna afgift skola 85 pro-

Tab. M. Utvecklingen af vattenledningens rörnät.

Vid slutet af år	Rör- nätets längd, meter.	Antal spis- ningsrör till egen- dom.	Antal all- männa brand- poster.	Antal afstäng- nings- ventiler.	Antal all- männa vatten- kastare.	Antal dricks- brunnar.	Antal fontäner.	Antal vatten- mätare.
1861	31,027	85	288	181	—	—	—	14
1865	58,786	1,220	569	227	—	—	—	27
1870	73,808	2,156	707	283	—	—	—	30
1875	89,409	2,678	815	350	—	—	2	158
1880	110,974	3,442	942	509	28	8	3	279
1885	137,667	4,515	1,115	720	43	8	3	337
1890	155,615	5,213	1,228	906	62	10	3	573
1895	169,532	5,513	1,299	1,072	70	9	3	1,006

Tab. L.

Fördelning af vattenförbrukningen åren 1891—1895.

År.	För hushålls- förbrukning m. m., utan mätare.	För industriella ändamål, genom mätare.	För kommunens behof.								Summa.
			Vattning af muka- damiserade och grusade gator.	Vattning af allmänna platser, åkare- stationer o. rännstenar.	Vatten- kastare, vatten- konster, dricks- brunnar.	Stadens plan- teringar.	Uriukurar.		Diverse eldsläck- ning, spol- ningar m. m.	Summa.	
							Antal.	Kbm.			
1891	5,075,100	1,401,631	59,710	10,610	254,110	17,360	67	465,550	463,227	1,270,567	7,747,298
1892	4,861,000	1,487,577	61,820	14,970	273,304	6,930	68	482,990	427,992	1,268,006	7,616,583
1893	5,330,000	1,576,185	70,860	19,700	281,089	25,260	69	454,810	591,613	1,446,332	8,352,517
1894	5,030,000	1,601,534	72,050	19,840	290,150	8,240	70	577,100	435,677	1,403,057	8,034,591
1895	5,770,000	1,819,300	81,830	15,700	300,750	29,600	70	540,800	451,890	1,420,570	9,009,870

cent användas till bestridande af årskostnaden för gaturenhållningen och 15 procent till afösning af husegarnes gaturenhållningsskyldighet. Staden skall ock vara skyldig att mot en efter angifna grunder bestämd afgift åtaga sig gårdsrenhållningen.

f) **Planteringar.** Bland de arbeten, som under perioden blifvit verkställda för hufvudstadens förskönande medels planteringar, må nämnas: under år 1891 förberedande arbeten för anläggning af planteringar i kvarteret Kronoberg, Tegnérslunden och kvarteret Sippan, förändring af planteringarne å Johannes kyrkogård samt uppförande af matjord å Högalidsberget; under år 1892 plantering af fyra rader större lindar å Narvavägen, höjning af träden å Strandvägen mellan Gref-Magnigatan och Djurgårdsbron i nivå med gatan, som samtidigt höjdes, anläggning af gångar och gräsplaner i Tegnérslunden och kvarteret Sippan, plantering å sistnämnda plats af träd och buskar, borttagning af de gamla, delvis döda lindarne i Humlegårdens östra allé och beredning af marken för plantering af unga sådana samt utstakning jemte uppgörande af ritningar till ny begravningsplats utanför Skanstull; under år 1893 plantering i Tegnérslunden af träd och buskar, plantering af de färdigberedda delarne af Vanadislunden och Kronobergsparken, af de öppna platserna söder om Norrtull och östra alléen i Humlegården samt förändring af planteringarna i kvarteret Bodar och Tomter i följd af Hofstallgatans anläggning och af planteringen söder om Centralstationen i anledning af Nils-Erikssons-statyns uppresande derstädes; under år 1894 plantering af lindar å platsen mellan Eldqvarn och Karolinska institutet (Eiraplan) samt lönnar å platsen framför Centralstationen och öster om jernvägen i kvarteret Stadsgården, jemte förbättringar af Kungsträdgårdens norra allé utefter Hamngatan och i Humlegårdens norra allé samt af parken söder om Centralstationen i följd af Vasagatans höjning, äfvensom anordnande af planteringar vid Nya Epidemiskukhuset och vid högre allmänna läroverket å Södermalm; under år 1895 plantering vid Rosenbad samt å Hvita bergen, der gångar och gräsplaner anlades samt ett större antal träd planterades.

Härjemte hafva de äfven under förra perioden pågående arbetena med anläggning af parker i Tantolunden, Vanadislunden och Kronoberget fortgått med fyllning, planering, anläggning af gångar och lekplaner samt plantering.

För vård och underhåll under sommarmånaderna har staden år 1891 mottagit Johannes kyrkogård och Adolf Fredriks församlings kyrkogård mot en ersättning för den förra af 900 och för den senare af 780 kronor årligen. Likaledes har staden år 1893, mot en årlig ersättning af 460 kronor, åtagit sig vården under sommarmånaderna af Klara församlings kyrkogård och år 1895 af Jakobs kyrkogård, mot en årlig ersättning af 75 kronor.

Då utrymmet i stadens växthus vid Döbelnsgatan, Sveavägen och Odengatan visade sig vara otillräckligt för öfvervintringen af det erforderliga växtförrådet, påbörjades år 1893 uppförande af nya växthus i qv. Garnet (Götgatan 111). Året derpå fullbordades dessa, så att växterna kunde inflyttas i oktober samma år. Växthusen äro 6 till antalet, deraf 1 större i fem afdelningar och 5 mindre, de senare förenade medels en sammanbindningsgång. Samtliga växthusen uppvärmas medels varmvattenvärmeledning. Äfven bänkgård och trädskolor an-

lades å samma tomt, hvarför stora planerings- och fyllnadsarbeten derstädes utfördes.

Antalet af de i växthusen och öfvervintringskasterna förvarade krukväxterna utgjorde år 1895 omkring 60,000 till ett värde af omkring 58,000 kronor. Dessutom förvaras i kallbänkar och under annan betäckning omkring 12,000 st. diverse växter.

Samtliga fönster för drifbänkarne uppgå till 1,000 st.

I trädskolan befintliga träd och buskar utgjorde vid periodens slut 3,250 större och mindre träd samt 1,170 buskar till ett värde af 6,740 kr.

Blomstergrupperna upptogo år 1895 en yta af öfver 1,600 qv.m., hvaraf omkring 1,325 qv.m. ombyttes med växter två eller flere gånger under sommaren. I det hela utplanterades under samma år omkring 85,000 st. blad- och blomsterväxter samt omkring 60,000 st. blomsterlök. Dessutom voro å 14 grupper utplanterade omkring 500 högstammiga och 900 lågförlädda rosor.

I planteringarne äro tillsammans 720 st. trädgårdssoffor utsatta.

Samtliga kostnaderna för stadens planteringar utgjorde:

Åren 1876—1880 . .	272,352.11 kr.	Åren 1886—1890 . .	351,776.79 kr.
» 1881—1885 . .	341,241.49 »	» 1891—1895 . .	607,864.31 »

I underhållskostnader har staten årligen deltagit med 5,500 kronor, af hvilket belopp 5,000 kronor äro anslagna till underhåll af Kungsträdgården och 500 kronor utgöra bidrag till underhåll af planteringen vid Nationalmuseum.

Förhållandet mellan kostnaderna för nyanläggningar och underhåll samt statens och stadens bidrag till de senare för periodens olika år framgår af följande tabell:

År.	Nyanläggning. Kronor.	Underhåll. ¹⁾		Summa. Kronor.
		Statens bidrag.	Stadens kostnad.	
1891	5,969.17	5,500	50,373.03	55,873.03
1892	96,985.18	5,500	52,434.46	57,934.46
1893	78,696.06	5,500	51,375.27	56,875.27
1894	104,445.20	5,500	56,940.94	62,440.94
1895	25,644.72	5,500	57,500.28	63,000.28
Summa	311,740.33	27,500	268,623.98	296,123.98

K) Bostadsbolag samt bostads- och byggnadsföreningar.

De fastigheter, tillhörande bolag och föreningar af ifråga-
varande slag, hvilka äro grundade på aktier med begränsad ansvarighet i öfverensstämmelse med Eders Kungl. Maj:ts nådiga förordning den 6 oktober 1848, finnas upptagna i tabell 5 i bilagorna och hafva derfor ej tagits i beräkning vid den redogörelse för bostadsbolag samt bostads- och byggnadsföreningar, som här nedan lemnas och hvilken redogörelse afser endast sådana bolag och föreningar, som kunna anses vara bildade uteslutande för att bereda bostad åt egna delegare och föreningsmedlemmar. Öfverståthållarembetet har i föregående femårsberättelser omnämnt de åtgärder, som vidtagits ej mindre för

¹⁾ Dessutom beräknade hyror, utgörande för år 1893 kr. 2,100, för år 1894 kr. 3,950 och för år 1895 kr. 11,425.

vinnande af lagliga bestämmelser om formen för dessa förenings tillvaro samt sättet och gränserna för deras verksamhet än äfven för ordnandet af deras rättsförhållanden. Genom tillkomsten under denna period af lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet den 28 juni 1895 har tillfälle blifvit beredt för dem af föreningarne, som sådant önska, att genom registrering förvärfva en betryggande rättslig ställning och det torde kunna antagas, att i anledning deraf de flesta af dem skola komma att omarbeta sina stadgar för att, sedan lagen träd i kraft, kunna begagna sig af denna förmån.

Vid periodens slut egdes af bostadsbolag samt bostads- och byggnadsföreningar 41 fastigheter till ett taxeringsvärde af 5,571,100 kronor. Dessa fastigheter fördelade sig på följande sätt mellan stadens församlingar:

Församling.	Antal fastigheter.	Taxeringsvärde. Kronor.
Kungsholms	5	728,000
Jakobs och Johannes: Johannesdelen	2	250,200
Ladugårdslands	14	1,924,400
Adolf Fredriks	14	1,842,000
Katarina	2	406,500
Maria	4	420,000
Summa 41		5,571,100

I Nikolai och Klara samt i Jakobsdelen af Jakobs och Johannes församling funnos ej några sådana fastigheter.

L) Enskilda bolag, föreningar och inrättningar.

Bland de nya enskilda bolag, föreningar och inrättningar, angående hvilka någon redogörelse icke lemnats på annat ställe i denna berättelse, torde följande böra omnämnas:

Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget, som har till ändamål att tillförsäkra delegarne ersättning dels till fulla försäljningsvärdet för hästar och nötkreatur, som dö eller så svårt skadas eller insjukna, att de af dessa anledningar måste dödas, dels till lägre belopp, dock högst halfva värdet, för sådana djur, hvilkas värde fallit i följd af sjukdom eller annat olycksfall;

Stockholms kredit- och diskontoförening med ändamål att i Stockholm drifva bank- och bankirrärelse;

Stockholms dykareförening med uppgift, enligt till Öfverståthållareembetet den 12 december 1891 ingifna stadgar, att inom Sverige utföra dykeri- samt bergsprängnings- och grundläggningsarbeten under vatten;

Svenska lifförsäkringsbolaget, grundadt på ömsesidighetsprincipen, hvilket har till verksamhetsområde lifförsäkring samt liffränte- och kapitalförsäkring;

Svenska officerarnes hästförsäkringsförening, hvilken försäkrar ensamt delegare mot en del af den förlust, som under fredstid kan honom tillskyndas genom sådan olyckshändelse, att den har tjenstehästs död eller upphörande att vara tjensteduglig till följd. Föreningen försäkrar äfven mot förluster af ofvan berörda slag, hvilka uppstått under eller till följd af fältridning och kapplöpning, samt angifver såsom sitt hufvudändamål att underhålla och höja rytтарandan inom svenska kavalleriets officerskår och generalstaben;

Sveriges allmänna varuförsäkringsbolag, bestående af inom Sverige boende personer, som på de i bolagets reglemente bestämda villkor och i enlighet med hvad i kungl. kungörelsen den

22 oktober 1886 finnes stadgadt ömsesidigt lemna hvarandra försäkring emot skada, som förorsakas af brand, åska, eld- släckning eller bergning undan brand;

Svenska arbetareförsäkringsbolaget, hvilket är bygd på ömsesidighetsprincipen och afser att medelst inbetalande af premier i mindre belopp bereda sina delegare lif- och kapitalförsäkringar; samt

Skandinaviska allmänna lifförsäkringsföreningen Balder och Stockholms kakelugnsmakareassociation.

Vid periodens slut voro till det hos Öfverståthållareembetet förda handelsregister anmälda 42 bolag och föreningar för bedrivande af försäkringsverksamhet. Af dessa meddela 10 lifförsäkringar, 6 brandförsäkringar, 4 olycksfallförsäkringar, 4 såväl lif- som brandförsäkringar, 10 försäkringar mot sjöskada, 4 försäkringar å hästar, 1 försäkringar å glas, 1 försäkringar å lösören och 2 återförsäkringar.

Antalet aktiebolag för industriell eller annan verksamhet, hvilka under perioden fått sina bolagsordningar af Eders Kungl. Maj:t fastställda och på grund af föreskrifterna i 16 § 2 mom. firmalagen blifvit hos Öfverståthållareembetet anmälda, uppgår till 197. Sammanlagda aktiekapitalet har utgjort högst 103,043,600 och lägst 46,650,950 kronor. Öfver dessa bolag lemnas några närmare specifikationer i nedanstående tabell N.

Tab. N. Aktiebolag, som blifvit hos Öfverståthållareembetet anmälda åren 1891—1895.

	Antal bolag.	Aktiekapital i kronor.		
		Maximum.	Minimum.	Inbetaldt.
Bankaktiebolag	1	4,000,000	2,000,000	2,000,000
Bostadaktiebolag	2	540,500	136,900	136,900
Byggnadsaktiebolag	4	2,630,000	715,000	816,000
Fastighetsaktiebolag	7	1,394,000	347,000	550,000
Försäkringsaktiebolag	3	1,000,000	500,000	500,000
Handelsaktiebolag	23	4,430,000	1,711,000	2,010,750
Industriella aktiebolag	111	65,447,000	30,519,000	31,523,821
Rederiaktiebolag	21	11,857,000	5,375,950	5,478,450
Öfriga trafikaktiebolag	3	2,650,000	1,290,000	1,292,100
Renhållningsaktiebolag	1	50,000	25,000	26,000
Tvättinrättningsaktiebolag	1	85,000	60,000	60,000
Öfriga aktiebolag	20	8,960,100	3,971,100	4,125,400
Summa	197	103,043,600	46,650,950	48,519,421
De industriella aktiebolagen fördelade sig sålunda:				
Bageri-, konfekt-, konserv- och slagteriaktiebolag	2	450,000	165,000	185,000
Bruksaktiebolag	2	600,000	325,000	325,000
Boktryckeri- och förlagsaktiebolag	23	6,445,000	1,160,000	4,308,800
Bryggeriaktiebolag	1	200,000	100,000	100,000
Elektricitetsaktiebolag	1	50,000	15,000	15,000
Mek. verkstads- och varfsaktiebolag	12	10,500,000	3,982,000	4,237,021
Qvarnaktiebolag	2	2,100,000	1,100,000	1,300,000
Sägverksaktiebolag	2	3,000,000	1,150,000	1,150,000
Fabriksaktiebolag för hvarjehanda ändamål	61	31,050,000	13,486,000	13,771,000
Gruvaktiebolag	5	11,052,000	6,036,000	6,072,000
Summa	111	65,447,000	30,519,000	31,523,821

Teaterbyggnadskonsortiet. För denna förenings uppkomst och ändamål äfvensom för dess utveckling intill 1890 års slut är i förra femårsberättelsen utförligen redogjort. Under den gångna femårsperioden har konsortiet rastlöst fullföljt sitt föresatta mål, och lemnas för dess verksamhet härför nedanstående meddelanden.

De af konsortiet framlagda, af arkitekten A. Anderberg uppgjorda ritningarna till ny operabyggnad vunno den 29 maj 1891 Eders Kungl. Maj:ts nädiga godkännande och den 15 juni samma år undertecknades det kontrakt emellan Eders Kungl. Maj:t och Kronan, å ena, samt teaterbyggnadskonsortiet, å andra sidan, enligt hvilket konsortiet förband sig att å den genom särskild uppgörelse med staden reglerade operatomten uppföra en ny operabyggnad enligt de sålunda godkända ritningarna, allt i öfverensstämmelse med det förslag till sådant kontrakt, som af konsortiet i slutet af år 1890 framlades och hvarom i näst föregående femårsberättelse förmäles.

Den 1 april 1891 gjordes af chefen för Kungl. Finansdepartementet en framställning till konsortiet om uppskof med teaterbyggnadens öfverlemnande till den tidpunkt under våren 1892, som konsortiet egde att bestämma, till hvilken framställning konsortiet med framhållande af de stora olägenheter, som därmed voro förknippade, dock gaf sitt medgifvande. Sedermera beslöts emellertid, att öfverlemnandet skulle ega rum redan i slutet af år 1891. Den 30 november stängdes den gamla operan och den 2 februari 1892 börjades rifningen, som afslutades den 28 juli samma år. Omedelbart därefter börjades gräfningsarbetena för den nya byggnaden och den 19 december 1892 nedslogs den första pålen i grunden. Samtidigt pågingo grundläggningsarbetena å den öppna delen af tomten för den med operabyggnaden förbundna terrassbyggnaden, så att vid 1892 års slut källarvåningen var uppmurad och sockelsättningen påbörjad.

Under år 1893 bedrefvos grundläggningsarbetena å sjelfva operabyggnaden, så att pålningen och största delen af den till undergrunden hörande betongjutningen före vinterns inbrott hunno afslutas. Terrassbyggnaden blef under år 1893 till sin stomme uppförd.

På särskild framställning af statens kontrollant har Eders Kungl. Maj:t enligt meddelande från Kungl. Finansdepartementet af den 20 oktober 1893 medgifvit, att under närliggande del af Karl XII:s torg finge utbyggas en källare, afsedd till inrymmande af accumulatorbatteriet, i händelse eget elektricitetsverk skulle komma att anläggas, eller i annat fall till förrådsrum för källarörelsen.

Under våren 1894 uppfördes operabyggnadens källarvåning och i juni kunde murningen ofvan jord taga sin början. Då arbetena för året afslutades, var större delen af den östra fasaden uppförd samt af scenhuset hela och af salonghuset ungefär halva bottenvåningen uppmurad.

I terrassbyggnaden bedrefvos inredningsarbetena, hvilka dock icke hunno afslutas förr än den 14 mars 1895, då denna del af byggnaden öfverlemnades till de personer, hvilka förhyrt den deruti inredda nya operakällaren. En af de vid Arsenalsgatan belägna butikerna uthyrdes redan den 1 oktober 1894.

Under år 1895 pågingo murnings- och jernarbetena å operabyggnaden, så att vid årets slut de öster och norr om sjelfva scenen belägna byggnadsdelarna voro under tak, den södra delen

af scenhuset i det närmaste uppförd, salongen med angränsande delar af norra och södra fasaderna uppförda i höjd med tredje raden och fasaden mot Gustaf Adolfs torg till bottenvåningens kordonlist.

Emellertid hade Eders Kungl. Maj:t den 10 mars 1893, på framställning af operastyrelsen, åt teaterbyggnadskonsortiet uppdragit att, dels för operaverksamhetens upprätthållande under den tid, byggnadsarbetet pågick, dels ock för fyllande af konsortiets egna behof, till byggnadens värdiga inredande gå i författning om uppläggande af ett nytt premieobligationslån å ett nominellt belopp af 3 millioner kronor, fördeladt å 300,000 obligationer å 10 kronor hvardera, att efter utlottning under loppet af 75 år inlösas med minst 20 kronor per obligation, hvarvid den uppkommande vinsten, 850,000 kronor, skulle så fördelas, att operaverksamheten erhöles 350,000 kronor och konsortiet 500,000 kronor, hvarjemte af den vinst, som kunde uppkomma vid obligationslånet försäljning, $\frac{1}{4}$ skulle tillfalla operaverksamheten och $\frac{1}{4}$ teaterbyggnadskonsortiet. Likasom vid det första premieobligationslånet träffades äfven nu aftal med ett bankkonsortium om lånets öfvertagande, med vilkor att till konsortiet öfverlemnades nämnda vinstmedel och till Stockholms stad, hvilken åtagit sig obligationers och utfallna vinsters inlösande, öfverlemnades lånets närvarande matematiska värde.

För utredning af de särskilda tekniska frågor, som vid detta byggnadsarbete förekommit, hafva olika komitéer varit tillsatta och äfven sakkunniga från utlandet tillkallats. Sålunda har en komité haft att granska byggnadens konstruktion och inredning, en annan de genom täflan inkomna förslag till byggnadens uppvärmning, en tredje de på samma sätt erhållna förslagen till byggnadens elektriska upplysning, en fjerde ett uppgjort förslag till maskineriet o. s. v.

För arbetets ledande äfvensom för uppgörande af förslag och ritningar af olika slag hafva å konsortiets byggnadskontor varit anställda: en arbetschef, en ledande och flere biträdande arkitekter, en konstruktör och kontrollant samt ett erforderligt antal ritare. Å statens vägnar har arbetet öfvervakats genom en af Eders Kungl. Maj:t tillsatt kontrollant.

Alla arbeten hafva utförts på entreprenad. Tillsammans äro vid 1895 års slut 58 särskilda entreprenad- och leveranskontrakt upprättade.

Enligt konsortiets räkenskaper äro vid 1895 års slut 2,277,767¹³ kronor utbetalda för detta byggnadsföretag.

M) Allmän helso- och sjukvård.

a) *Helsovård.* Beträffande helso- och sjukvårdsväsendets utveckling i hufvudstaden under femårsperioden meddelas nedanstående redogörelse.

Helsingborg. I sin föregående underdåniga berättelse har Öfverståthållarembetet redogjort för helsingborgens sammansättning och arbetssätt. Då de alltjemt växande göromålen för helsingborgseu med hvarje år ökat svårigheten för kommissarien att på ett verksamt sätt utföra den omedelbara kontrollen öfver tillsyningsmännens arbeten samt att ensam utföra den mängd uppdrag af mera grannliga art, som icke lämpligen kunna anförtros åt tillsyningsmännen, har en förste tillsyningsman förordnats att närmast kommissarien utföra förmanskaper öfver till-

syningsmännen och inspektion vid helsopolisen samt i öfrigt biträda kommissarien vid mera viktiga uppdrag.

Arbets sättet vid helsopolisen har varit hufvudsakligen detsamma som förut. Dock har den ändring vidtagits, att anmärkningar, hvilka kräva åtal inför polisdomstolen och hvilka förut af tillsyningsmän anmälts på traktens polisstation, numera af dem anmälas hos kommissarien vid helsopolisen, som i sin ordning uppsätter rapport i ämnet, hvilken, sedan den försetts med sundhetsinspektörens påskrift, till poliskammaren insändes.

Af redogörelserna öfver *helsopolisens verksamhet* framgår, bland annat, följande:

Antalet af helsopolisen under femårsperioden verkställda besigtningar uppgick till 1,002,526 (föreg. femårsperioden 770,995). Dessa besigtningar hafva omfattat: bostadslägenheter 211, gårdar 312,937, afträden 426,608, pissoarer (sedan år 1893) 8,783, afstjelningsplatser 332, afloppstrummor och diken 606, grafkor 301, slagterier och korffabriker 2,139, svinhus 1,029, fähus och ladugårdar 1,516, stall 45,657, lumpupplag m. m. 2,259, fabriker 84, salutorg 18,086, bondqvarter och jernvägsstationer 7,097, fartyg, hvarå födoämnen hållits till salu, 17,848, salubodar för födoämnen 157,033.

Derjemte hafva tillsyningsmännen anhållit för helsan skadliga födoämnen i 13,468 fall, deraf anmälningar aflåtits till allmänna polisen i 50 fall; anmärkningar hafva gjorts vid renhållningen i 21,884 fall, deraf anmälts till polisen 668; desinfektioner af bostäder hafva verkställts 2,084 gånger. Dessutom har helsopolisen haft åtskilliga andra göromål, såsom inköp af prof på födoämnen m. m. för undersökning, delgifningar af helsovårdsnämndens beslut, skrifgöromål å byrån m. m.

Vid slutet af år 1895 funnos i hufvudstaden 72,190 *afträden*, deraf 50,340 utom och 21,850 inom boningshus. Af dessa senare voro 12,787 våningsklosetter. Beräknade på folkmängden ställa sig förhållandena alldeles lika vid femårsperiodens början och slut, nämligen 1 kärl på 3 $\frac{1}{2}$ invånare. Under denna period har en reform med utbytandet af de gamla träkärlen mot stålplåtskärl vidtagits och under år 1894 fullständigt genomförts, så att efter den 1 juni samma år alla egendomar i hufvudstaden äro med dessa kärl försedda. Underjordiska afträden funnos vid periodens slut inom 166 egendomar med tillsammans 1,394 kärl. Antalet egendomar med afträden förlagda invid gata eller annan allmän plats har under perioden minskats från 125 med 727 kärl till 76 med 414.

Under perioden har ett ej obetydligt antal hus uppförts, der inom hvarje lägenhet å två, ja till och med ett rum och kök särskild klosett anordnats. Med anledning dels häraf och dels enär klagomål ofta förekommit öfver otillräckliga och bristfälliga luftvexlingsanordningar vid våningsklosetter, hafva under år 1895 omfattande undersökningar genom helsopolisen pågått till utredande af dessa förhållanden. Detta arbete har dock ej under året hunnit afslutas.

Ett af helsovårdsnämnden uppgjort förslag till *ny renhållningsstadga* öfverlemnades den 27 februari 1891 till stadsfullmäktige och godkändes af dem i hufvudsakliga delar, hvarefter detsamma fastställdes af Öfverståthållarembetet den 31 mars 1892. Tillkomsten af denna stadga jemte den uppfordran, som låg uti sommarens kolerafara sistnämnda år föranledde nämnden att egna ännu noggrannare uppmärksamhet åt afträdenas skötsel och beskaffenhet. Sålunda öfvervakades dessa förhållanden under

året genom icke mindre än 88,135 afträdesinspektioner utaf helsopolisen och anmärkningarna vid renhållningen uppgingo till 5,362, hvaraf 1,766 under augusti månad.

Såsom i berättelsen för åren 1886—1890 blifvit nämnt, förekommo under denna period *vattenklosetter* endast undantagsvis. Under nu afhandlade periods första år ökades antalet med 4, men hafva stadsfullmäktige, med anledning af den meningskilljaktighet, som länge egt rum angående detta slags klosetter och det inflytande, de kunde utöfva på vattendragen kring staden, den 2 november 1893 beslutat, att drätselnämndens andra afdelning tillsvidare icke må medgifva vattenledningsvattnets användande för andra än de klosetter, hvilkas anläggande dittills medgifvits, under vilkor att erforderlig tillgång på vatten för deras spolning beredes.

Antalet *svinhus* i Stockholm var vid 1890 års slut 36 och vid 1895 års slut 31; antalet *ladugårdar* vid periodens början 56 och vid dess slut 44 samt antalet *stall* respektive 1,256 och 1,167, — således minskning för alla dessa inrättningar.

Såsom ofvan nämnts, har under femårsperioden *anhållning af födoämnen* egt rum i 13,468 fall, dervid beslag gjorts i 12,094. Försäljarens hemvist eller varans ursprungsort var: Stockholms stad i 605 fall, Stockholms närmare omgifningar 2,760, öfriga landsorten 8,562, utlandet 138, okänd egare 29. Varupartierna höllos till salu: å salutorg i 8,286 fall, i bondqvarter eller å gata 87, i handelsbod 222, å matställe 3, å fartyg 617; ej till salu hållna 896, anträffade i slagteri eller korffabrik 23, anträffade å stadens köttbesigtningabyråer 1,960, de begge sista kategorierna redovisade endast för de två senaste åren.

Vid stadens *köttbesigtningabyråer* har arbetet fortgått i allmänhet såsom förut. Ny aflöningsstat för personalen har af nämnden fastställts att gälla från och med den 1 november 1895. Den ökade trafiken vid norra byrån föranledde nämnden att från den 1 oktober nämnda år förhyra en stor och rymlig lokal vid Olofsgatan, midt emot byråns äldre afdelning. Då det visat sig, att södra köttbesigtningabyrån i allt ringare utsträckning blifvit anlita för trikinbesigtning, samt detta förhållande ansågs vara att tillskrifva hufvudsakligen byråns för en stor del fläskhandlare obehväma läge, beslöt nämnden den 26 januari 1894 att i närheten af de stora salutorgen i Staden inom broarne förhyra lämplig lokal för mottagning af fläsk till undersökning, hvarvid så skulle tillgå, att *proffen* toges på stället, men sedan transporterades till hufvudlokalen för att der undergå mikroskopisk besigtning. Sådan filial till södra köttbesigtningabyråen upprättades i huset nr 8 Munkbrogatan och började sin verksamhet den 21 februari samma år. Den nya lokalen blef genast från början anlita i sadan utsträckning, att en utvidgning af densamma redan under året blef nödvändig. Af de å köttbesigtningabyråerna till besigtning på trikiner inlemnade partier *svinkött* hafva under femårsperioden befunnits trikinhaltiga 213 hela kroppar, 5 halfva och 10 mindre stycken svenskt svinkött samt 79 stycken amerikanskt. Procenten af det trikinhaltiga köttet utgör för svenskt: hela kroppar 0.10, halfva 0.07, mindre stycken 0.03; för amerikanskt 0.06. Det trikinhaltiga fläsket vägde tillhopa 15,820 kg. och blef af helsovårdsnämnden inlöst och oskadliggjordt.

Korffabrikerna och slagterierna, så inom som utom staden, hafva varit föremål för stadsveterinärens och helsopolisens upprepade inspektioner. För inrättande af korffabriker inom hufvud-

staden, särskildt desammas läge, inredning m. m., har helsovårdsnämnden under år 1893 fastställt program. Flere anmärkningar hafva angående dessa fabriker inom staden framställts. Beträffande de utom tullarne belägna hafva vid inspektionerna under alla år stora bristfälligheter och upprörande missförhållanden kommit till dagen. Redogörelser derför hafva af stadsveterinären ingifvits till helsovårdsnämnden och sedan af nämnden öfverlemnats till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län. Särskild uppmärksamhet förtjenar den omständigheten, att till en af de i hufvudstadens närhet belägna jernvägsstationerna, Liljeholmen, betydliga kvantiteter kött anlända från landsorten, så till exempel år 1893: 29,180 kg. kött och 5,070 kg. fläsk samt år 1894: 16,500 kg. kött och 4,345 kg. fläsk.

Med anledning deraf, att till helsovårdsnämnden blifvit vid flere tillfällen af de inspekterande veterinärerna inrapporteradt, att ett väsentligt hinder för utföande af en verksam kontroll öfver de ifrågavarande slagterierna och korffabrikerna utom stadens tullar uppstode derigenom, att vederbörande näringsidkare utan vidare påföljd kunna undandra sig att hålla tillverknings- och förvaringslokalerna tillgängliga för de inspekterande, beslöt helsovårdsnämnden den 15 mars 1895 att hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län göra framställning derom, att i de för de närmast utom tullarne belägna slagterierna och korffabrikerna gällande ordningsföreskrifter en sådan bestämmelse måtte intagas, att samtliga tillverkningslokaler jemte dertill hörande lägenheter skola utan invändning hållas tillgängliga för vederbörande kommunalnämnd eller den, som har att å nämndens vägnar utföra tillsynen uti ifrågavarande hänseende.

Såsom i föregående femårsberättelse omnämnes, har helsovårdsnämnden uppgjort och till drätsel-nämnden öfverlemnadt program för ett *offentligt slagthus*, hvarmed skulle följa *slagthus-tvång*. Drätsel-nämnden har i sin ordning uppdragit åt stadens byggnadskontor att med ledning af programmet uppgöra fullständiga ritningar och kostnadsförslag samt åt kammarkontoret att framlägga förslag till driftplan för anstalten. Innan emellertid något åtgjordes för att bringa dessa frågor till ett slutligt afgörande, hemställde drätsel-nämnden hos stadsfullmäktige om utverkande af sådana föreskrifter angående slagthustvång, kreaturs torgföring och tvungen köttbesigtning, som ansågos vara af nöden, för att kommunen skulle kunna vinna de med ett slagthus och tillhörande kreatursmarknad åsyftade resultat. I anledning häraf beslöt stadsfullmäktige den 8 november 1892 att hos Eders Kungl. Maj:t göra framställning om utfärdande af stadganden i dessa hänseenden.

I sammanhang härmed må omnämnas, att ett 70-tal slagtare i hufvudstaden och dess närmare omgifningar den 18 november 1895 till helsovårdsnämnden inlemnadt en petition, i hvilken de anhålla om nämndens medverkan till införande snarast möjligt i hufvudstaden af tvångsbesigtning af allt kött, baserad på ett offentligt slagthus. Denna skrifvelse öfverlemnades af helsovårdsnämnden till Eders Kungl. Maj:t, der förslaget om slagthuslagstiftning då hvilade.

I föregående femårsberättelse finnes intaget det hufvudsakliga innehållet i de föreskrifter för *mjölkhandeln* i Stockholm, som af stadsfullmäktige utfärdats. Vid 1890 års slut funnos i hufvudstaden 1,126 mjölkbutiker och vid 1895 års slut 1,093. Kontroll har fortfarande af helsopolisen utföats öfver denna

handel. Till utrönande af beskaffenheten af den mjölk, som hålles till salu, inköptes under år 1892 genom helsopolisen 894 prof och undersöktes af nämndens kemist. Af 383 prof, tagna i Klara, Kungsholms och Adolf Fredriks församlingar, befanns kvaliteten vara mycket god hos 126, god hos 142, medelmåttig hos 86 och underhållig hos 29. Den dagliga omsättningen af mjölkvaror i Stockholms försäljningslokaler utgjorde år 1892, enligt försäljarnes egna uppgifter: grädd 5,985 liter, oskummad mjölk 19,510 liter, skummad mjölk 44,837 liter, kärnmjölk 1,689 liter, tillsammans 72,021 liter.

Vid början af år 1893 infortrade helsovårdsnämnden från distriktsläkarne uppgifter angående egendomar, inom hvilka, enligt deras erfarenhet, *bostäder* funnos med så dåliga hygieniska förhållanden, att de kunde anses innebära särskild fara vid en i hufvudstaden tilläfsventyrs uppträdande koleraepidemi. De med anledning deraf inkomna uppgifterna togos sedan till utgångspunkt för en af sundhetsinspektören och biträdande sundhetsinspektören anställd undersökning af dessa egendomar, hvilkas antal uppgick till 105, och särskildt anmärkta bostäder. De senare innefattade tvenne kategorier: privatbostäder och hotell eller logerarehus. Beträffande de förstnämnda var naturligtvis mycket att anmärka, särdeles inom gamla hus med små och låga lägenheter, bebodda af fattiga familjer, ofta öfverbefolkade med familjernas egna barn och dessutom inneboende. Några effektiva åtgärder mot missförhållanden af dylik art kunde dock sällan åstadkommas. Mot *logerarehusen* åter vidtogos strängare åtgärder. Helsopolisen hade länge haft sin uppmärksamhet fäst på det otillfredsställande skick, hvori de befunno sig genom öfverbefolkning och osnygghet. Föreställningar och varningar ledde icke till bättre ordning eller snygghet, hvadan sju innehafvare af dylika affärer vid vite förbjödos att inhysa större antal personer i hvarje rum, än att utrymmet för hvarje person uppgick till 10 kubikmeter. Tillika tillställdes vederbörande hotellegare anvisningar för lägenheternas skötsel. Sundhetsinspektören framhöll, hurusom de bedröfliga förhållandena inom dessa lägenheter utgöra en fara för närboende och hela samhället vid en utbrytande farsot och behovet af särskilda ordningsföreskrifter för utföande af dylik affär.

Ett afsevärdt framsteg i afseende på beredande af bättre bostadsförhållanden åt arbetare, som sakna hem och egna bostäder, har under år 1895 tagits medelst inrättande genom frälsningsarméns försorg, med understöd af kommunen, af det i denna berättelse förut omnämnda herberge i huset n:r 18—20 vid Köpmangatan. Här finnas sofplatser för 283 personer, renlighet och ordning råder öfverallt, hvar och en har sin särskilda sofplats, särskilda snyggningsrum finnas och elektrisk belysning är införd.

I föregående femårsberättelse omnämnes, att *bagerierna* i hufvudstaden och särskildt de inom dem befintliga *arbetarelogementen* varit föremål för en detaljerad undersökning af helsopolisen. I följd af de anmärkningar beträffande i synnerhet bostäderna, som förekommo i sundhetsinspektörens redogörelse öfver undersökningarnes resultat, har helsovårdsnämnden under år 1891 låtit tillställa samtliga bageriidkare ett cirkulär, innehållande råd och anvisningar beträffande ifrågavarande lägenheters anordnande och skötsel, jemte erinran, att, der dessa anvisningar innefatta förbud eller minimifordringar, hvilka vid förnyad undersökning skulle befinnas icke vara iakttagna, helsovårdsnämnden

hade för afsigt att mot de felande vidtaga de åtgärder, hvartill gällande helsovårdsstadga kunde föranleda.

Åtskilliga fabriker och *industriela inrättningar* hafva genom helsovårdsnämnden blifvit undersökta i hygieniskt hänseende och föreskrifter meddelade vid anläggning af nya sådana.

Rörande *minderåriges användande i fabriker och näringar* afgaf helsovårdsnämnden den 11 september 1891 ett yttrande på anmodan af den under året verkande arbetareskyddsskmitén. Ur detta yttrande meddelas, att vid 30 större arbetsställen i Stockholm funnos år 1882, då förordningen af år 1881 i detta ämne började tillämpas, 155 barn och 570 »yngre personer», år 1886 respektive 46 och 401, samt 1891 resp. 84 och 664. Häraf synes, att minderåriges användande i fabriksarbete ej obetydligt aftog under åren 1882—1886, men att antalet af dessa arbetare sedan åter tilltagit, ehuruval barnens användande dock synes ske i mindre utsträckning.

Sedan Eders Kungl. Maj:t den 10 juli 1891 genom utfärdad förordning bemyndigat stadsfullmäktige att besluta *förbud för barn att nattetid idka försäljning af tidningar m. m.*, dock att sådant förbud ej må utsträckas utöfver tiden från kl. 8 e. m. till kl. 8 f. m. eller gälla för andra än barn af mankon under 14 år och af qvinkön under 15 år, har Öfverståthållareembetet till stadsfullmäktiges yttrande öfverlemnadt förslag till föreskrifter i ämnet för hufvudstaden, och, sedan stadsfullmäktige den 4 mars 1892 meddelat sitt beslut, stadgat förbud för barn af mankon under 14 och af qvinkön under 15 års ålder att från kl. 8 e. m. till kl. 8 f. m. hela året om på hufvudstadens gator eller andra allmänna platser eller å utskänkningsställen eller andra offentliga lokaler till salu utbjuda eller utdela tryckalster, blommor, kramvaror eller annat.

Desinfektion och isolering. De till helsovårdsnämndens disposition stående lokaler, uti hvilka nämnden anordnat desinfektionsanstalt jemte herberge och isoleringsanstalt, hafva under femårsperioden varit betydligt anlitade. Herberget har användts af 995 personer under 712 dagar. I desinfektionsugnen hafva, utom det provisoriska epidemisjukhusets persedlar, 5,053 personer låtit desinfektera 120,886 olika persedlar, för hvilket ändamål ugnen varit i bruk under 1,137 dagar. Af helsopolisen hafva, hufvudsakligen på begäran af enskilda personer, 3,059 bostäder desinfekterats. Desinfektionsanstalterna hafva, såsom af dessa siffror synes, flitigt tagits i bruk, till hvilka förhållanden flere orsaker synas hafva bidragit. Så har allmänheten alltmera vant sig vid och fordrat desinfektion af lägenheter och persedlar, och äfven till den fattigare befolkningen synes insigt om vigten af desinfektionsåtgärder hafva framträngt. Genom helsopolisen hafva ock i de hem, der fall af smittosamma sjukdomar förekommit, anmaningar framstälts att sända de sjukes gång- och sängkläder till desinfektionsanstalten, hvarigenom en stor mängd dylika desinfektioner egt rum.

Särskilda åtgärder mot koleran. Kolerafarsotens uppträdande i Europa år 1892 och den deraf alstrade farhågan, att epidemien äfven kunde nå vårt land och hufvudstaden, framkallade inom detta samhälle en del åtgärder för att sätta det samma i försvarstillstånd mot den fruktade sjukdomen. Här ibland må nämnas: förstärkning af helsopolisen under sommar-månaderna; skärpt uppsigt öfver renhållningen i allmänhet och särskildt påbud om hemtning från afträdena minst en gång i månaden; inrättande af en desinfektions- och isoleringsanstalt å

ön Skottland, tillhörande Fjäderholmarne; utvidgning af desinfektionsanstalten vid Bränkyrkagatan; iståndsättande af tvenne förut befintliga sjukbaracker; anställande af en läkare med expectansarvode för bakteriologiska undersökningar samt likaledes en annan läkare och ett antal sjuksköterskor; vidtagande af åtgärder för besigtning af fartyg och resande från kolerasmittad ort; sjukhuset Sankt Görans bestämmande till kolerasjukhus m. m.

Beträffande den omnämnda desinfektions- och isoleringsanstalten på ön Skottland, ingick redan i den år 1884 uppgjorda plan till ordnandet af Stockholms epidemisjukvård, bland annat, anläggande på lämpligt ställe i skärgården af en mindre anstalt för vård af sjöledes ankommande fall af smittosamma sjukdomar samt för desinfektion af smittade persedlar. Då under år 1892 kolerafarsoten med skäl kunde befaras skola nå vårt land och sedan, med anledning häraf, stadsfullmäktige ställt nödiga medel till helsovårdsnämndens förfogande, skreds, bland andra åtgärder, äfven till utförande af den sedan så lång tid tillbaka planlagda anstalten. Till plats derför erhöles östliga och större delen af holmen Skottland, en bland de vid inloppet till Lilla Värtan liggande, Stockholms stad tillhöriga, men för öfrigt till Lidingö kommun hörande Fjäderholmarne. Detta område, som tillökades med en öster derom belägen och genom utfyllning dermed förenad mindre holme, kallad Irland, bildar en rymlig och väl isolerad plats, i hvars närhet äfven djupgående fartyg kunna ankra och der alla de afsedda anordningarna kunde vidtagas. Bebyggandet beslöts den 22 och 27 juli 1892 och togs anstalten redan samma år en gång i anspråk. Under år 1893 anlätades anstalten en och under år 1894 tvenne gånger.

Vaccinationen. De af staden såsom vaccinatörer aflönade fyra läkarne samt vaccinepotföreståndaren i andra distriktet, hvilken tillika är underläkare vid Allmänna barnhuset, hafva under femårsperioden vaccinerat tillhopa 19,458 barn. Härtill komma 2,696 af enskilde praktiserande läkare och 2,406 af barnmorskor vaccinerade, hvadan summan uppgår till 24,560 barn. Af dessa ympades 22,640 med animal vaccin från helsovårdsnämndens ympanstalt och 1,920 med humaniserad lymfa. De från rotemännen i Stockholm för hvarje år till helsovårdsnämnden aflemnade listor å tvååriga barn, om hvilkas vaccination anteckningar saknades i mantalsböckerna, upptaga för femårsperioden 14,660 barn, af hvilka dock 2,228 voro förut vaccinerade, ehuru anteckningar felades, 124 afleda efter listornas upprättande, 280 voro sjuka och 1,463 hade afflyttat eller kunde af andra skäl icke inställas för vaccination; men 10,565 barn blefvo på grund af helsovårdsnämndens uppmaning eller kallelse vaccinerade.

Helsovårdsnämndens anstalt för anskaffande af animal vaccin genom ympning af kalfvar har under perioden fortgått och hafva vid anstalten under denna tid skördats 22,325 glas och 3,368 rör eller småflaskor med vaccin. Till vaccination af människor hafva från ympanstalten sedan år 1885, då den upprättades, utlemnats följande portioner vaccin:

År 1885	420 glas och	36 rör
Åren 1886—1890	6,889 »	491 »
» 1891—1895	17,232 »	1,730 »

Dessa vaccinportioner hafva dels användts vid vaccinationen i Stockholm, dels mot ersättning levererats till Medicinal-

styrelsens vaccinationskontor eller försålts till landsorten och grannlänerna.

Åtgärder mot veneriska sjukdomar. Vid periodens början var antalet kvinnor, som stodo under polisuppsigt i hufvudstaden och voro underkastade besigtningsskyldighet, 401, vid dess slut 488.

Begravningsväsendet. Den i föregående femårsberättelse omnämnda begravningsplatsen för Södermalm, belägen utom Skanstull, blef under år 1895 färdig och för sitt ändamål invigd. För beredande af lättare tillgång till vatten för Norra begravningsplatsens skötsel hafva förberedande åtgärder under år 1895 vidtagits för anläggning af en för platsen särskildt afsedd vattenledning.

b) *Sjukvården. Nya Epidemisjukhuset.* Uti förra femårsberättelsen har Öfverståthållarembetet omnämnt de åtgärder, som då voro vidtagna för uppförandet af detta sjukhus samt redogjort för byggnadens belägenhet och storlek. Vid sjukhusets uppförande var den grundsatsen ledande, att olika smittosamma sjukdomar, så vidt möjligt, borde skötas i särskilda byggnader, hvilka hvar för sig borde vara ett fullständigt sjukhus, som hade så litet som möjligt med de andra afdelningarna att skaffa. I enlighet härmed består epidemisjukhuset af fem fristående, på 30 meters afstånd från hvarandra liggande sjukpaviljonger utan sammanbindningsgångar och med hvar sin genom häckar af gran inhägnade gård för konvalescenter. För nyintagna patienter, som endast misstänkas lida af smittosam sjukdom, utan att dess art ännu kunnat bestämmas, finnes en sjuette byggnad, observationspaviljongen, hvilken har 12 sjukrum med 10 särskilda ingångar. Hvarje rum är här afsedt för allenast en patient och, eventuellt, en sköterska. I öfrigt omfattar anläggningen förvaltningshus, köksbyggnad, tvätt- och desinfektionshus, likhus samt uthus med stall, vagnbod m. m. — Sjukhuspaviljongerna äro alla uppförda af sten och efter samma grundplan. Uppvärmningen sker med tillhjälp af ångpannor för lågtryck med magasineldstäder och sjelfreglerande tillförsel af förbränningsluft och derigenom också ångtryck. Hvarje paviljong har tvenne pannor, placerade under husets midtelparti, och särskild nedgång från gården till ångpannerummet. Värmeapparaterna i rummen äro s. k. flänskaminer. I och för ventilationen ledes luft direkt utifrån till hvarje värmeapparat. Förbrukad luft afledes från sjukrummen genom vertikala, höga och stigbara ventilationsschakt. Allt afloppsvatten från sjukhuset ledes till ett system af stora cementreservoarer, der det behandlas med desinfektionsämnen, innan det utsläppes i stadens allmänna kloaker. — För desinfektion af sänglinne och dylikt äro väggfasta cisterner med till- och aflopp för vatten uppställda.

Enligt det mellan drätselnämnden och byggnadsentreprenören träffade aftal skulle sjukhuset vara färdigt till inflyttning den 1 augusti 1893. På grund af den hotande kolerafarsoten fogades emellertid anstalter för detsamma försättande i användbart skick till den 1 juni. Sjukhuset stod sedant tomt, till dess kolerafaran för året kunde anses vara öfverstånden, då det den 15 september öppnades för sjukas mottagning.

Genom nådigt bref den 24 mars 1893 har Eders Kungl. Maj:t medgifvit tjänsteårsberäkning i likhet med civile läkare i statens tjänst, för en öfver- och en underläkare vid sjukhuset.

Vid sjukhusets uppförande afsågs en särskild byggnad med åtta sjukrum och tillhörande andra lägenheter till *observationsafdelning*. I sina årsredogörelser för åren 1893 och 1894 har öfverläkaren vid sjukhuset framhållit den utomordentligt stora och ovärderliga nytta, sjukhuset haft af denna afdelning. Af flere orsaker var emellertid utrymmet der alltför ringa, hvarför stadsfullmäktige under år 1895 anslogo medel till afdelningens utvidgning med ytterligare fyra sjukrum, sköterskerum, förrådsrum m. m., hvarförutom anslag beviljades till desinfektionsafdelningens förstörande samt till ett tork- och vädringshus för sängkläder och desinfekterade föremål.

Kostnaderna för sjukhuset, planeringsarbetena inberäknade, hafva uppgått till i det närmaste 680,000 kronor och för sistnämnda utvidgning till 50,000 kronor.

För att äfven Stockholms samhälle måtte kunna tillgodogöra sig de fördelar, som den under år 1894 slutligt utarbetade *serumbehandlingen mot difteri* med skäl syntes erbjuda, och då det nya läkemedlet, antidifteriserum, betingade alltför högt pris för att kunna från utlandet inköpas, beslöt helsevårdsnämnden den 26 oktober och 16 november nämnda år, att för epidemisjukhusets räkning inköpa tvenne hästar, hvilka skulle prepareras för att lemna nödigt serum. En på detta område speciellt sakkunnig läkare vidtalades att, efter en studieresa i utlandet för att taga närmare kännedom om metoden, immunisera hästarne och enligt träffadt aftal mot bestämdt pris per år sedan för sjukhusets räkning preparera det serum, de lemna.

I sin redogörelse för sjukhusets verksamhet år 1895 framhåller öfverläkaren de synnerligen märkliga förhållanden, som difterien under året företett vid behandling med dylikt serum.

Sabbatsbergs sjukhus. Under år 1891 hafva derstädes rätt genomgripande förändringar vidtagits beträffande sjukvårdspersonalen. Sålunda har en husmoder blifvit antagen, med hufvudsakligt åliggande att utöfva förmanskap öfver sjukhusets qvinliga personal, hafva tillsyn öfver mathållningen och vård om sjukhusets persedelförråd samt föreslå och biträda vid inköp deraf. Under det förut sköterskebiträdena varit i sjukskötsel ovana kvinnor, som sålunda i allmänhet blott kunnat förrätta de gröfre sysslorna, har nu vid hvarje sjuksköterskas sida ståtts ett i alla förekommande sjuksköterskegöromål invandt biträde med de kunskaper och den utbildning i yrket, som man numera fordrar af en sjuksköterska, en utbildning som vunnits genom förutgången sex månaders teoretisk och praktisk elevkurs vid sjukhuset.

Under samma år har inom sjukhuset anordnats ett telefonsystem med ej mindre än 50 telefonapparater. De stora afstånden mellan sjukhusets olika delar och nödvändigheten af täta meddelanden mellan dessa såväl natt som dag gjorde ett sådant underlättande af samfärdseln i högsta måtto önskvärdt.

Under år 1894 anslogo stadsfullmäktige 10,000 kronor till uppförande vid sjukhuset af en isoleringspaviljong för patienter, behäftade med eller misstänkta för smittosam sjukdom, samt sådana som genom våldsam yrsel eller på annat sätt verka störande. Denna byggnad uppfördes och fullbordades år 1895.

Till inredande af ett kliniskt laboratorium vid sjukhuset anslogo stadsfullmäktige år 1893 ett belopp af 5,000 kronor.

Maria sjukhus. I 1893 års stat anslogo stadsfullmäktige en summa af 45,800 kr. till uppförande vid sjukhuset af en ny tvättstuga. Denna fullbordades i april 1894.

Bristen på lämpliga bostäder för sköterskornas biträden samt för en operationssköterska likasom saknaden af en tjenlig lokal för den vid sjukhuset bedrifna polikliniska verksamheten hafva länge gjort sig känbara. Till afhjelpande häraf anslog stadsfullmäktige på helsovårdsnämndens hemställan år 1895 ett belopp af 20,000 kronor.

Genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 7 november 1895 har på vissa villkor innehafvaren af en amanuensbefattning vid sjukhuset rätt att åtnjuta tjänstårsberäkning lika med civile läkare i statens tjänst.

Katarina sjukhus. Mathållningen derstädes har undergått den förändring, att, i stället för entreprenadsystemet, sjukhuset sjelft från och med år 1892 öfvertagit mathållningen. Resultatet af denna nya ordning har varit tillfredsställande, hvarjemte priset per person ändock ställt sig billigare än förut.

Södra barnbördshuset. Till dettas förseende med central-uppvärmning anslog stadsfullmäktige år 1894 en summa af 9,000 kronor. Denna värmeledning med ånga infördes under år 1895 till barnbördshusets flesta lokaler, deribland äfven till trappuppgångarne.

Gemensam upphandling af viktigare förnödenheter för kommunens sjukhus. Förslag till sådan upphandling antogs den 22 februari 1895, till en början på försök för budgetsåret 1896.

Föremål för gemensam upphandling äro enligt detta förslag artiklarne kol, koks, ved, tvål, såpa, kött och mjölk, äfvensom andra artiklar, derest två eller flere sjukhusstyrelser derom göra framställning. Upphandlingen verkställles genom en särskild, årligen i april vald upphandlingskomité, bestående af fem medlemmar, hvaraf helsovårdsnämnden bland sina ledamöter utser en såsom representant för epidemisjukhuset och de fyra sjukhusstyrelserna hvardera en bland sina respektive styrelseledamöter. Styrelserna för kommunens sjukhus upprätta årligen, hvar och en för den eller de under densamma lydande vårdanstalter, förslag öfver anstalternas behof under nästföljande år och insända desamma till helsovårdsnämnden, som befordrar dem till komitén.

Enär helsovårdsnämnden ansett, att något tillförlitligt resultat icke torde kunna påvisas, förrän de uppgjorda leveranserna pågått åtminstone ett år, beslöts, att jemväl för år 1896 upphandlingen för sjukhusen skulle öfverlemnas åt särskilda komiterade.

Ny vårdanstalt för sinnessjuka. Efter fleråriga utredningar beslöto stadsfullmäktige den 20 juni 1893, att å Allmänna försörjningsinrättningens tomt på Kungsholmen skulle uppföras till en beräknad kostnad af 340,000 kronor en nybyggnad, afsedd i första rummet för mottagande till underhåll och vård af kroniskt sinnessjuka försörjningshjon, tillhörande Stockholms kommun, men äfven för vårdande under någon kortare tid af kommunen tillhörande sinnessjuka, hvilka äro i trängande behof af vård å hospital, men ej kunna genast blifva der intagne. Byggnaden var ej färdig vid femårsperiodens slut.

Distriktsläkarne, 14 till antalet, hafva såsom förut besörjt sjukvården i de fattiges hem. Antalet utaf dessa läkare under femårsperioden vårdade sjuka har uppgått till 120,126, utgörande i medeltal årligen 9.6 procent af befolkningen. Af dessa afledo 4,096, motsvarande 3.41 procent af de vårdade.

Medikamentskostnaden för fattige sjuka, utom sjukhusen, d. v. s. för den medicin, som på recepter af distriktsläkarne utaf de fattige kostnadsfritt hemtas å apoteken, uppgick för femårsperioden till icke mindre än 140,426 kr. 40 öre.

Apotek. Uti ett af stadsfullmäktige år 1895 infordradt yttrande med anledning af en utaf innehafvaren af apoteket Vasen å Djurgården gjord ansökan att få flytta detta apotek till det egentliga Östermalm förklarade helsovårdsnämnden, jemte afstyrkande af denna ansökan, att den tillika ansåg stadsdelen Östermalms stora utsträckning och talrika befolkning påkalla inrättandet af ett nytt apotek i östra delen af nämnda stadsdel utöfver de tvenne i församlingen redan befintliga »Hvita Björn» och »Elefanten». Stadsfullmäktige biträdde denna nämndens asigt och uttalade sig för, att apotekets läge borde blifva vid eller norr om Storgatan samt vid eller öster om Styrmansgatan.

Föreningen för sjukvård i fattiga hem, som sedan några år verkat å öfre Norrmalm, företrädesvis inom Adolf Fredrik och Johannes, genom för ändamålet antagna sjuksköterskor, har uti icke ringa grad underlättat och kompletterat den vård, som af distriktsläkarne kan egnas de fattige sjuka, och läkarne i dessa distrikt loforda i sina redogörelser för åren 1894 och 1895 på det högsta dessa sköterskors förtjenstfulla och välsignelsebringande verksamhet, i det att dessa icke endast lemna den omsorgsfullaste sjukvård i de fattiges hem, utan äfven bispringa patienterna med föda, vin, klädesplagg och bad, samt emottaga i sina bostäder till omläggning enligt läkarens anvisning sådana utvärtes sjukdomsfall, som ega sig för deras hjälp, såsom bensår och dylikt. Läkarne uttala önskvärdheten af, att liknande enskild verksamhet komme till stånd äfven i andra stadsdelar.

Polikliniker. För den vid Serafimerlasarettet anordnade polikliniken hafva stadsfullmäktige höjt anslaget från 2,000 kronor till 6,000 kronor, att utgå från och med år 1892.

För öfrigt hafva under femårsperioden samma inrättningar af detta slag varit i verksamhet, som i föregående femårsredogörelse omnämndes, och efter oförändrad plan. Stadens poliklinik vid Folkungagatan å Södermalm för ögon-, barn- och qvinnsjukdomar har under 1895 utvidgats med en afdelning för näs-, öron- och halssjukdomar. Antalet vid dessa af helsovårdsnämnden understödda polikliniker vårdade patienter har under femårsperioden utgjort: vid allmänna polikliniken i huset nr 18 vid Biblioteksgatan 17,758; vid polikliniken å Södermalm: för ögonsjukdomar 4,452, för barnsjukdomar 4,993, för qvinnsjukdomar 1,506, för tandsjukdomar 5,791 samt under år 1895 för näs-, öron- och halssjukdomar 250.

Likasom vid Sabbatsbergs och Maria sjukhus har vid sjukhuset Sankt Görän smänningom utvecklat sig en poliklinisk verksamhet, hvars omfattning kan bedömas deraf, att under år 1894 densamma anlidades af 8,083 patienter.

Vid den i förra femårsberättelsen omnämnda *därstugan vid Jakobsberg* har under denna femårsperiod antalet vårdade uppgått till 689.

Omfattningen af *verksamheten vid kommunens sjukhus* åren 1891—1895 framgår af efterföljande tablå:

Inrättning.	Intagne patienter.	Utgångne såsom		Affidne.	Antal underhållsdagar.
		friska eller förbättrade.	ej botade.		
Sabbatsbergs sjukhus:					
Medicinska afdelningen	9,599	8,126	499	998	523,764
Kirurgiska »	6,153	5,625	193	333	
Gynekologiska »	1,383	1,150	185	53	
Summa	17,135	14,901	877	1,384	523,764
Sjukhuset Sankt Göran	8,998	8,863	103	108	293,836
Katarina sjukhus	5,305	4,340	93	865	175,822
Maria »	7,483	6,583	184	740	191,426
Epidemisjukhuset	6,175	5,162	6	931	73,093
Summa	45,096	39,849	1,263	4,028	—

Vid jämförelse med föregående femårsperiod utvisar den nu ifrågavarande en tillökning af 33⁶ procent i antalet på sjukhus intagna patienter. Dertill har naturligtvis mest inverkat, att sjukhuset Sankt Göran varit under hela perioden upplåtet samt att Nya Epidemisjukhuset tillkommit. Mortalitetsprocenten för hela perioden utgör 8⁹, under den föregående 9⁶.

Vid *Södra barnbördshuset* vårdades under perioden 6,893 qvinnor, af hvilka afledo 19, utvisande en mortalitetsprocent af 0²⁸. De födda barnens antal var 6,832, deraf 6,586 lefvande födda och 246 dödfödda. Af de lefvande födda barnen afledo 237. Underhållsdagarnes antal uppgick till 75,219.

De utaf helsovårdsnämnden anställde läkare, hvilka hafva till åliggande att vid svårare förlossningsfall i *hemmen biträda fattiga barnaföderskor*, hafva under femårsperioden vårdat 598 qvinnor.

Helsoföreläsnings i Stockholm har under femårsperioden 1891—1895 i allmänhet varit mycket tillfredsställande. Beträffande de viktigaste företeelserna bland de rådande sjukdomarne må följande anföras:

Mässling. Mot slutet af år 1890 hade en mässlingsepidemi uppträdt i de nordligaste delarne af Johannes, hvarifrån den spred sig till Adolf Fredriks, Klara och Kungsholms församlingar; till Södermalm kom sjukdomen denna gång sist och nådde sitt maximum i januari 1891, under hvilken månad till läkaresällskapet anmäldes 4,079 fall. Derefter aftog epidemien hastigt, så att redan under april de anmälda fallens antal sjunkit till 97. De närmast föregående större mässlingsepidemierna 1885 och 1887 härjade båda på Södermalm och utbredde sig småningom till de norra stadsdelarne.

Under år 1891 afledo i denna sjukdom ej mindre än 514 personer, deraf 349 barn mellan 1—5 år. Läggas här till de under år 1890 affidne 73, deraf 46 barn mellan 1—5 år, blir epidemiens hela antal offer 587, deraf 395 barn mellan 1—5 år.

Sammanträffandet till tiden af bostadsräkningen vid 1890 års slut och nyssnämnda mässlingsepidemi erbjöd ett osökt tillfälle att anställa undersökningar beträffande sambandet mellan dödsfallen i mässling och bostadsförhållandena. Undersökningarna i fråga omfattade 515 dödsfall under tiden november 1890—mars 1891 och framgick deraf bland annat: att på 1,000 lägenheter af högst ett rum och kök kommo 17² mässlings-

dödsfall; på 1,000 lägenheter om två rum, med eller utan kök, 8⁸, eller ungefär hälften mot föregående; samt på 1,000 våningar om tre å fyra rum med kök endast 1⁶ dödsfall. Bland familjer, som disponerade 5 och 6—8 rum med kök förekommo endast resp. 1² och 1¹ dödsfall på 1,000 lägenheter.

Af största intresse hade varit att äfven få veta, huru många sjukdomsfall, som inträffat i lägenheter af hvarje slag. Uppgifter härå kunde dock ej införskaffas.

Resultatet af denna undersökning utgör ett stöd för den åsigten, att mässlingen uppträder i svårare former, ju sämre utrustade de angripna familjerna äro med hänsyn till bostadens rymlighet. Naturligtvis kan dock den möjligheten icke uteslutas, att äfven andra med fattigdomen följande brister kunna bidraga till sjukdomsfallens olyckligare förlopp.

Äfven under år 1894 uppstod en mässlingsepidemi, med början å Södermalm, der den kulminerade i oktober. I de öfriga stadsdelarne nådde den sin höjd i november, men var vid slutet af året i starkt aftagande, och efter april 1895 inträffade intet fall. Denna epidemi betecknas af samtliga distriktsläkare såsom synnerligen lindrig och medförde för båda åren allenast 158 dödsfall. Af de 158 dödsfallen kommo ej mindre än 138 på lägenheter om ett rum eller ett rum och kök, men endast 2 dödsfall på lägenheter med mer än tre rum.

De sedan lång tid tillbaka i hufvudstaden epidemiskt gående sjukdomarne *skarlakansfeber* samt *difteri och strypsjuka* visa en högst anmärkningsvärd nedgång under periodens tvenne sista år. Nedanstående tablå utvisar antalet sjukdomsfall, som af samtliga hufvudstadens läkare, enligt dem åliggande skyldighet, anmälts hos helsovårdsnämnden, jemte antalet dödsfall och dödsprocenten under perioden:

	Skarlakansfeber.			Difteri och strypsjuka.		
	Sjukdomsfall.	Dödsfall.	%.	Sjukdomsfall.	Dödsfall.	%.
År 1891	797	108	13 ⁵⁵	1,113	242	21 ⁷⁴
» 1892	1,335	257	19 ²⁵	1,450	341	23 ⁵²
» 1893	1,728	253	14 ⁶⁴	1,156	349	30 ¹⁹
» 1894	1,233	96	7 ⁷⁹	745	234	31 ⁴⁰
» 1895	605	44	7 ²⁷	694	57	8 ²¹

Häraf synes, att denna minskning icke blott består deruti, att de anmälda sjukdomsfallens antal nedgått, utan äfven deri, att sjukdomsfallen blifvit mildare, åtminstone beträffande skarlakansfeber.

Öfverläkaren vid Nya Epidemisjukhuset anför i sin redogörelse för år 1894, att difterin i början af året var synnerligen elakartad med stor mortalitet, men dess art ändrades under årets lopp alltmera och dödsprocenten nedgick för hvarje kvartal, så att den från 32⁸ på första kvartalet utgjorde endast 5⁸ det sista.

Att denna minskning i de tvenne nämnda farsoternas värde till tiden sammanfaller med första året af det Nya Epidemisjukhusets verksamhet, är onekligen mycket anmärkningsvärdt. Om och i hvad mån ett förhållande af orsak och verkan här föreligger, lär vara för tidigt att nu söka afgöra, säges i helsovårdsnämndens berättelse för år 1894; men berättigadt torde åt-

minstone vara att anse den fullständigare och mera omfattande isoleringen af de sjuka, som möjliggjorts genom sjukhuset, och den betydligt förbättrade sjukhusvård, som kunnat egna patienterna, såsom bidragande orsaker till det påpekade gynsamma förhållandet.

Beträffande ett par lokala epidemier uti dessa sjukdomar under år 1895 må följande anföras:

Skarlakansfebern hade under året visat sig synnerligen lindrig med endast omkring 30 sjukdomsfall per månad. Men i november steg denna siffra plötsligt till den relativt betydande höjden af 133, af hvilket antal icke mindre än 84 kommo på Kungsholmen, och nästan alla på ett inskränkt område af denna stadsdel. Anställda undersökningar gäfvö vid handen, att ej mindre än 61 af dessa 84 insjuknade förtärt mjölk från samma håll, en egendom i Uppland, hvars leverantör först två dagar före epidemiens uppblossande börjat sina leveranser till denna trakt af staden, samt att vid nämnda egendom kort förut skarlakansfeber förekommit äfven bland ladugårdspersonalen och under sådana omständigheter, att mjölken kunnat upptaga smittämnet. Efter den 28 november synes mjölken hafva förlorat sin infektuositet, i det att efter denna tid inga nya sjukdomsfall förekommo, om hvilka upplysning vunnits, att de insjuknade förtärt mjölk från nyssnämnda håll.

Difterien uppträdde under 1895, såsom ofvan visats, med 694 sjukdomsfall. Af dessa komma icke mindre än 78 på de här förlagda garnisonstrupperna och deraf 42 ensamt på Svea lifgarde.

Med anledning häraf företogs en massundersökning af det kasererade manskapet, hvarvid visade sig, att hos ett högst betydligt antal förefunnos difteribaciller i svalget, inom några kompanier hos ända till 18 å 20 man. Sedan därför nödiga lokaler blifvit iordningställda i stadens kaserne vid Tjärhofsgatan, inlades här undan för undan alla de af manskapet, hos hvilka vid bakteriologisk undersökning difteribaciller anträffades. Sedan emellertid de latenta fallen uttrangerats och genom regementets försorg förnyade desinfektionsåtgärder företagits, utlocknade epidemien småningom. Efter utgången af april månad förekommo endast 2 nya fall.

Samma förfarande har med framgång användts vid utbruten difterisjuklighet inom den här sammandragna kavalleriskolan, inom en af Kungl. Flottans kaserner å Skeppsholmen och bland barnen å Stockholms stads uppfostringsanstalt vid Tjärhofsgatan.

Dödligheten i Stockholm har under femårsperioden varit i ständigt aftagande. Beräknad efter medelfolkmängden på den mantalsskrifna befolkningen utgjorde den år 1891: 21⁹³ döde på 1,000 invånare, 1892: 20³⁴, 1893: 19²⁷, 1894: 18³⁰ och 1895: 16⁸⁷. Denna sista är den lägsta dödlighetssiffra, statistiken dittills haft att uppvisa för Stockholm.

Till jämförelse meddelas här efter Registrar General i London antalet döde på 1,000 invånare under år 1895 uti några utländska större städer: Kristiania 16⁹, Köpenhamn 18⁵, Hamburg 19³, Berlin 19⁴, Wien 23¹, Budapest 26⁰, St. Petersburg 28⁸, London 19⁸, Hull 21⁹, Edinburgh 20⁷, Glasgow 23⁵, Dublin 27⁹, Amsterdam 17⁴, Bruxelles 19⁸, Paris 21³, Rom 20⁶, New-York 23³, Philadelphia 20⁵, Bombay 30⁴, Kairo 48¹, Alexandria 33⁹.

Dödligheten inom de olika dödsorsaksgrupperna åren 1876—1895 finnes upptagen i *tubell N*.

De viktigaste dödsorsakerna visa för femårsperioden följande dödstal, beräknade på 10,000 invånare:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Mäsling	21 ⁰	—	—	5 ⁵	0 ⁷
Skarlakansfeber	5 ⁶	10 ⁴	10 ²	3 ⁸	1 ⁷
Tarmtyfus	1 ⁹	1 ⁸	0 ⁸	0 ⁷	0 ⁹
Barnkolera	4 ⁹	5 ¹	6 ¹	3 ⁶	5 ⁴
Kikhosta	2 ⁶	0 ⁷	2 ⁵	1 ⁷	0 ³
Difteri och stryptsjuka	9 ⁹	13 ⁷	14 ⁰	9 ³	2 ²
Lungsot	29 ⁰	28 ⁷	27 ²	26 ⁶	26 ⁴
Luftrörsinflammation (akut och kronisk)	11 ⁰	8 ¹	8 ¹	8 ²	8 ⁰
Lunginflammation	21 ¹	23 ⁴	23 ⁹	19 ³	18 ⁰
Tarminflammation (akut o. kronisk)	16 ⁶	14 ⁷	12 ⁰	12 ⁹	15 ²
Sjelfmord	3 ⁷	3 ⁹	3 ³	5 ¹	3 ⁵

Antalet dödsfall i *akuta infektionssjukdomarnes* grupp, mässling, skarlakansfeber, difteri etc., utgjorde: 1,261 under år 1891, 1,088 år 1892, 975 år 1893, 741 år 1894 och 396 år 1895, utvisande sålunda en ständig och högst betydande nedgång.

Tab. N. Dödligheten inom dödsorsaksgrupperna i Stockholm åren 1876—1895.

Dödsorsaksgrupper.	På 10,000 invånare årligen.			
	1876— 1880.	1881— 1885.	1886— 1890.	1891— 1895.
Bildningsfel och medfödda sjukdomar	11 ⁰⁷	12 ¹¹	10 ³²	9 ¹¹
Ålderdomssjukdomar	6 ⁸⁴	7 ⁸⁹	6 ⁷⁵	6 ⁹³
Akuta infektionssjukdomar ¹⁾	27 ⁵⁵	28 ⁷³	27 ⁶³	35 ⁵⁵
Kroniska infektionssjukdomar ¹⁾	—	—	—	36 ²⁹
Konstitutionella sjukdomar	4 ⁵⁴	6 ²⁰	5 ⁹⁵	1 ²⁴
Kroniska förgiftningssjukdomar	1 ⁵⁵	1 ³⁷	1 ¹⁸	0 ⁵⁹
Sinnessjukdomar	0 ⁴⁰	0 ⁴²	0 ⁶⁸	0 ⁷⁶
Nervsystemets sjukdomar ¹⁾	22 ⁷⁵	20 ⁷⁸	17 ⁴⁰	11 ⁰⁵
Öronsjukdomar	0 ²⁶	0 ³³	0 ³³	0 ²⁷
Cirkulationsorganens sjukdomar	11 ⁷⁷	11 ¹⁵	11 ¹¹	13 ¹⁴
Andningsorganens ¹⁾	87 ⁵⁵	82 ⁷⁵	68 ¹⁵	31 ⁸⁴
Matsmältningsorganens ¹⁾	53 ⁵³	42 ⁰⁶	34 ²⁶	18 ⁶⁶
Urinorganens ¹⁾	10 ⁸⁶	10 ⁶¹	9 ²⁰	7 ¹³
Qvinliga könsorganens ¹⁾	3 ⁵⁹	3 ²⁹	2 ⁸⁰	0 ²⁹
Rörelseorganens och bensystemets sjukdomar	1 ³²	1 ¹⁶	1 ¹⁷	0 ³⁹
Hud- och bindväfssjukdomar	3 ⁸¹	3 ¹⁷	2 ⁸⁵	0 ⁵⁷
Svulster ¹⁾	—	—	—	12 ⁶⁵
Olyckshändelse eller våda	6 ¹⁷	5 ⁹⁷	5 ²¹	4 ²¹
Sjelfmord	2 ⁵³	2 ⁷⁷	3 ⁰¹	3 ⁹⁰
Mord eller dråp	0 ⁴⁴	0 ²⁹	0 ²⁸	0 ¹¹
Lagligt aflifvande	—	0 ⁰²	—	—
Okända dödsorsaker	0 ³¹	0 ¹²	0 ⁰⁸	0 ⁰³
Samtliga dödsorsaker	256 ⁸⁴	241 ⁵²	208 ⁴²	194 ⁷¹

¹⁾ För åren till och med 1890 inräknades stryptsjuka och lungsot bland andningsorganens sjukdomar, efter år 1890 räknas den förra till akuta infektionssjukdomar, den senare till kroniska infektionssjukdomar. Kräfta inräknades de förstnämnda åren under de särskilda organens sjukdomar, efter år 1890 uppföres den bland svulster. Tuberkulös hjernhinneinflammation räknades under förra tiden till sjukdomar i hjernan, men under den sista till kroniska infektionssjukdomar, dit äfven annan tuberkelsjukdom hänföres, hvilken förr upptogs under konstitutionella sjukdomar.

Dödsorsakerna inom olika åldersgrupper för femårsperioden 1891—1895 finnas i kortfattadt sammandrag framställda i tabell O.

Enligt de nya formulären för dödsattester, skola läkarne å desamma uppgifva *den aflidnes civilstånd*, för barn inom eller utom äktenskap födda, för dem, som äro öfver 15 år, gifte eller ogifte. Det är dock först för åren 1893—1895, som dödsattesterna i detta hänseende varit så pass fullständiga, att någon bearbetning derför kunnat ega rum. Synnerligast har detta varit förhållandet med uppgifterna om de äldre aflidne.

Hvad nu beträffar *barnen*, ställa sig proportionerna mellan aflidna *ähta och oäkta* ganska lika för hvartera af dessa tre år. Medeltalen i första lefnadsåret aflidna utgjorde för dessa år, dervid dödligheten beräknats på 100 lefvande födda:

	Ähta.	Oäkta.
Af båda könen tillsammans	11.5	25.4
Af mankön	12.5	27.5
Af qvinkön	10.5	23.2

Då någon fördelning af de lefvande barnen efter ähta och oäkta stand ej finnes, kan jämförelsen icke utsträckas till de öfriga barnåldrarna. Hvad som härvid förtjenar största afseendet, är den stora dödligheten i diarré-sjukdomar (barnkolera samt akut och kronisk inflammation i mage och tarmar) bland de späda oäkta barnen, hvilka, ehuru till antalet mycket underlägsna, dock bidragit till dödligheten med flere fall än de ähta födda.

Beträffande åter dödligheten bland gifte och ogifte, har genom riksstatistiken länge varit bekant, att stor dödlighet råder bland *ogifte män* i Stockholm.

Öfver orsaken härtill har hittills ingen undersökning blifvit offentliggjord, ehuru antagliga förmodanden deröfver här lika litet som annorstädes saknats. Genom det ofvan anförda nya formuläret för dödsattester har utsigt öppnats att få kannedom åtminstone om de till de ogifta männens stora mortalitet bidragande dödsorsakerna. En undersökning för de tre sista åren

i nu förevarande femårsperiod visar, att det är egentligen fem dödsorsaksgrupper, som för frågans bedömande ega intresse, nämligen: *kroniska infektionssjukdomar* (lungsot, tuberkulos), *sjukdomar i hjerta och blodkärl*, *andningsorganens sjukdomar*, *olyckshändelser och sjelfmord*. Materialet är likväl ännu för ofullständigt för att tillåta säkra slutsatser. Dock torde det få anses afgjort, att de kroniska infektionssjukdomarne, d. v. s. lungsot m. m., betydligt mera uppträda bland ogifte än bland gifte män, åtminstone efter trettionde lefnadsåret. Anmärkningsvärda äro också siffrorna för andningsorganens sjukdomar, hvilka likaledes visa en relativt mycket högre dödlighet för de ogifte. Äfven siffrorna för sjelfmord gå i allmänhet i samma riktning. Det synes således vara inom området för lungsot och lunginflammation, vi hafva att söka de viktigaste orsakerna till större dödlighet bland ogifte än bland gifte män. För den vigtiga frågans närmare studerande måste emellertid hopandet af ett större material afvaktas.

N) Allmän fattigvård. Fromma stiftelser.

a) *Fattigvården*. Öfverstyrelsen för hufvudstadens fattigvårdsväsen tillkommer den af stadsfullmäktige valda fattigvårdsnämnden, under hvars inseende och i enlighet med gällande föreskrifter den omedelbara fattigvården handhafves af styrelserna i de åtta med territorialförsamlingarnas områden sammanfallande fattigvårdsdistrikten. Då för fattigvårdsanstalterna äfven finnas särskilda, af fattigvårdsnämnden tillsatta styrelser, en för hvardera af här nedan med litt. a)—e) upptagna, en intill midten af år 1896 gemensam styrelse för anstalterna under litt. f) och g) och en för de med litt. h) och i) betecknade, samt då den under år 1891 inrättade utackorderingsbyrån jemväl står under särskild, af nämnden utsedd styrelse, så utgjorde vid 1895 års slut antalet fattigvårdsstyrelser inom hufvudstaden 16. Härtill torde ock kunna räknas de af fattigvårdsnämnden bland sina ledamöter utsedde delegerade för barnavård.

Tab. O.

Dödsorsakerna åldersvis åren 1891—1895, enligt helsovårdsnämndens berättelser.

Ålder.	Medel-folk-mängd. ⁴⁾	Hela antalet dödsfall.		Farsoter, akuta infektions-sjukdomar. ²⁾			Kroniska infektions-sjukdomar. ³⁾			Sjukdomar i andningsorganen.			Sjukdomar i mat-smältningsorganen.			Våda, sjelfmord, brott.			Andra dödsorsaker.		
		Antal.	År-ligen på 1,000 inv.	Antal.	År-ligen på 1,000 inv.	% af döds-fallen.	Antal.	År-ligen på 1,000 inv.	% af döds-fallen.	Antal.	År-ligen på 1,000 inv.	% af döds-fallen.	Antal.	År-ligen på 1,000 inv.	% af döds-fallen.	Antal.	År-ligen på 1,000 inv.	% af döds-fallen.	Antal.	År-ligen på 1,000 inv.	% af döds-fallen.
Under 1 år . .	6,093	5,629	184.8	1,088	35.7	19	275	9.0	5	1,361	44.7	24	1,505	49.4	27	27	0.9	0.5	1,373	45.4	24
1—5 år . . .	20,561	3,682	35.8	1,889	18.4	51	642	6.2	17	639	6.2	17	196	1.9	5	77	0.7	2	239	2.3	6
5—10 » . . .	21,792	1,082	9.9	599	5.5	55	248	2.3	23	48	0.4	5	21	0.2	2	42	0.4	4	124	1.1	11
10—15 » . . .	17,727	308	3.5	74	0.8	24	103	1.2	33	16	0.2	5	15	0.2	5	15	0.2	5	85	1.0	28
15—20 » . . .	18,710	412	4.4	50	0.5	12	201	2.1	49	22	0.2	5	18	0.2	4	39	0.4	9	82	0.9	20
20—40 » . . .	96,818	3,447	7.1	242	0.5	7	1,567	3.2	45	332	0.7	9	132	0.3	4	402	0.8	12	772	1.6	22
40—60 » . . .	50,302	4,101	16.3	155	0.6	4	1,002	4.0	24	609	2.4	15	208	0.8	5	299	1.2	7	1,828	7.3	44
60—80 » . . .	17,827	4,597	51.6	275	3.1	6	487	5.5	11	806	9.0	18	221	2.5	5	96	1.1	2	2,712	30.4	59
Öfver 80 år . .	1,139	1,132	198.8	88	15.5	8	25	4.4	2	160	28.1	14	24	4.2	2	5	0.9	0.5	830	145.7	73
Okänd ålder . .	2	44	—	1	—	2	4	—	9	3	—	7	1	—	2	29	—	66	6	—	14
Summa	250,971	24,434	19.5	4,461	3.5	18	4,554	3.6	19	3,996	1.6	16	2,341	1.8	10	1,081	0.8	4	8,051	6.4	33

¹⁾ Beräknad på grund af mantalskrifna folkmängden vid början af hvarje år. — ²⁾ Ej diarré. — ³⁾ Lungsot, tuberkulos m. m.

Fattigvårdsanstalterna äro till antalet 10 med utrymme vid 1895 års slut för sammanlagt 4,158 personer, nämligen:

a) Sabbatsbergs fattighus (Torsgatan) med platser för 1,010 personer, tillhörande Storkyrkoförsamlingen och de fem norra distrikten;

b) Södermalms fattighus (Skånegatan) med platser för 640 personer, tillhörande Katarina och Maria distrikt;

c) Allmänna försörjningsinrättningen (Fleminggatan 22) med två filialer (f. d. militärförsörjningsinrättningen, Östgötagatan 49 och 59, samt Bondegatan 22), tillsammans inrymnande 1,474 personer utom det ökade antal, för hvilket utrymme från och med år 1896 kunde beredas i den vid 1895 års slut fullbordade nya dârhusbyggnaden derstädes;

d) Arbetsinrättningen (Nytorgsgatan 2) med platser för 810 personer;

e) Fattigasylen (Prestgårdsgatan 17) för barnaföderskor, tillhörande främmande kommun, med platser för 14 qvinnor jemte barn;

f) Uppfostringsanstalten för gossar (Tjärhofsgatan 12) med 90 platser, efter periodens slut flyttad till den af staden år 1895 för ändamålet inköpta egendomen Skrubba i Brännkyrka socken;

g) Uppfostringsanstalten för flickor (Barnängstvärgatan 7 B) med 50 platser;

h) Barnhemmet n:r 2 (Södermannagatan 29), afsedt för 30 gossar;

i) Barnhemmet n:r 1 (Rådmansgatan 33) för 35 flickor; samt

j) Utackorderingsbyråns barnhem (Klara Vestra kyrkogata 3 A) med 5 platser.

Understödstagarne, hvilka särskiljas i direkta, eller sådana äldre personer och barn, som åtnjuta omedelbart understöd, och indirekta, hvartill räknas minderåriga, hemmavarande barn, tillhörande äldre, af kommunen understödda personer, utgjorde, såväl absolut som i förhållande till stadens mantalsskrifna folkmängd, efterföljande antal:

År.	Direkta.	Indirekta.	Summa.	På 1,000 inv.
1880	8,669	1,887	10,556	62.9
1885	10,197	2,660	12,857	60.9
1890	12,816	3,740	16,556	67.5
1895	16,320	10,836	27,156	102.5

Under hvart och ett af den senaste femårsperiodens år tedde sig förhållandet beträffande understödstagarne sålunda:

År.	Direkta.	Indirekta.	Summa.	På 1,000 inv.
1891	13,766	4,666	18,432	74.3
1892	14,686	5,244	19,930	80.0
1893	14,387	4,721	19,108	75.5
1894	16,190	11,987	28,177	108.7
1895	16,320	10,836	27,156	102.5

Den betydliga höjning af antalet understödstagare, som inträffade med år 1894, beror i väsentlig mån af den vid nämnda tid jemlikt fattigvårdsnämndens instruktion den 20 november 1893 genomförda ändring i bokföringssättet till närmare öfverensstämmelse med de för rikets officiella fattigvårdsstatistik gällande grunder. Oaktadt den ansevärd ökningen företedde Stockholm fortfarande ett relativt lägre antal understödstagare än de

rikets städer, hvilka i afseende på invånareantalet komma hufvudstaden närmast.

Understödstagarnes fördelning på de 8 *fattigvårdsdistrikten*, såväl absolut som i förhållande till folkmängden, utfaller beträffande nedannämnda år på följande sätt:

Distrikt.	Antal understödstagare.			Understödstagare på 1,000 invånare.		
	1885.	1890.	1895.	1885.	1890.	1895.
Storkyrkoförsamlingen . .	1,020	1,072	1,161	82.1	92.7	97.4
Klara	635	817	1,048	34.0	44.0	57.7
Kungsholmen	1,097	1,324	2,677	54.4	59.8	94.6
Adolf Fredrik	1,505	2,478	3,278	50.0	59.2	74.7
Jakob och Johannes . . .	1,426	2,175	3,258	56.2	71.7	101.6
Östermalm	1,953	2,355	4,099	47.0	48.7	74.6
Katarina	3,337	4,274	8,645	98.9	113.7	209.9
Maria	1,834	1,968	2,770	63.1	63.5	80.1
Ej uppgifvet distrikt . .	50	93	220	—	—	—

Fortfarande intages alltså främsta rummet af Katarina distrikt, hvars relativa siffra för år 1895 är mer än dubbelt så hög som för det närmast derefter följande distriktet, Jakobs och Johannes, och betydligt mer än tre gånger så hög som för det lägst på skalan befintliga, Klara distrikt. I Katarina var under nämnda år ungefär hvar femte mantalsskrifven person understödstagande, men i Klara endast hvar sjuttonde.

Efter *understödet*s beskaffenhet eller sättet för dess meddelande kunna understödstagarne fördelas i trenne klasser, nämligen:

1) *I fattigvårdsanstalter intagna*. Äldre, orkeslösa personer, i synnerhet qvinnor, intagas å fattighusen, så långt utrymmet medgifver, och åtnjuta der underhåll äfvensom sjukpenningar, ofta med hjälp af släktingar, andra personer, samfund eller kassor. Till intagande i allmänna försörjningsinrättningen hänvisas sådana fattiga, som på grund af särskilda olycksfall, anhörigas frånfälle eller andra omständigheter äro i behof af understöd, men få ock i mån af förmåga arbeta för anstaltens räkning. Å arbetsinrättningen mottagas deremot i allmänhet ej andra än arbetsföra personer, företrädesvis män, hvilka för inrättningens räkning sysselsättas med diverse handverkeriarbeten. Obemedlade, främmande kommun tillhörande barnsängsqvinnor erhålla efter utskrifning från barnbördshus under kortare tid försörjning och vård i fattigasylen. Barn intagas i mån af utrymme å stadens uppfostringsanstalter eller barnhem och åtnjuta der fullständig vård och undervisning i såväl vanliga skolämnen som handslöjd.

2) *Utackorderade*. Såsom redan i det föregående blifvit anfördt, inrättades under år 1891 en utackorderingsbyrå, hvilken jemlikt fattigvårdsnämndens instruktion den 19 december 1892 har till ändamål att anskaffa platser, företrädesvis i landsorten, åt minderåriga, som för allmänna fattigvårdens i Stockholm räkning skola utackorderas och i enlighet med fattigvårdsnämndens föreskrift af dess delegate för barnavård till utackorderingsbyrån remitteras; att åt en hvar, som sådant åstundar, lemna anvisning å personer, lämpliga att barn till vård och uppfostran mottaga; samt att, i den mån sådant kan ske, utöfva noggrann tillsyn deröfver, att alla de barn, som genom byråns försorg äro utackorderade, erhålla god vård och uppfostran. I förening med denna utackorderingsbyrå och städt

under dess styrelses förvaltning finnes jemväl ett barnhem, der barn kunna vårdas, intilldess blifvande fosterföräldrar äro i tillfälle att mottaga dem. Förutom de sålunda genom utackorderingsbyråns eller ock genom fattigvårdsstyrelses försorg utackorderade, räknas äfven till denna klass föräldralösa och annars värlösa barn, som genom barnavårdsdelegerade inlösas å Allmänna barnhuset, och de, som intagas å uppfostringsanstalten vid Hall, äfvensom åtskilliga andra, såväl barn som äldre personer, mestadels idioter, blindade eller sinnessjuke, hvilka mot ersättning af kommunen erhålla vård å anstalt, som ej lyder under fattigvårdsnämndens överinseende.

3) *I sina hem understödda.* De behöfvande, som icke äro intagna i någon af fattigvårdsanstalterna eller utackorderats, erhålla efter ansökan hos distriktens fattigvårdsstyrelser understöd in natura, såsom matportioner (soppa med bröd), skodon, vissa sjukvårdspersedlar m. m., eller ock kontant s. k. hyreshjelp, barnuppfostringshjälp eller extra understöd.

Huru understödstagarne fördelade sig på nämnda tre klasser, visar sig af nedanstående uppgifter:

Klasser.	Antal understödstagare.			Procent af samtliga.		
	1885.	1890.	1895.	1885.	1890.	1895.
<i>I fattigvårdsanstalter intagna:</i>						
Sabbatsbergs fattighus . . .	1,089	1,107	1,124	8.5	6.7	4.1
Södermalms fattighus . . .	326	594	711	2.5	3.6	2.6
Allm. försörj.-inrättningen .	2,079	1,975	2,177	16.2	11.9	8.0
Arbetsinrättningen	1,053	638	576	8.2	3.9	2.1
Fattigasylen	6	44	85	0.0	0.3	0.3
Uppfostringsanstalterna . . .	175	267	209	1.4	1.6	0.8
Barnhemmen	55	87	69	0.4	0.5	0.3
Summa	4,783	4,712	4,951	37.2	28.5	18.2
<i>Utackorderade</i> ¹⁾	2,804	4,457	1,204	21.8	26.9	4.4
<i>I sina hem understödda</i> . . .	5,270	7,387	21,001	41.0	44.6	77.4
Samtliga understödstagare	12,857	16,556	27,156	100.0	100.0	100.0
Deraf						
Direkta understödstagare . .	10,197	12,816	16,320	79.3	77.4	60.1
Indirekta do (tillh. barn) . .	2,660	3,740	10,836	20.7	22.6	39.9

Fattigpersonalens *omsättning* är i det hela ganska liflig. Exempelvis må härom anföras, att från år 1894 funnos i fattigvård kvarvarande 16,688 personer, utgörande 61.5 % af summan för år 1895. Under sistnämnda år tillkommo vid olika tider 10,468 understödstagare (38.5 %), hvaremot 10,515 (38.7 %) afgingo, deraf 921 (3.4 %) genom dödsfall, hvadan hela personalen vid slutet af året utgjorde 16,641 (61.3 %). Minst är omsättningen å fattighusen och störst bland dem, som åtnjuta understöd i hemmen.

I afseende på understödstagarnes *kön*, hvarom uppgifter föreligga endast beträffande direkta understödstagare, meddelas följande data:

Kön.	Direkta understödstagare.			Procent af samtl. (dir. und.-tag.)		
	1885.	1890.	1895.	1885.	1890.	1895.
Mankön . . .	4,395	5,429	6,632	43.1	42.4	40.6
Qvinkön . . .	5,802	7,387	9,688	56.9	57.6	59.4

Mankönets relativa antal synes alltså fortfarande vara i nedgående, så att under det sist anförda året mot hvarje hundra-

tal understödstagare af mankön svarade 146 af qvinkön. Denna qvinkönets öfvertalighet framträder ock inom hvar och en af de trenne understödsklasserna, minst för utackorderade, bland hvilka de båda könen äro i det närmaste jemnstarka, och mest för de i hemmen understödda, af hvilka under år 1895 ej mindre än 64 % tillhörde qvinnokönet.

Efter *civilstånd* fördelade sig antalet direkta understödstagare sålunda:

Civilstånd.	Direkta understödstagare.			Proc. af samtl. (dir. und.-tag.)		
	1885.	1890.	1895.	1885.	1890.	1895.
<i>Barn:</i>						
Äkta: föräldralösa . . .	155	166	244	1.5	1.3	1.5
andra	1,932	3,270	1,567	19.0	25.5	9.6
Oäkta: moderlösa . . .	108	80	138	1.1	0.6	0.9
andra	839	1,095	446	8.2	8.6	2.7
Summa	3,034	4,611	2,395	29.8	36.0	14.7
<i>Äldre personer:</i>						
Ogifta	3,344	3,446	4,438	32.8	26.9	27.2
Gifta	1,451	2,066	5,822	14.2	16.1	35.7
Enkl., enkor, fränskilda	2,310	2,671	3,665	22.6	20.8	22.4
Med okänt civilstånd .	58	22	—	0.6	0.2	—
Summa	7,163	8,205	13,925	70.2	64.0	85.3

De stora skiljaktigheter, som här och i andra afseenden framträda vid en jämförelse mellan uppgifterna för år 1895 och föregående år, torde till större delen vara beroende på de förut antydda ändringarne i sättet för primäruppgifternas meddelande.

Af samtliga direkta understödstagare år 1895 utgjorde antalet personer, som egde hemmavarande, minderåriga barn, 5,618, eller 34.4 %. På hvarje hundratal af de senare kommo öfver hufvud 192 barn. Mot samma antal ogifta qvinnor svarade 169 och mot samma antal enklingar, enkor och fränskilda 231 barn; på 100 gifta par kommo i medeltal 359 barn. Af hela antalet indirekta understödstagare eller hemmavarande, minderåriga barn, utgörande sammanlagt 10,836, tillhörde 966 (8.9 %) ogifta qvinnor, 7,619 (70.3 %) gifta personer samt 2,251 (20.8 %) enklingar, enkor och fränskilda.

En närmare redogörelse för direkta understödstagares *ålder* utfaller, på sätt här nedan angifves:

Ålder.	Direkta understödstagare.			Proc. af samtl. (dir. und.-tag.)		
	1885.	1890.	1895.	1885.	1890.	1895.
Under 5 år	1,201	1,904	352	11.8	14.9	2.2
5—15 »	1,791	2,707	2,043	17.6	21.1	12.5
15—25 »	228	318	433	2.2	2.5	2.7
25—35 »	532	601	1,451	5.2	4.7	8.9
35—45 »	1,075	1,149	3,260	10.5	9.0	20.0
45—55 »	1,329	1,226	2,371	13.0	9.6	14.5
55—65 »	1,605	1,801	2,407	15.7	14.0	14.7
65—75 »	1,678	2,119	2,656	16.5	16.5	16.3
75—85 »	651	882	1,109	6.4	6.9	6.8
Öfver 85 »	87	103	133	0.9	0.8	0.8
Med okänd ålder . . .	20	6	106	0.2	0.0	0.6

Högsta antalet för någon grupp träffas alltså för år 1895 i åldern 35—45 år, hvilket tydligen sammanhänger med den omständigheten, att s. k. barnavårdsunderstöd enligt regel åtnjutes af personer inom denna åldersgrupp.

Med hänsyn till *födelseorten* kunna direkta understödstagare på följande sätt fördelas:

¹⁾ För åren 1885 och 1890 äro jemväl här inräknade alla minderåriga understödstagare utom fattigvårdsanstalt.

Födelseort.	Direkta understödstagare.			Proc. af samtl. (dir. und.-tag.)		
	1885.	1890.	1895.	1885.	1890.	1895.
Stockholm	4,377	6,081	4,509	42.9	47.5	27.6
Öfriga riket. . . .	5,640	6,591	11,013	55.3	51.4	67.5
Utländet	85	90	92	0.9	0.7	0.6
Okänd ort	95	54	706	0.9	0.4	4.3

Af hufvudstadens direkta understödstagare år 1895 hade alltså minst 68.1 % hit inflyttat och föga mer än en fjerdedel tillhörde stadens infödda befolkning. Låter man deremot beräkningen äfven omfatta indirekta understödstagare, af hvilka antagligen de flesta torde vara födda i Stockholm, stiger dock antalet af här infödda understödstagare till något mer än hälften af hela fattigpersonalen.

Bland understödstagarne kunna de fleste anses som *ordinarie*, eller åtnjutande mera varaktigt understöd, och en mindre del såsom *tillfälliga*. Till förstnämnda grupp hänfördes år 1895 ett antal af 12,245 barn och äldre personer jemte 8,337 de senare tillhörande barn och till den andra gruppen 4,075 personer med 2,499 barn. Af de ordinarie understödstagarne åter kunde räknas såsom *fullt försörjda* 2,754, utgörande fullt 10 % af hela antalet understödda.

I fråga om *årstiden* för fattigunderstödet meddelande har iakttagits, att antalet understödstagare vanligen är högst i januari eller februari, hvarefter det för hvarje månad sänker sig till ungefär midten af året, då det i juli utvisar minimum, samt att det sedermera enligt regel oafbrutet ökas till årets slut. Medeltalet direkta understödstagare i hvarje månad under år 1895 utgjorde 10,567, med maximum i januari (12,200) och minimum i juli (9,426).

Fattigvårdskostnaderna hafva, med eller utan inräknande af värdet å understödstagares arbete, jemte försälda effekter uppgått till följande belopp:

År.	Bruttokostnad. Kr.	Nettokostnad. Kr.	Nettokostnad årl. pr inv., kr.
1881—1885	4,364,016	3,404,467	3.57
1886—1890	5,168,546	4,308,381	3.67
1891—1895	6,426,485	5,505,105	4.25
Deraf:			
1891	1,291,260	1,100,183	4.39
1892	1,383,136	1,175,648	4.65
1893	1,301,530	1,112,755	4.33
1894	1,222,637	1,058,034	4.00
1895	1,227,922	1,058,485	3.90

Af dessa uppgifter visar sig, att fattigvårdskostnaderna, såväl absolut som i förhållande till folkmängden, visserligen varit högre under åren 1891—1895 än under de båda näst föregående femårsperioderna, men att de för senaste tre åren ej obetydligt understigit motsvarande belopp för år 1892, som hittills i detta hänseende betecknar höjdpunkten. Samma förhållande framträder ock i fråga om medelkostnaden för hvarje direkt understödstagare, hvilken kostnad år 1892 utgjorde fullt 80 kronor, men sedermera nedgick under nästföljande år till 77.34 kronor, år 1894 till 65.35 kronor och ytterligare år 1895 till 64.86 kronor.

Stockholm i Öfverståthållareembetets Kansli den 31 december 1896.

GUST. TAMM.

J. Berlin.

Omfattningen af nedannämnda *fattigvårdsanstalters* verksamhet äfvensom å hvardera belöpande *nettokostnader* (ränta å fastighets- och inventariévärdet icke inberäknad) framgå af efterföljande öfversigt:

Fattigvårdsanstalter.	Underhållsdagar.		Nettokostnad, kr.		Medelkostnad pr dag och person. öre.	
	Åren 1886—1890.	Åren 1891—1895.	Åren 1886—1890.	Åren 1891—1895.	Åren 1886—1890.	Åren 1891—1895.
Sabbatsbergs fattighus	1,770,274	1,772,420	576,484	628,084	33	35
Södermalms fattighus	709,564	1,106,720	254,293	378,606	36	34
Försörjningsinrättningen	2,090,282	2,200,930	677,401	700,184	32	32
Arbetsinrättningen	858,114	694,992	272,188	202,914	32	29
Uppfostringsanstalten för gossar	152,284	141,396	133,072	139,642	87	99
Uppfostringsanstalten för flickor	87,205	88,332	68,484	91,210	79	103
Barnhemmet nr 2	54,044	55,073	36,041	45,548	67	83
Do nr 1	61,737	59,916	38,208	42,356	62	71
Summa	5,783,504	6,119,779	2,056,171	2,228,544	36	36

Medelvärdet å full fattigförsörjning pr år för en understödstagare har beräknats utgöra 180 kronor under perioden 1891—1895 och 178 kronor ensamt för år 1895.

Bruttoutgifterna för fattigvården under åren 1891—1895 kunna specificeras sålunda:

	År 1891. Kr.	År 1892. Kr.	År 1893. Kr.	År 1894. Kr.	År 1895. Kr.
Anskaffning och underhåll af hus och inventarier	48,450	42,006	37,832	32,977	41,724
Understöd (mat, kläder, ved, kontant m. m.)	848,131	928,789	882,136	827,436	799,539
Arbetsmaterialier till fattigvårdsanstalterna	116,732	132,635	106,346	84,312	91,540
Aföningar och pensioner åt tjänstemän och betjente	118,386	117,538	120,098	123,384	123,953
Ersättningar till andra kommuner	20,351	21,079	18,080	18,892	19,895
Bidrag till enskilda anstalter och stiftelser	29,575	31,250	31,750	31,750	40,250
Öfriga utgifter (förbrukningspersedlar och diverse)	109,635	109,839	105,288	106,886	108,021
Summa	1,291,260	1,383,136	1,301,530	1,222,637	1,227,922

Här ofvan anförda nedgång af fattigvårdskostnaderna under senare åren synes alltså till hufvudsaklig del bero på minskningen i utgifterna för understöd, hvilka år 1895 med 129,250 kronor understego motsvarande kostnad för år 1892.

b) **Fromma stiftelser.** De insamlade uppgifterna angående i hufvudstaden befintliga fromma stiftelser, stipendiefonder, pensionsanstalter, sjukförsäkringar och dermed jemförliga inrättningar äro sammanförda uti **tabell 7**. Den der lemnade redogörelsen kan likväl ingalunda göra anspråk på fullständighet, och gäller detta särskildt sjuk- och begravningskassorna, såsom ock Öfverståthållarembetet redan i det föregående (sid. 23) haft tillfälle påvisa.

Tab. 1.

FOLKMÄNGDEN I STOCKHOLMS STAD ÅREN 1891—1895.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
År.	Enligt presterskapets uppgifter, den 31 december.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid början af nästföljande år. ¹⁾					
				Hela folkmängden.			Deraf frie från mantals- penningar.		
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.
1891	113,615	136,913	250,528	112,282	135,769	248,051	43,494	42,400	85,894
1892	114,343	138,231	252,574	112,467	136,785	249,252	43,889	43,024	86,913
1893	116,261	140,776	257,037	114,039	138,898	252,937	44,915	43,647	88,562
1894	119,329	145,256	264,585	116,671	142,633	259,304	45,653	44,441	90,094
1895	122,723	148,915	271,638	120,499	146,601	267,100	46,581	45,354	91,935

¹⁾ Mantalslängderna upprättas i Stockholm, likasom i Göteborg, vid årets början.

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I STOCKHOLMS STAD ÅREN 1891—1895.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
Särskilda slag af vägar.	Längd af hvarje vägslag vid 1895 års slut.	Deraf under åren 1891—1895		Kostnad för under åren 1891—1895				Längd af indelade, med skjutsanstalter för sedda vägar vid 1895 års slut.	Skjutsanstalter vid 1895 års slut			
		fulländade och afsynade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.	fulländade nya vägar.		omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.			med entreprenad.		utan entreprenad.	
				Af statsmedel.	Af kommunens medel.	Af statsmedel.	Af kommunens medel.		Gästgifverier.	Skjutsstationer.		
	Nymil.	Nymil.	Nymil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Antal.	Antal.	Antal.	
I staden	26	1)	1)	—	1)	—	1)	26	—	—	1	
Skjutslegan per nymil utgick vid 1895 års slut med:												
187 kronor, hvilket är öfver maximilegan vid									—	—	1	
									I kungs- och krono-skjuts.	Vid gästgifverier med entreprenad.	Vid skjutsstationer med entreprenad.	Vid skjutsanstalter utan entreprenad.
Antal utgångna hästar under år 1891									—	—	—	60
" " " " " 1892									—	—	—	62
" " " " " 1893									—	—	—	73
" " " " " 1894									—	—	—	48
" " " " " 1895									—	—	—	59
Summa (hästar)									—	—	—	302

1) Jemför berättelsens text sid. 22.

Tab. 3.

TOMTER M. M. I STOCKHOLMS STAD ÅR 1895.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Församling.	Hela antalet nybygda boningshus 1891—1895.	Mantal.		Antal landerier, jordlotter eller andra bruksdelar.	Tomter.		Befintliga boningshus 1895.	Verk och inrättningar.	Kyrkor och andra offentliga byggnader.	Taxeringsvärdet (i kronor)	
		Oförmedlade.	Nuvarande.		Bebyggda.	Obebyggda.				å jordar.	å hus och tomter.
Storkyrkoförsamlingen	1	—	—	—	487	—	—	—	—	—	49,667,800
Klara församling	5	—	—	—	435	9	—	—	—	—	77,707,500
Jakobs o. Johannes »	26	—	—	—	593	77	—	—	—	—	90,451,500
Ladugårdslands »	118	—	—	—	952	137	—	—	—	—	140,492,000
Adolf Fredriks »	32	—	—	—	642	386	—	—	—	—	75,091,700
Kungsholms »	14	—	—	—	361	131	—	—	—	107,500	41,931,200
Katarina »	19	—	—	—	887	208	—	—	—	—	46,170,300
Maria »	27	—	—	—	660	90	—	—	—	—	48,225,300
Summa	¹⁾ 242	—	—	—	5,017	1,088	¹⁾	—	—	107,500	569,737,300
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68,707,400

¹⁾ Öfver antalet tillkomna boningsrum och kök åren 1891—1895 samt antalet befintliga boningsrum och kök år 1895 se berättelsens text. sid. 55 o. f.

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I STOCKHOLMS STAD ÅR 1895.

1.	2.	3.	4.	5.
Fideikommissinnehafvarens namn.	Egendom (kvarter och nummer).	Belägenhet. Församling.	Taxeringsvärdet i kronor	
			för hvarje egendom.	Summa.
Friherre T. Adelswärd	Lejonet 4	Klara.	480,000	480,000
» C. J. Bonde	Rosenbad 2	»	220,000	220,000
» C. De Geer af Leufsta	Spektern 8	Jakobs och Johannes.	250,000	250,000
(Adl.) S. J. Th. Ankarcrona	» 5	»	217,000	217,000
» P. F. von Celsing	Vinstocken 2	»	255,700	255,700
» H. af Petersens	Aurora 1	Storkyrko.	364,300	
	Tritonia 7	»	21,400	385,700
» C. D. von Schinkel	Charon 1	»	221,400	
	Cerberus 2	»	166,400	
	Barnhuset 5	Adolf Fredriks.	120,000	
	» 6	»	315,000	
	» 7	»	300,000	1,422,800
» C. H. von Stockenström	Elefanten 1	Klara.	170,000	170,000
f. d. Löjtnanten A. Westerberg	Blasieholmen 40	Jakobs och Johannes.	289,000	289,000
		Summa	3,690,200	3,690,200

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMISKA AKTIEBOLAG, I STOCKHOLMS STAD ÅR 1895.

1.	2.	3.	1.	2.	3.
Aktiebolagets namn.	Församling, kvarter och nummer.	Taxeringsvärdet (i kr.)	Aktiebolagets namn.	Församling, kvarter och nummer.	Taxeringsvärdet (i kr.)
F. Svanström & C:s papperhandelsaktiebolag	Storkyrkoförs.: Europa 5; Lyceon 2, 3, 9, 11; Cephalus 1, 2, 7	275,600	Aktiebolaget Hamngatan nr 13 och 15	Jak. o. Johannes: Åskslaget 15, 20, 21	669,900
Aktiebolaget Stockholms pantaktiebank	Storkyrkof.: Cassiopea 7, 8; Klara: Braxen 11; Jernplåten 7, 8; Ladugårdsl.: Skrävelberget större 8, 10; Katarina: Pelarebacken mindre 11; Maria: Viggen 1, 10	861,600	Byggnadsaktiebolaget Brunkeberg	Jak. o. Johannes: Hästakon 6	278,000
Sjöförsäkringsaktiebolaget Ägir	Storkyrkof.: Phaeton 1	225,000	Guldsmidsaktiebolaget	Jak. o. Johannes: Torsken 15	242,900
Frälsningsarméns förlagsaktiebolag	Storkyrkof.: Phaeton 5	70,000	Aktiebolaget Stockholms praktiska hushållsskola	Jak. o. Johannes: Oxen större 4	225,000
Stockholms elektriska belysningsaktiebolag	Storkyrkof.: Europa 4	50,000	Wennberg & Ramstedts ångvarnaktiebolag	Jak. o. Johannes: Oxen större 16	144,000
Uddby qvarnaktiebolag	Storkyrkof.: Castor 6	34,500	Jak. o. Johannes: Jericho 1—4, 16—19; Bocken 21	813,400	
Aktiebolaget Carlson & Stenberg	Storkyrkof.: Glaucus 5	75,000	Aktiebolaget Blasieholmen	Jak. o. Johannes: Blasieholmen 26	600,000
Wallbergs fabriks aktiebolag	Storkyrkof.: Pyramus 6, 7	160,000	Höganäs stenkolsbolag	Jak. o. Johannes: Blasieholmen 38, 39	300,000
Industrireditaktiebolaget i Stockholm	Storkyrkof.: Milon 8	317,800	Aktiebolaget för fruntimmers sim- och badinrättningen vid Skeppsholmen	Jak. o. Johannes: Skeppsholmen, badhus	5,000
Slakteriaktiebolaget i Stockholm	Storkyrkof.: Typhon 11; Katarina: Fathursholmen mindre 7, Pennan 5	193,000	Aktiebolaget S:t Birgitta	Jak. o. Johannes: Käkenhusen 5, 6; Våtan 1—5, 14—16	347,300
Skandinaviska kreditaktiebolaget	Storkyrkof.: Mercurius 1, 2, 10, 11	480,000	P. Herzogs bokbinderi- och bokförlagsaktiebolag	Jak. o. Johannes: Polacken 16	110,000
Liförsäkringsaktiebolaget Thule	Storkyrkof.: Mercurius 6, 7; Ad. Fredriks: Barnhusväderqvarn 27—29; Jak. o. Johannes: Blasieholmen 21, 47; Ladugårdsl.: Edelman större 4—12	3,097,000	Isaac Marcus boktryckeriaktiebolag	Jak. o. Johannes: Polacken 18	205,000
Aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner	Storkyrkof.: Riddarholmen 18; Kungsholms: Grinden 4	940,000	Aktiebolaget för arbetarebostäder i Stockholm	Jak. o. Johannes: Österbotten 8	74,000
Liförsäkringsaktiebolaget Nordstjärnan	Klara: Tizern 3; Skotten 4, 10	1,450,000	Bostadsaktiebolaget David	Jak. o. Johannes: Johannes mindre 7	138,100
Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag	Klara: Johannes större 1, 8	1,070,000	Stockholms nya spårvägsaktiebolag	Jak. o. Johannes: Spårvagnen 1: Träskfloden (åbyggnad); Smeden 1	740,500
Stockholms badhusaktiebolag	Klara: Brunkhufvudet 1; Ladugårdsl.: Sperlingens backe 32	865,000	Bostadsaktiebolaget Unionen nr 1	Jak. o. Johannes: Geten 12	123,000
J. & C. G. Bolinders aktiebolag	Klara: Gösen 7; Kungsholms: Piltträdet 7; Bergsklippan mindre 1—3; Bergsklippan större 7, 8, 16—18, 20—24, 37—39; Timstenen 1—4; Kettingen 5	1,359,000	Bostadsaktiebolaget Unionen nr 2	Jak. o. Johannes: Geten 14	100,000
Försäkringsaktiebolaget Skandia	Storkyrkof.: Neptunus större 10; Ad. Fredriks: Barnhuset 3, 4, 8, 9; Flygaren 13; Jak. o. Johannes: Jakob mindre 5; Ladugårdsl.: Skrävelberget mindre 16, 17	3,484,000	Norra renhållningsaktiebolaget	Jak. o. Johannes: Baggen 1	50,000
Brand- och liförsäkringsaktiebolaget Svea	Klara: Loen 6; Maria: Nederland mindre 14; Vattmannen 20; Ladugårdsl.: Harpan 24, 25	990,000	Fastighetsaktiebolaget Birzer Jarl	Jak. o. Johannes: Väduren 7	175,000
Skandinaviska tryckeriaktiebolaget	Klara: Sköldpaddan 1	324,000	Stockholms nya tomtaktiebolag	Jak. o. Johannes: Väduren 4, 10, 11; Ingemar 7, 9, 12, 14; Staren 3—17; Ladugårdsl.: Beckasinen 2—16; Morkullan 3—6, 9—18, 23—25; Trasten 4, 10—11, 16	509,000
Stockholms Dagblads aktiebolag	Klara: Sköldpaddan 3	200,000	Aktiebolaget Anderssons mekaniska stenhuggeri	Ladugårdsl.: Sperlingens backe 23	200,000
Liförsäkringsaktiebolaget Viktoria	Klara: Wahrenberg 1; Fyrmörzaren 3; Jak. o. Joh.: Vinstocken 1; Torviggen 1	2,435,500	Aktiebolaget Minerva	Ladugårdsl.: Norrtelje 15	162,000
Aftonbladets aktiebolag	Klara: Fyrfoten mindre 8	240,000	Aktiebolaget Parasitidea	Ladugårdsl.: Morkullan 19	10,000
Nya Dagligt Allehandas tidningsaktiebolag	Klara: Uggleborg 6	115,000	Yxhults stenhuggeriaktiebolag	Ladugårdsl.: Morkullan 20	25,000
Nya aktiebolaget Atlas	Klara: Uggleborg 7; Ad. Fredriks: Jätten 3, 4; Gjutaren 2—5, 7, 8; Freja 4	1,375,000	Bostadsaktiebolaget Patrioten	Ladugårdsl.: Näktergalen 3	177,000
A. L. Normans boktryckeriaktiebolag	Klara: Uggleborg 9, 10	418,500	Bockholms-Sättn aktiebolag	Ladugårdsl.: Näktergalen 8; Maria: Draken 18	185,000
Stockholmstidningens aktiebolag	Klara: Svalan 4	295,000	Bostadsaktiebolaget Hjorten	Ladugårdsl.: Hjorten 19	152,000
Klara fastighetsaktiebolag	Klara: Skansen 7	327,000	Bostadsaktiebolaget Sture	Ladugårdsl.: Hjorten 20	107,000
W. G. byggnadsaktiebolag	Klara: Kujan 4	677,000	Bostadsaktiebolaget Esplanaden	Ladugårdsl.: Hjorten 21	242,000
N. Petersens handels- och fabriksaktiebolag	Klara: Gropen 2	130,000	Bostadsaktiebolaget Bävern	Ladugårdsl.: Bävern 8	185,000
Aktiebolaget P. Wahlmaus snickerifabrik i Gefle	Klara: Gösen 17, 18	60,000	Aktiebolaget Östermalms saluhallar	Ladugårdsl.: Riddaren 3	1,025,000
Aktiebolaget Klara badinrättning	Klara: Braxen 10	338,000	Apotekarnes mineralvattensaktiebolag	Ladugårdsl.: Rudan större 10; Guld-fisken 2	135,000
Aktiebolaget Athenen för flickor	Klara: Hjästufvudet 15	180,000	Aktiebolaget Ladugårdslands högre läroanstalt för flickor	Ladugårdsl.: Flundran 10	135,000
Aktiebolaget Norrmalms tvättinrättning	Klara: Lagerbärsträdet 35	155,000	Aktiebolaget Stockholms arbetarhem	Ladugårdsl.: Storken 6	160,000
Fastighetsaktiebolaget Apeln—Hjorten	Klara: Apeln 9; Ladugårdsl.: Hjorten 16	332,500	Aktiebolaget Hvilan	Ladugårdsl.: Vildsvinet 13	32,000
Stockholm—Vesterås—Bergslagens trafikaktiebolag	Klara: Lagerbärsträdet f. d. 32, 33; Palmen 1	105,000	Göranssons mekaniska verkstads aktiebolag	Ladugårdsl.: Styrmannen 18, 19	100,000
			Bostadsaktiebolaget Kommendören	Ladugårdsl.: Lyran 4	106,500
			Brand- och liförsäkringsaktiebolaget Skåne	Ladugårdsl.: Sergeanten 1; Katarina: Pyramiden 17	480,000
			Fastighetsaktiebolaget Lägrät	Ladugårdsl.: Lägrät 9	212,000
			Aktiebolaget ängslupsaktiebolag	Ladugårdsl.: Helsan 5, 6; Grönland 1, 2	255,000
			Aktiebolaget Biologiska museet i Stockholm	Ladugårdsl.: Davidsberg	60,000
			Teaterns å Kungl. Djurgården aktiebolag	Ladugårdsl.: Djurgårdsteatern	60,000
			Allmänna rundmålningsaktiebolaget	Ladugårdsl.: Kapteinsudden	100,000
			Stockholms norra jästaktiebolag	Ladugårdsl.: Katrineberg 1. Kräftriket	100,000
			Stockholms isaktiebolag	Ladugårdsl.: Laboratoriehagen	6,300
			Kopparberg-Avesta aktiebolag	Ladugårdsl.: Ropsten, Värnan	8,000

Qvarnaktiebolaget A. Svanberg & C:	Kungsholms: Eldqvarnen 1	900,000	Stockholm—Rimbo jernvägs aktiebolag	Ladugårdsf.: Stockholms östra station	50,000
Aktiebolaget Sölscher & C:	Kungsholms: Vattuormen 6; Ladugårdsf.: Renen 17	314,500	Nya aktiebolaget Tivoli	Ladugårdsf.: Tivoli	150,000
Luth & Roséns elektriska aktiebolag	Kungsholms: Drabanten 3	96,000	Fernissaktiebolaget	Ladugårdsf.: Ruddammen 12 (Albano)	128,000
Mobergs gjuteri och mekaniska verkstads aktiebolag	Kungsholms: Drabanten 5, 6	130,000	W. Lindbergs verkstads och varfs aktiebolag	Katarina: Tegelviken större 1, 2; Tjårhofvet mindre 6, 7, 19, 20—22	191,800
Fastighetsaktiebolaget Thor	Kungsholms: Åkermannen 25; Ad. Fredriks: Flygaren 11	332,600	Aktiebolaget Stockholms svafvelsyrefabrik	Katarina: Tegelviken större 3	180,000
Fastighetsaktiebolaget Fikonträdet IV	Kungsholms: Fikonträdet 4	50,000	Liljeholmens stearinfabriks aktiebolag	Katarina: Tegelviken mindre 3; Danviken 1—3; Kyrkogården 1, 2; Barnängsbacken mindre 1—6	288,200
S:t Eriks bryggeriaktiebolag	Kungsholms: Bergamotträdet 6, 7, 11; Asplunden 1, 4	818,500	Aktiebolaget Barnängens tekniska fabrik	Katarina: Oljan 1, 4—9, onumr. tomter; Jernet 3, 4; Grufvan 2—4	236,000
Aktiebolaget Separator	Kungsholms: Tegelslagaren 4, 10; Brädstapeln 3	378,600	Södermalms byggnadsaktiebolag	Katarina: Barnängen större 3	95,000
Aktiebolaget de Laval's laktator	Kungsholms: Pärönträdet 1, 4, 5	310,000	Stockholms bomullsspinneri- och väfveraktiebolag	Katarina: Barnängen större 4, 5; Vintertullen yttersta 1	611,400
Aktiebolaget de Laval's ångturbin	Kungsholms: Kårsbärsträdet 4	260,000	Mosebacke gångbroaktiebolag	Katarina: Tranbodarne (elevatorn)	140,000
Aktiebolaget de Laval's glödlampfabrik Svea	Ad. Fredriks: Gjutaren 9	50,000	Jernvägsaktiebolaget Stockholm—Saltjöen	Katarina: Glasbruket nedre 4; Glasbruket större, jernvägsstationen (byggn.)	106,000
Aktiebolaget Ekmanska arbetarebostäderna	Kungsholms: Åkermannen 10	217,700	Stockholms magasinaktiebolag	Katarina: Glasbruket mindre 1, 2	600,000
Bryggeriaktiebolaget Svea	Kungsholms: Morellträdet 11; Ad. Fredriks: Sandåsen större 1; Sandgropen 1	403,000	Mosebacke fastighetsaktiebolag	Katarina: Ormen mindre 1; Högre stigen större 3, 4	300,000
Aktiebolaget Stockholms vapenfabrik	Kungsholms: Göken 20	400,000	Bostadsaktiebolaget Nicodemus Tessin	Katarina: Fiskaren större 18	215,000
Aktiebolaget Carlsviks gjuterier	Kungsholms: Karlsvik 9	310,000	Öfverrums bruks aktiebolag	Katarina: Pelarbacken större 21	168,000
Cementgjuteriaktiebolaget Thor	Kungsholms: Våktaren 19	55,000	Aktiebolaget Stockholms handelsbank	Katarina: Stenbodarne större 7; Stenbodarne mindre 1	200,000
Aktiebolaget Kungsholms tvättinrättning	Kungsholms: Roddaren 13	100,000	Stockholms södra jästfabriks aktiebolag	Katarina: Gråberget 8, 10	155,000
Aktiebolaget Boethius korkfabrik	Kungsholms: Roddaren 14	133,500	Stockholms södra ångvarns- och vedsågeriaktiebolag	Katarina: Bryggaren 8	85,000
Elektromekaniska aktiebolaget Norden	Kungsholms: Ankaret 15, 16	55,000	Svenska spritförädlingsaktiebolaget	Katarina: Vägaren 7	80,000
Byggnadsaktiebolaget S:t Erik	Kungsholms: Mälaren 13; Ad. Fredriks: Adlern mindre 13—15; Ladugårdsf.: Veterinären 1; Katarina: Stadsträdgården 4	415,500	Stockholms borstbinderiaktiebolag	Katarina: Vägaren 8	44,000
Tomtaktiebolaget Hornsberg	Kungsholms: Mälaren, tomtdel; Friden 1—7; Gladjen 1—5; Fristaden 1—3; Trefnaden 1—5; Tillflykten 1—5; Lyckan 1—8; Lugnet 1—5; Paradiset 1—6; Lustgården 1—5; Fjället 1—5; Stugan 1—3; Gladan 1; Nötskrikan 1; Tulgoxen 1; Hackspetten 1; Bofinken 1; Grönsiskan 1; Steglitsan 1; Håmplingen 1; Arlan 1	1) 894,000	Gaturenhållningsaktiebolaget i Stockholm stad inom broarne	Katarina: Båtsmannen större 6, 8	53,000
Stockholms tändsticksfabriks aktiebolags konkursbo	Kungsholms: Knoppen 1—6	75,000	Björholms bryggeriaktiebolag	Katarina: Rondetorpets större 1, 2; Harfven 7	698,000
Aktiebolaget Stora bryggeriet	Kungsholms: Hornsberg 1	840,000	Aktiebolaget Vicanders korkfabriker	Katarina: Åsen större 3—7; Maria: Haren större 5	375,000
P. L. Åkerman & Lunds orgelfabriks aktiebolag	Ad. Fredriks: Rörstrand 18, 19	40,000	Stockklassas borstbinderiaktiebolag	Maria: Nederland mindre 1, 2, 11	170,000
Stockholms utskänkingsaktiebolag	Ad. Fredriks: Berget 3; Jak. o. Johannes: S:t Pehr 1	142,500	Bostadsaktiebolaget Bellman	Maria: Småland 2	160,000
Stockholms mjölkförsäljningsaktiebolag	Ad. Fredriks: Läkaren 1, 3	309,500	Stockholms bageriaktiebolag	Maria: Rosendal större 7	110,000
Bostadsaktiebolaget Balder	Ad. Fredriks: Flygaren 9	152,100	Bostadsaktiebolaget Draken	Maria: Draken 13	80,000
Bostadsaktiebolaget Svithod	Ad. Fredriks: Flygaren 10	162,200	Bostadsaktiebolaget Presto	Maria: Draken 16	80,000
Bostadsaktiebolaget Jagaren	Ad. Fredriks: Jägaren 20	106,400	Aktiebolaget J. O. Wengströms snickerifabrik	Maria: Rosendal mindre 5; Tanto mindre 8	283,000
Urutfabriksaktiebolaget	Ad. Fredriks: Rundelen	20,000	Tanto aktiebolag	Maria: Årsta 1, 2; Tanto mindre 4, 5	656,000
Bryggeriaktiebolaget Föreningen	Ad. Fredriks: Palmträdet 1, 2	300,000	Bostadsaktiebolaget Neptunus	Maria: Hagen 6, 7	200,000
Aktiebolaget Blekinge bank i Karlskrona	Ad. Fredriks: Sjökattnen 3	77,000	Aktiebolaget Stockholms bryggerier	Ad. Fredriks: Oxryggen 1—3; Oxen mindre 8, 9; Riådarporren 6; Katarina: Vägaren 5, 9, 10; Formannen 4—6; Maria: Dykåret mindre 6; Dykåret 11; Stören 14; Draken 1, 10, 11	5,567,000
Aktiebolaget Bergianska trädgården	Ad. Fredriks: Rosen 1—11, 13, 14, 16—21; Kamelien 1—3, 7, 10—13, 14, 15—25	234,800	Byggnadsaktiebolaget Manhem	Maria: Kaninen större 28; Bjelken	738,500
Aktiebolaget Svea saluhallar	Ad. Fredriks: Sjökattnen 13	200,000	Bostadsaktiebolaget Jakobsberg	Maria: Sluggan 2	85,000
Bostadsaktiebolaget Enighet	Ad. Fredriks: Planeten 1	160,000	Aktiebolaget Stockholms skofabrik	Maria: Sluggan 5 jemte ett område styckadt från Tobaksspinnaren 15	75,000
Aktiebolaget Arbetareringens bank	Ad. Fredriks: Nebulosan 18	110,000	Ligna nya snickeriaktiebolag	Maria: Geväret 1; Kanonen 1	100,000
Bostadsaktiebolaget Vasa	Ad. Fredriks: Sirius 1	200,000	Bergsunds mekaniska verkstads aktiebolag	Maria: Tobaksspinneriet 2 & 8, 6, 7; Långholmsbron 7, 8, 9, 11	541,000
Bostadsaktiebolaget Sirius	Ad. Fredriks: Sirius 3	172,600	F. Gummessons varfs aktiebolag	Maria: Långholmen 6, åbyggnader	70,000
Aktiebolaget Hotel Kung Karl	Jak. o. Johannes: Torvigen 4	240,000	Sockerbruksaktiebolaget i Stockholm	Maria: Mälaren 1	400,000
Atelierbyggnadsaktiebolaget	Jak. o. Johannes: Kungsträdgården 4	201,500	Aktiebolaget Södermalms tvätt- och badinrättning	Maria: Lappsken mindre 2	180,000
Aktiebolaget Nya Casino	Jak. o. Johannes: Trädgården 6	164,000	Maria hiss- och magasinaktiebolag	Maria: Bösan 1, 8	265,000
Stockholms allmänna telefonaktiebolag	Jak. o. Johannes: Åsklaget 14	490,000	Ludvigsbergs verkstads aktiebolag	Maria: Skinnarviken 1; Ludvigsborg 1	341,500
Rörstrands aktiebolag	Adolf Fredriks: Jätten 1; Gjutaren 10—19; Kadetten 2—9, 12—26; Formmen 1—6; Modellen 1—14; Eldaren 1—17; Smältan 1—12; Ugnen 1—14; Volontären 1—27 och Porstlusbruket 1—3	1,564,500	Mönchens bryggeriaktiebolag	Maria: Skinnarviken yttersta 1	1,000,000
			Stockholms södra spårvägs aktiebolag	Maria: Haren 1	89,000
			Bostadsaktiebolaget Idag	Maria: Ufven större 20	193,000
				Summa 1) 63,091,300	

1) Alltsammans å samman fastighet.

Anm. Fastighetsvärdet fördelade sig sålunda på stadens territoriella församlingar: Storkyrkoförsamlingen 3,771,000 kr., Klara 8,607,000, Kungsholms 7,981,300, Adolf Fredriks 9,870,200, Jakobs och Johannes 9,205,400 (deraf inom Jakobs 7,336,000 och inom Johannes 1,868,800 kr.), Ladugårdslands 8,981,600, Katarina 5,959,100 och Maria 8,714,500 kr., summa 63,091,300 kronor.

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR, I STOCKHOLMS STAD ÅR 1895,
ENLIGT LAGFARTER MEDDELADE ÅREN 1876—1895.

1.	2.	3.	4.		5.	1.	2.	3.	4.		5.
Främmande magtens och undersåtens namn.	Egendom (qvarter och nummer).	Belägenhet. Församling.	Taxeringsvärdet (i kronor)			Främmande magtens och undersåtens namn.	Egendom (qvarter och nummer).	Belägenhet. Församling.	Taxeringsvärdet (i kronor)		
			för hvarje egendom.	Summa.					för hvarje egendom.	Summa.	
Danske undersåten kontorschefen Herman Heilbut	Lampen 7	Katarina	7,100	62,100		D:o konsuln Marmaduke Strickland Constable	Storken 2	Ladugårdslands	115,000	1,215,700	
D:o juveleraren Marcus Theodor Holm	Loen 9	Klara.	55,000				Trollhättan 16	{ Jakobs och Johannes }	120,000		
Storbrittanniske undersåten general-konsul Robert Drummond Hay	Helsan 6	{ Jakobs och Johannes }	225,700				Jericko 10	'	83,000		
D:o grosshandlaren Patrik Graham	Vattnormen 9	Kungsholms	450,000			Finske undersåten presidenten E. Lönnblads omyndiga barn	Humlegården 25	Ladugårdslands	140,000		
D:o konsuln Marmaduke Strickland Constable	Tallkotten 5	Ladugårdslands	222,000			D:o enkefru Julie Lohrmann	Sjömannen 12	'	95,000		285,000
								Summa	1,512,800		1,512,800

Anm. Dessutom innehar amerikanske undersåten understatasekreteraren Carl Herman von Stockenström den i tabell 4 omnämnda fideikommissegendom.

Tab. 7.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I STOCKHOLMS STAD ÅR 1895.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895.		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dyl.									
Georgiska fonden.	Undertöd åt fattiga fruntimmer.	Okänt.	—	2	40	1,000	—	Stockholms stads konsistorium.	
Soopiska d:o.	D:o åt gamla tjenarinnor.	Grefvinnan A. M. Soop.	1734 9/4	6	537	40,915	19,500	D:o.	
Arfvedssons fond.	Till fattiga.	Direktören K. Arfvedsson.	1856	—	375	7,500	—	Nikolai kyrkoråd.	
Arrhenii d:o.	Till församlingens hjon å Sabbatsbergs fattighus.	Handlanden A. V. Arrhenius.	—	—	289	6,042	—	D:o.	
Makarne Berggrens understödsfond.	Understöd åt fattiga och sjuka.	Grosshandl. och fru Robert Berggren.	1895	—	—	80,967	—	D:o.	
Doktor Fredrik Fehrs minne.	Till fattiga.	Doktor Fehrs f. d. konfirmander.	1895	—	—	946	—	D:o.	
Minnet af J. E. Féron och hans hustru.	D:o och bidrag till barnkrubban.	Skomakaren J. E. Féron.	1877	—	—	2,052	—	D:o.	
Kreijfs fond.	Till nödlidande.	Assessorn Fr. Kreijf.	1807	2	118	2,363	—	D:o.	
Nikolai församlings kyrkofattigkassa.	Till fattiga.	—	—	50	1,797	53,205	—	D:o.	
Metzgers fond.	D:o.	Handl. François Metzger.	1850	—	175	3,500	—	D:o.	
Michaelsons d:o.	D:o.	Grosshandl. Michaelson.	1825	2	25	500	—	D:o.	
Okänd gifvares d:o.	D:o.	Medlem af församlingen.	1829	—	30	600	—	D:o.	
Schewes d:o.	D:o.	Grosshandl. R. F. Schewe.	1845	—	30	750	—	D:o.	

Toutins fond.	Till nödlidande.	Enkefru J. Toutin.	1791	4	28	556	—	Nikolai kyrkoråd.
Wadströms d:o.	D:o.	Mamsell Ulrika Wadström.	1797	4	10	250	—	D:o.
Westzynuthii d:q.	Till fattiga.	Konsuln W. J. E. Westzynthius.	1889	—	360	8,003	—	D:o.
Zetterstens d:o.	Till nödlidande.	Garfvaren J. H. Zettersten.	1790	1	3	50	—	D:o.
Anndals d:o.	Understöd åt fattiga familjer vid jultiden.	Enkefru Anna Charlotta Anndal.	1879 ^{2/1}	8	800	33,000	—	Nikolai fattigvårdsstyrelse.
Edbergs d:o.	Inköp af skodon åt de mest behöfvande å Sabbatsbergs fattighus.	Fattighjonet Vilhelmina Edberg.	—	7	27	675	—	D:o.
Engstedts d:o.	Understöd till sådana fattiga inom församlingen, som ej åtnjuta understöd af allmänna fattigvården.	Enkefru Johanna Engstedt.	1880 ^{18/11}	—	—	880	—	D:o.
Enkedrottning Josefinas d:o.	Understöd åt fattiga inom församlingen.	Enkedrottning Josefina	1866	15	76	1,000	—	D:o.
Falks fond.	Understöd åt å Sabbatsbergs fattighus intagna personer, födda i Finland.	Enkefru M. M. Falk.	1860 ^{28/12}	8	32	800	—	D:o.
Geijers d:o.	Till fattiga inom församlingen.	Lagmanskan Geijer.	—	2	60	1,500	—	D:o.
Holmbergs d:o.	Understöd till å Sabbatsbergs fattighus intagna blinda hjon.	Kryddkramhandlanden Nils Holmberg.	1853 ^{28/5}	5	60	1,500	—	D:o.
Kumlings d:o.	Till fattiga inom församlingen.	Mamsell G. K. Kamling.	1848 ^{27/11}	2	72	1,500	—	D:o.
Makarne Käbergs d:o.	D:o d:o.	Enkefru A. Käberg.	1889 ^{1/6}	4	98	3,000	—	D:o.
Norstedts d:o.	Understöd åt fattiga och nödlidande, företrädesvis åt behöfvande boktryckare, faktorer och boktryckeriarbetare samt deras enklor och barn.	Boktryckaren C. Norstedt.	1860 ^{17/12}	7	390	10,000	—	D:o.
Reuckners d:o.	Till fattiga inom församlingen.	Enkefru S. L. Reuckner.	1878 ^{16/10}	44	254	10,000	—	D:o.
Selanders gåfvomedel.	D:o d:o.	E. o. hofrättsnotarien Vilhelm Seland.	1892 ^{19/9}	42	242	3,094	—	D:o.
Bagges fond.	Understöd åt fattiga.	Mamsell F. E. Bagge.	1849 ^{4/5}	1	120	3,000	—	Klara kyrkoråd.
Bernegaus d:o.	D:o d:o.	Kamreraren G. V. Bernegan.	1852 ^{4/1}	—	1,200	30,000	—	D:o.
Bolins d:o.	Till de fattiga vid jultiden.	Handlanden Bolin.	1802	—	22	545	—	D:o.
Cederschiölds d:o.	Understöd åt fattiga.	Departementschefen R. Th. Cederschiöld.	1865 ^{29/5}	4	100	2,000	—	D:o.
Ekströms d:o.	Till de mest behöfvande enklor och ogifta fruntimmer, tillhörande pauvres honteux inom församlingen.	Grosshandl. H. E. Ekström.	1842 ^{10/2}	10	600	15,000	—	D:o.
Falks d:o.	Till de fattiga vid jultiden.	Jungfru Falk.	1810	—	12	300	—	D:o.
Gothers d:o.	Understöd åt fattiga.	Mamsell Gother.	1838 ^{17/5}	1	30	750	—	D:o.
Hallgrens d:o.	Till ett eller flere behöfvande fruntimmer, företrädesvis åt sjuka och ofärdiga.	Mamsell M. S. Hallgren.	1841 ^{25/10}	1	60	1,500	—	D:o.
Hanes d:o.	Understöd åt fattiga.	Mamsell U. E. Hane.	1874 ^{10/6}	1	200	4,000	—	D:o.
Hoffmans d:o.	D:o d:o.	Hofarkitekten Johan Hoffman.	1872 ^{2/11}	—	—	22,200	—	D:o.
Krutmeijers d:o.	D:o d:o.	Kansliråddinnan Betty Krutmeijer.	1854 ^{10/11}	1	300	8,000	—	D:o.
D:o d:o.	Understöd åt församlingens fattighushjon.	Densamma.	1854 ^{23/12}	—	113	2,832	—	D:o.
Klara församl. kyrkokassa.	Till de fattiga vid jultiden.	Klara kyrka.	1812	—	12	290	—	D:o.
von Löwens fond.	Understöd åt fattiga.	Presidenten J. von Löwen.	1774 ^{10/12}	23	133	3,333	—	D:o.
Nordfors' d:o.	D:o d:o.	Öfverstinna V. Nordfors.	1842 ^{12/4}	1	20	500	—	D:o.
Pukes d:o.	D:o d:o.	Grefvinnan Puke.	1864 ^{8/5}	1	40	1,000	—	D:o.
Rambachs d:o.	D:o d:o.	Enkefru E. Rambach, f. Dehm.	1880 ^{15/5}	1	40	1,000	—	D:o.
Roos d:o.	D:o d:o.	Major Axel Roos.	1878 ^{16/11}	2	91	2,000	—	D:o.
Segereronas d:o.	Till 12 dygdiga enklor, tillhörande pauvres honteux, inom församlingen.	Statssekreteraren E. C. Segererona.	1787 ^{17/12}	13	200	5,000	—	D:o.
Stjerngranats d:o.	Till fattiga enklor med barn, tillhörande församlingen.	Enkefru Stjerngranat, f. Mutzow.	1819	3	192	4,800	—	D:o.
Sundblads d:o.	Understöd åt fattiga.	Johan och Matilda Sundblad.	1882 ^{2/2}	1	20	500	—	D:o.
»Tvenne systrars testamente».	D:o d:o.	Fröknarna A. M. och E. C. Acrel.	1876 ^{27/10}	2	320	8,000	—	D:o.
T. af U:s fond.	Till behöfvande inom församlingen.	F. d. statsrådet frih. C. G. af Ugglas arfvingar.	1895 ^{24/10}	—	—	3,000	—	D:o.
Wadströms d:o.	Till fattiga vid jultiden.	Jungfru Wadström.	1791	—	10	250	—	D:o.
Åhrbergs d:o.	Understöd åt fattiga.	Jungfru L. Åhrberg.	1858 ^{27/3}	1	400	10,000	—	D:o.
Öbergsska fonden.	D:o d:o.	Mamsell C. Öberg.	1872 ^{10/4}	5	200	5,000	—	D:o.
Berggrens fond.	Till kläder åt församlingens mest nödstälda hjon.	Hyckuskäldermannen M. Berggren.	1857 ^{14/3}	—	338	7,500	—	Klara fattigvårdsstyrelse.
Bolins d:o.	Till fattighjonerna vid Sabbatsberg.	Handlanden A. Bolin.	1796 ^{10/4}	—	30	658	—	D:o.
Brobergs d:o.	Till fattiga inom församlingen.	Handlanden C. J. Broberg.	1845 ^{2/6}	—	—	11,000	—	D:o.
En ärlig mans d:o.	Gåfva till den fattigaste familjen med de flesta barnen.	Okändt.	1785 ^{17/3}	1	27	600	—	D:o.
D:o d:o.	Till en flicka om 15—30 år, som bidrager att försörja sin moder.	Okändt.	1789 ^{1/11}	1	20	450	—	D:o.
Fuhrmans d:o.	Af räntan utgå 778 kr. till Adolf Fredriks fattigvårdsstyrelse samt resten till Klara fattighjon vid Sabbatsberg.	Hofkällarmästaren P. H. Fuhrman.	1772 ^{1/2}	—	27	597	—	D:o.
Holmbergs d:o.	Till beredande af bättre kost åt de blinda hjonerna å Sabbatsberg.	Kryddkramhandlanden N. Holmberg.	1853 ^{28/5}	—	68	1,500	—	D:o.
Hulphers d:o.	Till 12 fattiga enklor.	Handl. G. J. W. Hulphers.	1812 ^{30/4}	12	270	6,000	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895	af nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.		Kapital Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Isbergs fond.	Till fattighjonen.	Presidentskan M. G. Isberg.	1872 ³⁰ / ₅	—	—	3,000	—	Klara fattigvårdsstyrelse.	^{b)}
F. d. kolerafonden.	Räntan användes efter styrelsens godkännande.	—	—	2	36	802	—	D:o.	
Lieberts fond.	³ / ₄ af räntan till fattighjonen, resten till kapitalet.	Sejlaräldermannen J. F. Liebert.	1832 ¹⁸ / ₁₂	—	186	5,957	—	D:o.	
Lindgrens d:o.	Till fattighjonen vid Sabbatsberg.	Direktör E. Lindgren.	1802 ¹ / ₁₂	—	23	500	—	D:o.	
D:o.	Gåfva till enka med flesta barn.	Densamme.	1802 ¹ / ₁₂	1	14	300	—	D:o.	
Lundblads d:o.	D:o till familj med barn.	Hofslagaren J. Lundblad.	1843 ¹⁰ / ₈	1	15	344	—	D:o.	
Nordströms d:o.	Till 2 ogifta handtverksmästareddöttrar.	Enkefru E. M. Nordström.	1881 ³⁰ / ₆	2	90	2,000	—	D:o.	
Qvidings d:o.	Gåfvor till paupres honteux inom församlingen.	Enkefru J. W. Qviding.	1859 ²⁴ / ₃	—	1,440	32,000	—	D:o.	
A. Schumburgs minnesfond.	Till fattiga inom församlingen.	Konsul R. Schumburg.	1895 ³¹ / ₁₀	—	—	1,000	—	D:o.	
Schönes fond.	Till skyddsöreningen i Klara.	Fru Schöne.	1889	—	113	2,500	—	D:o.	
Sporrongs d:o.	Till fattighjonen vid Sabbatsberg.	Enkefru U. E. Sporrang.	1824 ¹⁸ / ₅	—	135	3,000	—	D:o.	
Sätherströms d:o.	Räntan utdelas efter styrelsens godkännande.	Kardiansmakaren Sätherström.	—	1	28	630	—	D:o.	
Tanelii d:o.	Till 4 fattiga enkör eller jungfrur.	Handlanden J. Tanelius.	1833 ²⁸ / ₆	4	270	6,000	—	D:o.	
af Ugglas d:o.	Räntan utdelas efter styrelsens godkännande.	Excell. greve G. af Ugglas.	1855 ³¹ / ₁₀	3	90	2,000	—	D:o.	
Wiers d:o.	Till fattighjonen vid Sabbatsberg.	Enkefru A. M. Wiers.	1783 ¹² / ₁₂	—	76	1,682	—	D:o.	
Alms donation.	Till hjälp åt fattiga inom församlingen.	Enkefru S. Alm.	1874 ²⁰ / ₁₀	—	100	2,000	—	Jakobs och Johannes kyrkoråd.	
Carlboms d:o.	Understöd.	Direktör J. A. Carlbohm.	1819 ¹⁶ / ₁₀	1	7	125	—	D:o.	
Godlunds testamentsfond.	Understöd åt fattiga.	Direktör J. Godlund.	1868 ²¹ / ₄	12	240	4,000	—	D:o.	
Liljenbergs fond.	Gratifikation till orkeslösa fattiga enkör.	Målaremästaren G. E. Liljenberg.	1882 ³⁰ / ₉	125	2,382	59,547	—	D:o.	
Noréns donation.	Understöd åt fattiga enkör och barn.	Kamreraren J. Norén.	1837 ²⁴ / ₆	2	75	1,500	—	D:o.	
Steinerts d:o.	Gratifikation.	Fröken H. C. Steinert.	1876 ⁹ / ₂	1	180	4,000	—	D:o.	
Ziervogels d:o.	Understöd åt efterlevande qvinliga anhöriga till embetsmän.	Justitierådet C. Ziervogel.	1824 ²⁷ / ₅	3	375	7,500	—	D:o.	
Benedicks testamente.	Hjelp åt fattiga.	Brukspatron Edvard Otto Benedicks.	1876 ²⁵ / ₁	1	15	2,000	—	Jakobs och Johannes fattigvårdsstyrelse.	
De Geers donation.	Till fortsättandet och driften af församlingens arbetshus.	Kammarherren frih. C. De Geer.	1796 ¹⁷ / ₅	—	100	2,500	—	D:o.	
D:o d:o.	Understöd åt några utöfver hittills vanliga antalet å fattighuset intagna personer.	Exc. greve C. De Geer.	1850 ² / ₄	12	720	15,150	—	D:o.	
Fuhrmans testamente.	Undfögnad åt fattighjonen midsommaraftonen.	Hofkällarmästaren P. H. Fuhrman.	1772 ²¹ / ₂	—	15	983	—	D:o.	
Godus d:o.	Underhåll för 2 inom församlingen boende ärbarna och välfredade, hederliga enkör eller ogifta fruntimmer.	Segelsömmarenskan C. Godu.	1791 ¹² / ₂	2	33	556	—	D:o.	
Gyldenstolpes donation.	Understöd till 4 å Sabbatsberg intagna fattighushjøn.	Kaptenen greve A. G. Gyldenstolpe.	1855 ³⁰ / ₁₁	4	72	1,800	—	D:o.	
Hederhjelm's testamente.	Till fattiga, som äro födda inom Jakobs församling.	Kammarrevisionsrådet G. O. Hederhjelm.	1797 ²² / ₂	2	30	1,000	—	D:o.	
Helins donation.	Till församlingens fattighushjøn.	Enkefru L. Helin.	1815 ¹⁰ / ₆	—	120	3,000	—	D:o.	
Holmbergs testamente.	Till förökande af den dagliga kosten för blinda fattighushjøn.	Kryddkrumhandlanden N. Holmberg.	1853 ²⁸ / ₅	—	60	1,500	—	D:o.	
Horns d:o.	Understöd åt paupres honteux, i synnerhet gamla, döfva, blinda eller annorledes vanföra.	Enkegreffinnskan Anna Sofia Horn.	1858 ²⁰ / ₁	5	180	4,500	—	D:o.	
Kihlströms d:o.	Till församlingens fattighushjøn.	Slagtaren J. G. Kihlström.	1830 ¹¹ / ₁₁	—	141	3,537	—	D:o.	
Lundbergs d:o.	Att bilda en fond åt sådana nödställda församlingsmedlemmar, som icke äro berättigade till fattigunderstöd.	Förste lifmedikus och fru Vincent Lundberg.	1886 ¹³ / ₄	7	110	5,000	—	D:o.	
Normans d:o.	Till fattighushjonen.	Hushållerskan Brita Maria Norman.	1829 ⁶ / ₅	—	60	1,500	—	D:o.	
P-s donation.	Gåfva åt de fattiga inom församlingen.	—	1865 ⁵ / ₁₂	—	—	500	—	D:o.	
von Schwartzers testamente.	Till de fattiga vid jultiden.	Öfversten J. von Schwartz.	1808 ²⁷ / ₁	12	12	300	—	D:o.	
Schewes d:o.	Till fattighushjonen på söfiadagen.	Grosshandl. Reinh. Fredr. Schewe.	1845 ¹⁸ / ₆	—	30	750	—	D:o.	
von Schultzes d:o.	Till en behöfvande.	Fröken C. von Schultze.	1849 ² / ₅	1	12	300	—	D:o.	
Sundströms d:o.	Till 3 behöfvande handlande eller enkör efter handlande eller handverkare.	Handlanden Carl Gustaf Sundström.	1869 ² / ₈	3	76	1,900	—	D:o.	
Söderströms d:o.	Till fattighushjonen på söfiadagen.	Mamsell Sofia Söderström.	1847 ² / ₉	—	40	988	—	D:o.	
Wetterdahls d:o.	Till någon behöfvande.	Prostinuan E. C. Wetterdahl.	1860 ²⁵ / ₃	1	12	300	—	D:o.	

Wittings testamente.	Mikaelsmessodagen till 3 enkör och 3 faderlösa barn inom församlingen.	Enkefru Maria Brita Witting.	1782 ^{23/12}	6	15	481	—	Jakobs och Johannes fattigvårdsstyrelse.
Åkerblads donation.	Till jul- och nyårsäfvor till fattighushjonen.	Spegefabrikören J. Åkerblad.	1777	3	3	88	—	D:o.
Botiska eller Schönborgska donationsfonden.	Af räntan användas $\frac{3}{4}$ till 3 i församlingen kyrkskrifna enkör eller döttrar efter embets- och tjänstemän, $\frac{2}{4}$ till 2 d:o efter handlande eller fabriksidkare samt $\frac{1}{4}$ till församlingens kyrkonotarie.	Grefve Jan Gyllenborg.	1831 ^{12/10}	6	450	9,000	—	Maria kyrkoråd.
Cabanis donationsfond.	Till aktningvärda behöfvande inom församlingen.	Enkan A. Cabanis.	1860 ^{9/7}	—	183	2,400	—	D:o.
Femte-mars-fonden.	Till fattiga inom församlingen.	Flere församlingsmedlemmar.	1876 ^{20/11}	—	46	925	—	D:o.
Hallgrens donationsfond.	Till sjuka och ofärdiga fruntimmer inom församlingen.	M. S. Hallgren.	1841 ^{25/10}	—	75	1,500	—	D:o.
Hults d:o.	Till fattiga inom församlingen.	Jungfru A. H. Hult.	1808 ^{23/9}	—	55	1,100	—	D:o.
1853 års kolernfond.	D:o d:o.	—	1853	—	150	3,000	—	D:o.
Körners donationsfond.	Till 6 fattiga blinda inom församlingen.	Landbrukaren J. G. Körner.	1860 ^{18/11}	6	180	3,000	—	D:o.
Norbergs d:o.	Till hederliga, fattiga fruntimmer inom församlingen.	Anna Maria Norberg.	1864 ^{23/5}	—	75	1,500	—	D:o.
Peter Ulrik Widmans d:o.	Till 2 borgarenkör inom församlingen.	Grosshandl. P. U. Widmans dotter och mäg R. T. Cederschiöld.	1859 ^{26/9}	2	55	1,000	—	D:o.
Bergstedts fond.	Understöd jultiden åt välfredade, fattiga fabriksarbetarefamiljer inom församlingen.	Fabriksmästaren Lars Bergstedt.	1891 ^{20/4}	5	75	1,500	—	Maria fattigvårdsstyrelse.
Fuhrmans d:o.	Fattighushjonens förplägning midsommardagen.	Hofkällarmästaren P. H. Fuhrman.	1772 ^{21/2}	—	16	325	—	D:o.
Godus d:o.	Till 5 älderstigna fruntimmer inom församlingen.	Enkefru Katarina Godu.	1791 ^{12/2}	5	83	1,667	—	D:o.
Grundbergs d:o.	Till behöfvande inom församlingen.	Grosshandl. A. N. Grundberg och enkefru C. E. Asplund.	1852 ^{9/8}	20	100	2,000	—	D:o.
Gösches d:o.	Fattighjonens förplägning å den regeraude konungens födelsedag.	Grosshandl. J. H. Gösche.	1781 ^{22/10}	—	60	1,500	—	D:o.
Haglinds d:o.	Till sängliggande sjuka hjon å Maria fattighus.	Trädgårdsmästaren G. R. Haglund o. h. hustru.	1875 ^{20/11}	30	30	1,144	—	D:o.
Holmbergs d:o.	Till förökande af kosten för blinda hjon å d:o.	Kryddkramhandlanden Nils Holmberg.	1853 ^{28/5}	—	60	1,500	—	D:o.
Petrijus d:o.	Till 10 nödställda personer inom församlingen den 27 oktober.	Skeppsklareraren P. Petrijus.	1847 ^{21/4}	10	75	1,500	—	D:o.
Petterssons d:o.	Till församlingens fattiga.	Grosshandl. A. Pettersson.	1885 ^{22/10}	2	150	3,000	—	D:o.
Reuckners d:o.	D:o d:o.	Enkefru S. L. Reuckner.	1878 ^{16/10}	15	150	3,000	—	D:o.
Rothoffs d:o.	D:o d:o.	Öfverstelöjtnanten F. A. Rothoff.	1862 ^{9/8}	1	60	2,000	—	D:o.
Sahlbergs d:o.	Fattighushjonens förplägning å den regerande konungens födelsedag.	Stadsmäklaren Johan Sahlberg.	1803 ^{11/2}	—	21	485	—	D:o.
Sandahls d:o.	Till fattiga inom församlingen.	Uppbördskommissarien I. Sandahl.	1878 ^{26/4}	5	100	2,000	—	D:o.
Strähles d:o.	Till 2 enkör inom församlingen.	Enkefru H. M. Strähle.	1829 ^{28/8}	2	150	3,000	—	D:o.
Sweders d:o.	Till klädesgaruspinnerskör inom församlingen.	Rådmanen Mattias Sweder.	1772 ^{22/2}	3	50	1,500	—	D:o.
Tjugufemte-juni-fonden.	Till behöfvande, helst pauvres honteux.	Ökad.	1885 ^{26/2}	5	50	1,000	—	D:o.
Törnemans och Wistrands fond.	D:o d:o inom församlingen.	Assessor J. A. Törneiman och professor A. H. Wistrand.	1859 ^{2/2}	—	—	1,158	—	D:o.
Wertmüllers fond nr 2.	Fattighjonens förplägning å testators födelsedag d. 23 februari.	Bryggaren Gustaf Wertmüller.	1864 ^{9/8}	—	80	2,000	—	D:o.
Östergrens fond.	Till förplägning jultiden åt sjuka och blinda fattighushjon.	Hämnfogden L. E. Östergren.	1852 ^{20/5}	—	20	500	—	D:o.
Fröken Branders testamentsfond.	Gåfva till någon sjuklig, behöfvande, gammal och redbar tjänare vid kyrkan.	Fröken Brander.	—	1	90	2,015	—	Katarina kyrkoråd.
Kamrer Branders d:o.	D:o d:o.	—	—	1	42	1,019	—	D:o.
Romans fond.	Inköp af ved åt fattiga inom församlingen.	Viktualiehandlanden Erik Eriksson Bonan.	1822 ^{28/2}	—	225	4,500	—	Katarina fattigvårdsstyrelse.
Broströms d:o.	Utdelning åt fattighushjonen.	Källarmästaren O. Broström.	1844 ^{21/12}	—	80	2,000	—	D:o.
Båges d:o.	D:o d:o den 10 april samt påsk-, pingst-, midsommar- och julaftnarna.	Direktören Gustaf Bång.	1854 ^{7/10}	—	810	18,000	—	D:o.
Fuhrmans d:o.	Till undfägnad midsommaraftonen åt fattighushjonen.	Hofkällarmästaren P. H. Fuhrman.	1772 ^{21/2}	—	7	187	—	D:o.
Godus fond nr 1.	Till fattighushjonen.	Segelmakareenkan Katarina Godu.	1789 ^{20/10}	—	6	150	—	D:o.
Gäderins fond.	D:o d:o den 10 april.	Insgeräds-kammarbetjenten A. Gäderin.	1833 ^{21/12}	—	180	4,500	—	D:o.
Hedströms d:o.	Till församlingens fattighus- och försörjningshjon den 15 januari.	Sidenfabrikören Karl Hedström.	1822 ^{15/2}	—	120	3,000	—	D:o.
Holmbergs d:o.	Till de blinda fattighushjonen.	Kryddkramhandlanden Nils Holmberg.	1853 ^{28/5}	—	90	1,500	—	D:o.
Letströms d:o.	Ökad kost åt fattighushjonen.	Fattiglikaren G. A. Letström.	1813 ^{13/11}	—	120	3,000	—	D:o.
Nyströms d:o.	Till fattighushjonen den 10 maj, 23 juni och 21 december.	Rustmästaren Karl Nyström.	1817 ^{10/1}	—	300	7,500	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.		
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
En okunds fond.	Till fattighushjonen den 25 oktober.	Okändt.	1804 ^{22/11}	—	6	150	—	Katarina fattigvårdsstyrelse.	
Ringqvists d:o.	Till fattighushjonen.	Apotekaren C. F. Ringqvist.	1832 ^{14/9}	—	300	7,500	—	D:o.	
Roos d:o.	Ökad kost åt sjuka och orkeslösa fattighushjon.	Handelsbiträdet Johan Karl Roos.	1818 ^{15/7}	—	60	1,500	—	D:o.	
Steinmetz d:o.	Undfågnad åt fattighushjonen den 7 december.	Grosshandlanden J. F. Steinmetz.	1855 ^{13/1}	—	120	3,000	—	D:o.	
Stenbergaska stiftelsen.	Utbetalning af gratialer.	Enkefru C. C. Stokoe.	1873 ^{27/6}	10	150	3,000	—	D:o.	
Törnqvists fond.	Till fattighushjonen.	Kamreraren A. Törnqvist.	1866 ^{30/4}	—	584	14,600	—	D:o.	
Zetterstens d:o.	Julundfågnad åt fattighushjonen.	Garfvaren Joh. Henr. Zettersten.	1836 ^{22/4}	—	38	750	—	D:o.	
Östergrens d:o.	D:o åt sängliggande sjuka och blinda fattighushjon.	Hannufogden L. E. Östergren.	1852 ^{27/5}	—	25	500	—	D:o.	
Hallgrens testamentsfond.	Till fattiga fruntimmer i församlingen.	Demoiselle M. S. Hallgren.	1841 ^{25/10}	2	75	1,500	—	Kungsholms kyrkoråd.	
Klercks d:o.	Understöd åt fattiga.	Skräddaremästaren Klerck o. h. hustru.	1879 ^{15/9}	10	250	5,258	—	D:o.	
Lindblads d:o.	Till enkör efter ståndspersoner eller borgare.	Lifmedikus C. A. Lindblad.	1822 ^{22/11}	1	38	750	—	D:o.	
Sjöstedts d:o.	Till fattiga inom församlingen, som äro sjuka, ålderstigna eller hafva flera barn, företrädesvis till fattiga gesäller af repslagarembetet.	Repslagareäldermannen O. Sjöstedt o. h. hustru.	1815 ^{19/11}	11	293	5,008	—	D:o.	
Carlgröns testamente.	Till fattighjonen.	Sergeanten J. Carlgrön.	1818 ^{15/5}	—	68	1,560	—	Kungsholms fattigvårdsstyrelse.	
Holmbergs d:o.	Till blinda fattighjon.	Kryddkramhandl. N. Holmberg.	1853 ^{28/5}	8	136	3,536	—	D:o.	
Möllers testamente (»Möllers större fond»).	Till hjon inom eller utom fattighuset.	Brukspatron J. Ph. Möller.	1801 ^{17/4}	—	22	1,030	—	D:o.	
D:o d:o (»Möllers mindre fond»).	Till hjon å fattighus.	Densamme.	1801 ^{17/4}	—	23	500	—	D:o.	
Noréens fond.	Till fattiga inom församlingen.	Kanslirådet J. E. Noréen.	1811 ^{27/12}	6	41	902	—	D:o.	
Roos d:o.	Till sjuka å fattighuset.	Handelsbiträdet J. K. Roos.	1818 ^{15/7}	—	132	2,737	—	D:o.	
Stagmans d:o.	Fattighjonens förplägning.	Trädgårdsmästaren J. Stagman o. h. hustru.	1826 ^{30/11}	—	225	5,039	—	D:o.	
Tharmounts testamente.	Kläder åt fattighjon, synnerligast gamla tjenare.	Demoiselle F. A. Tharmount.	1850 ^{26/3}	18	100	1,829	—	D:o.	
von Torkens d:o.	Till sjuka å fattighuset.	Kapten von Torken.	1813 ^{2/1}	—	54	1,200	—	D:o.	
Anderssons testamentsfond.	Hjelp och understöd åt församlingens fattiga och i främsta rummet till enkör efter fattiga arbetare.	Stenhuggeriidkaren Carl Andersson o. h. hustru, född Arlowa.	1890 ^{9/5}	—	—	4,200	—	Hedvig Eleonora kyrkoråd.	6)
Brandelska fonden.	Till behöfvande samt fattiga skolbarn inom församlingen.	Fröken Anna Sofia Brandel.	1867 ^{15/6}	—	429	62,000	—	D:o.	
Bethunska d:o.	Julgåfvor åt fattiga fruntimmer.	Fröken A. C. Bethun och fru W. Brandt.	1878 ^{24/8}	—	—	2,400	—	D:o.	
Enkefru Ferns fond.	D:o d:o.	Okändt.	Okändt.	—	23	500	—	D:o.	
Nybergs d:o.	D:o åt fattiga i församlingen.	Enkefru Erika Nyberg.	1888 ^{11/9}	—	450	10,000	—	D:o.	
Wadströmska fonden.	D:o åt fattiga fruntimmer.	Okändt.	Okändt.	—	14	300	—	D:o.	
Asplunds fond.	Inrättande af ett fattighus på Ladugårdslandet.	Handlanden A. Asplund.	1784	—	46	795	—	Hedvig Eleonora fattigvårdsstyrelse.	7)
Bomans d:o.	Till fattiga utom fattighuset.	Handlanden E. Boman.	1825	18	98	3,000	—	D:o.	
Ericssons d:o.	Till 6 ålderstigna fattiga fruntimmer.	Enkefru L. C. C. Ericsson.	1866 ^{24/4}	6	60	1,000	—	D:o.	
Falks d:o.	Till fattiga så inom som utom fattighuset.	Enkefru Maria Falk.	1796 ^{19/5}	6	35	1,000	—	D:o.	
Fuhrmans d:o.	Förplägning af fattighushjonen midsommardagen.	Hofkällarmästaren P. H. Fuhrman.	1772	—	8	183	—	D:o.	
Godus d:o.	Till fattiga så inom som utom fattighuset.	Segelsömmarenkan C. Godn.	1791	5	25	850	—	D:o.	
Hays d:o.	Förbättrande af fattighushjonens kost under sjukdom.	Enkefriherrinnan Karolina Hay.	1859 ^{9/7}	—	25	500	—	D:o.	
Hellmans d:o.	Jul- och nyårgåfvor åt fattighushjonen.	Assessor Hellman.	Okändt.	—	80	500	—	D:o.	
Holmbergs d:o.	Förbättrande af kosten för blinda fattighushjon.	Handlanden Nils Holmberg.	1853 ^{28/5}	—	60	1,500	—	D:o.	
Hultgrens d:o.	Utdelning efter fattigvårdsstyrelsens godfinnande.	Enkan A. B. Hultgren.	1866 ^{7/4}	5	30	600	—	D:o.	
Vife Jönssons d:o.	Till medellösa äldre personer med god vandel, hvilka ej åtnjuta särskild fattigvård inom församlingen.	Enkefru Anna Katarina Jönsson.	1892 ^{1/2}	19	170	4,500	—	D:o.	
Kåbergs d:o.	Till fattiga inom församlingen.	Enkefru A. Kåberg.	1889 ^{1/6}	15	68	2,000	—	D:o.	
Nybergs d:o.	Till fattiga, företrädesvis till julen.	Enkefru Erika Nyberg.	1893 ^{4/1}	22	115	4,000	—	D:o.	
Qvidings d:o.	Till ett äldre fruntimmer bland pauvres honteux inom församlingen.	Justitierådinnan Charlotte Qviding.	1875 ^{2/6}	1	45	1,000	—	D:o.	

Roselli fond.	Till fattighushjonen.	Repelagaren Olof Roselius.	1784 ²⁷ / ₈	—	35	867	—	Hedvig Eleonora fattigvårdsstyrelse.	
Rymans d:o.	Inrättande af ett fattighus på Ladugårdlandet.	Gulldragaren J. Ryman.	1782 ⁶ / ₉	—	189	4,887	—	D:o.	7)
Sporrongs d:o.	Till ålderstigna, välfredade fattiga utom fattighuset.	Mamsell A. M. Sporrang.	1862 ¹⁹ / ₃	4	40	750	—	D:o.	
Sätherströmska fonden.	Till gamla sjuka och fattiga män och kvinnor samt fader- och moderlösa barn.	Karduanmakarmästaren Johan Sätherström.	1824 ⁵ / ₂	905	4,011	57,000	57,000	D:o.	
Probsts donation.	Till borgarenskor inom församlingen.	Fröken Ch. W. Probst.	1867 ¹⁸ / ₄	3	350	7,000	—	Adolf Fredriks kyrkoråd.	
Westinska fonden.	Till 20 ålderstigna välfredade fattiga inom församlingen.	Byggmästaren Axel Westin.	1885 ¹⁴ / ₉	20	1,000	20,000	20,000	D:o.	
Wiboms donation.	Till ett fruntimmer bland pauvres honteux.	Fröken Agneta Wibom.	1877 ¹¹ / ₇	1	40	1,000	—	D:o.	
Åkerlunds fond.	Till 2 hederliga fruntimmer, som äro 50 år fyllda.	Fröken A. U. Åkerlund.	1882 ¹⁹ / ₄	2	120	3,000	—	D:o.	
Abelins d:o.	Till en för gudsfruktan känd fattig familj.	Professor H. J. Abelin.	1878 ²⁰ / ₆	—	50	1,000	—	Adolf Fredriks fattigvårdsstyrelse.	
Bayards fond n:r 1.	Till ålderstigna ogifta döttrar af embets- eller borgersmän.	Kamreraren D. Bayard.	1833 ³⁰ / ₈	3	188	4,500	—	D:o.	
D:o d:o n:r 2.	Till sängliggande på fattighuset.	Densamme.	1833 ³⁰ / ₄	—	60	1,500	—	D:o.	
Berggrens fond.	Kläder åt fattighushjon.	Hyrkusken M. Berggren.	1857 ¹⁴ / ₃	—	60	1,500	—	D:o.	
Falks d:o.	Till fattiga.	Enkan M. Falk.	1796 ¹⁹ / ₆	—	20	500	—	D:o.	
Holmbergs d:o.	Förökaude af kosten för blinda fattighushjon.	Händlanden Nils Holmberg.	1853 ²⁸ / ₆	—	60	1,500	—	D:o.	
Leijonhufvuds fond n:r 1.	Till nödställda likar inom församlingen.	Kaptenen friherre A. Leijonhufvud.	1831 ⁵ / ₇	4	48	1,200	—	D:o.	
D:o d:o n:r 2.	Till sjuke på fattighuset.	Densamme.	1841 ³ / ₁	—	12	300	—	D:o.	
Lieberts d:o.	Till fattighushjon.	Sejlaren J. F. Liebert.	1832 ¹⁹ / ₁₂	—	200	5,000	—	D:o.	
Nordenstolpes d:o.	Till blinda d:o.	Kammarrådet Fr. Nordenstolpe.	1815 ²³ / ₄	—	36	900	—	D:o.	
En okänds d:o.	Till sjuka d:o.	Okändt.	1805 ¹ / ₆	—	8	200	—	D:o.	
Reinholds d:o.	Till 2 behöfvande.	Bagaren E. Reinhold.	1876 ¹ / ₁₀	2	60	1,500	—	D:o.	
Westmans d:o.	Till inträdessökande på fattighus.	Ryttmästaren I. Westman.	1804 ²⁰ / ₃	8	110	2,700	—	D:o.	
Aschlings donation.	Till en fattig enka efter någon af arbetsklassen.	Kontreamiralen C. F. Aschling.	1809 ²⁸ / ₅	1	18	300	—	Skeppsholms kyrkoråd.	
Billbergs d:o.	Till en obemedlad, företrädesvis sjuklig, kaptenlöjtnantsenka.	Kaptenlöjtnanten S. B. O. Billberg.	1859 ¹ / ₁₀	1	76	1,270	—	D:o.	
Blomstedts d:o.	Till fattiga enkor efter tjenstemän vid Kungl. Flottans station i Stockholm.	Kommendören C. F. Blomstedt.	1864 ¹⁶ / ₈	3	175	3,000	—	D:o.	
Dahls d:o.	Till enkor efter flaggkonstaplar vid d:o.	Mamsell Maria Dahl.	1848 ³¹ / ₈	1	34	570	—	D:o.	
Falks d:o.	Till 10 fattiga enkor inom församlingen.	Enkefru Maria Falk.	1796 ¹⁸ / ₅	10	30	500	—	D:o.	
Frimans d:o.	Till 4 behöfvande enkor efter officerare eller underofficerare.	Carolina Friman.	1880 ¹⁶ / ₁	1	25	2,000	—	D:o.	
Trolles d:o.	Till en fattig enka efter civil tjensteman vid Kungl. Flottans station i Stockholm.	Öfverkommissarien C. J. Trolle.	1875 ⁹ / ₁	—	—	6,200	—	D:o.	
Brenners testamente.	Ad pios usus.	Fröken Charlotta Helene Brenner.	1752 ²⁶ / ₅	—	9	260	—	Tyska församlingens föreståndare.	
Fischers d:o.	Till fattiga.	Kapten J. J. Fischer.	1772 ¹⁴ / ₅	5	58	1,666	—	D:o kyrkoherde och föreståndare.	
Fuhrmans d:o.	D:o.	Hofkällarmästaren P. H. Fuhrman.	1772 ²¹ / ₂	6	44	1,250	—	D:o föreståndare och testamenti executores.	
Garvens d:o.	D:o.	Fru S. C. Garvens.	1872 ¹ / ₁₁	1	50	1,000	—	D:o kyrkoherde och föreståndare.	
Groths d:o.	Till 6 fattiga köpmän.	Grosshandlanden Joh. Herm. Groth.	1785 ³¹ / ₁	1	75	12,500	—	D:o föreståndare.	8)
Gühlstorffs d:o.	Till sjömän och deras enkor.	Kapten J. I. Gühlstorff.	1870 ¹⁷ / ₇	3	35	1,000	—	D:o kyrkoherde och föreståndare.	
Gösches d:o.	Till 6 fattiga.	Grosshandl. J. H. Gösche.	1781 ²⁰ / ₁₀	6	53	1,500	—	D:o d:o d:o.	
D:o d:o.	Till 4 borgare.	Densamme.	1782 ¹⁰ / ₆	4	79	2,250	—	D:o d:o d:o.	
Anders Hebbes d:o.	Till fattiga.	Brukspatron A. Hebbe.	1804 ¹⁷ / ₁₉	11	368	10,500	—	D:o föreståndare.	
S. B. Hebbes d:o.	D:o.	Kommerserådet Simon Bernhard Hebbe.	1792 ³ / ₅	—	34	750	—	D:o d:o.	
D:o d:o.	D:o.	Densamme.	1803 ² / ₇	10	105	3,000	—	D:o d:o.	
Hennings d:o.	Till prestenskor.	Fr. Ch. Henning.	1813 ¹⁸ / ₁₁	1	44	2,500	—	D:o kyrkoherde och föreståndare.	8)
Holländ. tysk-reformerta församlingens donation.	Dito.	F. d. reformerta församlingen.	1874 ¹⁹ / ₄	1	300	20,000	—	D:o föreståndare.	8)
Holms testamente.	Till fattiga.	P. Holm.	1804 ¹ / ₁	—	18	500	—	D:o kyrkoherde.	
Höpfuers d:o.	D:o.	Nikolaus Höpfuer.	1696 ¹³ / ₁	—	1,000	7,500	42,900	D:o d:o.	9)
Kirchlings d:o.	D:o.	Joh. Kirchling.	1755 ¹⁹ / ₃	—	9	250	—	D:o d:o.	
Knochs d:o.	D:o.	Bagaren Fredr. Knoch.	1883 ¹⁰ / ₅	1	11	300	—	D:o d:o o. föreståndare.	
A. Lohes d:o.	D:o.	Adolf Lohé.	1759 ²⁷ / ₂	—	30	750	—	D:o kyrkoherde.	
J. Lohes d:o.	D:o.	Johanna Lohé.	1758 ⁹ / ₅	—	30	750	—	D:o d:o.	
Müllers d:o.	D:o.	Kommerserådet J. C. Müller.	1832 ⁶ / ₃	12	366	7,500	—	D:o föreståndare.	
Rambachs d:o.	D:o.	Snickarenskan Emilie Rambach.	1880 ²⁰ / ₅	1	35	1,000	—	D:o kyrkoherde och föreståndare.	
Reinholds d:o.	D:o.	Bagaren E. Reinhold.	1876 ¹ / ₁₀	2	53	1,500	—	D:o d:o d:o.	
Rohtliebs donation.	Till kyrkobetjeningen och deras enkor.	Kyrkoherden der J. Rohtlieb.	1864 ¹ / ₅	1	24	1,707	—	D:o d:o d:o.	
von Schewens testamente.	Till fattiga.	G. B. von Schewen.	1755 ³¹ / ₈	—	44	970	—	D:o d:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Schlotthauers testamente.	Till fattiga.	Fru M. Schlotthauer.	1751 ¹⁶ / ₂	—	7	200	—	Tyska församl. kyrkoherde.	
Scholtz d:o.	D:o.	J. A. Scholtz.	1756 ²⁹ / ₇	—	18	500	—	D:o d:o.	
Schullehrer-Wittwen-Casse.	Till hjälpbehövande skollärarenskor.	St. Gertruds församling.	1783 ²² / ₁₁	—	—	12,600	—	D:o föreståndare.	
Robert Schumburgs Stiftung.	För tyska ålderdomshemmet.	Konsul Robert Schumburg.	1892 ¹⁸ / ₅	—	11	409	—	D:o kyrkoh. o. föreståndare.	
August Schumburgs stiftelse.	D:o d:o.	Litografen A. Schumburgs arvingar.	1895 ³¹ / ₁₀	—	2	500	—	D:o d:o d:o.	
Schütz testamente.	Till prestenkor.	Konditor Carl och fru Anna Schütz.	1879 ¹⁰ / ₁₂	1	140	4,000	—	D:o föreståndare.	
von Schwartzers d:o.	Till fattiga.	Johan von Schwartz.	1808 ²⁷ / ₁	1	11	300	—	D:o d:o.	
Starbus d:o.	D:o.	Fru L. D. Starbus.	1774 ³⁰ / ₆	6	44	1,260	—	D:o d:o.	
von Stocks d:o.	D:o.	Fredrik von Stock.	1806 ⁸ / ₃	—	225	4,500	—	D:o d:o.	
Sturms fond.	Till handverkarenskor.	Enkefru Sturm.	1877 ²⁰ / ₁₀	—	—	28,000	—	D:o kyrkoh. o. föreståndare.	10)
Wrangels testamente.	Till fattiga.	Fröken M. B. Wrangel.	1706 ¹⁸ / ₃	2	26	750	—	D:o d:o d:o.	
von Yhlens d:o.	D:o.	A. C. von Yhlen.	1755 ¹⁸ / ₁₂	—	5	125	—	D:o d:o.	
Eufemia- eller von Engeströmska stiftelsen.	Hyresbidrag åt fattiga qvinliga medlemmar af romersk-katolska församlingen i Stockholm.	Statsministern L. von Engeström.	1817 ¹⁰ / ₁	4	360	8,000	—	Katolska församl. kyrkoråd.	
Bendix fond.	Fattigunderstöd och grafunderhåll.	Färghandl. Anton Bendix.	1891 ¹⁰ / ₆	3	180	4,500	—	Mosaiska församl. föreståndare.	
Benedicks understödsfond.	Understöd åt behövande.	Bruckspatronen E. O. Benedicks.	1876 ²⁶ / ₁	—	80	2,000	—	D:o.	
Henrik Davidsons donationsfond.	Bekostande af bostäder åt fattiga.	Generalkonsul Henrik Davidson.	1893 ⁷ / ₂	—	—	18,750	—	D:o.	11)
Wilhelm Davidsons dito.	D:o d:o.	Konditor W. Davidsons sterbhus.	1888 ⁵ / ₃	—	—	35,000	—	D:o.	11)
Stockholms mosaiska församlingens fattigfond.	Fattigunderstöd åt församlingsmedlemmar och reseunderstöd åt främmande judar.	—	—	78	17,591	27,582	—	D:o.	
Isaac David o. Juliana Hirschs understödsfond.	Understöd till behövande, företrädesvis släktingar.	Musikhandl. Abr. Hirsch.	1890 ¹⁰ / ₈	—	182	3,638	—	D:o.	
Stiftelsen för bostäder åt fattiga, tillhörande mosaiska församlingen i Stockholm.	Framgår af namnet.	Fabrikören L. J. Eliasson.	1882 ²¹ / ₉	—	—	33,095	—	D:o.	
Borgerskapets gubbnus.	Underhåll af ålderstigne borgersmän i Stockholm.	Stockholms borgerskap.	1788 ⁵ / ₁₂	56	19,554	849,765	80,000	En direktion.	
Borgerskapets enkhus.	Underhåll af ålderstigna borgarenskor i Stockholm.	D:o d:o.	1724 ⁴ / ₇	80	22,165	940,846	342,281	D:o.	
Lieberts testamente.	Handpenningar åt å enkhuset intagna enkor.	Sejlaräldermannen J. F. Liebert.	1832 ¹⁰ / ₁₂	—	160	5,736	—	Enkhusets styrelse.	
F. d. skräddarembetets gåfva.	D:o åt d:o efter skräddare, som tillhört f. d. skräddarembetet.	F. d. skräddarembetet.	1882 ² / ₄	3	41	900	—	D:o.	
Säfhohms testamente.	D:o åt d:o efter snickare.	Snickareäldermannen D. Säfbohm.	—	6	38	750	—	D:o.	
Thernbergs d:o.	Fonden tillfaller enkhuset efter lifstidspensionärernas död.	Handelskassören J. Thernberg.	1821 ¹⁰ / ₁₁	—	—	15,000	—	D:o.	
Benedickska fonden.	Beredande af bättre och rikligare kosthåll åt hjonon å Sabbatsbergs fattighus.	Enkefru Emma Benedicks.	1893 ²² / ₁₁	—	—	14,342	—	Styrelsen öfver Sabbatsbergs fattighus.	
Eklunds fond.	Till Klara församlingshjon å d:o.	Johanna Kristina Eklund.	1892 ¹⁸ / ₁₁	—	—	2,000	—	D:o.	12)
Leunbergs d:o.	F. n. lifstidspension åt testatrix syster.	Mamsell S. A. Leunberg.	1889 ²⁵ / ₅	—	—	2,000	—	D:o.	
Lieberts d:o.	Till personer af tysk nationalitet å Sabbatsbergs fattighus.	Sejlaräldermannen J. F. Liebert.	1832 ¹⁰ / ₁₂	2	114	3,524	—	D:o.	
Terrades d:o.	Inköp vid jul af bröd åt hjonon å d:o.	Språkläraren A. N. Terrade.	1861 ¹² / ₁₂	—	40	1,000	—	D:o.	
Östergrens d:o.	Till sjuke bland Storkyrkoförsamlingens hjon å Sabbatsbergs fattighus jultiden.	Hamnfogden L. E. Östergren.	—	—	20	500	—	D:o.	
Drottninghuset eller Ulrika Eleonoras hospital.	Underhåll af ålderstigna, sjukliga och fattiga enkor och döttrar efter civila och militära embets- och tjänstemän m. fl.	Drottning Ulrika Eleonora.	168.	50	3,768	128,394	37,500	En direktion.	
Liebertska fonden.	Utdelning vid jul och midsommar till å Drottninghuset intagna personer.	Sejlaräldermannen J. F. Liebert o. h. hustru.	1832 ¹⁸ / ₁₂	—	328	6,560	—	Drottninghusets styrelse.	
Konung Oskar I:s minne.	Att för mindre bemedlade fruntimmer af ståndsklassen ersätta saknaden af ett godt och fridfullt hem.	Enkedrottning Josefine.	1877 ¹⁴ / ₃	45	31,512	663,485	251,000	En styrelse af 5 personer.	13)
Josefinahemmet.	Underhåll af fattiga och orkeslösa, företrädesvis qvinliga medlemmar af romersk-katolska församlingen i Stockholm.	Densamma.	1877 ¹⁴ / ₃	18	7,849	277,863	90,000	D:o af 5 katolska herrar med kyrkoherden i katolska församlingen såsom ordförande.	

Timmermansordens hospital.	Underhåll af behöfvande män, synnerligast dem, som i krig eller under byggande blifvit skadade.	Timmermansorden.	1796 ¹ / ₁₁	23	6,075	—	—	Timmermansordens hus och hospitaladirektion.	14)
Vänner till pauvres honteux.	Att bereda hem för äldre, behöfvande fruntimmer af ståndspersonsklassen.	Grefvinnan Ch. von Schwerin, f. Liljencrantz.	1864	84	21,949	886,925	253,755	En direktion af 12 damer och 4 herrar.	15)
Hem för de elända.	Att taga kristlig vård om och söka bereda arbetsförtjenst åt från fängelse frigifna eller eljest afsigkomna nödstälde män.	F. d. maskinisten J. P. Johansson.	1882 ¹⁷ / ₈	50	7,518	62,000	55,000	En styrelse.	16)
Hemmet för frigifna kvinnor eller Drottningens skyddshem.	Att vara en hushålls- och arbetsskola samt uppfostringsanstalt för, särskildt unga, kvinnor, som varit straffade.	Drottning Sophia.	1860	16	4,561	96,762	50,000	En styrelse af 8 personer med H. M. Drottningen såsom ordförande.	16)
Stockholms skyddsförening för frigifna.	Att skaffa arbete samt lemna moraliskt och ekonomiskt stöd åt ur fängelse frigifne, värnlösa yngre personer.	—	1879 ¹¹ / ₁₀	57	1,321	6,490	—	En styrelse af 9 personer.	16)
Stockholms allmänna skyddsförening.	Att understödja fattiga, bereda arbete samt öfvervaka, »att det uppväxande släktet af fattiga ej må sakna nödig vård och uppfostran».	Drottning Sophia.	1866 ¹⁷ / ₁₀	2,850	22,060	51,932	16,152	En centralkomité med H. M. Drottningen såsom ordförande.	16)
Tyska skyddsföreningen.	Att understödja i behof stadda personer i Sverige, som äro födda i Tyskland eller äro tyska undersåtar.	—	1876 ²² / ₈	308	3,850	60,589	—	Ett förvaltningsutskott.	16)
Lejas välgörenhetssiftelse.	Understöd åt Jakobs och Johannes församlings fattiga.	Kejsarl. hofoptikern Benjamin Leja.	1864 ⁴ / ₁₀	—	1,000	20,000	—	En styrelse med pastor i Jakob såsom ordförande.	16)
Lotten Wennbergs fond för hjälpbehöfvande.	Understöd åt 2 fattiga barn i skolåldern samt tillfälliga gifvor åt hjälpbehöfvande och sjuka.	Drottning Lovisa.	1864 ¹⁰ / ₁₁	139	1,550	42,848	—	En styrelse.	16)
Drakes testamentsfond.	Understöd åt äldre, fattiga fruntimmer.	Linkramhandl. Jonas Drake.	1783 ¹⁰ / ₁₂	59	2,262	40,523	13,500	3 testamentsexekutorer.	16)
Sällskapet till arbetslöshets befrämjande.	Att bereda obemedlade, välfredjade fruntimmer tillfälle till arbetsförtjenst.	Drottning Desideria.	1839	—	2,850	10,000	—	En direktion.	16)
Sällskapet De nödlidandes vänner.	Välgörenhet och nödställda likars hjälp.	—	1816 ⁹ / ₄	191	8,685	208,510	—	D:o.	16)
Välgörande fruntimmersällskapet.	Att understödja fattiga fruntimmer samt bidraga till skolor för flickor.	Prinsessan Sofia Albertina.	1825 ⁵ / ₆	60	2,290	21,291	—	En styrelse.	16)
Brandstodsmedlen.	Understöd åt torpare och andra fattiga å landsbygden, som hemsökts af eldsvåda och ej ega rätt till brandstodsunderstöd.	Kanslirådet C. R. Berch och grosshandl. J. von Balthazar Knigge.	1795 ²⁰ / ₉	2	175	12,612	—	Kungl. Patriotiska sällskapet.	16)
Hemgiftsmedlen.	Hemgift till 2 fattiga, men dygdiga, flitiga och snälla flickor af den arbetande hopen.	Flera donatorer.	1778 ¹ / ₁₁	4	200	2,513	—	D:o.	16)
Arbetshemmet för blinda.	Att bereda arbetsförtjenst åt blinda arbetare.	Direktör O. E. Borg.	1870 ²⁰ / ₁₁	18	5,768	123,962	—	En styrelse.	16)
Föreningen för blindas väl.	Att befrämja blindas såväl andliga som lekamliga väl.	Prinsessan Eugenie.	1885 ²³ / ₂	60	1,628	73,469	—	D:o.	16)
Föreningen för bistånd åt lytta och vanföra.	Att bereda medellösa lytta och vanföra, såväl barn som vuxna, kostnadsfri undervisning i enklare handelslörd.	Dir. A. G. Wide m. fl.	—	35	6,560	47,748	—	D:o.	16)
Bergska fonden.	Understöd åt enkör och barn efter betjente vid Ströms-holms slott och stuteri.	Hofbetjenten Halvard Berg.	1709 ³¹ / ₇	12	102	3,208	—	Förvaltningen af de under f. d. Kungl. Öfre Borg-rättens vård ställda medel.	16)
Guthermuthska d:o.	D:o åt ringare hofbetjentes fattiga barn.	Enkefru E. Guthermuth, f. Williamsberg.	1703 ²⁰ / ₅	12	595	15,578	—	D:o.	16)
Humbleks testamentsfonden.	D:o åt enkör och barn efter betjente vid Kungl. Hofvet och vid Ulriksdals slott.	Enkefru E. Humble, f. Hollenius.	1787 ⁹ / ₁₁	6	70	2,621	—	D:o.	16)
Platinska testamentsfonden.	Understöd åt fattiga inom Holförseamlingen samt stipendium till studerande af Smålands nation i Uppsala.	Fru A. M. Platin, f. Norberg.	1819 ¹⁸ / ₉	5	600	14,952	—	D:o.	16)
Nyströms testamente.	² / ₃ af räntan till Drottningens skyddshem och ¹ / ₃ till sifftelsen Hem för de elända.	Grosshandlanden C. M. Nyström.	1790 ⁹ / ₁₂	—	1,125	37,500	—	Borgerskapets bemedlings-kommission.	16)
Fabriksfattigkassan.	Understöd åt fabriksarbetare.	Stockholms fabriksidkare.	1752	65	7,200	235,226	—	En direktion.	16)
F. d. Hallkassan.	D:o åt fabriksörer samt deras enkör och barn.	D:o.	1770	8	1,400	63,216	—	Fabriksfattigkassa. direktion.	16)
van der Ostenska fonden.	D:o åt döttrar och enkör i fabriks-societeten.	Fabriksörnskan M. C. van der Osten.	1834 ¹ / ₇	3	312	8,000	—	D:o.	16)
Pauliska d:o.	D:o åt arbetare vid yllefabrikerna.	Grosshandlanden Chr. Pauli.	1807 ²⁰ / ₁₂	3	111	2,791	—	D:o.	16)
Söderbergska d:o.	D:o åt 2 strumpfabriksarbetare.	Fabrikören P. Söderberg.	1850 ³⁰ / ₇	2	50	1,500	—	D:o.	16)
Nödhjelpskassan i Stockholm.	D:o åt fruntimmer, tillhörande pauvres honteux i Stockholm.	Prosten Per Norman i Ösma, kyrkoherden Ahman m. fl.	1768 ⁷ / ₆	338	16,824	416,393	—	En direktion.	16)
Bängs donation.	D:o åt inom Stockholm bosatta personer, som genom obotlig eller långvarig sjukdom, olyckshändelse eller älderdonassvaghet ej kunna sig försörja.	Brukspatron J. A. Bäng o. h. hustru, f. Luth.	1881 ²² / ₁₂	6	450	10,768	—	Nödhjelpskassans direktion.	16)
Dahlgrens d:o.	D:o åt fruntimmer, tillhörande pauvres honteux i Stockholm.	Bankokommissarien C. P. Dahlgren.	1891 ⁹ / ₈	14	1,600	40,000	—	D:o.	16)
Kibbe fattigkassa.	Understöd åt fattiga eller skadade grufarbetare.	Kungl. bref.	1892 ⁴ / ₁₁	11	209	5,761	—	Kungl. Kommerskollegium.	16)
Kungl. Kommerskollegii arbetsmedel.	D:o åt skadade d:o.	D:o.	1686 ²⁹ / ₁₀	29	813	13,051	—	D:o.	16)
Lerbücks bergslags maln-öreskassa.	D:o åt älderstigna och fattiga d:o.	D:o.	1891 ¹⁸ / ₈	13	429	10,696	—	D:o.	16)
Norn bergslags d:o.	D:o d:o.	D:o.	1891 ¹⁸ / ₈	3	123	3,006	—	D:o.	16)
Fr. Th. Bergs fond.	Nödhjelp åt extraordinarier i K. Statistiska Centralbyrån eller, i annat fall, uppmuntran åt icke ordinarie tjänstemän i Centralbyrån för statistiskt arbete.	Öfverdirektören Fr. Th. Berg.	1876 ²³ / ₈	—	—	3,421	—	Kungl. Statistiska Centralbyrån.	16)
Westzynthii testamentsfond.	Att förbättra ställningen för gamla och redliga statens tjenare.	T. f. konsul W. J. S. Westzynthius.	1881 ¹⁵ / ₉	21	2,240	60,253	—	Kungl. Statskontoret.	16)
Barnmorskefattigkassan.	Understöd åt älderstigna, sjuka, i nöd varande barnmorskor.	Bildad genom bidrag af barnmorskor.	—	26	720	13,715	—	Kungl. Medicinalstyrelsen.	16)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1885. till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Venerska fonden.	Gratifikationer åt e. o. tjenstemän och betjente inom K. Medicinalstyrelsen.	Lifmedikus Vener.	1813	5	250	5,452	—	Kungl. Medicinalstyrelsen.	
Gåfva af en gammal tjensteman.	Inrättande af försörjningshus för civile embets- och tjenstemäns i fattigdom efterlemnade enkör och barn.	Okändt.	1830 ²⁰ / ₈	—	—	96,467	—	Kungl. direktionen öfver Civilstatens pensionsinrättning.	
Linds donationsfond.	Understöd åt enkör och barn efter posttjenstemän.	Postmästaren Hans Lind.	1889 ⁷ / ₉	4	200	5,397	—	D:o d:o.	
Elworths donation.	Understöd åt en behöfvande banvakt vid statens jernvägsstrafk.	Enkefru Sofia Elworth, f. Fahlman.	1893 ²² / ₄	1	40	1,000	—	D:o öfver Statens Jernvägsstrafks pensionsinrättning.	
Fränckels donationsfond.	Understöd åt 2 enkör efter betjente vid statens jernvägsstrafk.	F. d. maskindirektören E. Fränckel.	1873 ¹⁰ / ₆	2	90	2,000	—	D:o d:o.	
Fru Sandbergs d:o.	D:o åt 2 fattiga banvakter vid d:o.	Ingenjören C. P. Sandberg.	1886 ¹⁷ / ₇	2	90	2,000	—	D:o d:o.	
August Schumburks minnesfond.	D:o åt behöfvande pensionärer i Statens Jernvägsstrafks pensionskassor.	Konsul R. Schumburg.	1895 ²¹ / ₁₀	—	—	1,000	—	D:o d:o.	
Tillfälliga understödsfonden.	D:o åt behöfvande jernvägsmän eller deras familjer.	Anonyma.	—	1	25	1,323	—	D:o d:o.	
Möllersvårdskas fonden.	D:o åt medellösa från K. Svea lifgarde afskedade gardister.	Generalmajor Möllersvård.	1862	21	105	4,289	—	Direktionen öfver Drottningens hospital.	
Kungl. Svea lifgardes fattigkassa.	D:o åt f. d. vid regementet tjenande manskap eller dess familjer m. m.	Okändt.	—	67	996	23,728	—	D:o d:o.	
Marcklinska fonden.	D:o åt 4 officerseenkör eller döttrar.	Majorskan Marcklin, f. Hygrell.	1851 ²³ / ₂	4	220	5,396	—	D:o öfver Kungl. Första Svea artilleriregementes pensions- och understöds-kassor.	
Berendts understödsfond.	D:o åt behöfvande linnesömmerskor och linnestrykerskor.	Grosshandl. Simon Berendt.	1886 ⁵ / ₁₂	10	400	10,124	—	Polismästaren i Stockholm.	
Spetzka fonden.	D:o åt de mest behöfvande enkannerligen af Kungl. Hofvets ringare betjening.	Slottsforvaltaren P. Spetz.	1765 ²⁷ / ₁₁	11	220	7,777	—	Hofkamreraren och hofauditören.	
Kungl. Hofstatens gratialkassa.	D:o åt aflidne hofbetjentes enkör och oförsörjda barn.	Hofpredikanterna J. G. Flodin och C. W. Strang.	1787 ¹ / ₁₁	58	3,578	73,289	—	En direktion med riksmarskalken såsom ordförande.	
Läkarenödhjelpsfonden.	Nödhjelp åt svenska läkare, deras enkör och barn.	Öfverblifna medel af upplöst pensionsinrättning.	1855 ³⁰ / ₅	15	1,350	22,379	—	Svenska läkarsällskapet.	
Schaumkellska understödsfonden.	Understöd åt enkör och barn efter svenska legitimerade läkare.	Assessor Johan Ernst Schaumkell.	1833 ² / ₄	63	5,845	101,201	—	D:o.	18)
Redings fond.	D:o åt 3 behöfvande apotekare.	Apotekaren Isak Reding.	1871	3	200	5,000	—	Apotekarsocietetens direktion.	
Understödsföreningen för svenska bokhandlare.	D:o åt svenska bokhandlare och biträden äfvensom deras enkör och barn.	—	1882 ⁵ / ₁₀	15	520	11,056	—	En styrelse af 5 personer.	19)
Bok- och Musikhandlarnes pensionsförenings tillfälliga understödsfond.	D:o åt till bok- och musikhandlarnes yrke hörande personer.	Musikhandlauden L. G. Rylander.	1874 ²⁷ / ₁₁	4	140	2,614	—	Styrelsen för Bok- o. Musikhandlarnes pensionsförening.	
Rohloffs understödsfond.	D:o åt d:o d:o.	Bokhandl. C. A. Rohloff.	1877 ²⁷ / ₃	3	110	2,505	—	Densamma.	
Lovéns minnesfond.	D:o åt fattiga sjöfarande, deras enkör och barn.	Grosshandl. P. M. Lovén.	1882 ²¹ / ₁₂	3	150	8,959	—	Stockholms sjömanshus direktion.	
Stockholms nationalkassa.	Utrikes skeppsbrutet och sjukt svenskt sjöfolks hemförsäffande till fäderneslandet samt understöd åt behöfvande sjöman m. m.	Handlande af Stockholms skepparederier.	1772 ²⁴ / ₁	96	4,680	147,527	—	Densamma.	20)
F. d. Sjömannasällskapets fond.	Understöd åt behöfvande sjökapten och styrmän.	F. d. Sjömannasällskapet.	1863 ²⁵ / ₄	3	300	5,000	—	D:o.	
Sjömannaföreningens nödhjelpsfond.	D:o jultiden åt i nöd stadda delegare och enkör samt minderåriga barn.	Sjömannaföreningen.	1870 ¹⁹ / ₃	45	735	13,864	—	Sjömannaföreningens styrelse.	21)
Modéers fond nr 1.	D:o åt någon rättkaffens sjökapten eller styрман.	Sjökaptenen C. F. Modéer.	1877 ²⁰ / ₁	1	40	1,241	—	Densamma.	
D:o nr 2.	D:o åt en eller två äldestigne, obemedlade sjökapten, hemmahörande i Stockholm, Vestervik eller Kalmar.	Densamme.	1879 ⁹ / ₂	—	—	1,460	—	D:o.	
Handtverksföreningens nödhjelpskassa.	Understöd åt behöfvande handtverkare, deras enkör och barn.	Stockholms stads handtverksförening.	—	50	435	5,124	—	Stockholms stads handtverksförenings styrelse.	
F. d. Enskilda handtverksföreningens fond.	D:o d:o.	Enskilda handtverksföreningen.	—	10	100	2,500	—	Densamma.	
F. d. Handtverksföreningens fullmäktiges d:o.	D:o d:o.	Handtverksföreningens fullmäktige.	—	74	1,350	8,000	—	D:o.	
Vinskänksocietets kassa.	D:o åt i behof stadda medlemmar, jemte deras enkör och barn, samt bidrag till deras begravningskostnad.	—	1602 ¹⁵ / ₁₂	5	650	14,500	—	Fyra deputerade.	
Gartnersällsk. nödhjelpsfond.	D:o åt behöfvande ledamöter.	Gartnersällskapet.	1892 ³ / ₄	—	—	8,414	—	Gartnersällskapets styrelse.	

Dramatiska och Musikaliska artisternas pensionsföre- nings nödhjelpsfond.	Nödhjelp åt behöfvande artister.	Premieraktör O. Hamrin och professor C. Edström.	1892 ²⁵ / ₄	1	25	7,102	—	Dramatiska och Musika- liska artisternas pensions- förenings styrelse.
De sceniska artisternas un- derstödsfond.	Understöd till äldre behöfvande sceniska artister, regis- sörer, sutförare m. fl.	Bildad genom insamling.	1878	18	1,075	46,094	—	En styrelse af 7 personer.
Operaballettens enskilda kassa.	D:o åt f. d. medlemmar af operaballettens figurantkår.	Kompositören Sigfrid Salo- man.	1883	2	100	11,397	—	En styrelse.
Sveaordens understöds-kassa.	D:o åt förtjenta ordensledamöters i behof stadda enkor och barn.	Svenorden.	1800 ¹⁹ / ₃	8	323	5,400	—	Sveaordens öfverstyrelse.
Vänskapsbrödernas fattig- kassn.	D:o åt obemedlade ledamöter, deras enkor och barn.	—	—	16	160	2,338	—	Vänskapsbrödernas styrelse.
		Summa	—	7,343	302,241	7,554,688	1,828,588	

b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnaundervisning.

Flodinska fonden.	Förbättring af lärarnes i Djurgårdsskolan lönevilkor.	Komminister Flodin.	1816 ⁹ / ₈	—	65	1,281	—	Stockholms stads konsisto- rium.
Berggrens donationsfond.	Till skollofskolonier och skolbarns bespisande.	Grosshandl. och fru Robert Berggren.	1895	—	—	150,000	—	Nikolai kyrkoråd.
Hebbes donation.	Bidrag till barnkrubba och diakonissas underhåll.	K. sekreteraren F. Hebbe.	1868 ¹ / ₅	—	775	20,138	—	D:o.
Kollektmedelkassan.	Beklädnad åt fattiga nattnvardsbarn.	—	—	—	370	3,683	—	D:o.
C. Norstedts fond.	Underhåll på landet af fattiga.	Fröken Carolina Norstedt.	1878	1	120	3,074	—	D:o.
S. L. Norstedts d:o.	Vård af värnlösa barn, bidrag till barnkrubba m. m.	Mamsell S. L. Norstedt.	1878	2	160	5,589	—	D:o.
Söderströms d:o.	Till fattiga skolbarn och andra fattiga.	Skomakaren C. H. Söder- ström.	1871	—	200	4,000	—	D:o.
Nikolai församl. barnkrubba.	Vård af minderåriga barn.	—	—	Omkr. 20 barn dagl.	2,624	27,294	—	Särskild styrelse.
Boman Erikssons gåfva.	Till Nikolai folkskolas bästa.	Handlanden Erik Boman Eriksson.	1878 ¹⁵ / ₈	—	75	1,500	—	Nikolai skolråd.
Ekströms och Löfgrens fond.	Premier åt skolbarn.	Åldermännen Löfgren och Ekström.	1826 ¹⁸ / ₁₂ 1835 ¹⁸ / ₁₂	—	11	225	—	D:o.
Flobergsska donationen.	»Fattiga barns hållande i skolan.»	Guldameden A. Floberg.	1803 ¹¹ / ₈	—	160	4,000	—	D:o.
Karströmska fonden.	»Till den fond, som i Storkyrkoförsamlingen är grundad för fattiga skolbarn.»	Mamsell E. P. Karström.	1865 ¹⁷ / ₁₁	—	180	4,520	—	D:o.
Krafttska skolan.	Fri undervisning åt fattiga borgarbarn.	Instrumentmakaren M. P. Kraftt.	1807 ¹⁹ / ₁₀	—	2,605	65,390	—	D:o.
Levins fond.	För fattiga skolbarns vistande på landet.	Konditorn Ludvig Nathan Levin.	1893 ⁹ / ₆	—	—	6,000	—	D:o.
Mobergska fonden.	Extra arfvode till läraren i fri- och fattigskolan.	Skräddareäldermanuen M. Moberg.	1818 ¹³ / ₄	—	60	1,000	—	D:o.
Pinchardska d:o.	Understöd åt 2 fattiga barn i dito.	Grosshandl. A. Pinehard.	1821 ⁷ / ₁₁	—	40	1,000	—	D:o.
Wessmanska d:o.	Till kläder och andra förnödenheter åt de fattigaste flickor i dito.	Enkefru Maria Ch. Wessman.	1842 ⁴ / ₂	—	60	1,500	—	D:o.
Westzyntii fond.	Middagspisning åt fattiga skolbarn.	Konsul W. J. Westzyntius.	1890 ¹⁰ / ₆	—	40	1,000	—	D:o.
Meijerbergs d:o.	Premie åt en gosse för slöjd.	F. d. folkskoleinspektören C. J. Meijerberg.	Okändt.	1	5	100	—	Klara skolråd.
Böttigers d:o.	Beklädnad åt skolbarn.	Mamsell Fr. Böttiger.	1861 ⁹ / ₁₂	3	30	500	—	Jakobs o. Johannes kyrko- råd.
Dimanders donation.	Kläder och skodon åt fattiga folkskolebarn.	Enkefru A. V. Dimander.	1873 ⁷ / ₇	—	300	6,000	—	D:o.
Donationen till fattiga skol- barns bespisande.	Frangär af namnet.	Föreningen för fattiga skol- barns bespisande.	1893 ²⁸ / ₁₀	—	48	1,193	—	D:o.
En sjuttioårings donation.	Till skollofskolonier.	Okändt.	1893 ¹⁵ / ₆	—	20	500	—	D:o.
Folkskoleinviigningsfonden.	Skolstipendier.	Insamling.	1879 ²⁹ / ₁₀	—	29	575	—	D:o.
Fru Olena Franckes fond.	Till skollofskolonier och fattiga skolbarns bespisande.	Grosshandl. J. F. Francke.	1889 ¹⁴ / ₁	—	400	10,000	—	D:o.
Godlundiska beklädnadsfonden.	Fattiga skolbarns beklädnad.	Direktör J. Godlund.	1868 ²¹ / ₄	—	240	4,000	—	D:o.
Hedrens donation.	Belöningar åt fattiga skolbarn.	Biskop J. J. Hedrén.	1812 ¹⁰ / ₁₂	—	36	600	—	D:o.
Lindgrens d:o.	Gratifikation åt skolbarn.	Mamsell E. Lindgren.	1866 ²⁰ / ₁₀	—	60	1,000	—	D:o.
Lundbergs d:o.	Understöd till idiothemmet, arbetshemmet för blinda och döfsta, räddningshemmet, Malmqvistska in- rättningen, barnkrubban, folkskolan, hushållsskolan och elementarläroverket samt till pensioner.	Dr J. G. Lundberg.	1878 ²⁷ / ₆	—	2,020	38,000	—	D:o.
Lundblads d:o.	Gratifikation till nattnvardsbarn.	Mamsell C. C. Lundblad.	1865 ²² / ₅	2	60	1,000	—	D:o.
Nödhjelpsfonden för värnlösa flickors uppfostran.	Underhåll af 3 flickor vid diakonissinrättningen.	Direktionen öfver Jakobs o. Johannes fruntimmers- skyddsförening.	1870 ¹⁵ / ₁	3	530	10,600	—	D:o.
Sjömans donation.	Beklädnad af fattiga skolbarn.	Fröken B. G. Sjöman.	1860 ⁷ / ₈	—	180	3,000	—	D:o.
Sundéns fond.	D:o d:o.	Läsaretsyslomanen A. Sundén.	1886 ¹⁴ / ₁₁	—	23	1,000	—	D:o.
Syskolefonden.	Till materialier vid syskolan och till belöningar.	Lärare och lärarinnor vid folkskolan.	1870 ⁴ / ₁	—	100	2,000	—	D:o.
Wennbergs donation.	Till ett bibliotek vid Grevesmühliska skolan.	Grosshandl. A. Wennberg.	1861 ⁹ / ₁₂	—	50	1,000	—	D:o.
D:o fond.	Till skollofskolonier.	Densamme.	1888 ²³ / ₃	—	450	10,000	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895. till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Zettersténska donationen.	Fattiga folkskolebarns beklädnad.	Kryddkramhandl. C. Zetterstén.	1831 ²² / ₁₂	—	750	15,000	—	Jakobs och Johannes kyrkoråd.	
Karells fond.	Understöd åt afidne prestmäns i fattigdom varande barn.	Enkefru Ch. M. Karell, f. Hedendahl.	1849	10	400	10,000	—	Kyrkoherdarne i Jakob och Klara.	
Barnhjelpsfonden.	Till mat och kläder åt fattiga barn.	Grefve C. De Geer m. fl.	1836 ⁴ / ₁	—	839	13,550	—	Jakobs och Johannes fattigvårdsstyrelse.	
De Geers donation.	Till fattiga barn och andra fattiga inom församlingen.	Densamme.	1859 ¹ / ₈	—	303	7,500	—	D:o.	
En okänd gifvares donation.	Underhåll af fattiga, vanlottade barn inom församlingen.	Okändt.	1855 ² / ₈	2	206	3,000	—	D:o.	
Jakob och Johannes barnkrubba.	Vård af minderåriga barn.	—	Omkr. 1875	25	1,639	36,283	—	Särskild styrelse.	
1884 års fond för fattiga nattvardsbarn.	Hjelp åt fattiga nattvardsbarn inom församlingen.	Åtskilliga församlingsmedlemmar.	1884 ⁹ / ₆	—	75	1,500	—	Maria kyrkoråd.	
Gravallii donationsfond.	Uppmuntran i handelslörd åt fattiga skolbarn inom d:o.	Fältprosten C. O. Gravallius.	{ 1845 ⁴ / ₈ } { 1847 ²⁹ / ₆ }	—	75	1,868	—	Maria skolråd.	
Levins d:o.	Beklädnad åt d:o.	Fabrikören J. P. Levin o. h. hustru.	1856 ¹³ / ₆	—	68	1,500	—	D:o.	
Meyers d:o.	Bespisande af d:o.	Fröken Jenny Meyer.	1894 ¹⁰ / ₃	—	1,000	20,303	—	D:o.	
Netherwoods d:o.	Uppmuntran åt ett förhoppningsfullt skolbarn inom församlingen.	Bankokommisarien V. Netherwood.	1867 ²⁸ / ₅	1	10	221	—	D:o.	
Petreji d:o.	Beklädnad och skrifmaterialier åt fattiga skolbarn inom d:o.	Skeppsklarernren P. Petrejus.	1847 ²¹ / ₄	—	270	6,000	—	D:o.	
Törnebohms d:o.	Beklädnad åt d:o.	Assessor E. Törnebohm.	1831 ¹⁶ / ₁₀	—	189	3,505	—	D:o.	
Beklädnadsfonden.	Understöd åt fattiga nattvardsbarn.	Maria fattigvårdsstyrelse samt okända gifvare.	1882 ³¹ / ₅	16	75	2,327	—	Maria fattigvårdsstyrelse.	
Wertmüllers fond nr 1.	Uppfostringshjelp åt 2 värnlösa flickor.	Bryggaren Gustaf Wertmüller.	1864 ⁶ / ₈	1	75	2,000	—	D:o.	
Katarina barnkrubbas fond.	Vård af minderåriga barn.	—	—	—	810	18,000	—	Katarina kyrkoråd.	
Atterbergs fond.	Fattiga nattvardsbarns beklädnad.	Atterbergs sterbhus.	—	—	3	50	—	D:o.	
Rybergs d:o.	D:o d:o.	C. O. Rybergs d:o.	—	—	10	200	—	D:o.	
Öströms d:o.	D:o d:o.	C. J. Öströms d:o.	—	—	13	250	—	D:o.	
Bibelfonden.	Till biblar åt fattiga nattvardsbarn.	—	—	—	45	900	—	D:o.	
Spångbergs testamentsfond.	Till kläder åt fattiga skolbarn.	Fabrikören Spångberg.	—	—	124	2,072	—	D:o.	
Söderbergs d:o.	Bespisning af dito.	J. Söderberg.	1893	—	1,800	40,000	—	D:o.	
Boman Erikssons fond.	Till handverks- och väfskolor inom församlingen.	Handl. E. Boman Eriksson.	1814 ⁸ / ₁	—	405	9,000	—	Katarina skolråd.	
D:o d:o.	Kläder åt fattiga skolbarn.	Densamme.	1823 ¹² / ₁	—	270	6,000	—	D:o.	
Gjörckes d:o.	Till föräldralösa folkskolebarn.	Fru C. Gjörcke.	1874 ⁶ / ₁₁	—	90	2,000	—	D:o.	
Gjöttmans d:o.	Kläder åt fattiga d:o.	P. Gjöttman.	1818 ¹ / ₃	—	150	3,333	—	D:o.	
Hedströms d:o.	D:o d:o.	Fabrikören C. Hedström.	1822 ¹⁵ / ₁₂	—	405	9,000	—	D:o.	
Holmbergs d:o.	Till handverks- och väfskolor inom församlingen.	Nils Holmberg.	1860 ³¹ / ₈	—	225	5,000	—	D:o.	
Meyers d:o.	Bespisning af fattiga folkskolebarn.	Fröken Jenny Meyer.	1894 ¹⁰ / ₃	—	1,250	25,000	—	D:o.	
En okänds d:o.	Premier åt folkskolebarn.	Okändt.	1828 ⁸ / ₁₂	—	23	500	—	D:o.	
Richters d:o.	Till folkskolan.	Fabrikören H. C. Richter.	1825 ⁹ / ₁	—	—	4,500	—	D:o.	
D:o d:o.	Till biblar åt folkskolebarn.	Densamme.	1828 ⁸ / ₉	—	63	1,500	—	D:o.	
Riesholms d:o.	Till folkskolan.	Handlanden B. Riesholm.	1816 ³⁰ / ₁₂	—	—	9,000	—	D:o.	
Fonden för Katarina skolorskolonier.	Framgång af namnet.	Handarbetsföreningen och styrelsen för skolorskolonier inom församl.	—	—	400	9,000	—	D:o.	
Törnebohms fond.	Till folkskolan.	Assessor E. Törnebohm.	1831 ¹⁶ / ₁₀	—	—	3,000	—	D:o.	
Törnqvists d:o.	Premier åt folkskolebarn.	Enkan J. C. Törnqvist.	1827 ¹² / ₇	—	185	4,100	—	D:o.	
D:o d:o.	D:o d:o.	Kamreraren C. Törnqvist.	1861 ⁸ / ₂	—	90	2,000	—	D:o.	
Bängs d:o nr 1.	Kläder åt d:o.	Direktören G. Bång.	1854 ⁷ / ₁₀	—	150	7,500	—	Katarina fattigvårdsstyrelse.	
Okänd välgörares gåfva.	Åt fattiga skolbarn.	Okändt.	—	—	200	4,000	—	Kungsholms kyrkoråd.	
Möllers testamente.	Fattiga barns beklädnad och uppfostran.	Brukspatronen S. Möller.	1831	10	72	1,397	—	Kungsholms fattigvårdsstyrelse.	
Okänd välgörares gåfva.	Fattiga värnlösa barns uppfostran.	Okändt.	1826 ²² / ₄	11	90	2,318	—	D:o.	
Hedvig Eleonoras barnkrubbas fond.	För församlingens barnkrubba.	Enkefru Erika Nyberg.	1892 ¹⁶ / ₁	—	180	4,000	—	Hedvig Eleonora kyrkoråd.	
Morbergsska fonden.	Beklädnad åt fattiga nattvardsbarn.	Enkefru A. C. Morberg.	1885 ⁵ / ₆	—	58	2,000	—	D:o.	
Selenii fond.	Till mat, kläder och böcker åt fattiga folkskolebarn.	Källarmästaren C. L. Selenius.	1865 ¹¹ / ₁	—	225	5,000	—	D:o.	

Sjöstedska fonden.	Till barnkrubban och småbarnsskolan i församlingen.	Kyrkoherden N. J. Sjöstedt.	1856 ² / ₃	—	405	9,000	—	Hedvig Eleonora kyrkoråd.
Flickskolans slöjdafdelnings fond.	Särskild undervisning i qvinlig slöjd i folkskolan.	Gåfvomedel.	—	—	300	6,200	—	Hedvig Eleonora skolråd.
Lindgrenska fonden.	Till kläder och belöningar åt fattiga folkskolebarn.	Kommissionären J. G. Lindgren.	1882 ¹⁴ / ₁	—	5,684	120,000	—	D:o.
Nybergs testamentsfond.	Till beklädnad åt Djurgårdens mest fattiga och flitiga folkskolebarn.	Kaptenen A. W. Nyberg o. h. hustru.	1868 ⁷ / ₁	—	—	4,000	—	D:o.
Petterssons fond.	Till belöning åt flitiga och värlatade barn i Djurgårdens folkskola.	Handlanden P. Pettersson.	1878 ²⁸ / ₄	—	120	3,000	—	D:o.
Beklädnadsfonden.	Till kläder och skodon åt fattiga skol- och nattvardsbarn.	—	1869 ¹ / ₁₀	—	1,008	19,150	—	Hedvig Eleonora fattigvårdsstyrelse.
Adolf Fredriks församlings barnkrubbas fond.	Bidrag åt församlingens barnkrubba.	Fonden bildad genom insamling.	—	—	48	1,200	—	Adolf Fredriks kyrkoråd.
Beklädnadsfonden.	Fattiga skolbarns beklädnad.	Öfverskott af brandstodsmedel.	1885	—	32	800	—	D:o.
Hartmans testamentsfond.	Till kläder åt 4 fattiga folkskolebarn.	Bryggaren N. Hartman.	1837 ² / ₃	4	88	2,200	—	D:o.
Adolf Fredriks församlings f. d. kyrkoskolas fond.	Belöning åt fattiga, flitiga skolbarn inom församlingen.	—	1819 ¹² / ₆	—	32	818	—	D:o.
Lindbergs donation.	Till kläder åt fattiga barn.	Trädgårdsmästarenskan M. Lindberg.	1859 ¹ / ₄	—	8	200	—	D:o.
Ruckmans d:o.	Till kläder och böcker åt fattiga folkskolebarn.	Fröken Maria Ruckman.	1850 ²⁰ / ₁	—	20	500	—	D:o.
Johan Gustaf och Maria Christina Ruckmans d:o.	Till församlingens barnhem.	Densamma.	1887 ¹⁹ / ₃	—	—	20,000	—	D:o.
Stenbergs donation.	Till kläder och böcker åt fattiga barn inom församlingen.	Handl. Anders Stenberg.	1860 ⁷ / ₆	—	80	2,000	—	D:o.
M. F. och Emma Wallins donationsfond.	Till församlingens barnhem, dock först efter begge gifvarnas död.	Handl. M. F. Wallin o. h. hustru.	1879 ⁸ / ₄	—	—	20,000	—	D:o.
M. F. Wallins donation.	Premium åt fattiga, flitiga folkskolebarn.	Handlanden M. F. Wallin.	1884 ¹ / ₁	—	80	2,000	—	D:o.
Westinska fonden.	Fattiga barns beklädnad.	Byggmästaren Axel Westin.	1885 ¹⁴ / ₉	—	2,410	42,103	40,000	D:o.
Wickholms stiftelse.	D:o d:o och understöd åt fattiga.	Lumphandl. P. A. Wickholm.	1850 ²⁴ / ₅	—	260	6,500	—	D:o.
Besparade räntors fond.	Till kläder åt fattiga skolbarn.	Outdelade räntor från åtskilliga donerade fonder.	—	—	350	7,261	—	Adolf Fredriks skolråd.
Bespisningsfonden.	Till mat (frukostar) åt d:o.	Föreningen för fattiga folkskolebarns bespisning.	1893	—	40	1,200	—	D:o.
Bäarnhjelm's fond.	Premier åt slöjdskolans barn.	Kamreraren H. G. Bäarnhjelm.	1875 ⁵ / ₆	—	40	1,000	—	D:o.
Ekdahls d:o.	D:o d:o.	Öfverskott å medel, insamlade för en gravvård å kyrkoherden N. J. Ekdahls graf.	1883	5	12	300	—	D:o.
Meijerbergs d:o.	Till en fattig, värlatad gosse i folkskolans högsta afdelning.	Folkskoleinspektören C. J. Meijerberg.	1875 ² / ₂	1	4	100	—	D:o.
Schwartz stiftelse.	Förbättrade af undervisningen i flickskolan.	Kontrollören C. R. Schwartz.	1861 ¹⁸ / ₂	—	80	2,000	—	D:o.
Timells fond.	Till församlingens flickskola.	Fröken U. Timell.	1825 ²⁰ / ₁₂	12	60	1,500	—	D:o.
Beklädnadsfonden.	Fattiga skolbarns beklädnad.	Flere gifvare.	—	62	270	5,400	—	Adolf Fredriks fattigvårdsstyrelse.
Westfeldts fond.	Uppfostran af fattiga barn.	Fru M. Westfeldt.	1869 ¹⁰ / ₉	2	100	2,000	—	D:o.
Beskows testamente.	För skoländamål.	Brukspatronen H. N. Beskow.	1833 ⁴ / ₇	—	263	7,500	—	Tyska församl. föreståndare.
Bågs d:o.	D:o d:o.	Fru M. D. Bång.	1774 ²⁹ / ₇	—	9	250	—	D:o kyrkoh. o. föreståndare.
Ehlerts d:o.	D:o d:o (f. n. lifränta).	Kaptenen H. E. Ehlert.	1857 ²⁸ / ₆	—	—	1,000	—	D:o d:o d:o.
Fuhrmans d:o.	Till 12 fattiga gossar.	Hofkällarmästaren P. H. Fuhrman.	1772 ²¹ / ₂	12	4,101	31,000	31,000	D:o föreståndare och testamenti exekutores.
Kellners d:o.	Fattiga barns undervisning.	Fru D. Kellner.	1747 ¹¹ / ₉	—	23	500	—	D:o kyrkoherde och äldste föreståndare.
Kleinsorgs d:o.	För skoländamål.	Fru M. E. Kleinsorg.	1785 ¹² / ₁	—	105	3,000	—	D:o d:o och föreståndare.
Lieberts d:o.	D:o d:o.	Sejlarältermannen J. F. Liebert.	1832 ¹⁶ / ₁₂	1	53	1,500	—	D:o d:o d:o.
A. Lohes d:o.	D:o d:o.	Adolf Lohe.	1759 ²⁷ / ₂	—	18	500	—	D:o d:o d:o.
J. Lohes d:o.	D:o d:o.	Fröken Johanna Lohe.	1758 ² / ₅	—	18	500	—	D:o d:o d:o.
von Schinkels d:o.	D:o d:o.	Kommerserådet David von Schinkel.	1807 ¹⁰ / ₃	—	105	3,000	—	D:o d:o d:o.
Ang. Schumburgs Stiftung.	För församlingens feriekoloni.	Litografen Ang. Schumburgs arvingar.	1895 ²¹ / ₁₀	—	—	500	—	D:o d:o d:o.
Schütz testamente.	Till en glad dag åt skolungdomen.	Konditorn Karl och fru Anna Schütz.	1879 ¹⁰ / ₁₂	—	35	1,000	—	D:o föreståndare.
Nathans fond.	Fattiga barns undervisning.	H. J. Nathan.	1826 ⁸ / ₆	1	327	13,094	—	Mosaiska församlingens föreståndare.
Julia Rubensons minne.	Uppmuntran åt förtjenta lärjungar i församlingens religionsskola.	Åtskilliga församlingsmedlemmar.	1892 ¹ / ₄	7	97	2,000	—	D:o.
Stockholms mosaiska församlings skolfond.	Bland annat att understödja fattiga skolbarn.	—	—	33	573	53,602	—	D:o.
Kniggeska fonden.	För Adolf Fredriks församlings folkskolor.	Enkefru A. M. von Balthazar.	1822 ⁷ / ₆	—	338	8,495	—	Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Filénska testamentsfonden. Ladous fond.	Folkundervisningens befrämjande. Till tyska församlingens skola.	Kommercerrådet P. E. Filén. Dorothea Ladou.	1822 ^{7/9} 1748 ^{11/7}	1	1,500	29,008	—	Kungl. Statskontoret. Stockholms förmyndarekammare.	
Seballds testamente.	Fattiga barns underhåll.	Justitiekansleren C. Seballds enka.	1797	—	30	600	—	D:o.	
Törnebohmska fonden.	Understöd åt aflidne fabriksidkares och fabriksarbetares fattiga barn under 16 år.	Assessorn E. Törnebohm.	1831 ^{10/10}	3	75	3,732	—	Direktionen öfver Fabriksfattigkassan.	
Kungl. Svea lifgardes barnhuskassa.	Beklädnads- och uppfostringshjälp åt manskaps barn samt understöd åt gift manskap och julgäfvor åt barnen.	—	—	17	260	585	—	Direktionen öfver Drottningens hospital.	
D:o skolkassa.	Till böcker och annan skolmateriel samt premier åt barn till underofficerare och manskap.	—	1814 ^{1/10}	10	119	10,000	—	D:o.	
Skolfonden vid Kungl. Lifgardet till häst.	Till julgäfvor af kläder och böcker åt d:o.	Subskription.	1821	19	331	9,158	—	En redogörare.	28)
Soldatbarnhuskassan.	Fattiga soldatbarns beklädnad och underhåll samt pensionering af afskedadt manskap vid regementet.	Officerskåren.	1872 ^{8/11}	—	1,720	27,055	—	Direktionen öfver Kungl. Första Svea Artilleriregementes pensions- och understödkassor.	
Bohmanska testamentsfonden.	Understöd åt sjuka och medellösa ogifta barn efter delägare i kassan.	Grosshandlanden F. O. Bohman.	1767 ^{10/7}	30	5,933	161,563	—	D:o öfver Allmänna enke- och pupillkassan.	
Benedicks fond.	Vård och uppfostran af fattiga föräldralösa eller vanvårdade barn.	Kammarherren W. A. Benedicks.	1868 ^{8/4}	32	3,234	84,274	—	Styrelsen för Lotten Wennbergs fond för hjälpbehöfvande i hufvudstaden.	29)
Allmänna barnhusinrättningen i Stockholm. Gondrets fond.	Vård om värlösa barn.	Drottning Kristina.	1637 ^{24/8}	3,487	184,834	5,085,651	2,332,508	Kungl. direktion.	
Ljungerantz testamentsfond.	Underlättande för fattiga mödrar af deras barns inlösen å Barnhuset.	F. d. kaptenen J. L. Gondret.	1880 ^{5/3}	1	200	25,729	—	Densamma.	
Frimurarebarnhuset å Kristineberg.	Inlösnings å Barnhuset af fattiga barn, tillhörande Stockholms kommun.	Tobakshandlanden P. Ljungerantz.	1875	8	3,200	112,380	—	Deusamma.	
Kungsholms barnhem.	Uppfostran af medellösa barn, födda i äkta säng.	Frimurareorden.	1753 ^{5/12}	140	52,818	1,143,226	300,000	En direktion.	
Murbeckska uppfostringsinrättningen för fattiga flickor.	Fattiga, värlösa flickors från Kungsholms församling vård och uppfostran.	Vicepastor Gustaf Svensson.	1892 ^{7/10}	8	1,631	14,209	5,026	En styrelse.	
Malmqvistska barnuppfostringsanstalten.	Att till tjänarinnor uppfostra fattiga flickor, tillhörande Stockholms kommun.	Prestmannen Per Murbeck.	1747 ^{13/9}	33	13,175	327,792	47,000	En direktion.	
Axel och Sofia Alms stiftelse.	Vård och uppfostran af fattiga, välartade flickbarn.	Klockaren J. P. Malmqvist.	1861 ^{31/12}	70	20,088	167,457	68,000	En styrelse.	30)
Prins Karls uppfostringsinrättning för fattiga barn.	D:o af fader- och moderlösa eller vanvårdade barn.	Byggmästaren A. Alms enka Sofia Alm.	1874 ^{20/10}	57	19,042	955,258	1,065,600	D:o.	31)
Sällskapet Eugeniahemmet. Eugeniahemmets asylfond.	D:o af fattiga och värlösa barn från Stockholms stad.	Erkebiskop J. O. Wallin och underståthållaren O. af Wannqvist.	1833 ^{23/6}	80	19,047	500,684	250,000	D:o.	
D:o frisångars fond.	Vård af fattiga, obotligt sjuka och vanföra barn.	Prinsessan Eugenie m. fl. Diverse donatorer.	1879	99	33,733	776,348	210,490	D:o.	
Lilla Ingegerds julfond. Löfvanders fond.	Vård och fortfarande underhåll å hemmet åt sådana öfveråriga skyddslingar, som icke kunna från hemmet utskrifvas.	—	—	—	1,828	38,378	—	Eugeniahemmets styrelse.	
Sagers fond.	Att bereda friplatser vid hemmet åt obotligt sjuka och fattiga barn.	D:o.	—	25	3,605	72,105	—	D:o.	
Fru H. Berwalds lifräntefond.	Julglädje åt hemmets skyddslingar.	—	—	—	100	1,000	—	D:o.	
Professorskan Maria Dahlströms d:o.	Att bereda lämplig sysselsättning och förströelse åt d:o.	Rådmannen J. V. Löfvander och Malvina Löfvander.	1893 ^{4/9}	—	150	3,000	—	D:o.	
Inga Knäsa Granstedts d:o.	Understöd åt obotligt sjuka barn på landet med företräde för dem, som tillhöra vissa socknar i Skaraborgs län.	Fru Josefa Sager, f. Schönherr.	1883 ^{1/6}	36	600	12,599	—	D:o.	
Fröken Hedda Sofia Hultins d:o.	Efter lifräntetagarens död tillfaller fonden Eugeniahemmet.	—	—	—	—	10,000	—	D:o.	
	D:o	—	—	—	—	6,000	—	D:o.	
	D:o	—	—	—	—	2,000	—	D:o.	
	D:o	Enkefru M. C. Törnqvist.	1893	—	—	10,125	—	D:o.	

Fru Anna Hörmans lifrante- fond.	Efter lifrantedagarens död tillfaller fonden Eugenia- hemmet.						19,535	—	Densamma.	
Fröken Lovisa Lagergrens d:o.	D:o d:o.	Fru C. Lagergren.	1891	—	—	—	10,014	—	D:o.	
Fru Fredrika Linnells d:o.	D:o d:o.	Dr W. Svedbom m. fl.	1892 ^{12/6}	—	—	—	5,000	—	D:o.	
Fröknarna H. och Ch. Myr- bergs d:o.	D:o d:o.	Lärverkskollegan A. W. Myrberg.	—	—	—	—	6,000	—	D:o.	
Grefve Axel P. von Rosens d:o.	D:o d:o.	Okänt.	1893	—	—	—	20,200	—	D:o.	
Samuelssons d:o.	D:o d:o.	Protokollsekreteraren L. V. Samuelsson.	1895	—	—	—	10,125	—	D:o.	
Fröken S. C. Strömstedts d:o.	D:o d:o.	—	—	—	—	—	4,035	—	D:o.	
Kungl. Institutet för blinda.	Att uppföstra och undervisa blinda barn.	—	1879	85	54,484	772,781	400,000	Kunzl. direktion.		
Nybergsska fonden.	De från Kungl. Institutet för blinda utskrifna elevernas förseende med verktyg och arbetsmaterialier m. m. samt understöd af inom landet arbetande blindas sjelfverksamhet.	Enkefru E. C. Nyberg, f. Söderberg.	1886 ^{28/4}	6	2,651	103,744	—	Densamma.		
Grevesmühlska skolan.	Fattiga barns undervisning i skolämnen, handelöjd m. m. samt till kläder.	Grosshandl. C. A. Greves- mühl.	1812 ^{1/3}	—	4,000	80,000	—	En styrelse med pastor i Jakob såsom ordförande.		
Bernegans donation.	Till Grevesmühlska skolan.	Kamreraren G. W. Bernegan.	1851 ^{10/12}	—	157	3,140	—	Densamma.		
Brandströms d:o.	Stipendier till barn vid d:o.	Hofmäst. J. G. Brandström.	1819 ^{18/10}	—	90	1,500	—	D:o.		
Fersens d:o.	Premier åt d:o vid d:o.	Grefve Fr. von Fersen.	1811 ^{25/5}	—	50	1,000	—	D:o.		
Gahms d:o.	Till Grevesmühlska skolan.	Ritmäst. P. G. Gahm.	1826 ^{23/5}	—	75	1,500	—	D:o.		
C. A. Grevesmühls d:o.	D:o d:o.	Grosshandl. C. A. Greves- mühl.	1812 ^{20/5}	—	75	1,500	—	D:o.		
D:o d:o.	Till en fest tjugonedag-jul i d:o.	Densamme.	1826 ^{1/12}	—	180	3,000	—	D:o.		
A. F. Grevesmühls d:o.	Stipendium vid d:o.	Grosshandl. A. F. Greves- mühl.	1814 ^{7/2}	1	45	750	—	D:o.		
A. R. Grevesmühls d:o.	Till kläder åt barn vid d:o.	Grosshandl. A. R. Greves- mühl.	1868 ^{11/8}	—	220	2,750	—	D:o.		
Enkefru Grevesmühls d:o.	D:o d:o.	Enkefru C. C. Grevesmühl.	1838 ^{8/12}	—	150	3,000	—	D:o.		
Gyllenbåts d:o.	D:o d:o.	Fröken K. C. Gyllenbåt.	1846 ^{9/6}	—	300	6,000	—	D:o.		
Helins d:o.	D:o d:o.	Enkefru L. Helin.	1815 ^{19/6}	—	150	3,000	—	D:o.		
D:o d:o.	D:o d:o.	Densamma.	1834 ^{20/9}	—	150	3,000	—	D:o.		
Hjelpsans mot fattiga barn d:o.	D:o d:o.	Okänt.	1826 ^{2/2}	—	158	3,150	—	D:o.		
Kahns d:o.	D:o d:o.	Grosshandlanden Kahn.	1814 ^{20/12}	—	30	600	—	D:o.		
Knöppels d:o.	D:o d:o.	Handlanden M. Knöppel.	1839 ^{11/9}	—	240	4,800	—	D:o.		
Lantingshausens d:o.	Till skor och strumpor åt barn vid d:o.	Grefve von Lantingshausen.	1815 ^{2/4}	—	90	1,800	—	D:o.		
Lindqvists d:o.	D:o d:o.	Fabrikören A. Lindqvist.	1815 ^{3/1}	—	10	200	—	D:o.		
A. M. Lundbergs d:o.	D:o d:o.	Enkefru A. M. Lundberg.	1831 ^{14/11}	—	150	3,000	—	D:o.		
J. G. Lundbergs d:o.	Premier åt gossar i d:o.	Kyrkoherden J. G. Lundberg.	1878 ^{27/7}	—	100	2,000	—	D:o.		
V. Lundbergs d:o.	Till kläder och mat i d:o.	Förste lifmedikus V. Lund- berg.	1891 ^{10/12}	—	200	5,000	—	D:o.		
Lundgrens d:o.	Till kläder åt barn vid dito.	Fabrikören Lundgren.	1823 ^{19/3}	—	25	500	—	D:o.		
Palms d:o.	D:o d:o.	Mamsell A. K. Palm.	1843 ^{20/10}	—	150	3,000	—	D:o.		
Pipers d:o.	D:o d:o.	Grefvinnan E. S. Piper.	1814 ^{10/2}	—	23	450	—	D:o.		
Reimers d:o.	Premier åt gossar vid d:o.	Enkefru S. A. Reimers.	1863 ^{10/9}	—	15	300	—	D:o.		
Reimers d:o.	D:o d:o.	Grosshandl. F. Reimer.	1834 ^{6/9}	—	375	7,500	—	D:o.		
Sandbergs d:o.	Till Grevesmühlska skolan.	Källarmästaren C. F. Sand- berg.	1815 ^{29/5}	—	150	3,000	—	D:o.		
Starks d:o.	D:o d:o.	Handlanden Stark.	1823 ^{29/6}	—	15	300	—	D:o.		
Stolpes d:o.	D:o d:o.	Kaptenen C. Stolpe.	1827 ^{17/8}	—	225	4,500	—	D:o.		
Wennbergs d:o.	Till slöjdundervisningen vid d:o.	Grosshandl. Aug. Wenn- berg.	1885 ^{20/11}	—	400	10,000	—	D:o.		
D:o d:o.	Till löneförbättring åt lärarne vid d:o.	Densamme.	1888 ^{17/5}	—	2,000	50,000	—	D:o.		
Öhmans d:o.	Till julpremier vid d:o.	Hofpredikanten C. P. Öhman.	1880 ^{9/11}	—	50	1,000	—	D:o.		
Philipsensskolorinrättningen.	Skolundervisning m. m. åt de fattigaste barn inom Maria- församling.	Grosshandl. H. Th. Philip- sen.	1811 ^{4/11}	Omkr. 90	7,180	128,239	104,000	En direktion.		
Tysta skolan.	Undervisning åt döfstamma barn.	Fröken Jeannette Berglind.	1861	17	10,365	153,142	36,902	En styrelse.		
Lindgrenska trasskolan.	Att i sitt hagen upptaga och till nyttiga medlemmar i samhället fostra vanvårdade och vanartade gossar.	Folkskolläraren J. O. Lind- gren.	1870 ^{4/5}	31	11,315	19,400	50,000	D:o.		
Föreningen till minne af ko- nung Oskar I och drott- ning Josefine.	Att till vård mottaga gossar mellan 10 och 15 år, hvilka för brottliga handlingar eller gröfre vanart böva i allmän uppföstringsanstalt intagas.	—	1874 ^{7/2}	175	75,326	381,876	360,725	D:o.		
Svenska missionsällskapet.	Missionskolors underhållande i Lappland.	—	1835 ^{6/1}	79	14,048	95,365	—	En direktion.		
Nilssons barnhemsfond.	Underhåll af en skola för fattiga barn i Bastuträsks by af Stensele socken (Vesterbottens län).	Nämndemannen Anders Nils- son o. h. hustru Brita Persdotter.	1868	20	3,586	80,013	—	Densamma.		
Femöreföreningen.	Auläggande och underhåll af barnhem i Lappland.	—	1864 ^{8/4}	28	4,543	8,000	—	En styrelse.		
Föreningen för sinnesslöa barns vård.	Framgår af namnet.	Professor N. G. Kjellberg m. fl.	1869 ^{5/5}	66	39,835	183,444	140,554	D:o.		
Sällskapet De fattigas vänner.	Vård af fattiga barn m. fl.	—	1826 ^{3/5}	225	3,135	43,411	—	D:o.		
Sällskapet Barnavännerna.	Att årligen kort före jul utdela kläder åt fattiga folk- skolebarn inom Stockholm.	—	1870	105	1,941	5,235	—	D:o.		
Fattiga barns vänner.	Utackordering och beklädning af fattiga barn.	—	1842	37	1,776	14,500	—	En direktion af 16 damer.		
Sällskapet Jultomtarnes.	Beklädnad af fattiga skolbarn inom hufvudstaden.	17 unge män.	1870 ^{24/12}	250	6,032	61,838	—	En styrelse.		

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895. till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Föreningen till det godas befrämjande.	Att genom anläggande af åkerbrukskolonier söka bereda god fostran och vård åt fattiga, värlösa barn.	Fröken Concordia Löfving.	1884 ^{27/8}	—	—	132,823	95,000	En styrelse.	36)
Föreningen för värlösa unga flickors skydd.	Att uppföstra värlösa unga flickor.	—	1886 ^{2/8}	—	—	3,610	—	D:o.	
Småbarnsskolasällskapet i Stockholm.	Underhåll af skolor för barn från 4 år, tills de intagas i folkskolan.	—	1886	170	—	48,575	—	En direktion.	
S. de C.	Vård af sjuka barn samt bespising af folkakolebarn m. fl.	—	1875	119	9,725	5,619	—	En styrelse.	
Sällskapet till uppmuntran af öm och sedlig modersvård.	Understöd åt fattiga mödrar med 3 eller flere barn.	Kronprinsessan Josefine m. fl.	1827 ^{2/8}	260	5,550	117,632	—	En direktion.	
Hemslöjdefonden.	Premier för duglighet i hemslöjd åt barn under 15 år.	Advokatfiskalen C. E. Ljungberg.	1879	17	45	585	—	Stockholms Arbetareförenings direktion.	
Stockholms arbetareförenings tioöresafdelning.	Beklädnad åt fattiga barn vid jultiden.	—	1871	33	557	629	—	En styrelse.	
Summa			—	6,216	672,400	13,942,358	5,536,805		

e) Stipendifonder och andra stiftelser för undervisning och vetenskaplig forskning.

Possiethska fonden.	Stipendier till unga studenter af Stockholms landskap vid Uppsala akademi.	Kyrkoherden Joh. Possieth.	1728 ^{2/8}	11	1,000	25,362	—	Stockholms stads konsistorium.	37)
Caminska d:o.	Räntan utbetalas till direktionen öfver Stockholms stads borgarskola.	Assessor C. M. Camin.	1832 ^{7/4}	—	300	750	—	Klara kyrkoråd.	
Ekströmska donationsfonden.	D:o d:o.	Grosshandl. H. E. Ekström.	1832 ^{2/4}	—	—	8,427	—	D:o.	
Carl Ljungmans minne.	Stipendier åt aflidne kyrkoherden Carl Ljungmans söner.	Kyrkoh. Carl Ljungmans f. d. lärbarn.	1887 ^{20/4}	2	85	1,700	—	D:o.	
Behrents donation.	Löneupökning åt Jakobs och Johannes församlings skolprester.	Gördelmakaren J. F. Behrents.	—	—	42	700	—	Jakobs och Johannes kyrkoråd.	
Hillbergska stipendiefonden.	Understöd åt lärjunge vid Jakobs elementarläroverk.	Okändt.	1865 ^{25/8}	1	50	1,000	—	D:o.	
Wahlsgögs donation.	D:o åt teologie studerande.	Enkefru L. M. Wahlsgö.	1818 ^{13/4}	1	300	6,000	—	D:o.	38)
Mankellska stipendiefonden.	D:o åt fattiga, flitiga och sedliga lärjungar.	Professor G. A. Mankell o. h. hustru, f. Warnke.	1871 ^{12/8}	2	50	1,000	—	D:o.	
Apelgrens donationsfond.	Stipendier vid Högre allmänna läroverket & Södermalm.	Sofia Lovisa Apelgren.	1811 ^{14/2}	—	75	1,500	—	Maria kyrkoråd.	
Didrikssons d:o.	D:o d:o.	Enkan H. Didriksson.	1812 ^{11/8}	—	75	1,500	—	D:o.	
Öhmans d:o.	D:o d:o.	Enkan H. Öhman.	1791 ^{16/2}	—	40	800	—	D:o.	
Ehrenpähls stipendiefond.	Premier vid Katarina läroverk.	Assessor A. Ehrenpahl.	1721 ^{13/8}	—	15	250	—	Katarina kyrkoråd.	
Gräbergs d:o.	D:o i sång vid d:o.	Kollegan E. Gräberg.	1813 ^{21/12}	—	30	500	—	D:o.	39)
Lindaténs d:o.	Belöningar åt studerande vid Östermalms läroverk.	Sammanstött.	1879 ^{2/4}	—	47	1,050	—	Hedvig Eleonora kyrkoråd.	
Schmidts testamente.	För studerande.	P. Schmidt.	1751 ^{20/2}	—	9	250	—	Tyska församlingens kyrkoherde.	
Scholtz d:o.	D:o.	J. A. Scholtz.	1756 ^{20/7}	1	18	500	—	D:o och äldste föreståndare.	
Benedicks stipendiefond.	Understöd åt judisk student vid svenskt universitet.	Brukspatronen W. Benedicks.	1848 ^{17/8}	1	360	9,000	—	Mosaiska församlingens föreståndare.	
Eliassons understödsfond.	D:o åt fattiga inom mosaiska församlingen, som önska förkofra sig i yrke eller kunskaper.	Fabrikören L. J. Eliasson o. h. hustru.	1874 ^{15/8}	4	250	5,000	—	D:o.	
Levins stipendiefond.	Stipendium åt en fattig studerande inom d:o.	Grosshandl. John Levin.	1872 ^{27/8}	—	—	10,000	—	D:o.	40)
Moritz Rubens i Karlskrona donationsfond.	Understöd åt behöfvande judiska personer, som vilja förkofra sig i slöjd eller handverk.	Grosshandl. L. M. Ruben.	1888 ^{20/11}	11	275	5,500	—	D:o.	
Duboisiska fonden.	Understöd åt skolbarn för förkofran vid högre folkskola eller annan undervisningsanstalt.	Haudlanden P. G. Dubois.	1867 ^{1/4}	37	2,450	69,691	—	Öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor.	
Beskowska d:o.	Stipendier vid Latinläroverket & Norrmalm och Högre allmänna läroverket & Södermalm.	Hofmarskalken Bernh. von Beskow.	1843 ^{22/7}	2	450	12,114	—	Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk.	
Boströmska d:o.	Premier vid Högre allmänna läroverket & Södermalm.	V. presidenten E. Boström.	1845 ^{12/8}	—	60	1,509	—	D:o.	
Höglundska d:o.	Stipendier.	Kommissarien G. Höglund.	1870 ^{4/8}	—	—	14,481	—	D:o.	
Lundbergska d:o.	D:o åt lärjunge vid Stockholms högre allmänna läroverk.	Kyrkoherden J. G. Lundberg.	1878 ^{27/8}	1	164	4,239	—	D:o.	41)
Millerska d:o.	Till läroböcker åt fattiga barn vid Katarina läroverk.	Sjöfarande A. Bergman Miller.	1831 ^{12/2}	—	48	1,221	—	D:o.	

Petrestiska fonden.	Understöd åt skolungdom vid Högre allmänna läroverket å Södermalm.	Skeppskläreraren P. Petrejus.	1847 ^{21/4}	—	60	1,556	—	Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk.
Wallinska d.o.	Stipendier vid latinläroverket å Norrmalm samt Högre allmänna läroverket å Södermalm.	Erkebiskopen J. O. Wallin o. h. hustru.	1882 ^{7/8}	3	225	5,089	—	D:o.
Erik Johan Falkmans stipendiifond.	Understöd åt en lärjunge.	Enkefru L. samt Alma, Ivar och Sven Falkman.	1898 ^{20/5}	1	20	519	—	Rektor och kollegium vid Högre latinläroverket å Norrmalm.
Rabeska stipendiifonden.	D:o d.o.	Subskription och donation af enkefru C. Tham.	1871 ^{21/4} 1876 ^{9/1}	2	147	6,842	—	D:o.
Ribblingska d.o.	D:o d.o.	Gustaf Ribbing.	1868 ^{6/8}	1	38	1,778	—	D:o.
Thams donation.	Till böcker åt fattiga lärjungar.	Enkefru M. C. Tham.	1865 ^{19/2}	—	—	221	—	D:o.
Wirénska stipendiifonden.	Understöd åt lärjungar.	Fabrikören A. G. Wirén.	1875 ^{7/8}	4	320	12,954	—	D:o.
»De fem brödernas fond.»	Uppmuntran åt yngling, med företräde för söner af obemedlade embets- och tjenstemän.	Okändt.	1877 ^{9/1}	1	45	1,033	—	Rektor vid Södermalms högre allmänna läroverk.
Elmbladiska stipendiifonden.	Stipendium.	Lektor P. M. Elmblad.	1871 ^{26/8}	1	45	1,037	—	D:o.
Frans Gustafs stipendiifond.	D:o.	Okändt.	1883 ^{22/3}	1	90	2,096	—	D:o.
Gälfvofonden af år 1872.	Belöning åt lärjungar i 4:de eller 5:te klassen.	D:o.	1872	2	35	1,023	—	D:o.
Lille Johns premium.	Premium åt lärjungar i 2:a till och med 5:te klassen.	D:o.	1877 ^{28/2}	1	20	616	—	D:o.
Nymarkska donationen.	Understöd åt fattiga lärjungar.	Rektor M. J. Nymark.	1768 ^{9/5}	1	3	102	—	D:o.
Semisekularifonden.	Stipendium.	Insamling.	1871	1	23	547	—	D:o.
Thams donation.	Premium.	Enkefru M. C. Tham.	1865 ^{10/2}	1	4	102	—	D:o.
Allmänna premie- och stipendiifonden vid Högre realläroverket.	Premier och stipendier.	—	1880 ^{17/9}	—	431	8,441	—	D:o vid Högre realläroverket.
Förstastipendiifonden vid d:o.	Stipendium.	Okändt.	1880 ^{20/5}	1	100	2,280	—	D:o.
Hübnerska stipendiifonden.	Understöd åt en lärjunge.	Kollegan C. G. Widmark.	1868 ^{20/1}	2	60	1,000	—	Jakobs allmänna läroverks rektor och kollegium.
Lundbergska d.o.	Till 2 eller flere lärjungar.	Kyrkoh. J. G. Lundberg.	1878 ^{27/8}	3	100	2,000	—	D:o.
Lefflers stipendium.	Till en lärjunge vid läroverket.	Fru G. Leffler.	1885 ^{9/4}	1	14	500	—	Katarina allmänna läroverks kollegium.
Elementaristipendiifonden nr 1.	Understöd företrädesvis åt någon från skolan utgången, vid universitet studerande yngling.	F. d. lärjungar vid skolan.	1865 ^{17/2}	1	50	1,000	—	Direktionen öfver Nya elementarskolan.
D:o nr 2.	D:o d.o.	D:o d.o.	1888 ^{27/8}	1	50	1,000	—	D:o.
von Hartmansdorffska stipendiifonden.	Stipendier.	Öfverskott & insamling.	1860	1	50	1,000	—	D:o.
Conrad Gustaf Donner Hernmarcks stipendiifond.	Till en fattig, flitig och sedlig yngling vid skolan.	Professorn i Dorpat dr A. Bulmerincq.	1874 ^{4/7}	1	145	3,000	—	D:o.
Jubelfeststipendiet.	Till lärjungar i skolans tre högsta klasser.	Öfverskott & insamling.	1878 ^{9/11}	2	126	2,800	—	D:o.
Dr Patrik de Laval's stipendiifond.	D:o d:o, som utmärkt sig genom kunskaper i något af de naturhistoriska ämnena.	Insamling.	1890	—	—	2,115	—	D:o.
Premie- och stipendiifonden i sång och musik.	Uppmuntran åt i sång och musik framstående lärjungar.	Direktören F. J. Tiger.	1884 ^{23/5}	5	68	1,432	—	D:o.
Bergmans stipendiifond.	Understöd åt obemedlade elever vid Högre lärarinneseminariet.	Sånglärarinnan Ellen Bergman.	1887 ^{20/12}	1	50	1,947	—	Kungl. direktionen öfver Högre lärarinneseminariet.
Regina Pallins minne.	D:o d.o.	Seminarielever.	1884 ^{19/11}	1	238	6,529	—	D:o.
Seminarielevernas hjälpfond.	D:o d.o.	D:o.	1870	3	300	8,146	—	D:o.
Sundéns stipendiifond.	D:o d.o.	Enkefru Ch. L. Sundén.	1887 ^{4/5}	1	200	5,161	—	D:o.
Sjöstedtska fonden.	Till allöfning af lärare för qvinliga lärjungar vid Tekniska skolan.	Kontraktsprosten N. J. Sjöstedt.	1856 ^{9/6}	—	2,400	56,056	—	Styrelsen för Tekniska skolan i Stockholm.
Tekniska skolans allmänna stipendiifond.	Stipendier åt lärjungar vid d:o.	Aktiebolaget Industripalatset.	1895 ^{28/8}	—	—	2,993	—	D:o.
Westins d.o.	D:o d.o.	Byggmästaren Axel Westin.	1885 ^{14/9}	4	240	5,005	—	D:o.
Bergstedts stipendiifond.	Stipendier åt elever vid Kungl. Tekniska högskolan.	Civilingeniören Torsten Bergstedt.	1881 ^{6/5}	1	175	5,000	—	Kungl. Tekniska högskolans styrelse.
Borgareståndetsstipendiifond.	D:o d.o.	Borgareståndet vid 1866 års riksdag.	1867 ^{11/8}	2	200	6,700	—	D:o.
Victor Eggertz d.o.	D:o d.o.	V. Eggertz f. d. elever.	1885 ^{15/5}	2	200	6,100	—	D:o.
Häradshöfding C. J. Hultqvists d.o.	D:o d.o.	Hofrättsassessorn C. I. Lindencrona.	1874 ^{11/8}	4	425	16,000	—	D:o.
Gustaf de Laval's d.o.	D:o d.o.	Aktiebolaget Separator.	1895 ^{30/6}	1	175	10,000	—	D:o.
Michaëlssons d.o.	D:o d.o.	Fabriksidk. J. Michaëlsson.	1866 ^{24/11}	1	125	5,100	—	D:o.
Samuel Owens d.o.	D:o d.o.	Insamling.	1874 ^{11/1}	4	425	15,000	—	D:o.
Remy Schwartz d.o.	D:o d.o.	D. S. Schwartz, f. Sundblad.	1878 sept.	1	100	6,200	—	D:o.
Teknologiska institutets elevers d.o.	D:o d.o.	F. d. elever vid institutet.	1877 ^{9/6}	2	800	22,500	—	D:o.
Törners d.o.	Understöd åt d:o d:o.	Kommissionslandtmätaren J. G. Törner.	1874 ^{13/5}	24	1,300	45,500	—	D:o.
Jacobiska fonden.	Utrikes re-stipendium åt veterinärläkare.	Veterinären L. Jacobi.	1869 ^{4/3}	—	—	14,825	—	Kungl. direktionen för Veterinärinstitutet.
Decemberfonden.	Upprättandet af en akademi i Stockholm.	Stadsfullmäktige.	1865 ^{19/12}	—	6,162	142,675	—	Drätselnämnden.
Stockholms högskolas fonder. ⁴¹⁾	Till professurer m. m. vid Stockholms Högskola.	Fabriksidkaren John Söderberg m. fl.	1869 —	—	103,600	3,653,884	—	Stockholms Högskolas styrelse. ⁴¹⁾

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895. till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Abelins stipendiifond.	D:o åt studerande vid Kungl. Karolinska institutet.	Professor H. A. Abelin.	1882 ²² / ₅	1	213	5,000	—	Kungl. Karolinska institutets förvaltningsnämnd.	
Aerels d:o.	D:o åt medicine kandidat vid d:o.	Professor Carl Santesson.	1879 ²¹ / ₁₂	2	425	10,000	—	D:o.	
Altins d:o.	D:o d:o.	Dr L. M. Altin.	1877 ²⁰ / ₉	1	255	6,000	—	D:o.	
Benedicks d:o.	D:o d:o.	Kammarherren W. A. Benedicks.	1861 ⁵ / ₁₂	6	1,275	30,000	—	D:o.	
Bylundska fonden.	Underhåll och förökande af samlingarna och biblioteket vid d:o.	Hofapotekaren Erik Bylund.	1818 ¹⁰ / ₇	1	166	3,512	—	D:o.	
Fonden för P. H. Malmstens professur.	Aflönande af professor i nervsjukdomar vid d:o.	»Okänd gifvare».	1885 /10	1	4,250	102,077	—	D:o.	
Hiertas stipendiifond.	Stipendier åt qvinliga studerande vid d:o.	Fröknarna H. o. A. Hierta.	1873 ¹⁹ / ₂ 1882 ³⁰ / ₄	3	600	15,000	—	D:o.	
Professor Magnus Huss d:o.	Stipendium åt medicine kandidat vid Kungl. Karolinska institutet.	Insamling.	1863 ²⁵ / ₂	1	213	5,000	—	D:o.	
Karolinska institutets reservfond.	Tillfälligt understöd för befrämjande af den medicinska forskningen.	Dr Anders Fredrik Regnell.	1883 ²⁰ / ₅	2	996	27,470	—	D:o.	
Kirurgiska fonden.	Stipendium åt medicine studerande eller licentiatier med lit och fallenhet för kirurgi.	En ungdomsvän till professor C. J. Rossander.	1875 ²⁸ / ₁₀	1	425	10,000	—	D:o.	
Adolf Kjellbergs stipendiifond.	Stipendium åt medicine kandidat vid Kungl. Karolinska institutet.	Enkefru Th. Kjellberg.	1884 ¹⁷ / ₁₁	1	400	10,701	—	D:o.	
Ljungbergs d:o.	Resestipendium åt medicine doktor, medlem af Svenska läkaresällskapet.	Fältläkaren N. J. Ljungberg.	1866 ¹⁵ / ₉	1	875	41,000	—	D:o.	
Malmstens d:o.	Stipendium åt någon, som under sista läsåret aflagt medicine licentiatexamen vid institutet.	Professor P. H. Malmsten.	1876 ¹ / ₁₀	1	213	5,000	—	D:o.	
Carolina Andriette Nobels fond.	Understöd för främjande af experimentel medicinsk forskning vid d:o.	Ingenjören Alfred Nobel.	1890 ³⁰ / ₁₂	4	1,704	50,000	—	D:o.	
D:o reservfond nr 1.	D:o d:o, sedan fonden uppgått till 50,000 kr.	Densamme.	1890 ³⁰ / ₁₂	—	—	4,370	—	D:o.	
Professer Anders Retzius stipendiifond.	Stipendium åt studerande vid institutet såsom belöning för utmärkta studier i anatomi m. m.	Insamling inom Svenska läkaresällskapet.	1864 ⁹ / ₁₂	6	1,750	32,000	—	D:o.	
Roos af Hjelmäter d:o.	D:o för d:o i fysiologisk och i patologisk anatomi.	Kammarherren Axel Roos af Hjelmäter.	1862 ⁸ / ₃	2	213	5,000	—	D:o.	
Rossanders donationsfond.	För ändamål, som lärarekollegiet anser gagna de medicinska vetenskaperna.	Professor C. J. Rossander.	1893 ²⁰ / ₁	—	—	8,546	—	D:o.	
Samsons stipendiifond.	Stipendium åt medicine kandidater.	Bokhandlanden A. Samson.	1888 ¹⁸ / ₁₀	1	360	10,724	—	D:o.	
Regnells d:o.	D:o d:o.	Dr A. F. Regnell.	1863 ¹⁷ / ₅	4	470	11,912	—	Kungl. direktionen öfver Serafimer-lasarettet.	
Cavalliska fonden.	Stipendier åt elever vid Farmaceutiska institutet.	Apotekaren J. G. Cavalli.	1868 ¹⁰ / ₁₂	3	300	3,702	—	Kungl. Medicinalstyrelsen.	
Fru W. Hiertas stipendiifond.	D:o åt obemedlade qvinnor, som egna sig åt tandläkaryrket.	Stiftelsen Lars Hiertas minne.	1885 ¹⁵ / ₁	1	350	12,515	—	D:o.	
Hallengrens fond.	D:o åt farmaceuter.	Apotekaren J. W. Hallengren.	1886 ²⁸ / ₁₁ 1886 ²⁰ / ₁₂	—	120	2,675	—	Apotekaresocietetens direktion.	
Jakob Wallers d:o.	D:o åt elever vid Farmaceutiska institutet.	Insamling.	1886	1	100	4,038	—	D:o.	
Alvarenga do Pianhys prisfond.	Belöning af värdefulla, af svensk medborgare författade skrifter rörande medicinsk ämne.	Professor dr Pedro Francisco da Costa Alvarenga i Lissabon.	—	1	1,100	22,076	—	Svenska läkaresällskapet.	
Pasteursfonden.	Stadgar ännu ej antagna.	—	—	—	—	24,699	—	D:o.	
Regnellska prisfonden.	Belöning för afhandling af svensk man eller qvinna öfver medicinsk ämne.	Dr A. F. Regnell.	1866 ²⁶ / ₃	2	4,000	22,295	—	D:o.	
Svenska läkaresällskapets prisfond.	D:o d:o.	Svenska läkaresällskapet.	1858 ²⁷ / ₄	1	1,000	23,225	—	D:o.	
Bankska legatet.	Bidrag till aflönning af Bergianska stiftelsens föreståndare.	Sir Joseph Bank.	1792 ¹⁸ / ₁₂	1	64	1,289	—	Kungl. Vetenskapsakademien.	
Bergianska stiftelsen.	Att vara en skola för hortikultur samt en vetenskaplig trädgård.	Professor P. J. Bergius.	1784 ²⁰ / ₁₂	—	—	1,003,314	401,796	D:o.	
Stipendium Berzelianum.	Stipendium till uppmuntran af kemisk forskning.	Bergsrådet J. L. Aschan.	1850 ⁸ / ₁	1	750	23,812	—	D:o.	
Beskovska stipendiet.	D:o åt yngre vetenskapsidkare.	Friherre Bernh. von Beskow o. h. fru.	1864 ⁷ / ₁	1	500	16,595	—	D:o.	
Edlundska donationen.	Prisbelöning eller understöd för vetenskaplig forskning.	Professor E. Edlund.	1880 ¹ / ₆	2	1,552	30,408	—	D:o.	
Fernerska belöningen.	Belöningar för vetenskapliga arbeten.	Kanslirådet Bengt Ferner.	1795 ¹⁵ / ₇	1	158	3,173	—	D:o.	
Flormauska d:o.	D:o d:o.	Prof. A. H. Florin.	1838 ²¹ / ₁	1	350	5,818	—	D:o.	

Letterstedtska donationen.	Resestipendium, vetenskapliga prisbelöningar m. m.	Generalkonsuln Jakob Letterstedt.	1860 ^{22/10}	8	8,300	180,000	—	Kungl. Vetenskapsakademien.
D:o slägstipendiet.	Stipendium såsom uppfostringshjelp åt någon testators släktling.	Densamme.	1860 ^{22/10}	1	2,000	50,000	—	D:o.
Letterstedtska föreningens fonder.	Att befordra gemenskap inom Skandinavien tre riken i industri, vetenskap och konst.	D:o.	1861 ^{11/5}	—	—	679,121	—	D:o.
Lindbomska belöningen.	Belöningar för vetenskapliga arbeten.	Bergmästaren G. A. Lindbom.	1814 ^{20/4}	—	—	4,188	—	D:o.
von Möllers donation.	Efter lifruntetagens död tillfaller kapitalet Kungl. Vetenskapsakademien.	Ryttmästaren P. von Möller.	1883 ^{12/6}	—	—	22,000	—	D:o.
Konung Oscar II:s och enskilda personers gifvomedel.	Anställande af astronomiska föreläsningar i hufvudstaden.	Konung Oscar II m. fl.	1884 ^{31/12}	1	1,125	25,000	—	D:o.
Scheele-fonden.	Understöd för kemisk och farmaceutisk forskning.	Subskription.	1893	1	120	3,000	—	D:o.
Regnells botaniska gifvomedel.	Botaniskt resestipendium m. m.	Dr A. F. Regnell.	1872 ^{29/8}	1	1,200	86,700	—	D:o.
Regnells zoologiska d:o.	Främjande af zoologisk forskning.	Densamme.	1884 ^{6/8}	5	1,700	41,621	—	D:o.
Sundbergska donationen.	Premium åt uppfinnaren af rön, hvarigenom njur- och blåsten kunna utan operation botas.	Hofquarttermästaren E. Sundberg.	1780 ^{10/0}	—	—	1,200	—	D:o.
Wallmarkska d:o.	Prisbelöning eller understöd för vetenskaplig forskning.	Öfverdirektören L. J. Wallmark.	1847 ^{5/7}	2	2,259	50,210	—	D:o.
Vega-fonden.	Främjande af geografisk forskning.	Subskription.	1880 ^{27/10}	—	—	42,000	—	D:o.
Vetenskapsakademiens reseunderstöd.	Undersökning af Sveriges naturförhållanden.	Åtta olika donatorer.	Mellan åren 1773—1815	8	1,300	25,946	—	D:o.
Zoologiska stationen Kristineberg i Bohuslän.	Station för zoologisk forskning, särskildt beträffande hafsaunan.	Dr A. F. Regnell.	1876 ^{5/12}	—	—	42,580	42,580	D:o.
Bergerska fonden.	Möjliggörande af arkeologiska och historiska arbetens utförande samt förökande af akademien samlingar.	Tullförvaltaren C. G. Berger.	1880 ^{26/0}	—	—	290,000	—	Kungl. Vitterhets-, Historie- o. Antiquitetsakademien.
Götiska förbundets fond.	D:o d:o.	—	—	—	—	2,400	—	D:o.
Hjertbergska fonden.	D:o d:o.	Prot.-sekr. E. G. Hjertberg.	1888	—	—	244,000	109,000	D:o.
Beskovska d:o.	Understöd åt en ung, förtjent och obemedlad idkare af de lärdomsgrenar, som tillhöra akademien verksamhet.	Friherre Bernhard von Beskow.	1864 ^{7/7}	—	—	10,000	—	D:o.
Loubatska d:o.	Pris hvar 5:e år för ett på svenska, norska eller danska tryckt arbete rörande Amerikas arkeologi, etnografi, historia eller numismatik.	Grefve J. F. de Loubat.	1889 ^{26/0}	—	—	20,000	—	D:o.
Nilsson-Aschanska d:o.	Understöd åt unga män, som egna sig åt landtbruket.	Bergsrådet J. L. Aschan.	1851 ^{10/4}	2	975	37,057	—	Kungl. Landtbruksakademien.
Nonnenska d:o.	Stipendium åt elever från Ultuna eller Alnarps landtbruksinstitut.	Sammanskott.	1864 ^{11/0}	1	400	19,630	—	D:o.
Svenssons stipendiifond.	Understöd åt elever vid Jönköpings läns landtbrukskola och Ultuna landtbruksinstitut.	Direktören J. M. Svensson.	1886 ^{27/3}	—	—	13,953	—	D:o.
von Beskovs donation.	Stipendium åt konstnär.	Friherre B. von Beskow.	1864 ^{7/7}	1	400	10,000	—	Kungl. Akademien för de fria konsterna.
Boberghs d:o.	Belöningar af akademien högtidsdag.	Godsegaren O. G. Bobergh.	1880 ^{2/5}	2	400	10,000	—	D:o.
Gahms d:o.	D:o d:o.	Ritläraren P. G. Gahm.	1826 ^{20/6}	1	120	3,000	—	D:o.
Kinnmansons fond.	Stipendium åt målare och bildhuggare.	Kammarrättsrådet C. L. Kinnmansson.	1874 ^{1/3}	1	1,200	35,197	—	D:o.
Jenny Linds stipendiifond.	Resestipendium.	Fru Jenny Lind-Goldschmidt.	1876 ^{12/0}	1	3,000	73,960	—	D:o.
Eggen Lundgrens prismedel.	Guldmedalj åt aquarellmålare.	Genom utställning af E. Lundgrens arbeten.	1876 ^{22/12}	—	—	3,719	—	D:o.
Pipers donation.	Att användas, på sätt akademien för dess läroverk finner lämpligast.	Hofintendenten F. M. Piper.	1820 ^{7/4}	—	100	15,500	—	D:o.
Ribbings d:o.	Stipendium åt elev vid akademien läroverk.	Kanslirådet Gustaf Ribbing.	1809 ^{29/3}	1	240	6,000	—	D:o.
Söderbergs d:o.	Belöningar af akademien högtidsdag.	Öfverintendenten G. Söderberg.	1873 ^{7/2}	2	320	8,000	—	D:o.
Uno Troillis stipendiifond.	Stipendium åt elev.	Enkefru S. Hellman.	1880 ^{16/1}	—	—	5,110	—	D:o.
Akademien särskilda understödsfond.	Rese- och studiestipendier samt belöningar af högtidsdagen.	Grosshandl. B. E. Dahlgren.	1874 ^{18/5}	7	4,375	100,000	—	D:o.
Wilhelm Wohlfahrts minne.	Stipendium åt målare.	Fröken F. W. Wohlfahrt.	1889 ^{28/3}	1	1,200	10,534	—	D:o.
Jacques Lamms prisfond.	Pris hvar 3:e år för det bästa och värdefullaste arbete af svensk man eller qvinna.	Ingenjören Gustaf Mauritz Lamn.	1892 ^{15/2}	—	—	10,000	—	Nationalmusei nämnd.
D:o stipendiifond.	Utrikes resestipendier för konstafdelningens tjänstemän.	Densamme.	1892 ^{12/2}	—	—	10,000	—	D:o.
Euphrosyne Abrahamsons gifvofond.	Stipendier åt elever vid akademien konservatorium.	Grosshandlaren August Abrahamson.	1869 ^{1/10}	9	1,000	25,000	—	Kungl. Musikaliska akademien.
Generalkonsul Benedicks fond.	D:o d:o.	Generalkonsul Carl Benedicks.	1888 ^{23/5}	—	—	6,274	—	D:o.
Emma Benedicks stipendiifond.	D:o d:o.	Fru E. Benedicks.	1890 ^{11/12}	—	150	4,861	—	D:o.
Bergs fond.	Till belöningsjetoner åt d:o.	Organisten P. A. Berg.	1863 ^{1/3}	—	60	1,500	—	D:o.
Carl Wilhelm Bergers d:o.	Stipendier åt d:o.	Okändt.	1869 ^{30/12}	—	100	21,828	—	D:o.
Bergmans gifvofond.	Understöd åt d:o.	Fröken E. Bergman.	1880 ⁵	3	225	5,650	—	D:o.
Berwalds fond.	Stipendier åt d:o.	Enkefru H. Berwald.	1884 ^{26/2}	1	200	4,050	—	D:o.
von Beskovs stipendiifond.	Resestipendium åt tonkonstnär.	Friherre B. von Beskow.	1864 ^{7/7}	—	—	21,557	—	D:o.
van Booms d:o.	Stipendier åt elever vid akademien konservatorium.	Professor J. van Boom.	1861 ^{1/4}	1	45	1,000	—	D:o.
Carléns fond.	D:o d:o.	Fredrika Juliana Carlén.	1884 ^{31/5}	—	—	1,506	—	D:o.

43)

44)

45)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Hammarins stipendiifond. F. d. Harmoniska sällskapets fond. Hassells donation.	Understöd åt elever vid akademiens konservatorium. Inköp af musikaler.	Enkefru E. Hammarin. Dir J. B. Struve.	1872 ^{20/10} 1825 ^{10/3}	—	—	20,000 1,891	—	Kungl. Musikal. akademien. D:o.	45)
Hebbes stipendiifond.	Stipendier åt elever vid akademiens konservatorium.	Kollegiisekreteraren C. J. Hassell. Kungl. sekreteraren J. Filip Hebbe.	1891 ^{11/6} 1852 ^{21/1}	—	208	21,445	—	D:o.	
Händelska stipendiifonden.	D:o	Director musicæ J. A. Josephson.	1871 ^{2/0}	1	23	500	—	D:o.	
Kuhlauska d:o.	D:o	Grosshandl. C. L. Kuhlau.	1860 ^{20/6}	1	45	1,000	—	D:o.	
Kuhlauska arfvingarnes stipendiifond.	D:o	Hedvig Kuhlau m. fl.	1866 ^{17/3}	1	45	1,000	—	D:o.	
Jenny Linds d:o.	Resestipendium.	Fru J. Lind-Goldschmidt.	1876 ^{12/6}	—	—	77,432	—	D:o.	
Lindströms d:o.	Stipendier åt elever vid akademiens konservatorium.	Handl. E. E. Lindström.	1864 ^{22/1}	1	68	1,500	—	D:o.	
Mankells d:o.	D:o	Professor G. A. Mankell.	1871 ^{12/6}	1	45	1,000	—	D:o.	
Mazerska kvartettsällskapets fond.	Att understödja kammarmusiköfningar.	Fabrikören Johan Mazer.	1846 ^{9/11}	—	315	7,000	—	D:o.	
Michaelsons fond.	Öfvande af kammarmusik inom Mazerska kvartettsällskapet.	Brukspatronen A. Michaelson.	1871 ^{10/2}	—	135	3,000	—	D:o.	
Netherwoods stipendiifond.	Stipendier åt elever vid akademiens konservatorium.	Bankokommissarien W. Netherwood.	1867 ^{28/6}	1	9	200	—	D:o.	
Nissen-Salomans d:o.	D:o	Fru H. Nissen-Saloman.	1880 ^{27/2}	2	400	10,400	—	D:o.	
En onämnds d:o.	D:o	Okänt.	1895 ^{30/6}	—	—	10,226	—	D:o.	
Fredrika Stenhammars d:o.	D:o	Flere personer.	1881 ^{1/11}	—	—	9,040	—	D:o.	
Musikaliska akademiens d:o.	D:o	Akademien.	1856	30	527	12,091	—	D:o.	
Sällskapet Musikens vänner i Göteborg d:o.	D:o	Fru M. Wetterberg m. fl.	1894 ^{24/11}	1	142	9,095	—	D:o.	
Tamms och Widegrens fond.	D:o	Brukspatronen C. A. Tamm och notarien G. Widegren.	1865 ^{26/12}	1	210	2,080	—	D:o.	
F. d. Allmänna döfstuminstitutets donationsmedel.	Tills vidare till döfstumlärarebildningen och döfstumundervisningen samt till stipendier åt lärareelever.	Protokollssekreteraren P. A. Borg.	1809	—	—	607,196	101,538	Kungl. Statskontoret.	46)
Johnsonska donationsfonden.	Stipendium för studerande af handel och näringar utomlands.	Generalkonsul J. W. Johnson.	1888 ^{22/4}	—	5,500	190,542	—	D:o.	
Militärsällskapets i Stockholm krigskolestipendiifond.	Beklädnadshjelp eller uppmuntran till elev vid Kungl. Krigsskolan.	—	1893	—	—	2,235	—	D:o.	47)
Noréenska testamentsfonden.	Underhåll af elever vid d:o.	Kanslirådet J. E. Noréen.	1803 ^{9/6} 1811 ^{27/12}	—	—	23,321	—	D:o.	
Baltzar von Platens stipendiifond.	Stipendium till utexaminerad elev vid Kungl. Sjökrigsskolan.	Grefve B. von Platens enka och son.	1877 ^{10/4}	1	853	21,793	—	D:o.	
Grefve Erik Posses donationsfond.	Utgifvande genom Riksarkivets försorg af äldre handlingar rörande fäderneslandets historia.	Sekreteraren i Krigshof-rätten greve C. E. L. V. Posse.	1868 ^{9/6}	—	—	31,400	—	D:o.	
Helmfeldtska stipendii-inrättningen.	Understöd åt medellösa studerande vid Uppsala universitet.	Fältmarskalken Helmfeldts enka M. H. von Parr.	1683 ^{3/11}	8	1,088	44,691	—	Stockholms magistrat genom en dess ledamot.	
Flodinska d:o.	Stipendier åt d:o af Östgöta och Stockholms nation samt åt lärjungar vid Linköpings högre allmänna läroverk.	Borgmästaren Sam. Konr. Flodin.	1795 ^{28/5} 1796 ^{15/0}	15	4,300	151,392	—	D:o och Borgerskapets 50 äldste.	
Dykska fonden.	Stipendier åt skolynglingar.	Remsnidaren G. Dyk.	1659 ^{1/8}	—	25	600	—	Stockholms Förmyndarekammare.	
Hanssonska d:o.	D:o	Borgmästaren Hans Hansson.	1663 ^{4/4}	—	43	1,000	—	D:o.	
D:o d:o.	D:o	Densamme.	1663 ^{10/4}	—	16	379	—	D:o.	
Jakobssons o. Mattssons fond.	D:o	C. Jakobsson o. C. Mattsson.	1644 ^{8/11}	—	46	1,088	—	D:o.	
Törnqvists d:o.	D:o	Kamreraren C. Törnqvist.	1861 ^{8/2}	2	126	3,000	—	D:o.	
Hedings d:o.	D:o åt studerande af Stockholms nation i Uppsala.	Margareta Heding.	1708 ^{28/8}	1	34	800	—	D:o.	
Möllers d:o.	D:o	Kamreraren J. Möller.	1798 ^{19/4}	2	100	2,400	—	D:o.	
Thunskas stipendiifonden.	Understöd åt fortliga studerande vid Uppsala universitet.	Kammartjenaren A. Thun.	1781 ^{3/3}	2	600	77,087	—	Förvaltningen af de under f. d. Kungl. Öfre Borg-rättens vård ställda medel.	
L. W. Bergers stipendiifond.	D:o åt obemedlade söner efter aflidne handlande i Stockholm.	Kryddkramhandelsso-cieteten.	1829 ^{19/8}	3	400	10,000	—	Borgerskapets bemedlingskommission.	

von Hartmansdorffska fonden.	Stipendier.	A. von Hartmansdorff o. h. hustru.	1856 ¹⁴ / ₁₂	6	2,450	80,033	—	Riddarhusdirektionen.
Adliga kadettskolefonden.	D:o.	Ridderskapet och adeln.	1627 ¹⁰ / ₄	17	7,310	170,974	—	D:o.
Löfvenskjöldska reststipendiefonden.	D:o.	Frih. S. Löfvenskjöld o. h. hustru J. Coljet.	1848 ¹⁰ / ₅	—	—	128,627	—	D:o.
D:o undervisningsfonden.	D:o.	Desamme.	1848 ¹⁰ / ₅	1	1,800	167,299	—	D:o.
von Schewenska fonden.	D:o.	G. B. von Schewen, h. hustru G. Brandenburg samt J. A. von Schewen.	1721 ²⁶ / ₈ 1729 ⁶ / ₁₁ 1732 ² / ₃ 1817 ¹⁷ / ₇	2	1,000	28,572	—	D:o.
von Stockenströmska d:o.	D:o.	A. S. von Stockenström.	1886 ²⁶ / ₃	1	80	5,291	—	D:o.
Thamska donationen.	Anslag till Kungl. Vetenskapsakademien.	Kommerserådet Sebastian Tham.	1727 ⁸ / ₃	—	366	6,442	—	D:o.
Hammar-sköld-Risellschöld-ska stipendiefonden.	Stipendier åt elever vid Kungl. Krigshögskolan och Kungl. Artilleri- och Ingeniörhögskolan.	Enkefru W. Risellschöld, f. Hammar-sköld.	1842 ¹¹ / ₅	9	1,850	59,600	—	En direktion.
Stiftelsen Lars Hiertas minne.	»Att fritt och oberoende verka för det menskliga framåt-skridandet.»	Frn W. Hierta, f. Fröding.	1877 ¹¹ / ₁₂	7	14,150	517,250	—	En styrelse.
Abraham Rydbergs stiftelse.	Danaude af skickliga sjömän i det praktiska af yrket.	Grosshandlanden Abraham Rydberg.	1850 ⁴ / ₅	61	12,959	425,085	25,000	En direktion.
Fredrika-Bremer-förbundets stipendiefonder.	Yrkes- och studiestipendier åt qvinnor.	Fredrika-Bremer-förbundet.	1887	—	—	188,990	—	En af förbundet utsedd styrelse.
Riksbankens jubelstipendium.	Stipendier åt studerande vid Uppsala universitet, hvilkas fäder äro eller varit anställda i Riksbankens tjänst.	Riksbankens fullmäktige samt dess embets- och tjänstemän.	1870 ³¹ / ₁₂	1	200	4,823	—	Styrelsen för Bankostatens enke- och pupillkassa.
Hamelmanuska fonden.	Till 2 handverksynglingar att genom resor i utlandet vinna utbildning och skicklighet.	Fabrikören J. C. W. Hammelmann.	1882 ¹⁰ / ₄	2	750	11,467	—	Svenska slöjdföreningen.
Wallmarkska d:o.	Understöd åt handverksynglingar samt belöningar för uppfinningar m. m.	Öfverdirektören L. J. Wallmark.	1847 ² / ₇	6	900	19,893	—	D:o.
Israelitiska ynglingaföreningen.	Understöd åt judiska ynglingar, som egna sig åt vetenskapliga studier, handverk eller skön konst, samt beklädning af judiska barn.	—	1819 ¹⁰ / ₁₁	13	1,850	25,300	—	En styrelse.
Bonniers fond.	D:o åt d:o, som egna sig åt handverk.	Bokförläggaren Albert Bonnier.	1890 ¹⁷ / ₁₀	1	40	1,000	—	Densamma.
Friedländers d:o.	D:o åt d:o, som egna sig åt slöjd eller handverk.	Grosshandlanden Herman Friedländer.	1892 ⁷ / ₄	1	100	2,500	—	D:o.
D:r L. Seligmanns stipendium.	D:o åt d:o, som egna sig åt vetenskap, skön konst, slöjd eller handverk.	Medlemmar af Mosaiska församlingen.	1857 ²⁶ / ₁₁	1	100	2,500	—	D:o.
Daniel Müllers stipendiefond.	D:o åt unga män, som i utlandet vilja studera trädgårdsycket.	Stockholms gartnerisällskap.	1874 ²⁸ / ₃	1	600	1,984	—	Gartnerisällskapets styrelse.
		Summa	—	485	245,166	11,367,050	679,914	

d) Stiftelser för sjukvård (ej sjelfhjelpskassor).

Stockholms sjukhem.	Att till vård mottaga af obotlig eller långvarig sjukdom lidande personer, företrädesvis från hufvudstaden.	Generaldirektören Magnus Huss m. fl.	1860 ²⁰ / ₂	196	107,176	2,861,143	668,378	En styrelse.
Allmänna barnbördshuset i Stockholm.	Vård af barnaföderskor under deras barnbördstid.	Statsinstitution.	1775	1,031	30,374	427,815	200,000	En direktion.
Benedicks fond.	Vård af från barnbördshuset i Stockholm utskrifna fattiga qvinnor.	Kammarherre W. A. Benedicks.	1868 ² / ₄	188	6,921	158,565	—	Densamma.
Nödhjelpsfonden för fattiga barnaföderskor.	D:o	Professor F. A. Ceder-schöld.	1881 ²¹ / ₇	—	—	158,899	—	D:o.
Kungl. Sällskapet »Pro Patria».	Upprätthållande af ett barnbördshus och dermed förenad försörjning af späda barn, födda inom inrättningen, samt utdelande af medaljer och jettoner afvensom penningunderstöd för långvarig och trogen tjänst.	Assessorn d:r Chr. Ramström.	1774	19	505	244,487	66,000	En direktion.
Barnsjukhuset Samariten (f. d. Nya barnsjukhuset).	Vård af, företrädesvis ohemmedlade, sjuka barn inom Stockholm.	Sammanaskott.	1890 ¹ / ₄	204	11,922	227,788	—	En styrelse.
Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn.	Vård af fattiga sjuka barn.	D:r P. Elmstedt m. fl.	1851 ³¹ / ₁₀	—	—	967,565	161,000	D:o.
Sabbatsbergs brunnslasarett.	Kostnadsfri hostad, föda, läkarevård m. m. åt fattiga sjuka personer under brunnsdrickning vid Sabbatsbergs hellsobrunn.	Professor Erik Gadolin och brunngäster.	1807 ⁶ / ₇	70	1,648	55,319	11,000	En direktion.
Strandbergsska läkareinrättningen.	Fri läkarevård och medicin samt understöd under sjukdom af paupes honteux inom hufvudstaden.	Assessorn d:r Z. Strandberg.	1793 ²² / ₃	—	5,260	221,274	—	D:o.
Gymnastiskt-ortopediska institutet.	Kostnadsfri behandling vid institutet.	Professor Nils Åkerman.	1827	57	450	12,601	—	D:o.
Lotten Norlunds fond.	Understöd åt medellåsa konvalescenter, att de vid brunnar, bad eller annorledes må söka återvinna hälsa.	Enkefru Lotten Norlund.	1895 ² / ₁₀	—	—	10,098	—	Kungl. direktionen öfver Serafimerlasarettet.
Söderholmska donationsfonden.	Sjukvård.	Expeditionssekreteraren H. F. Söderholm.	1853 ² / ₁₂	—	—	56,403	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkningar.
				till nedanstående antal personer.		Kapital. Kronor.		Delegare-afgifter år 1895. Kronor.	Öfrige anm.
Sjöstedtska gåfvomedlen.	Kostnadsfri vård för obefordrade prestmän och civile e. o. tjenstemän i Stockholm och dess närmaste omgifning.	Kontraktsposten N. J. Sjöstedt.	1858 ²⁶ / ₁₀	—	—	6,000	—	Kungl. direktionen öfver Serafimerlasarettet.	—
Brunnska fonden.	Fria elektriska kurer för fattiga sjuka.	Stadsnåkl. J. C. Brunn.	1816 ²⁹ / ₄	—	—	1,423	—	Kungl. Medicinalstyrelsen.	—
Hallgrens fond.	Till 3 sjuka personer.	Assessorskan Hallgren.	1828	3	60	1,500	—	Klara kyrkoråd.	—
Mörners d:o.	Till 3 sjuka enkor inom Klara församling.	Pröken Ulrika Mörner.	1810 ¹⁰ / ₁₀	3	60	1,500	—	D:o.	—
Levy Eliassons minnesfond.	Understöd till brunns- eller badkur för fattiga fruntimmer.	Enkefru Edeline Eliasson.	1887 ¹⁵ / ₂	5	250	5,000	—	Mosniska församlingens förståndare.	—
August Schumburgs Stiftung.	Till Tyska diakonissföreningen.	Litografen A. Schumburgs arvingar.	1895 ³¹ / ₁₀	—	—	1,000	—	Tyska församlingens kyrkoherde och förståndare.	—
Föreningen för sjukvård i fattiga hem.	Sjukvård.	Enkefru E. Lind af Hageby, f. Hierta.	1888 ¹⁰ / ₅	334	4,561	4,493	—	En nämnd af 11 ledamöter.	—
Svenska föreningen Röda korset.	Vård af sjuka och sårade i fält.	Hertigen af Östergötland m. fl.	1864 ¹³ / ₁₂	1	100	84,990	—	Föreningens verkställe utskott.	—
Svenska samaritföreningen.	Undervisning om hjälp vid plötsliga olycksfall.	Öfverfärläkaren E. M. Edholm m. fl.	1883 ¹² / ₁₂	—	—	5,442	—	Detsamma.	—
Skyddsföreningen för sinnessjuka.	Understöd åt sinnessjuka och från sinnessjukdom tillfrisknade personer.	Medicinalrådet C. U. Sonden m. fl.	1868 ² / ₇	67	975	31,809	—	En styrelse.	—
Eliassonska fonden.	Att betala afgifterna till Stockholms Arbetareförening och dess sjukfond för fattiga och sjuka medlemmar.	Makarne L. J. och E. Eliasson.	1874 ¹⁵ / ₅	17	234	5,085	—	Stockholms Arbetareförenings direktion.	—
Fagerströmska dito.	D:o till Stockholms bagaregesällförenings sjukförsäkring för arbetslösa d:o.	Bageriarbetaren J. A. Fagerström.	1884 ² / ₈	6	26	1,037	—	Stockholms bagaregesällförenings styrelse.	—
Dramatiska och Musikaliska artisternas pensionsförenings begravningshjulsfond.	Begravningshjälp åt föreningens ledamöter efter 20 års inbetalningar till pensionskassan.	Direktören Isidor Dannström.	1884 ²⁴ / ₅	2	150	6,300	—	Dramatiska och Musikaliska artisternas pensionsförenings styrelse.	—
Kungl. Teaterns arbetares och betjentes sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp samt understöd.	Friherre G. F. Åkerhjelm och öfversten I. P. Törner.	1823 juni	25	3,260	82,814	—	Kungl. Teaterns pensionsinrättnings direktion.	—
Israelitiska sjukhjuls- och begravningskassan.	Att vårda och understödja sjuka israelitiska män och kvinnor samt ombesörja deras begravning.	Köpmannen Aron Isaak.	1788 ⁴ / ₁₀	50	3,471	54,396	12,900	En styrelse.	—
Medicinska föreningens sjukförsäkring.	Sjukhjälp åt behöfvande föreningsmedlemmar.	—	1894 ¹² / ₆	2	185	2,299	—	Medicinska föreningens förvaltningsnämnd.	—
Stockholms skorstensfejareföreningsolycksfallsförsäkringskassa.	Sjuk- och begravningshjälp åt arbetare, som träffats af olyckshändelse under arbete för principalens räkning.	—	1893 ¹⁸ / ₄	—	395	3,038	—	En styrelse.	—
Mekaniska stenhuggeriets arbetares sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	Fabrikören C. Andersson.	1874 ²⁸ / ₁	—	—	3,921	—	Aktiebolaget Anderssons mekaniska stenhuggeri.	—
Summa			—	2,280	177,983	5,704,004	1,119,278		

e) Sjuk- och begravningskassor (sjelfhjuls-kassor).

47 registrerade sjukkassor.	—	—	—	Omr. 2,175 32	86,188	199,503	—	—	96,573	53)	
Arbetarnes vid K. A. Almgrens sidenfabrik sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1877 ²⁰ / ₂	1,310	2,000	—	En styrelse.	895			
Stockholms Arbetareförenings sj.- o. b.-hjulsfond.	D:o	d:o	Stockholms Arbetareförening.	1868 maj	—	15,132	19,799	—	D:o.	15,306	54)
Södra arbetareföreningen.	D:o	d:o	—	1877 ¹³ / ₆	41	1,410	3,213	—	D:o.	2,159	
Sällskapet Arbete och Hjälp-samhet.	D:o	d:o	—	1876 ¹⁰ / ₅	—	12,980	19,400	—	D:o.	17,227	

Stockholms bagaregesällförening (S. B. G. F.)	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1506 ⁸ / ₁₂	58	2,192	3,802	—	En styrelse.	2,367
Sjukhjälpföreningen Baneret.	D:o d:o.	—	1892 ¹² / ₁₀	10	270	1,246	—	D:o.	878
Barberare- o. Frisörbiträdesföreningens sj.- o. h.kassa.	D:o d:o.	—	1891 ² / ₁₁	—	—	513	—	D:o.	103
Beckmanska officinens nödhjelpskassa.	D:o d:o.	Boktryckaren Johan Beckman.	1872	68	860	5,431	—	Boktryckeriföreståndaren o. 2 delegare. En styrelse.	353
John Beijers skofabriks arbetares sj.- o. h.kassa.	D:o d:o.	—	1895 ¹ / ₁₀	3	132	126	—	—	100
Bergsunds verkstads arbetares d:o d:o.	D:o d:o.	Grosshandlanden A. W. Frestadius d. ä.	1860 ¹ / ₁	249	5,811	689	—	D:o.	5,529
Stockholms bleck- och plåtslagarefackförenings sj.- o. h.hj.fond.	D:o d:o.	—	1881 ³¹ / ₁₀	6	230	822	—	D:o.	337
Stockholms bleck- och plåtslagaregesällers sj. o. h.fond.	D:o d:o.	Bleckslagaremästaren Klemming.	1833	5	404	1,052	—	D:o.	206
Arbetarnes inom J. & C. G. Bolinders mekaniska verkstads aktiebolag sj.- o. h.kassa.	D:o d:o.	—	1851	—	1,857	2,258	—	D:o.	1,839
Begravningskassan Borgerlig, christelig, inhördes lida (B. C. I. L.)	Begravningshjälp.	—	1791	2	150	4,124	—	D:o.	276
Borstbinderiarbetarnes sj.- o. h.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1882 ⁵ / ₆	3	117	717	—	D:o.	268
Stockholms bryggeriarbetareförenings sj.- o. h.hj.fond.	D:o d:o.	—	1870 ¹⁷ / ₇	60	1,935	5,884	—	D:o.	2,498
Arbetarnes vid Casparsson & Schmidts sidenfabrik sj. o. h.kassa.	D:o d:o.	—	1871 ²⁰ / ₃	18	430	3,526	—	D:o.	476
Cigarrarbetareföreningens sj. o. h.hj.kassa.	D:o d:o samt reshjälp.	—	1852 ¹ / ₄	23	968	1,840	—	D:o.	1,063
»De fattiga systrarna».	D:o d:o.	—	1893 ⁵ / ₁₀	25	295	795	—	D:o.	773
Sällskapet De fria vännerna.	D:o d:o.	—	1873 ²⁷ / ₈	46	1,935	718	—	D:o.	2,114
Allgemeiner Deutscher Verein.	D:o d:o m. m.	—	1877 ²² / ₃	8	543	3,277	—	D:o.	1,899 ³⁵ / ₁
Sällskapet D. G.	D:o d:o samt understöd.	—	1864 ⁴ / ₁₁	161	5,690	29,189	—	D:o.	5,711
Sällskapet D. G. W.	D:o d:o m. m.	—	1871 ²¹ / ₇	79	2,559	7,432	—	D:o.	4,341
Stockholms diversehandlarsassuransförening.	T. v. endast begravningshjälp.	—	1891 ²⁰ / ₉	1	188	863	—	D:o.	88
Sj.- o. begr.-kassan D. T. H. B. (De tjugu hjälpsamma bröderna).	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1875 ²⁰ / ₁₁	3	176	3,274	—	D:o.	233
Allmänna sj.- o. begr.-föreningen De ungas beskydd.	D:o d:o.	—	1886 ¹⁵ / ₇	29	228	1,474	—	D:o.	965
Sj.- o. begr.-kassan Dufvan.	D:o d:o.	Fabrikören A. G. Dufva.	1882 ²⁰ / ₇	7	176	6,316	—	D:o.	387
Begravningsfonden Egeria.	Begravningshjälp.	—	1889 ¹ / ₁	6	600	2,557	—	D:o.	Omr. 400
Eldarnes sj. o. h.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1885 ²⁰ / ₃	4	219	413	—	D:o.	232
Sj. o. begr.-kassan Enighet (f. d. Stockholms distrikttempels).	D:o d:o.	—	1888 ¹ / ₁₀	29	1,220	211	—	D:o.	1,458
Sällskapet Enighet och Frihet.	D:o d:o.	—	1855	73	3,566	9,157	—	D:o.	3,503
Sällskapet Enighet och Hjälp-samhet.	D:o d:o.	—	1840	—	760	2,912	—	D:o.	520
Föreningen Enighet ger styrka.	D:o d:o samt nödhjälp.	—	1877 ⁶ / ₁	2,414	82,255	164,462	—	D:o.	Omr. 113,000
Enskilda sällskapet.	D:o d:o.	—	1888 ¹² / ₈	53	2,144	1,543	—	D:o.	2,639
Föreningen Karl Espelund.	D:o d:o.	Banktjenstemannen K. Espelund.	1884 ⁴ / ₇	28	1,490	5,788	—	D:o.	2,410
Femhundraannaförbundets begravningsfond.	Begravningshjälp.	—	1892 ²⁷ / ₃	3	520	546	—	D:o.	862
Sj.- och begr.-kassan D. Forssell.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1883 ¹ / ₁	—	438	1,561	—	D:o.	410
Förbundet Frihetsbröderna.	D:o d:o samt understöd.	—	1892 ⁰ / ₃	5	411	1,883	—	D:o.	1,077
Fruentimmersföreningens begravningskassa.	Begravningshjälp.	—	1882 ¹ / ₁	6	600	1,418	—	D:o.	551
Stockholms förenade fruntimmers-sällskap.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1876 ¹ / ₁₁	—	1,767	5,860	—	D:o.	1,594
151-föreningen.	D:o d:o.	—	1875 ²⁸ / ₁₁	8	312	2,540	—	D:o.	494
Föreningsklippan nr 1.	D:o d:o.	—	1876 april.	49	3,940	8,861	—	D:o.	3,762
Gärtnersall-kapets begr.-kassa.	Begravningshjälp.	—	1851 ²⁰ / ₁₀	1	100	2,059	—	D:o.	110
Gälfä servitörernas förening.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1890 ³ / ₆	—	311	1,401	—	D:o.	489

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar. Delegerade afgifter år 1895. Kronor.
Föreningen Gilead.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1883 12/2	36	1,150	5,360	—	En styrelse.	2,024
Goodtemplarordens sjelfhjelpsförening.	Att bereda sina medlemmar billig liförsäkring.	—	1889	39	65,856	50,255	—	D:o.	79,554
Gross- och Minuthandelsarbetareföreningens sj. o. b.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1891 /9	5	90	762	—	D:o.	346
Håndverkare-sällskapet.	D:o d:o samt understöd.	—	1875 18/4	—	3,254	21,057	—	D:o.	4,514
Svenska hattmakareföreningen.	Sjuk- och reshjälp.	—	1874	17	145	531	—	D:o.	315
Hattmakaregesällernas sj. o. b.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1864 /2	8	410	869	—	D:o.	359
Hautboisternas understöds-kassa.	Begravningshjälp samt understöd.	—	1869 28/11	1	25	10,264	—	D:o.	243
Sällskapet Hjelpsamhet och Flit, A.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1875 18/7	43	1,800	4,646	—	D:o.	2,959
D:o, B (f. d. 16:e 100-föreningen).	D:o d:o.	—	1875 22/8	56	2,710	4,646	—	D:o.	3,185
Samfundet Idogheten.	D:o d:o samt nödhjälp.	—	1871 17/7	—	3,207	14,822	—	D:o.	3,113
Jern- och Metallarbetareförbundets stockholmsafdelningars sj. o. b.kassa.	D:o d:o.	—	1888 6/3	44	1,665	700	—	D:o.	1,830
Jernvägsbetjeningens begr.-kassa.	Begravningshjälp.	—	1873 17/11	10	1,500	5,149	—	D:o.	3,398
Statens jernvägstjenstemäns understödsförening.	D:o.	Stationsinspektorsföreningen.	1890 1/1	3	1,500	10,720	—	D:o.	3,297
»J. H.» (Jutas hjeltes) sj.-o. b.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	Medlemmar af templet Jutas hjelte.	1891 1/2	9	280	Skuld 71	—	D:o.	232
Nya klöfverbladet.	D:o d:o.	—	1876 27/1	143	1,156	2,290	—	D:o.	1,681
Konduktör- och Packmästareföreningens begr.kassa.	Begravningshjälp.	—	1868	3	800	2,667	—	D:o.	747
Konstförvandtskaps kassa.	Sjuk- och begravningshjälp, pension och enkehjälp.	—	1754	156	8,357	101,684	—	D:o.	5,047
Svenska konstnärernas understöds- och sjukhjälpförening.	Understöd och sjukhjälp.	—	1889	5	180	26,619	—	D:o.	1,315
Stockholms korgmakeriarbetares sj.-o. b.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1889 3/11	2	40	1,063	—	D:o.	180
Södra kristna sj. o. b.kassan.	D:o d:o.	—	1892 4/3	37	296	441	—	D:o.	412
Kungsholms sj.-o. b.kassa.	D:o d:o.	—	1884 27/4	112	4,690	5,250	—	D:o.	4,935
Kuskarnes vid Stockholms hyrkuskverk d:o d:o.	D:o d:o.	—	1890 5/6	27	1,550	2,204	—	D:o.	1,324
Kypareföreningens sj.-o. b.-fond.	D:o d:o.	—	1876 3/1	6	286	6,861	—	D:o.	961
Körsnärarbetareföreningens sj.-o. b.kassa.	D:o d:o.	—	1877 3/9	4	295	2,283	—	D:o.	209
Ladugårdsländas allmänna d:o.	D:o d:o.	—	1875 2/5	25	1,574	2,846	—	D:o.	2,532
Föreningen Linné.	D:o d:o.	—	1883 jan.	23	745	2,006	—	D:o.	993
Sällskapet Linnéens begr.kassa.	Begravningshjälp.	—	1862 20/5	3	275	6,826	—	D:o.	280
Litografiska föreningen.	Sjuk- och begravningshjälp samt understöd.	—	1881 15/1	6	351	3,467	—	D:o.	381
Samfundet Ljusets bröder.	D:o d:o d:o.	—	1866 9/4	—	9,046	34,429	—	D:o.	7,145
Ludvigsbjergs verkstads arbetares sj.-o. b.kassa.	D:o d:o.	Ingeniören Jacques Lamm.	1867	99	2,434	16,582	—	D:o.	2,591
B. H. Lundgrens fabriksarbetares d:o.	D:o d:o.	—	1889 20/7	2	110	331	—	D:o.	165
Lykttändarnes d:o.	D:o d:o samt understöd.	—	1869	49	1,750	4,413	—	D:o.	1,795
Lykttändarnes enskilda begr.fond.	Begravningshjälp.	—	1887 15/8	3	530	243	—	D:o.	536
Ammunitionsfabriken Mariebergs sj.-o. b.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1890 17/3	19	547	2,329	—	D:o.	861
Maskinarbetareföreningen.	D:o d:o m. m.	—	1876 30/4	48	2,093	6,718	—	D:o.	2,135
Maskinistföreningens i Stockholm sj.-o. b.fond.	D:o d:o samt understöd.	—	1848 22/1	46	3,968	25,611	—	D:o.	Omkr. 4,000

Stockholms nya maskinist-förening.	Sjuk- och begravningshjälp samt understöd.	—	1884 ¹³ / ₁	—	1,323	4,948	—	En styrelse.	1,505
Aktiebolaget Mekanisk arbetares understödsförening.	D:o d:o.	—	1883 ¹⁸ / ₁₁	30	1,217	—	—	D:o.	1,217
Menniskovännernas sj.- o. b.-fond.	D:o d:o.	—	1889 ²⁰ / ₅	45	1,556	1,176	—	D:o.	1,634
Svenska murareförbundets stockholmsafdelnings olycksfallsfond.	D:o d:o.	—	1886 ³⁰ / ₁₁	4	87	1,194	—	D:o.	437
Stockholms murareförenings sj.- o. b.fond.	D:o d:o.	—	1869 ⁹ / ₇	24	436	5,317	—	D:o.	1,229
Murmästarembetet i Stockholm.	Begravningshjälp och understöd.	—	1891 ¹ / ₁	—	—	16,000	110,000	D:o.	150 ⁵⁷⁾
Svenska musikerföreningen.	Sjuk- och begravningshjälp samt pensioner.	—	1885 ⁵ / ₁₀	11	370	13,924	—	D:o.	2,215
Stockholms målaremästareförenings sj. o. b.kassa.	D:o d:o.	—	1891 ¹ / ₁	5	180	2,308	—	D:o.	495
Möbelsnickeriarbetarefackföreningens d:o.	D:o d:o.	—	1887 ³ / ₅	9	169	1,368	—	D:o.	409
Samfundet Nordens vänner.	D:o d:o samt nödhjelp.	—	1876 ²⁰ / ₂	289	12,606	33,186	—	D:o.	12,953
Understödkassan vid A. L. Normans boktryckeri-a.b.	D:o d:o samt pensioner.	—	1874 ¹ / ₇	37	2,811	13,569	—	D:o.	2,383 ⁵⁸⁾
Stockholms nykterhetsförbunds sj. o. b.kassa.	D:o d:o.	—	1895 ²¹ / ₄	18	857	345	—	D:o.	508 ⁵⁹⁾
Södermalms nykterhetsförenings sj.- o. b.kassa.	D:o d:o.	—	1884 ⁸ / ₆	—	370	1,230	—	D:o.	541
Operakörens enskilda kassa.	Begravningshjälp och pensioner.	Förste hofkapellmästaren C. Nordqvist.	1883 ¹⁵ / ₁₁	3	450	7,351	—	D:o.	198
Ornamentsbildhuggarnes sj.- o. b.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1880 ¹ / ₁₁	8	150	1,200	—	D:o.	232
Perukmakareföreningen.	D:o d:o.	—	1876 ¹¹ / ₂	3	140	2,468	—	D:o.	240
Viktor Pettersons arbetares sj. o. b.kassa.	D:o d:o.	—	1885 ²² / ₃	4	100	3,447	—	D:o.	311
Polispersonnens i Stockholm enskilda begr.- o. understöds-kassa.	Begravningshjälp och understöd.	—	1886 ⁶ / ₄	5	4,287	2,749	—	D:o.	4,343
Stockholms posttjenstemäns sjelfhjelpsförening.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1877 ²³ / ₆	10	535	10,633	—	D:o.	1,144
Resepostexpeditörsföreningen i inre och östra post-distrikten.	D:o d:o.	—	1875 ²⁸ / ₇	33	1,948	15,508	—	D:o.	1,637
Postvaktbetjenteförbundets sj.- o. b.fond.	D:o d:o.	—	1892 ⁴ / ₈	4	78	515	—	D:o.	177
Postvaktbetjentes i Stockholm enskilda begr.kassa.	Begravningshjälp.	—	1892 ¹⁵ / ₈	1	206	494	—	D:o.	421
Centrala postbetjenings sj.- o. b.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1890 ¹⁷ / ₁	22	555	1,155	—	D:o.	860
Renard & Elbes arbetares d:o.	D:o d:o.	Fabrikören A. Elbe.	1875 ²² / ₁₁	10	665	1,828	—	D:o.	165
Stockholms rotemäns begr.-fond.	Begravningshjälp.	—	1893 ¹ / ₁₁	—	—	1,593	—	D:o.	242
Allmänna liförsäkringsföreningen Röda bandet.	Dödsfallsersättning.	—	1889 ¹¹ / ₈	34	38,280	21,485	—	D:o.	46,220
Rörstrands aktiebolags fabrikers arbetares sj.- o. b.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1877	294	16,469	4,307	—	D:o.	12,714
Sadelmakareföreningens d:o.	D:o d:o.	—	1875 ⁴ / ₂	8	400	3,041	—	D:o.	473
Sadelmakeriarbetarefackföreningens sj.- o. b.fond.	D:o d:o.	—	1889 ²¹ / ₄	7	268	602	—	D:o.	339
Sjömannaföreningens grundfond.	Sjuk- och begravningshjälp samt understöd.	—	1863 ¹⁹ / ₁	89	6,420	93,953	—	D:o.	4,455 ⁶⁰⁾
Aktiebolaget Stockholms skofabriks arbetares sj.- o. b.kassa.	D:o d:o.	—	1895 ¹ / ₁₂	—	—	964	—	D:o.	964
Skomakaremästareföreningens i Stockholm sjuk-kassa.	Sjukhjälp.	—	—	20	1,028	21,301	—	Skomakaremästareföreningens styrelse.	404
Stockholmskrädderiarbetareförenings sj.- o. b.hj.fond.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1883 ¹¹ / ₁	22	980	9,353	—	En styrelse.	2,099
Suikarnes och Bildhuggarnes sj. o. b.kassa.	D:o d:o.	—	1876 ¹ / ₁₁	—	160	682	—	D:o.	241 ⁶¹⁾
Suörmakeriarbetarnes d:o.	D:o d:o.	—	Omr. 1850	5	195	1,377	—	D:o.	219
Sockerbagarnes d:o.	D:o d:o.	—	1852 ²¹ / ₇	10	460	14,600	—	D:o.	455
Arbetarnes vid Sockerbruks-akt.hol. i Stockholm sockerbruk sjuk-kassa.	Sjukhjälp.	—	1867 ²⁹ / ₅	19	484	335	—	Sockerbruksaktiebolaget i Stockholm.	493

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1885. till nedanstående personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar. Delegerafgifter år 1895. Kronor.
Personalens vid Stockholms nya spårvägsakt.bol. sj.-hj.förening.	Sjuk- och begravningshjelp.	—	1884 10 5	77	5,520	3,244	—	En styrelse.	5,003
Södra spårvägarne d.o.	D:o d.o.	—	1894 1 1	17	339	1,035	—	D:o.	726
Statsbanornas kontorsbiträdesförbund.	Begravningshjelp.	—	1894 1 1	3	300	218	—	D:o.	174
Statsbanornas lokomotivförrare- och eldareförening.	D:o och understöd.	—	1891 17/6	1	390	14,562	—	D:o.	4,384
Svenska statsbanebetjeningens understödsförening.	D:o d.o.	—	1883 26 8	50	8,950	57,248	—	D:o.	13,223
Statsbanvakternas förening och begr.kassa.	D:o.	—	1894 1/1	—	—	701	—	D:o.	353
Stilles instrumentarbetare sj.- o. b.kassa.	Sjuk- och begravningshjelp.	—	1885 1/1	4	516	350	—	D:o.	764
Stockholms-föreningen.	D:o d.o.	—	1894 20/7	—	4,997	1,959	—	D:o.	5,768
Föreningen Svalan.	D:o d.o.	—	1882 10/9	33	1,415	300	—	D:o.	1,795
Kungl. Första Svea artilleriregementes musikkåra enskilda kassa.	Begravningshjelp, pensioner och understöd.	—	1875	4	216	16,648	—	Direktionen öfver regementets pensions- o. understödskassor.	248
Sveaordens begr.kassa.	Begravningshjelp.	—	1868 2/4	7	700	11,978	—	En styrelse.	583
Sämskemakeriarbetarnes i Stockholm sj.- o. b.kassa.	Sjuk- och begravningshjelp samt understöd.	—	1792 27/12	1	5	1,609	—	D:o.	36
Föreningen för sömmerkor.	D:o d.o m. m.	—	1880 2/10	130	2,237	15,237	—	D:o.	1,875
Arbetarnes vid Tunto sj.- o. b.kassa.	Sjukhjelp.	—	1861	37	735	1,295	—	D:o.	1,479
Tapetserarnas d.o.	Sjuk- och begravningshjelp.	—	1876 17/2	16	859	4,944	—	D:o.	705
Telefonfabrikens d.o.	D:o d.o.	—	1889 1/1	122	2,850	1,961	—	D:o.	3,509
E. o. telegrafstjenstemännens sj.-hj.kassa.	Sjukhjelp.	—	1875 2/5	17	757	2,524	—	D:o.	795
Svenska teaterförbundet.	Sjuk- och begravningshjelp.	—	1894 24/11	6	940	4,574	—	D:o.	3,966
Samfundet Tiden.	D:o d.o.	—	1884 4/5	11	758	300	—	D:o.	655
Kungl. Maj:ts Flottas i Stockholm stationerade timmermans- och handtverksstaters begr.-kassa.	Begravningshjelp.	—	1850	1	100	8,337	—	D:o.	20
Stockholms tiöresförening n:r 1.	Sjuk- och begravningshjelp.	—	1895 20/4	—	—	271	—	D:o.	842
Stockholms tobaksarbetareförenings sj. o. b.kassa.	D:o d.o.	—	1876 9/8	21	800	1,453	—	D:o.	996
Transportbolagets personals d.o.	D:o d.o samt understöd.	—	1886 1/5	—	4,940	5,793	—	D:o.	4,328
Föreningen Trohet.	D:o d.o.	—	1883 28/2	37	1,750	1,356	—	D:o.	1,785
»Trohet och Allvar.»	D:o d.o.	—	1880 2/4	51	2,166	11,194	—	D:o.	3,135
Föreningen T. H. o. K. (Tron, hoppet och kärleken).	D:o d.o.	—	1882 3/1	—	930	1,300	—	D:o.	1,037
Föreningen Trossyskon.	D:o d.o.	—	1877 7/4	22	510	819	—	D:o.	869
»Några förenade trossyskon.»	D:o d.o.	—	1876 1/2	26	1,340	1,318	—	D:o.	1,325
Stockholms organiserade träarbetare gemensamma sj.- o. b.kassa.	D:o d.o.	—	1891 24/5	8	258	367	—	D:o.	345
Tullbevakningens begr.kassa-förening i Stockholm.	Begravningshjelp.	—	1714	11	1,325	17,046	—	D:o.	528
Akt.hol. Södermalms tvätt- och badinrättnings personals sj.-hj.kassa.	Sjukhjelp.	—	1879 24/8	4	202	5,140	—	D:o.	476
Underofficerssällskapet.	Begravningshjelp och understöd.	—	1887 1/7	3	785	6,688	—	D:o.	1,744
Underofficerarne vid Kungl. Göta lifgarde begr.kassa.	D:o d.o.	—	1867 10/8	—	—	466	—	Direktionen öfver underofficerarnes vid regt pensionskassa.	188
D:o vid Kungl. Flottan i Stockholm begr.- o. gratialkassa.	D:o och gratial.	—	1769 1/1	35	992	15,214	—	En styrelse.	512

Nya understödsföreningen.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1875 $\frac{7}{8}$	26	1,260	3,469	—	En styrelse.	1,632
Stockholms urmakareföreningens sjuk-kassa.	D:o d:o.	—	1884 $\frac{3}{2}$	2	50	1,279	—	Stockholms urmakareförenings styrelse.	250
Stockholms vapenfabriks arbetares nya sj- o. b.kassa.	D:o d:o.	—	1891 $\frac{1}{8}$	62	2,107	10,800	—	En styrelse.	2,055
Arbetarnes vid Stora Varfvet mekaniska verkstad d:o.	D:o d:o.	—	1864 $\frac{1}{1}$	77	2,741	5,023	—	D:o.	2,535
Vasaförbundets sjuk-kassa.	Sjukhjälp.	—	1891 $\frac{15}{11}$	32	1,110	622	—	D:o.	1,256
Vasa förenade vänner.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1874	—	1,565	4,998	—	D:o.	1,124
Föreningen Vinterliggarne.	D:o d:o.	—	1876 $\frac{4}{2}$	6	402	2,795	—	D:o.	540
Vänskapens (V-s-n).	D:o d:o.	—	1876 $\frac{20}{8}$	63	2,655	5,594	—	D:o.	3,556
Sällskapet Vänskapsbröderna.	D:o d:o.	—	1827 $\frac{8}{12}$	52	2,915	25,455	—	D:o.	2,852
Nya vänskapsföreningen.	D:o d:o.	—	1875 $\frac{4}{3}$	58	2,443	1,555	—	D:o.	2,785
Kristna ynglingaföreningens i Stockholm sj- o. b.hj.kassa.	D:o d:o.	—	1876 $\frac{17}{0}$	3	105	1,513	—	D:o.	172
Allmänna sj- o. b.föreningen Ynxe Frej.	D:o d:o.	—	1884 $\frac{9}{11}$	47	1,990	637	—	D:o.	2,947
Södra Åkarengets sj. o. b.-kassa.	D:o d:o.	—	1852 $\frac{14}{11}$	3	140	4,255	—	D:o.	200
Föreningen Ålderdom och Ungdoms d:o.	D:o d:o.	—	1875 $\frac{1}{4}$	105	4,340	12,871	—	D:o.	5,001
Ångbåtsbefähafvareföreningen.	D:o d:o samt understöd.	—	1877 $\frac{10}{4}$	—	1,701	9,596	—	D:o.	2,917
Sj- och begr.kassan Östermalm.	D:o d:o.	—	1886 $\frac{6}{9}$	8	150	851	—	D:o.	459
Summa			—	—	9,262	540,383	1,553,099	110,000	—

f) Pensionsfonder (utan afgifter af delegarne).

Bergstenska fonden.	Pensioner åt enkör och döttrar efter prester och lärare.	Enkefru M. L. Bergsten.	1826 $\frac{12}{11}$	3	214	4,650	—	Stockholms stads konsistorium.	—
Häggmanska d:o.	D:o åt prestdöttrar.	Mamsell O. N. Häggman.	1870 $\frac{22}{0}$	4	125	3,059	—	D:o.	—
Jungbladska d:o.	D:o åt prestenkör.	Prosten O. Jungblad.	1832 $\frac{6}{5}$	3	165	4,650	—	D:o.	—
Lagus fond.	D:o åt kyrkoherdeenkor.	Doktorinnan C. U. Lagus.	1851 $\frac{23}{7}$	1	240	6,000	—	D:o.	—
Renströmska fonden.	D:o åt enkör efter civile tjenstemän.	Sekreteraren Olof Renström.	1818 $\frac{31}{12}$	9	675	16,528	—	D:o.	—
Sahlstedtska d:o.	D:o åt fattiga prestdöttrar.	Mamsell U. R. A. Sahlstedt.	1868 $\frac{23}{11}$	1	70	1,505	—	D:o.	—
Beronii fond.	Pensioner.	Handl. K. B. Beronius.	1870	2	120	3,070	—	Nikolai kyrkoråd.	—
Boyiska fonden.	D:o.	Gravören J. P. Boye.	1872	5	750	18,340	—	D:o.	—
Brogrens fond.	D:o.	Uppbördskommisarien G. Brogren.	1876	1	50	1,000	—	D:o.	—
Nils Vilhelm Ekebergs d:o.	D:o.	Grossh. C. W. Brinck.	1889	2	200	5,123	—	D:o.	—
Fatima Hertzers d:o.	D:o.	Fru J. Nordlund.	1889	2	180	4,123	—	D:o.	—
Otterska fonden.	D:o.	Enkefru M. L. Otter.	1861	33	1,760	40,000	—	D:o.	—
Pfeils fond.	D:o åt fruntimmer.	Revisorn J. E. Pfeil.	1797	2	33	1,011	—	D:o.	—
N. G. Reuckners d:o.	D:o.	Bokhåll. N. Reuckner.	1876	3	100	2,000	—	D:o.	—
S. L. Reuckners d:o.	D:o.	Enkefru S. L. Reuckner.	1878	1	50	1,401	—	D:o.	—
F. d. Riddarholmsförsamlingens pensionskassa.	D:o åt fruntimmer.	—	—	5	125	3,619	—	D:o.	—
Rogstadli fond.	D:o d:o.	Handl. M. Rogstadli.	1764	5	21	508	—	D:o.	—
Scharps donation.	D:o.	Grossh. J. H. Scharp.	1888	3	80	2,000	—	D:o.	—
Sundgrens fond.	D:o.	Enkefru A. S. Sundgren.	1894	3	175	5,051	—	D:o.	—
A. C. Wickbergs d:o.	D:o.	Grosshandl. och fru Rob. Berggren.	1895	—	—	51,400	51,400	D:o.	—
Åkerlunds d:o.	D:o.	Fröken A. C. A. Åkerlund.	1882	2	120	3,022	—	D:o.	—
Godus d:o.	D:o åt 2 ogifta fruntimmer eller enkör.	Segelmakarskan C. Godu.	1801 $\frac{29}{5}$	2	22	556	—	Nikolai fattigvårdsstyrelse.	—
Strähles d:o.	D:o åt 2 enkör efter civile tjenstemän.	Kamrerarenskan H. M. Strähle.	1829 $\frac{28}{3}$	2	150	3,000	—	D:o.	—
Bergqvists d:o.	Pension åt en ogift dotter, som försörjer sin moder.	Mamsell M. C. Bergqvist.	1861 $\frac{2}{5}$	1	45	1,000	—	Klara fattigvårdsstyrelse.	—
Forsmans d:o.	Pensioner åt 2 fattiga borgarenskor.	Äldermannen C. G. Forsman.	1858 $\frac{10}{2}$	2	68	1,500	—	D:o.	—
Godus d:o.	D:o åt 2 fattiga enkör eller jungfrur, 60 år gamla.	Segelmakarskan Catharina Godu.	1787 $\frac{11}{1}$	2	25	556	—	D:o.	—
Hoppenstedts d:o.	Beredande af lifräntor åt flickor i Tyska skolan eller Klara barnhem.	Fru Adlersparre.	1871	1	15	300	—	D:o.	—

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895	af nedanstående hela belopp.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.	Deraf värde af fastigheter.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	Kronor.	Kapital Kronor.	Kronor.		
Meuniers fond.	Pensioner åt 2 fattiga gummor.	Mamsell S. M. Meunier.	1840 ^{9/5}	2	135	3,000	—	Klara fattigvårdsstyrelse.	
Pihlgrens d:o.	D:o åt 2 dygdiga flickor.	Mamsell U. E. Pihlgren.	1813 ^{9/8}	2	68	1,500	—	D:o.	
Strähles d:o.	D:o åt 2 civile tjenstemäns enkor, öfver 60 år gamla.	Kamrerarenskan H. M. Strähle.	1829 ^{28/3}	2	135	3,000	—	D:o.	
Brandells donation.	Pensioner.	Anna M. Brandell.	1795 ^{26/7}	6	135	2,700	—	Jakobs och Johannes kyrkoråd.	
De Geers d:o.	D:o.	Friherrinnan C. Ch. De Geer, f. Ribbing.	1783 ^{14/3}	6	135	2,250	—	D:o.	
Ruckmans d:o.	D:o.	Fröken M. Ruckman.	1887 ^{12/1}	1	1,000	20,000	—	D:o.	
Seballds d:o.	D:o.	U. E. Sebaldt.	1797 ^{19/6}	90	500	8,333	—	D:o och pastor.	
Stahres d:o.	D:o.	Kommisistern N. J. Stahre.	1882 ^{28/6}	22	2,520	72,981	—	D:o.	
Ströms d:o.	D:o.	Mamsellerna C. o. A. Ström.	1864 ^{27/6}	—	400	10,000	—	D:o.	
Ekhols testamente.	D:o åt fattiga medborgares enkor och minderåriga barn.	Guldameden Johan Ekholm.	1806 ^{5/6}	4	120	2,523	—	Jakobs och Johannes fattigvårdsstyrelse.	
Noréenska pensionsfonden.	D:o åt behöfvande tjenstemäns enkor och döttrar.	Kanslirådet J. E. Noréen.	1803 ^{9/6}	84	2,016	49,500	—	D:o.	
Reinsteds testamentstagares donation.	D:o, helst åt enkor och ogifta döttrar efter statens embets- och tjenstemän.	Enkefru Reinsteds testamentstagare.	1846 ^{1/6}	5	300	8,250	—	D:o.	
Sandbergs testamentsfond.	Pension åt ett fattigt fruntimmer af bättre stånd inom församlingen.	Fröken Catharina Sandberg.	1812 ^{9/7}	1	51	1,275	—	D:o.	
Dahlqvists donationsfond.	D:o åt en fattig enka inom församlingen.	Enkan C. Dahlqvist.	1784 ^{17/10}	1	27	338	—	Maria kyrkoråd.	
Möllers d:o.	Pensioner åt 3 inom församlingen boende enkor efter civile embets- och tjenstemän.	Kamreraren Jakob Möller.	1796 ^{19/11}	3	83	1,667	—	D:o.	
Östermans d:o.	D:o åt 4 enkor inom församlingen.	Enkan V. Pihlman, f. Österman.	1779 ^{30/11}	4	407	9,036	—	D:o.	
Abrahamsous lifröntfond.	Insättning i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt för flickor i Prins Karls uppfostringsinrättning, Philip-senska skolan eller Malmqvistska anstalten.	Badaremästaren J. O. Abrahamson.	1870 ^{28/2} 1871 ^{31/3}	3	75	3,291	—	Maria fattigvårdsstyrelse.	
Wirrwachs fond.	Pensioner eller understöd åt 11 ofrälse mäns enkor inom församlingen.	Apotekarenskan C. E. Wirrwach.	1788 ^{12/4}	11	400	8,333	—	D:o.	
Godus testamentsfond.	Pensioner åt enkor.	Segelmakarenskan C. Godu.	1787	11	338	8,333	—	Katarina kyrkoråd.	
Öfverströms fond.	D:o och lifränta.	Kyrkoherden F. W. Öfverström.	1865	14	980	20,238	—	D:o.	
Almgrens d:o.	D:o åt civile tjenstemäns enkor eller döttrar.	Advokatfiskalen J. P. Almgren.	1821 ^{9/4} 1822 ^{27/6}	2	53	1,050	—	Katarina fattigvårdsstyrelse.	
Branders d:o.	D:o d:o.	Fröken J. F. Brander.	1872 ^{19/5}	10	750	15,000	—	D:o.	
Flobergs d:o.	Pension åt en fattig borgarenska.	Guldameden Sven Floberg.	1820 ^{21/10}	1	75	1,500	—	D:o.	
Godus fond nr 2.	Pensioner.	Segelmakarenskan C. Godu.	1797 ^{12/2}	4	67	1,333	—	D:o.	
Holms fond.	D:o.	Enkefru J. L. Holm.	1892 ^{28/6}	—	—	20,000	—	D:o.	
Osoengii d:o.	D:o åt fruntimmer.	Kammarrättsrådinna B. Ch. Osoengius.	1853 ^{28/6}	3	150	3,000	—	D:o.	
Strähles d:o.	D:o åt civile tjenstemäns enkor.	Kamrerarenskan H. M. Strähle.	1829 ^{28/3}	2	75	3,000	—	D:o.	
Tengströms d:o.	D:o.	Kamreraren C. A. Tengström.	1868 ^{4/10}	8	404	10,100	—	D:o.	
Östbergs d:o.	D:o åt ett sjukligt fruntimmer bland pauvres honteux inom församlingen.	Öfvervägaren F. J. Östberg.	1813 ^{13/2}	1	24	400	—	D:o.	
Bomans testamente.	D:o åt 2 välfrejdade ålderstigne.	Kammarskrifvaren E. Bomman.	1817 ^{9/6}	2	102	1,700	—	Kungsholms kyrkoråd.	
Lagermans d:o.	D:o åt sängliggande fattiga.	Handlanden J. Lagerman.	1780 ^{5/7}	2	125	2,503	—	D:o.	
Lindblads testamentsfond.	D:o åt enkor efter ståndspersoner eller borgare, företrädesvis åt släktingar.	Lifmedikus C. A. Lindblad.	1822 ^{22/11}	2	100	2,000	—	D:o.	
Godus fond.	D:o åt 3 enkor eller ogifta fruntimmer inom församlingen.	Segelmakarenskan C. Godu.	1791 ^{12/2}	3	59	1,399	—	Kungsholms fattigvårdsstyrelse.	
Folckerska och Bäckerska fonden.	Pension åt en fattig qvinna.	Enkefru C. C. Bäck.	1867 ^{25/9}	1	90	2,000	—	Hedvig Eleonora kyrkoråd.	
Widingska d:o.	Pensioner åt enkor samt böcker och premier vid läroverket och folkskolorna i församlingen.	Kyrkoherden L. P. Widning.	1814 ^{31/3}	—	316	6,800	—	D:o.	
Filéns fond.	Pensioner åt fattiga enkor i Stockholm.	Kommerserådet P. E. Filén.	1822 ^{7/6}	14	788	17,500	—	Adolf Fredriks fattigvårdsstyrelse.	
Godus d:o.	D:o åt d:o eller ogifta fruntimmer.	Segelmakarenskan C. Godu.	1787 ^{14/4}	2	22	560	—	D:o.	

Lundgrenska fonden.	Pensioner af fattiga enkör eller ogifta fruntimmer.	Kammarjunkaren C. von Köhler.	1857 ² / ₃	4	300	7,500	—	Adolf Fredriks fattigvårdsstyrelse.
Norströms fond.	D:o åt borgaredöttrar.	Enkefru C. M. Nordström.	1882 ¹⁰ / ₁₀	1	40	1,000	—	D:o.
Undéns d:o.	D:o åt nödstälda.	Handlanden A. Undén.	1837 ²⁰ / ₂	3	150	3,000	—	D:o.
Josephsons d:o.	Liffränta.	Fröken F. Josephson.	1882 ¹² / ₅	1	500	10,000	—	Mosaiska församlingens föreståndare.
Meyersous pensionsfond.	Pensionering af församlingens tjenstemän och lärare.	Grosshandl. Lesser Meyer-son.	1860 ¹ / ₂	4	2,000	50,000	—	D:o.
Rubens fond.	Liffränta.	Fröknarne J. och C. Rubens.	1870 ¹⁷ / ₂	1	100	2,000	—	D:o.
Äleniska fonden.	Pensionsfyllnad åt afskedade lärare vid Stockholms allmänna läroverk.	Prosten J. H. Älenius o. h. hustru, f. Bäcklund.	1822 ⁹ / ₁₀	9	3,904	111,848	—	Direktionen öfver Stockholmsstads undervisningsverk.
Branderska fonden.	Pensioner, liffräntor och stipendier.	Kamreraren H. A. Brander.	1869 ⁵ / ₁₂	29	4,000	104,800	—	Stockholms förmyndarekammare.
Flobergs pensionsfond.	Pensioner åt civile tjenstemäns enkör.	Guldsmeden Sven Floberg.	1826 ²² / ₆	—	—	3,000	—	D:o.
Hedströmska fonden.	Pensioner.	Fabrikören C. Hedström.	1822	3	150	4,000	—	D:o.
Hochschills pensionsfond.	D:o.	Lagmannen J. H. Hochschild.	1819 ⁹ / ₃	2	450	14,000	—	D:o.
Marli fond.	D:o.	Enkefru A. Marins.	1848 ²⁵ / ₈	45	3,375	77,800	—	D:o.
Nordforska fonden.	D:o åt militärenkör.	Öfverstinnan W. Nordfors.	1838 ¹¹ / ₁₂	1	43	1,000	—	D:o.
Norénska d:o.	D:o.	Enkefru L. F. Norén.	1850 ¹⁰ / ₁₂	1	68	1,500	—	D:o.
D:o d:o.	D:o.	Densamma.	1850 ²⁴ / ₁₂	13	700	17,800	—	D:o.
Thåströmska fonden.	D:o.	Enkefru F. L. Thåström.	1832 ¹¹ / ₂	13	975	24,550	—	D:o.
Wadströmska d:o.	D:o.	Jungfru U. Wadström.	1789 ¹⁶ / ₁₀ ¹⁷ / ₁₁	8	400	10,233	—	D:o.
von Willebrandska understödsfonden.	D:o och understöd.	Ryttmästaren frih. E. von Willebrand.	1854 ³¹ / ₁₀	—	4,437	114,700	—	D:o.
Winbomska fonden.	D:o.	Domprostinnan Ch. Winbom.	1821 ¹¹ / ₉	2	150	3,000	—	D:o.
Ett anonymt testamente.	D:o åt horgare i Stockholm.	—	1812 ² / ₁₀	1	75	1,500	—	Borgerskapets bemedlingskommission.
Asplunds d:o.	D:o åt borgare och deras enkör och ogifta döttrar i Stockholm jemte legater till Torsåkers församling (Vesternorrlands län).	Grosshandl. C. Asplund.	1804 ⁷ / ₃	71	5,476	124,500	—	D:o.
Borgerskapets egen disposition nad pios usus.	D:o åt fattiga borgare, deras hustrur, enkör och barn i Stockholm.	Stockholmsstads borgerskap.	1749	90	6,600	150,000	—	D:o.
Castelins pensionsfond.	D:o åt enkör och ogifta döttrar efter f. d. medlemmar af Kryddkramhandels societeten i Stockholm.	Kryddkramhandl. A. Castellin o. h. hustru.	1836 ²⁶ / ₁₀	7	700	15,000	—	D:o.
Flobergs testamente.	D:o åt 2 borgareenkör i Stockholm.	Guldsmeden Sven Floberg.	1837 ² / ₂	2	165	3,000	—	D:o.
F. d. Handelsföreningens öfverskottsfond.	D:o åt behöfvande af handelsklassen i Stockholm.	Handelsföreningen.	1865	1	100	2,900	—	D:o.
Hedströms testamente.	D:o åt enkör och oförsörjda barn efter borgare i Stockholm.	Sidenfabrikören C. Hedström.	1832 ³ / ₁₀	2	150	3,000	—	D:o.
F. d. Kryddkramhandels societetens pensionskassa.	D:o åt f. d. kryddkramhandlande i Stockholm, deras enkör och barn.	Kryddkramhandels societeten.	1847 ⁷ / ₁₂	37	5,081	196,126	—	D:o.
Ljungerantz testamente.	D:o åt 2 enkör eller döttrar efter minnhandlande i Stockholm.	Handlanden P. Ljungerantz.	1873	2	200	4,000	—	D:o.
Lands testamente.	Pensioner åt 2 minst 40 år gamla borgaredöttrar i Stockholm.	Mamsell B. M. Land.	1840 ³⁰ / ₁₁	2	87	1,740	—	D:o.
Scharps arfvingsars gifva.	D:o åt borgaredöttrar i d:o.	Grosshandl. C. A. Scharps arfvingar.	1849 ² / ₁₂	2	150	3,000	—	D:o.
F. d. Siden- och Klädeshandels societetens pensionskassa.	D:o åt behöfvande f. d. medlemmar af societeten samt deras enkör och barn i d:o.	Siden- och Klädeshandels societeten.	1869 ²⁵ / ₅	10	1,000	23,000	—	D:o.
Sundbergs testamente.	D:o åt borgare eller borgareenkör i d:o.	Handlanden J. P:son Sundberg.	1792 ¹² / ₁₀	1	50	1,000	—	D:o.
Sundius d:o.	D:o åt borgareenkör och -döttrar (helst efter sidenkramhandlande) i d:o.	Mamsell L. M. Sundin.	1879 ¹ / ₂	17	935	24,700	—	D:o.
Svanbergs d:o.	D:o åt handlande samt deras enkör och barn i d:o.	Handlanden A. Svanberg.	1887 ⁷ / ₅	92	11,650	300,000	—	D:o.
F. d. Tobakshandels societetens pension-kassa.	D:o åt borgare.	Tobakshandels societeten.	1873 ²¹ / ₁₁	5	500	11,000	—	D:o.
Törnebohms testamente.	D:o af borgares (fabriksidkares dock undantagna) enkör och döttrar.	Assessorn E. Törneholm.	1831 ¹⁶ / ₁₀	61	5,081	106,500	—	D:o.
Warodells pensionsfond.	D:o af borgare, deras enkör och barn i Stockholm.	Handlanden L. J. Warodell.	1863 ²⁷ / ₄	199	13,575	325,000	325,000	D:o.
Westerbergs testamente.	D:o åt borgaredöttrar i d:o.	Mamsell C. M. Westerberg.	1810 ¹⁴ / ₈	16	800	20,175	—	D:o.
Blauks fond.	D:o åt fabriksarbetare, företrädesvis från K. A. Afm-grens fabrik.	Fabriksarbeterskan S. M. Blauk.	1888 ²⁹ / ₂	1	50	1,037	—	Fabriksfattigkassans direktion.
Casparssons pensionsinrättning.	D:o af arbetare vid sidenfabriker.	Fabrikören P. A. Casparsson.	1850 ³¹ / ₈	30	744	20,179	—	D:o.
Berggrens testamente.	D:o eller tillfälliga understöd åt fattiga personer.	Grosshandl. R. C. Berggren o. h. hustru.	1830 ²² / ₁₀	—	—	80,800	—	Direktionen öfver Nödhjelpskassan i Stockholm.
Bouckska fonden.	Pensioner af fruntimmer af bättre samhällsklass i Stockholm.	Enkefru H. F. Bouck.	1835 ³⁰ / ₁₁	4	835	18,000	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895. till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Hagbomska stiftelsen för pauerres honteux.	Pensioner åt fruntimmer af bättre samhällsklass i Stockholm.	Mamsell C. U. Hagbom.	1833 ¹⁵ / ₈	8	800	20,000	—	Direktionen öfver Nödhjelpskassan i Stockholm.	
Isbergs pensionsfond.	D:o.	Fröken M. C. Isberg.	1868 ²⁷ / ₁₀	18	1,750	41,700	—	D:o.	
Törnebohms testamente.	D:o åt fabriksidkares i Stockholm samt civile tjänstemäns vid hufvudstadens juridiska verk enkor och barn.	Assessorn E. Törnebohm.	1831 ¹⁶ / ₁₀	51	3,893	113,500	—	D:o.	
Ahlöfs testamentsfond.	D:o åt 12 älderstigna, bräckliga och sängliggande personer.	Assessorn O. Ahlöf.	1740 ⁹ / ₁₀	9	180	7,622	—	Stockholms magistrat.	
Ahlströms d:o.	D:o åt 12 i Stockholm födda qvinnor samt understöd åt fattige i Maria församling.	Skepparen Magnus Ahlström.	1790 ⁸ / ₂	12	800	27,000	—	D:o.	
Alströmers fond.	Lifstidsränta.	Statsrådet frih. C. J. O. Alströmer.	1884 ¹ / ₅	1	110	19,754	—	Riddarhusdirektionen.	
Aminoffska fonden.	Pensioner.	Hofmarskalken J. F. Aminoff.	1858 ³⁰ / ₁	3	510	12,016	—	D:o.	
Bergensstjernska d:o.	D:o och stipendier.	Hofjunkaren J. O. Bergensstjerna.	1818 ²⁹ / ₆	17	3,618	90,420	—	D:o.	
Berghmanska d:o.	D:o d:o.	Öfversten A. M. Berghman.	1829 ²⁷ / ₅	10	3,400	80,230	72,345	D:o.	
von Beskowska d:o.	D:o.	Friherre B. von Beskow o. h. hustru.	1840 ¹⁰ / ₉	2	220	5,859	—	D:o.	
Bethunska d:o.	D:o.	Fröken A. C. Bethun.	1864 ⁷ / ₇	11	660	17,660	—	D:o.	
von Blockska d:o.	D:o.	Kammarherren C. J. von Block.	1867 ¹⁹ / ₇	16	610	14,805	—	D:o.	
Bungencronska d:o.	D:o.	Kammarherren C. G. Bungencrona.	1800 ¹⁶ / ₈	14	1,120	25,492	—	D:o.	
Carlesonska familjefonden.	Lifstidsräntor.	Riddarhussekreteraren C. G. Carleson.	1794 ²⁸ / ₁₁	—	—	75,001	—	D:o.	
Dankwardtska fonden.	Pensioner.	Kammarherren A. J. F. Dankwardt m. fl.	1894 ¹⁴ / ₃	1	135	3,122	—	D:o.	
Dückerska d:o.	D:o.	Kommendörkaptenen J. C. F. d. löjtnanten greve C. F. Dücker.	1875 ¹ / ₈	19	3,800	114,103	—	D:o.	
Gyllenbergiska d:o.	D:o och stipendier.	Godsegarer E. I. Gyllenberg.	1881 ¹⁵ / ₄	28	5,220	226,020	252,774	D:o.	
Gyllenborgska d:o.	D:o.	Protokollsekreter. greve C. A. D. Gyllenborg.	1858 ¹³ / ₇	13	1,125	29,464	—	D:o.	
Gyllenbåtska d:o.	D:o.	Fröken C. C. Gyllenbått.	1846 ⁶ / ₆	1	160	3,532	—	D:o.	
Gyllencreutzska d:o.	Lifstidsränta.	» E. H. Gyllencreutz.	1895 ¹⁹ / ₁₂	—	—	1,200	—	D:o.	
Gyllenramska d:o.	Pensioner.	» S. L. L. Gyllenram.	1880 ¹⁶ / ₇	5	1,557	35,626	—	D:o.	
Hagermanska d:o.	Lifstidsräntor.	Fru C. Dahlström, f. Hagerman.	1880 ¹⁵ / ₁₀	3	1,575	35,789	—	D:o.	
Hamiltonska släktfonden.	Pensioner.	Medlemmar af släkten.	1890 ² / ₆	—	—	20,910	—	D:o.	
Fru von Hausswolffs fond.	D:o.	Fru B. M. von Hausswolff.	1844 ³¹ / ₆	4	800	25,423	—	D:o.	
Frökarna von Hausswolffs d:o.	D:o.	Frökarna U. C. och S. C. von Hausswolff.	1825 ¹⁶ / ₃	8	1,611	39,090	—	D:o.	
Carl Johan Hiertas d:o.	D:o.	Fröken A. C. Hierta.	1879 ²⁴ / ₃	1	150	7,084	—	D:o.	
Härdska fonden.	Lifstidsränta.	» J. C. Hård.	1882 ¹⁶ / ₃	1	720	16,488	—	D:o.	
Högmarkska d:o.	Pension.	U. C. Högmark.	1869 ¹³ / ₈	1	50	7,855	—	D:o.	
von Kothén-Ribblingska d:o.	D:o.	G. J. von Kothén, f. Ribbing.	1874 ²⁷ / ₄	1	95	2,223	—	D:o.	
Lagercrantziska d:o.	D:o.	Fröken J. C. Lagercrantz.	1883 ¹⁰ / ₂	1	75	3,750	—	D:o.	
Lefréniska d:o.	Lifränta.	» H. Lefrén.	1858 ¹⁰ / ₄	1	630	12,372	—	D:o.	
Leijonflychtska d:o.	Pensioner.	» S. V. Leijonflycht.	1871 ²⁸ / ₁	2	400	9,400	—	D:o.	
von Liewenska d:o.	D:o.	Krigsrådet frih. A. von Liewen.	1866 ² / ₄	16	2,950	66,196	—	D:o.	
Lilliecronska d:o.	D:o.	Frökarna S. M. och M. C. Lilliecrona.	1839 ¹⁰ / ₁₁	3	555	12,869	—	D:o.	
Linds af Hageby fond.	Lifstidsränta.	C. M. Lind af Hageby o. h. hustru, f. Hammarberg.	1889 ²¹ / ₁	1	147	6,265	—	D:o.	
Linnerhjelmiska fonden.	Pensioner.	Fröken H. M. Linnerhjelm.	1894 ¹ / ₅	10	1,100	25,167	—	D:o.	
Mörnerska d:o.	D:o.	Fru J. C. Mörner.	1858 ²¹ / ₄	5	270	6,582	—	D:o.	

Netherwoodska fonden.	Pensioner.	Bankokommissarien V. Netherwood.	1867 ²⁸ / ₆	1	150	7,492	—	Riddarhusdirektionen.
En onämnd välgörarens fond.	D:o.	Okändt.	1880 ⁹ / ₅	6	660	16,027	—	D:o.
Pauliska fastighetsfonden.	D:o och lifstidsräntor m. m.	Kammarjunk. O. G. Pauli.	1883 ²⁸ / ₂	—	—	632,833	711,850	D:o.
D:o lösörefonden.	D:o och stipendier m. m.	Densamme.	1883 ²⁸ / ₂	16	4,750	121,267	—	D:o.
von Platenska släktfonden.	D:o.	Medlemmar af släkten.	1884 ²⁹ / ₁₀	—	—	20,905	—	D:o.
Psilanderskjöldska fonden.	D:o åt adliga fruntimmer.	Kammarherren J. F. Psilanderskjöld.	1870 ²⁹ / ₆	7	905	20,567	—	D:o.
D:o d:o.	D:o åt adelsmän.	Densamme.	1878 ¹³ / ₇	3	810	18,482	—	D:o.
D:o d:o nr 3.	D:o.	D:o.	1884 ⁷ / ₇	4	360	8,242	—	D:o.
D:o d:o nr 4.	D:o.	D:o.	1885 ⁷ / ₈	5	225	6,269	—	D:o.
D:o d:o nr 5.	Lifstidsränta.	C. Psilanderskjöld, f. Isberg.	1890 ³⁰ / ₁₀	1	500	9,935	—	D:o.
Qveckfeldtska pensionsfonden.	D:o.	Hofrättsrådet C. S. Qveckfeldt.	1875 ³ / ₃	1	293	14,191	—	D:o.
D:o stipendiefonden.	D:o.	Densamme.	1875 ³ / ₃	1	265	12,892	—	D:o.
Fröken Qveckfeldts fond.	Pensioner.	Fröken M. C. Qveckfeldt.	1841 ¹¹ / ₁₁	3	600	18,938	—	D:o.
Qveckfeldt-Rosencrantzskafonden.	D:o och stipendier.	Kaptenen C. G. Qveckfeldt o. h. hustru, f. Rosencrantz.	1834 ¹⁰ / ₁₁	16	2,760	61,276	—	D:o.
Rehnbergsska d:o.	D:o.	Majoren C. G. Rehnberg.	1883 sept.	3	300	8,007	—	D:o.
Hofmarskalken Reuterskjöldsfond.	D:o.	Kabinettskammarherren C. L. Reuterskjöld.	1870 ²⁹ / ₄	4	2,400	61,781	—	D:o.
Kammarherre Reuterskjöldsd:o.	D:o och stipendier.	Kammarherren J. A. F. Reuterskjöld.	1870 ²⁹ / ₆	5	2,500	64,595	—	D:o.
Fröken Ribbings d:o.	Lifstidsräntor.	Fröken S. A. Ribbing.	1891 ²⁹ / ₅	—	—	41,576	—	D:o.
C. U. Roos af Hjelmsäter d:o.	Pensioner.	Revisionskomm. C. U. Roos af Hjelmsäter.	1876 ¹⁴ / ₇	5	1,500	36,849	—	D:o.
Fröken Roos af Hjelmsäter d:o.	D:o.	Fröken Hanna Roos af Hjelmsäter.	1880 ¹⁰ / ₈	2	880	21,163	—	D:o.
Kammarherre C. Roos af Hjelmsäter d:o.	Lifstidsränta.	Fröken Cecilia Roos af Hjelmsäter.	1890 ¹⁷ / ₁₁	1	4,700	101,382	—	D:o.
Sasska fonden.	Pension.	Majoren J. F. Sass o. h. hustru, f. Nisbeth.	1866 ¹ / ₈	1	100	28,506	—	D:o.
Grefliga Schefferska stiftningen.	Pensioner.	Riksrådet greve C. F. Scheffer.	1782 ²⁹ / ₈	13	1,938	49,111	—	D:o.
Kaptenen C. Scheffers fond.	D:o och lifstidsränta.	Kaptenen C. F. Scheffer.	1878 ²² / ₁₁	1	300	15,149	—	D:o.
von Schultzerska fonden.	D:o.	Hoffröken C. von Schultzer.	1845 ¹ / ₃	2	160	3,847	—	D:o.
Schürer von Waldheims fond.	Lifstidsräntor.	Fröken L. Schürer von Waldheim.	1886 ²⁸ / ₅	2	600	15,711	—	D:o.
de Silentska fonden.	Pensioner.	Krigsrådet W. A. de Silentz.	1821 ¹⁰ / ₁₉	5	311	7,456	—	D:o.
Silfverbergsska d:o.	D:o.	Grosshandlanden M. D. Silfverberg.	1851 ⁷ / ₅	15	1,350	31,897	—	D:o.
Stiernneronska d:o.	D:o.	Fröken B. C. Stiernnerona.	1822 ²² / ₄	3	1,245	28,090	—	D:o.
Stjerncreutzska d:o.	D:o.	Hofrättsrådet Z. Stjerncreutz.	1812 ¹⁴ / ₁₃	23	1,840	44,652	—	D:o.
Stjerngranatska d:o.	Lifstidsränta.	Majoren A. B. O. Stjerngranat.	1892 ¹ / ₆	1	624	13,342	—	D:o.
Stråleska d:o.	Pensioner.	Kammarherren C. F. Stråle.	1819 april	20	1,500	36,569	—	D:o.
Tersmedenska d:o.	D:o.	Fröken M. E. Tersmeden.	1807 ¹⁰ / ₄	2	720	16,941	—	D:o.
Vadstena adliga jungfrustift.	D:o.	Ridderskapet och Adeln.	1747 ² / ₅	250	15,870	351,931	—	D:o.
von Vegesackska fonden.	Lifstidsränta.	C. von Vegesack, f. Holmsten.	1885 ²⁹ / ₉	1	240	5,239	—	D:o.
Wulffersonska d:o.	Pensioner.	Majoren F. Wulffersona.	1797 ²⁸ / ₆	23	670	16,044	—	D:o.
Åkerhielmska d:o.	D:o och lifstidsränta.	Fröken C. C. U. Åkerhielm.	1883 ²⁵ / ₁₀	2	410	9,789	—	D:o.
De Kungl. Riddare Orden.	Riddareordnarnes upprätthållande samt beredande af pensioner inom desamma.	Konungarne Fredrik I och Gustaf IV Adolf.	1798 ²⁶ / ₁₁	46	17,775	596,788	—	Ordens curatores ærarii.
Groenska fattigförsörjningsfonden.	Pensioner, hälften förträdesvis åt pauvres honteux.	Bergmästaren A. H. Groen.	1839 ²⁸ / ₅	45	6,413	164,548	—	Densamme.
Willebrandsska donationsfonden.	D:o förträdesvis åt gamla sjuka eller sjukliga fruntimmer.	Friherrinnan Ulla Willebrand.	1860 ⁹ / ₂	17	3,933	92,775	—	D:o.
Bergs testamente.	D:o åt borgaredöttrar i Stockholm.	Mamsell J. J. Berg.	1816 ²⁶ / ₁	9	1,350	35,000	—	Direktionen öfver Borger-skapets enkhus.
F. d. Lärftskramhandels-societets pensionskassa.	D:o åt f. d. lärftskramhandlande, deras enkor och döttrar.	F. d. Lärftskramhandels-societeten.	1892 ¹ / ₄	11	850	20,000	—	D:o.
Paterssens pensionsfond.	D:o åt enkor och döttrar efter borgare i Stockholm.	Grosshandlanden W. G. Paterssen.	1864 ¹⁰ / ₆	99	4,950	137,000	—	D:o.
Paulis testamente.	D:o åt enkor efter fabrikrör, grosshandlande och minut-handlande i d:o.	Bruksägaren N. Pauli.	1781 ⁵ / ₇	20	860	20,000	—	D:o.
Schröders d:o.	D:o åt fruntimmer af borgerliga klassen äfvensom åt enkor och döttrar efter stadsmäklare i d:o.	Grosshandl. G. Schröder.	1871 ⁵ / ₃	12	4,422	122,000	—	D:o.
Tidmarks och Sundins pensionsfond.	Pensioner åt fruntimmer, tillhörande s. k. bättre samhällsklass samt blinda eller lamma och lytta i sina händer.	Mamsell S. M. Sundin.	1859 ¹⁷ / ₁₁	30	8,400	201,300	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895. till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Zetterstens testamente.	Pensioner åt borgaredöttrar och enkör i Stockholm.	Kryddkramhandlaren E. Zettersten Person.	1836 ^{15/3}	7	525	15,000	—	Direktionen öfver Borgerskapets enkhus.	
Öhmans d.o.	D:o åt borgarens enkör i d:o.	Enkefru H. Öhman.	1791 ^{10/3}	5	120	3,181	—	D:o.	
Brandels donationsfond.	D:o åt fruntimmer, företrädesvis släkt.	Mamsell A. S. Brandel.	1867 ^{15/3}	8	1,600	42,000	—	Direktionen öfver Drothninghuset.	
Kniggeska fonden.	D:o åt fruntimmer.	Enkefru M. Knigge.	1822 ^{7/6}	10	1,183	25,000	—	D:o.	
Fond för barnhusbarn af qvinnekönet.	Insättning i ränste- och kapitalförsäkringsanstalt för beredande af lifränta.	Statsrådet C. J. Malmsten, frih. F. Wrede, grossh. A. Frestadius m. fl.	1861	75	1,950	32,116	—	Direktionen öfver Allmänna barnhusinrättningen.	
Beväringsmanskapets invalid- och pensionsfond.	Pensioner åt beväringmän, som lidit svårare skada, samt åt enkör efter sådana, som stupat i krig.	Kungl. Maj: och Rikets Ständer.	1860 ^{12/11}	16	700	1,046,112	—	Kungl. Arméförvaltningen.	
Invalidhusfonden.	D:o och gratifikation till militära personer.	D:o.	1812	2,787	80,105	2,674,042	—	D:o.	
Vadstena krigsmanshushåll.	Understöd åt orkeslösa soldater.	Konung Gustaf II Adolf.	16..	12,241	394,642	4,712,080	—	D:o.	
Konungens hospital.	Pensioner åt afskedadt manskap ur armén.	Stockholms stads borgerskap och magistrat.	1796 ^{1/11}	435	11,518	321,900	—	En direktion.	
Konungens militärhospitals- och medaljfond.	D:o åt dem, som fått tapperhetsmedalj, samt pensioner och gratifikation till officerare och underofficerarens enkör och döttrar.	Konung Karl XIV Johan m. fl.	1816	342	15,833	402,000	—	D:o.	
Grefvinnan Horns donationsfond.	Pensioner åt enkör och barn efter arméns embets- och tjänstemän.	Grefvinnan A. S. Horn, f. Blomstedt.	1858 ^{20/1}	94	13,500	210,212	100,000	Kungl. Direktionen öfver Arméns pensionskassa.	
H. M. Konungens fond.	D:o d:o.	—	1817	232	7,497	—	—	D:o.	
Drottningens hospital.	D:o åt afskedade underofficerare, hantboister, korporaler och spel vid Kungl. Svea lifgarde.	Konung Gustaf IV Adolf.	1805 ^{19/5}	103	5,820	78,875	—	En direktion.	
Kungl. Svea lifgardes musikkårs pensionsfond.	D:o åt medlemmar af regementets musikkår.	Direktören Preumayr.	1828	3	1,500	54,609	—	D:o.	
Kungl. Svea lifgardes musikkårs enke- och pupillkassa.	D:o åt enkör och barn efter d:o.	—	1819 ^{1/8}	3	600	25,542	—	Densamma.	
H. K. H. Kronprinsessan Josefins pensionsinrättning vid Kungl. Göta lifgarde.	D:o åt afskedadt manskap och underbefäl vid regementet samt understöd åt regementets fattiga.	Officerskåren.	1823 ^{27/12}	150	4,665	131,867	—	En direktion.	
H. K. H. Prins Oskars hospitalsinrättning vid Kungl. lifgardet till häst.	D:o åt d:o, deras enkör och barn.	Frivilliga gifvor.	1816 ^{18/7}	91	2,501	36,802	—	D:o.	
Peyrons pensionsfond.	Gratifikation åt en afskedad underofficer samt pension åt en enkör efter underofficer vid Kungl. Lifgardet till häst.	Underlöjtnanten C. Peyrons sterbhus.	1886 ^{1/12}	1	50	3,661	—	Direktionen öfver Kungl. Lifgardets till häst pensionskassa.	
von Rosens d:o.	Pension eller gratifikation åt afskedad underofficer vid d:o samt åt enkör efter i tjänst afäiden sådan.	Grefve G. N. C. von Rosens sterbhus.	1887 dec.	2	98	2,132	—	D:o.	
Rosenbergska fonden.	Årlig gratifikation åt en behöfvande enkör efter underofficer vid Kungl. Lifgardet till häst.	Underlöjtnanten C. G. A. Rosenbergs sterbhus.	1878 ^{28/1}	1	50	1,284	—	D:o.	
Pensions- och gratifikationskassan för underofficerare och manskap vid Kungl. Första Svea artilleriregemente.	Understöd åt afskedade underofficerare, konstaplar, trumpetare och artillerister vid regementet.	Officerskåren.	1850	124	2,021	26,553	—	Direktionen öfver Kungl. Första Svea artilleriregementes pensions- och understöds-kassor.	
Stockholms läns enöreskassa.	Lego- och bosättningshjälp vid rekrytering vid Kungl. Upplands regemente samt gratifikation till afskedade soldater och deras enkör.	Rothsällare inom länet.	1725	117 o. 1 rote.	1,710	63,636	—	En direktion.	
Civilstatens allmänna enke- och pupillfond.	Pensioner åt enkör och barn efter civile embets- och tjänstemän.	—	1798 ^{29/6}	659	29,553	43,657	—	Kungl. Direktionen öfver Civilstatens pensionsinrättning.	
von Beskows pensionsfond.	D:o åt 2 embetsmäns enkör eller oförsörjda barn.	Frih. B. von Beskow.	1864 ^{7/7}	2	250	5,843	—	D:o.	
Ells d:o.	D:o åt enkör och barn efter tjänstemän i Kungl. Poststyrelsen eller Stockholms postkontor.	F. d. kamreraren C. G. Ell.	1889 maj	—	—	30,385	—	D:o.	
Elstedtska pensionsfonden.	D:o åt civile embets- och tjänstemäns enkör.	Okänd.	1857 ^{14/2}	2	225	5,352	—	D:o.	
Filénsska pensionsfonderna.	D:o eller gratifikation till fattige civile embets- och tjänstemän äfvensom åt deras enkör och barn.	Kommerserådet P. Filén.	1822 ^{7/7}	61	5,775	154,210	—	D:o.	
Kungl. Göta Hofrätts pensionsfond.	D:o åt enkör och barn efter embets- och tjänstemän i hofrätten.	Hofrätten.	1831 ^{8/10, 22/12}	5	494	11,936	—	D:o.	
Haakska donationen.	D:o åt d:o efter civile embets- och tjänstemän.	Vice presidenten M. Haak.	1831 ^{25/3}	—	—	43,804	—	D:o.	
Isbergs pensionsfond.	D:o åt enkör och döttrar samt uppfostringshjälp åt söner efter ledamöter i Högsta Domstolen eller Svea Hofrätt.	Presidenten C. E. Isberg.	1854 ^{15/7}	11	1,600	42,520	—	D:o.	

Langs pensionsfond.	Pensioner åt 4 ogifta fruntimmer eller enkör i fattiga omständigheter.	Mamsell S. G. Lang.	1840 ³⁰ / ₇ 1843 ¹ / ₆	4	400	11,770	—	Kungl. Direktionen öfver Civilstatens pensionsinrättning.	
Qvidings d.o.	Lifstidsgratifikation åt enka efter civil tjensteman af trommans värdighet.	Vice presidenten B. C. Qviding.	1838 ²¹ / ₇	1	250	6,000	—	D:o.	
af Tunelds testamentsmedel.	Disponeras för Civilstatens enskilda enke- och pupillkassas behof.	F. d. statskommissarien C. E. af Tuneld.	1861 ⁶ / ₃	—	2,271	53,445	—	D:o.	71)
Törnqvists testamentsfond.	D:o d.o.	F. d. kamreraren C. Törnqvist.	1861 ⁴ / ₂	—	481	28,501	—	D:o.	72)
Grisbackska testamentsfonden.	Pensioner åt behöfvande enkör eller fader- och moderlösa barn.	Tygmästarenskan S. M. Mannerheim, f. Grisback.	1777 nov.	5	250	6,888	—	Direktionen öfver Allmänna enke- och pupillkassan.	
Schwanska pensionsfonden.	Understöd åt ärbara fattiga qvinnor, som icke äro eller varit gifta.	Bademästaredottern I. V. Schman.	1879 ¹⁴ / ₁₂	3	300	7,519	—	D:o.	
Svenska testamentsfonden.	Pensioner åt behöfvande enkör, företrädesvis slägtingar.	Kamrerarenskan A. M. Svan.	1763 ²⁹ / ₆	8	625	18,160	—	D:o.	
Thernbergiska d.o.	D:o åt enkör.	Grosshandl. J. Thernberg.	1821 ¹⁰ / ₁₁	3	270	5,419	—	D:o.	
Polispersonalens i Stockholm enke- och pupillkassa.	D:o och understöd åt enkör och barn efter polismän.	»En vän till framlidne polis- mästaren C. A. Sund- ström.»	1875	—	—	9,190	—	Direktionen öfver Polispersonalens i Stockholm pensionsinrättning.	
Svenssons donationsfond.	D:o åt enkör efter medlemmar i Kungl. Teatrarnas pensionsinrättning.	Skådespelaren V. Svensson o. h. hustru.	1868 ¹⁹ / ₉	—	—	17,505	—	Direktionen öfver Kungl. Teatrarnas pensionsinrättning.	73)
Almgrens pensionsfond.	Understöd åt enka efter embetsman vid bergsstaten.	Advokatfiskalen J. P. Almgren.	1811 ¹⁷ / ₁₂	1	27	450	—	Kungl. Kommerskollegium.	
Rosenadlerska pensionerna.	Pensioner åt behöfvande afkomlingar af assessorn i Kungl. Bergskollegium Albrekt Behm.	Presidenten C. A. Rosenadler.	1777 mars	3	150	3,000	—	Kungl. Vetenskapsakademien.	74)
Kungl. Akademiens för de fria konsterna pensionskassa.	D:o åt akademien lärare och tjenstemän samt deras enkör och barn.	Influtna expositionsmedel.	1831 ¹² / ₂	9	3,000	111,500	—	En styrelse.	
Beskovska skolans pensionsfond.	D:o åt skolans lärarinnor.	Fil. dr L. Lindroth.	1883 ¹ / ₁₁	4	100	2,000	—	Beskovska skolans styrelse.	
Handelsflottans pensionsanstalt.	D:o åt välfredjade fartygsbefälhafvare, styrmän, maskinister och sjömän.	Kungl. Maj:it och Rikets Ständer.	1864 ²⁰ / ₁	1,245	110,632	787,999	—	Kungl. direktion.	
Stockholms sjömanshus.	Understöd åt orkeslöse, i torftiga omständigheter stadda sjömän, deras enkör och barn.	—	1748 ³⁰ / ₃	584	21,083	547,126	—	En direktion.	
Hiertas fond.	Pensioner åt sjöfarande.	Kom.-kaptenen C. J. Hierta.	1875 ²⁵ / ₆	—	—	25,550	—	Densamma.	75)
Lewins stiftelse.	D:o d.o.	M. L. Lewin, f. Mobeck.	1867 ⁸ / ₁₁	3	180	4,000	—	D:o.	
Nybergs fond.	D:o åt 4 ålderstigne fattige sjöfarande.	Sjökaptenen A. W. Nyberg o. h. hustru.	1868 ⁷ / ₁	—	—	6,000	—	D:o.	76)
Karolina Fernqvists understödsfond.	D:o åt behöfvande enkör efter ledamöter i Ångfartygsbefälhafvaresällskapet.	Sjökaptenen C. J. Fernqvist.	1880 ²⁸ / ₂	5	199	5,000	—	Ångfartygsbefälhafvaresällskapets styrelse.	
Brobergs pensionsfond.	Pension åt en grosshandlaredotter i Stockholm.	Fröken I. Ch. Broberg.	1865 ²⁵ / ₁₁	1	100	2,000	—	Grosshandelssoctietens deputerade.	
Grosshandelssoctietens och Skeppsrederiernas deputerades pensionskassa.	Pensioner åt f. d. sjökaptenar i Stockholm samt gratifikationer åt deras enkör och döttrar.	Grosshandelssoctietens deputerade.	1854	27	1,690	32,065	—	D:o.	
Hagboms testamente.	D:o åt skeppsklarerars enkör och döttrar i Stockholm.	Mamsell U. C. Hagbom.	1833 ²⁷ / ₆	6	900	18,000	—	D:o.	
Petrijus pensionsfond.	D:o	Skeppsklareraren P. Petrijus.	1847 ²⁴ / ₄	2	300	7,500	—	D:o.	
Svanbergs fond för arbetare.	Pension åt en arbetare, som varit i tjenst hos firman A. Svanberg & Co.	Handlanden Adam Svanberg.	1887 ⁹ / ₅	1	200	11,607	—	Direktionen öfver Viktualiehandlarnes pensionsinrättning.	
Bonniers pensionsfond.	D:o åt enka efter ledamot af Bok- och Musikhandlarnes pensionsförening samt understöd.	Bokförläggaren Albert Bonnier.	1885 ¹ / ₁₀	4	488	8,808	—	Styrelsen för Bok- och Musikhandlarnes pensionsförening.	
Lundblads d.o.	Pensioner åt 2 tapetserarenskor.	Mamsell Lundblad.	—	2	180	4,000	—	Stockholms stads handverksförenings styrelse.	
F. d. Snörmakareföreningens fond.	D:o åt snörmakarenskor, dock först sedan af kapitalet utdelats 100 kr. åt sterbhus efter f. d. medlemmar af snörmakarembetet.	Snörmakareföreningen.	—	—	—	3,784	—	D:o.	
F. d. Bryggareembetets i Stockholm pensionskassa.	D:o och understöd åt behöfvande.	Bryggare i Stockholm.	1847	46	10,988	281,700	206,000	En styrelse.	
Fätläkaren Fredrik Cubés pensionsfond.	D:o åt läkares enkör och barn.	Sjökaptenen F. Cubé.	1891 ¹⁴ / ₄	1	250	5,000	—	Svenska läkaresällskapet.	
Jakob Leverins donationsfond.	D:o d.o.	Dr Alfred Leverin.	1888 ⁵ / ₆	—	—	1,499	—	D:o.	77)
Vincent och Louise Lundbergs pensionsfond.	D:o d.o.	Lifmedikus V. Lundberg.	1886 ¹³ / ₄	5	1,500	35,881	—	D:o.	
Collanders fond.	Pension.	Apotekarenskan D. C. Collander.	1850	1	24	600	—	Apotekaresoetietens direktion.	
Jungfru Brigitta Thurgrens pensionsfond.	Understöd åt åldriga och fattiga tjenare.	Mamsell C. Collander.	1867 ³⁰ / ₄	3	125	3,099	—	Kungl. Patriotiska sällskapet.	
Dahlgrenska donationsfonden.	Insättning i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt för späda barn.	Apotekaren J. A. Dahlgren.	1876 ⁴ / ₁	—	—	13,465	—	Fosterländska föreningens styrelse.	
H. K. H. Prinsessan Lovisas minnesfond.	D:o d.o.	Flere personer.	1869 ²⁸ / ₇	100	240	6,000	—	D:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar. Delegera-afgifter år 1895. Kronor.
Fagerbergiska inrättningen.	Pensioner och understöd åt behöfvande.	Sadelmakareälderman- nen J. Fagerberg.	1830 ^{30/9}	234	15,943	223,421	75,000	En styrelse.	—
Knipers pensionsinrättning.	Pensioner åt gamla ogifta qvinnor.	Enkefru C. Kniper, f. Wittfoth.	1780 ^{20/3}	95	4,990	106,856	—	En direktion.	—
Stiftelsen för gamla tjena- rinnor.	Fri bostad eller pensioner åt gamla tjenariinnor.	—	1883 ^{1/6}	151	10,538	405,058	70,000	En styrelse.	—
Pauliska donationsfonden.	Pensioner åt enkör efter prester och borgare samt åt fader- och moderlösa flickor under 16 år och af äkta börd.	Enkefru C. Pauli.	1789 ^{10/3}	218	9,100	305,316	300,000	En direktion.	—
Hebbes pensionsfond.	D:o åt enkör och döttrar efter civile embets- och tjänste- män af ofrälse börd.	Brusegaren Anders Hebbe.	1824 ^{14/1}	9	900	15,000	—	Direktionen öfver Strandbergiska läkare- inrättningen.	—
Totties d:o.	D:o och understöd åt tornvåktares enkör och barn samt åt personer, som blifvit skadade vid eldsläcknings- arbete.	Stockholmsstads brand- försäkringskontor.	1847 ^{17/4}	21	1,865	37,500	—	Stockholmsstads brand- försäkringskontors di- rektion.	—
Sofiahemmets ålderdomsun- derstöds- och pensions- kassa.	Liffräntor åt vid Sofiahemmet anställda och i dess spar- kassa delaktiga sköterskor.	Drottning Sophia.	1889	—	—	25,063	—	Sofiahemmets förvalt- ningsutskott.	—
Summa			—	22,578	1,024,028	20,596,751	2,164,369		

g) Pensionskassor (med afgifter af delegarne).

Civilstatens pensionsinrätt- ning.	Pensioner åt civile embets- och tjänstemän.	—	1826 ^{15/11}	144	105,194	10,898,894	—	Kungl. direktion.	74,849
Civilstatens enskilda enke- och pupillfond.	D:o åt enkör och barn efter d:o.	—	1826 ^{15/11}	1,801	497,312	242,375	—	Densamma.	184,147 ⁷⁸⁾
Lotsverkets enskilda pensions- kassa.	D:o åt delegare, deras enkör och barn.	—	1885 ^{13/3}	51	5,321	295,024	269,000	En styrelse.	27,422
Arméns pensionskassa.	D:o och fyllnadspensioner åt arméns embets- och tjänste- män.	—	1756 ^{19/10}	1,588	2,099,386	3,747,794	45,000	Kungl. direktion.	176,551
Arméns enke- och pupill- kassa.	D:o åt enkör och barn efter d:o.	—	1817 ^{20/6}	450	54,614	853,664	—	Densamma.	2,141
Arméns nya d:o.	D:o d:o.	—	1883 ^{14/12}	275	79,800	4,492,702	—	D:o.	165,335
Kungl. Svea lifgardes officers- kårs pensionsförening.	D:o åt f. d. officerare vid regementet.	—	1865 ^{1/7}	14	6,708	136,466	—	En direktion.	2,287
Underofficerarnes vid Kungl. Svea lifgarde d:o.	D:o åt afskedade underofficerare vid regementet samt deras enkör äfvensom begrafningshjelp.	—	1860 ^{1/10}	14	1,230	34,629	—	D:o.	327
Underofficerarnes vid Kungl. Göta lifgarde enskilda pen- sionskassa.	D:o åt d:o, deras enkör och barn.	—	1861 ^{10/4}	16	979	23,171	—	D:o.	1,040
Kungl. Lifgardets till häst pensionskassa.	D:o åt afskedadt underbefäl och manskap.	—	1851 ^{10/10}	48	4,751	105,276	—	D:o.	Omkr. 400
Officerskårens vid Kungl. Första Svea artillerirege- mente pensionsförenings kassa.	D:o åt f. d. officerare vid regementet.	—	1850	26	10,246	91,650	—	Direktionen öfver Kungl. Första Svea artilleriregementes pensions- och under- stöds-kassor.	5,243
Underofficerarnes vid Kungl. Första Svea artillerirege- mente pensionskassa.	D:o åt f. d. underofficerare vid regementet.	—	1875 april	—	—	19,748	—	D:o.	— ⁷⁸⁾
D:o d:o enke- och pupill- kassa (Rudebeckska stif- telsen).	D:o åt enkör och barn efter d:o.	Öfverste Rudebeck m. fl.	1860 ^{31/12}	10	896	10,722	—	D:o.	992
Statens jernvägstrafraks pen- sionsinrättning.	D:o åt Statens jernvägstrafraks tjänstepersonal.	—	1872 ^{9/9}	462	361,771	7,549,497	—	Kungl. direktion.	226,321
D:o enke- och pupillkassa.	D:o åt enkör och barn efter d:o.	—	1872 ^{6/9}	556	172,325	6,372,579	2,663,819	Densamma.	210,034
Enskilda jernvägarnes pen- sionskassa.	D:o åt personer, anställda i de enskilda jernvägarnes tjänst, deras enkör och barn.	—	1888 ^{25/5}	28	5,091	953,611	—	En direktion.	162,347

Stockholm Vesterås- Bergs- lagens trafikaktiebolags pensions- samt enke- och pupillkassa.	Pensioner åt bolagets tjänstemän och betjening samt deras enkör och barn.	—	1886	26	5,193	282,888	—	Trafikbolagets styrelse.	37,496
Tjänstepersonalens vid Stock- holm—Rimbo järnvägenke- och pupillkassa.	D:o åt i järnvägens tjänst anställda personers enkör och barn.	—	1890 ¹ / ₁	—	—	30,477	—	En direktion.	2,935
Stockholms nya spårvägsak- tiebolags pensionsinrätt- ning.	D:o åt bolagets tjänstepersonal.	—	1884 ⁴ / ₈	1	850	170,256	—	Bolagets styrelse.	1,026
D:o personalskassa.	Ännu ej bestämdt. Möjligen en blifvande enke- och pupillkassa.	—	1877 ³¹ / ₈	—	—	17,469	—	D:o.	703 ⁸⁰⁾
Stockholms postkontors bref- bärarens enke- och pupill- kassa.	Pensioner åt enkör och barn efter brefbärare i Stock- holm.	—	—	6	540	11,333	—	En styrelse.	1,842
Telegrafverkets pensionsin- rättning.	Pensioner åt Telegrafverkets embets- och tjänstemän samt betjente.	—	1874 ²³ / ₁₀	85	144,780	2,821,966	1,591,319	Kungl. direktion.	32,197
D:o enke- och pupillkassa.	D:o åt enkör och barn efter d:o.	—	1875 ²¹ / ₅	51	23,310	526,428	—	Densamma.	18,656
Tullstatens skildapensions- inrättning.	D:o åt delegares enkör och barn.	—	1805 ⁷ / ₅	992	97,818	287,152	—	En direktion.	60,230
Presterskapets enke- och pu- pillkassa.	D:o åt ecklesiastika tjänstemäns enkör och, i vissa fall, barn.	—	1874 ⁶ / ₁₁	743	339,995	8,682,306	888,347	D:o.	158,826 ⁸¹⁾
Folkskollärarnes pensionsin- rättning.	D:o åt folkskollärare och -lärarinnor.	—	1866 ³⁰ / ₁₁	1,156	538,573	9,283,514	180,000	Kungl. direktion.	221,811 ⁸²⁾
D:o enke- och pupillkassa.	D:o åt folkskollärarens enkör och barn.	—	1875 ¹⁵ / ₁₀	533	83,800	3,327,942	—	Densamma.	111,078
Lärarnes vid elementarläro- verken enke- och pupill- kassa.	D:o åt elementarlärarens d:o.	—	1878 ¹¹ / ₁₀	201	123,573	2,768,145	—	D:o.	71,777
Småskollärarens m. fl. ålder- domsunderstödsanstalt.	Understöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt åt icke ordinarie d:o vid folkskolor.	—	1892 ²² / ₆	148	15,119	177,109	—	D:o.	77,620
Svenska lärarinnornas pen- sionsförening.	Pensioner åt svenska lärarinnor.	—	1855 ²⁵ / ₅	110	12,290	372,139	—	En styrelse.	20,978
Pensionsinrättningen förlä- rinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom.	D:o åt lärarinnor vid högre skolor för qvinlig ungdom,	—	1887 ²⁶ / ₅	11	4,000	260,899	—	D:o.	10,272
Bankstatens enke- och pupill- kassa.	D:o åt enkör och barn efter Riksbankens embets- och tjänstemän samt vaktbetjente.	—	1748 ²⁹ / ₈	106	39,638	811,797	—	D:o.	4,240
Enke- och pupillkassan vid Riksbankens afdelnings- kontor och pappersbruk.	D:o åt enkör och barn efter tjänstemän och betjente vid f. d. Bankodiskontverket, Riksbankens afdelnings- kontor och Tumba pappersbruk.	—	1851 ²² / ₇ 1877 ²⁴ / ₄	26	7,563	191,800	—	Fullmäktige i Sveriges Riksbank.	2,920
Riksgäldskontorets enke- och pupillkassa.	D:o åt d:o vid Riksgäldskontoret.	—	1822 ²¹ / ₂	20	4,133	123,432	—	Tre delegare.	1,364
Enke- och pupillkassan vid Stockholms stads embets- verk.	D:o åt delegares enkör och barn.	—	1852 ²³ / ₁₁	84	40,455	615,206	—	En direktion.	21,410
Polispersonalens i Stockholm pensionsinrättning.	D:o och understöd åt polismän, deras enkör och barn.	—	1854 ² / ₂	102	48,230	1,163,460	240,021	D:o.	3,109
D:o enskilda enke- och pu- pillkassa.	D:o åt polismäns enkör och barn.	—	1883 ⁹ / ₅	21	3,304	77,496	—	En styrelse.	7,196
Lykttändarnes och sifonpum- parnes vid Stockholms gas- verkens skilda pensionsfond.	D:o åt delegarne.	—	1892 ²⁰ / ₄	—	—	19,533	—	D:o.	5,340
Kungl. Teatrarnes pensions- inrättning.	D:o och begravningshjälp åt f. d. medlemmar af aktör-, ballett- och körstaterna äfvensom sångmästare och dekorationsmålare.	Excellensen greve G. Löwenhielm.	1816	57	29,575	615,692	—	En direktion.	8,320
F. d. Mindre teaterns pen- sionsfond.	D:o åt f. d. skådespelare vid d. v. Mindre (numera Kungl. Dramatiska) teatern.	Teaterdirektören E. Stjernström.	1856	7	3,500	63,204	—	Densamma.	— ⁸³⁾
Kungl. Hofkapellet pen- sionsinrättning.	D:o åt medlemmar af Hofkapellet, deras enkör och barn.	Excellensen greve G. Löwenhielm.	1816 ¹⁵ / ₁₀	34	21,568	374,530	—	En direktion.	6,227
Dramatiska och Musikaliska artisternas d:o.	D:o åt delegarne.	Teaterdirektören Pierre Deland.	1857 ¹ / ₇	14	4,200	367,115	333,000	En styrelse.	2,490
Artisternas och Litteratörer- nas d:o.	D:o d:o.	—	1853 ²² / ₄	39	9,983	220,315	—	D:o.	1,215
Svenska publicisternas under- stöds-, sjukhjelps- och pen- sionsförening.	Understöd, sjukhjälp och pensioner åt medlemmarne.	—	1882	11	2,205	124,279	—	D:o.	2,755
Allmänna enke- och pupill- kassan i Sverige.	Pensioner åt delegares enkör och barn.	—	1784 ²³ / ₂	510	392,212	11,868,149	125,000	En direktion.	81,292
Jernkontorets tjänstemäns och betjenings enke- och pupillkassa.	D:o d:o.	—	1813	9	4,950	241,945	—	En styrelse.	54
Apotekarekårens liffränte- och pensionskassa.	D:o åt delegare, deras enkör och barn, äfvensom till- fälliga understöd.	—	1887 ¹¹ / ₂	19	9,370	467,989	—	D:o.	65,381

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkning. Delegationsafgifter år 1895. Kronor.
Barnmorskornas i Stockholm pensionsförening.	Pensioner åt föreningens medlemmar.	—	1860 ²⁴ / ₆	7	1,400	31,947	—	En styrelse.	495
Sjömannaföreningens pensionsfond.	D:o åt d:o samt deras enkor.	—	1892 ¹ / ₁	65	3,000	94,421	—	Sjömannaföreningens styrelse.	— ⁸⁴⁾
Sjökaptenssocietyeten i Stockholm.	D:o åt ledamöter samt understöd åt ledamöter, deras enkor och barn.	—	1732	23	1,408	75,000	—	6 deputerade.	860
Ångfartygsbefälhafvaresällskapets pensions- och understöds-kassa.	D:o åt medlemmar.	—	1876 ³¹ / ₁	73	8,587	116,200	—	En styrelse.	1,300
Maskinistföreningens i Stockholm nödhjulsfond.	En torftig hjälp åt enkor och barn efter ledamöter.	—	1863	47	1,050	18,320	—	Maskinistföreningens styrelse.	515
Bok- och Musikhandlarnes pensionsförening.	Pensioner åt medlemmar, deras enkor och barn.	—	1853 ¹⁵ / ₁₀	30	8,156	201,367	—	En styrelse.	4,433
Grosshandels-societeten pensionskassa.	D:o d:o samt gratifikationer åt handelsbokhållare.	—	1815 ²² / ₂	115	22,190	476,634	—	Grosshandels-societeten deputerade.	— ⁸⁵⁾
Minuthandelsföreningens d:o.	D:o och tillfälliga understöd.	—	1874	31	2,730	279,281	—	En styrelse.	7,703
Viktualiehandlarnes pensionsinrättning.	Understöd åt delegarne, deras enkor och barn.	—	1739 ¹⁸ / ₄	44	8,791	261,178	210,000	En direktion.	756
Handelsbokhållarnes pensionsförening.	Pensioner åt delegarne.	—	1869 ³⁰ / ₁	61	17,670	453,974	—	En styrelse.	5,160
Stockholms stads handtverksförenings pensions- och understöds-kassa.	D:o d:o.	—	1889 ¹ / ₄	—	—	27,834	—	Handtverksföreningens styrelse.	— ⁸⁶⁾
Skomakaremästareföreningens i Stockholm allmänna kassa.	D:o och begravningshjälp.	—	—	45	6,000	236,040	323,200	En styrelse.	608 ⁸⁷⁾
Stockholms bagaregesällförenings pensionsfond.	D:o åt delegarne.	—	1881 ¹ / ₆	8	215	5,062	—	D:o.	197
Rörstrands pensionskassa.	D:o d:o samt deras enkor.	—	1886 ¹ / ₄	18	3,600	60,730	—	D:o.	4,032
Pensionskassan Arbetarnes ring.	D:o d:o.	—	1883 ²⁴ / ₁₀	18	432	17,175	—	D:o.	484
Vänkskapsbrödernas enskilda enke- och pupillkassa.	Understöd åt enkor och barn efter ledamöter.	—	1863 ²⁸ / ₁₁	36	1,440	22,475	—	D:o.	224
Summa			—	11,226	5,503,020	84,071,405	6,818,706		

h) Andra stiftelser och inrättningar.

Gärge's fond.	Af testator ej bestämdt.	G. V. Gärge.	—	—	—	1,000	—	Klara skolråd.	—
Lindgrens d:o.	Middagsmåltid åt fattigvårdsstyrelsen.	Direktören E. Lindgren.	1802 ¹ / ₁₂	—	23	500	—	Klara fattigvårdsstyrelse.	—
Reuckners testamente.	Underhåll af Reucknerska grafven å Johannes kyrkogård.	Enkefru S. L. Reuckner.	1878 ¹⁸ / ₁₀	—	—	5,000	—	Jakobs och Johannes fattigvårdsstyrelse.	— ⁸⁸⁾
Gåfva af okänd.	Inköp och utdelning af Arndts »Paradis lustgård».	Okändt.	1796 ²⁰ / ₆	—	—	125	—	Maria fattigvårdsstyrelse.	—
Bångs testamentsfond.	Underhåll af kyrkan.	Direktör Bång.	—	—	—	3,000	—	Katarina kyrkoråd.	—
Fredenhols donationsfond.	»3 särskilda ändamål.»	Fröken R. Fredenholm.	1895	—	—	7,000	—	D:o.	—
Höijers donationsfond.	T. v. lifränta.	Organisten Höijer.	—	—	—	41,021	—	D:o.	—
Söderbergs testamentsfond.	D:o.	Fabrikören J. Söderberg.	1893	—	—	12,000	—	D:o.	—
Tengströms d:o.	Afbetalning af kyrkans skuld.	Kamrer Tengström.	—	—	—	15,105	—	D:o.	—
Ljunglöfs donation.	Anordnande af symöten inom församlingen.	Fröken C. M. Ljunglöf.	—	—	75	2,000	—	Adolf Fredriks kyrkoråd.	—
Hebbes d:o.	För kyrkan.	Anders Hebbe.	1804 ¹⁷ / ₁₂	—	368	10,500	—	Tyska församlingens föreståndare.	—
Jubileumsfonden.	Till kyrkans tjenstemän.	Tyska församlingen.	1871 ⁸ / ₅	1	50	5,000	—	D:o kyrkoherde och föreståndare.	—
Pastor Kaisers fond.	Till kyrkokören.	Medlemmar af d:o.	1890 ²⁷ / ₆	—	21	600	—	D:o föreståndare.	—
Reinholds stiftelse.	Till tyska församlingens kyrkokör.	Bugaren Ferd. Reinhold.	1893 ⁹ / ₂	—	35	1,000	—	Kyrkokörens styrelse.	—

Aug. Schumburgs Stiftung.	Till tyska församlingens kyrkokör.	Litografen Ang. Schumburgs arfvingar.	1895 ^{31/10}	—	—	500	—	Tyska församlingens kyrkoherde och föreståndare.	—
Wenners testamente.	För pastor.	I. L. Wenner.	1813 ^{10/6}	—	88	2,500	—	D:o föreståndare.	—
Wrangels d:o.	Underhåll af grafven i Skokloster.	Fröken M. B. Wrangel.	1706 ^{18/8}	—	—	1,128	—	D:o d:o och kyrkoherde.	—
Carl Benedicks donationsfond.	Räntan är stäld till församlingens fria disposition.	Generalkonsuln C. Benedicks.	1880 ^{3/11}	—	—	25,000	—	Mosaiska församlingens föreståndare.	—
Emma Benedicks d:o.	D:o. d:o.	Fru E. Benedicks.	1890 ^{11/12}	—	—	4,850	—	D:o.	89)
Lammis fond.	»Församlingens nytta».	Ingenjören J. Lamm.	1889 ^{17/4}	—	—	10,000	—	D:o.	—
Ludvig Levins donationsfonder.	Lifräntor, understöd åt studerande och handtverks-lärjingar m. fl., fattigunderstöd, fattiga skolbarns bespisande m. m.	Konditorn L. Levin.	1892 ^{27/6}	—	—	65,000	—	D:o.	—
Mauus testamentsfond.	För församlingens utgifter i allmänhet.	Grosshandlanden A. F. Mann o. h. hustru.	1865 ^{4/11}	—	—	20,000	—	D:o.	—
Michaelsons donation.	Något för församlingen nyttigt ändamål.	Brukspatronen G. Michaelson.	1865 ^{19/8}	—	1,200	20,000	—	D:o.	—
Längmanska donationsfonden.	Allmännyttiga ändamål.	Bruksegaren E. J. Längman.	1859 ^{20/12}	—	—	2,085,760	—	Kungl. Statskontoret.	90)
Rönnowska fonden.	Inköp af böcker till Kungl. Medicinalstyrelsens bibliotek.	Etatsrådet C. Rönnow.	1787 ^{3/6}	—	—	3,980	—	Kungl. Medicinalstyrelsen.	—
Grilleka donationsfonden.	Bidrag till en zoologisk trädgård i Stockholm.	Brukspatronen J. V. Grill.	1863 ^{15/7}	—	—	34,480	—	Kungl. Vetenskapsakademien.	—
Löfvenskiöldska fonden.	Befordrande af ändamålsenliga landtmannabyggnader.	Arkitekten C. E. Löfvenskiöld.	1881 ^{9/8}	—	—	9,102	—	Kungl. Landbruksakademien.	—
Palmgrenska d:o.	Till Landbruksakademien fria förfogande.	Bruksförvaltaren P. Palmgren.	1871 ^{28/9}	—	1,192	58,541	—	D:o.	—
Premiefonden för skogsplantering.	Uppmuntran till förbättrad skogshushållning å smärre lägenheter.	Brukspatronen N. P. Hallén.	1823	4	100	3,031	—	D:o.	—
Konservatorieelevernas graf-fond.	Underhåll af en graf.	O. Bolander m. fl.	—	—	6	264	—	Kungl. Musikaliska akademien.	—
Gieseckes donation.	Inköp, åtminstone hvar femte år, af något värdefullare konstverk.	Julia Sofia Giesecke.	1880 ^{30/5}	—	—	160,000	160,000	Nationalmusei konstafdelning.	—
Scharps d:o.	Anordnande af fre-komålningar i museibyggnadens trappuppgång samt förökande af tufvelsamlingen.	Grosshandlanden J. H. Scharp.	1890 ^{9/6}	—	—	100,000	—	D:o.	—
Palmstjernska fonden.	—	Fröknarna S. och A. Palmstjerna.	1885 ^{25/11}	—	—	4,846	—	Riddarhusdirektionen.	—
Trolle-Bondeka d:o.	—	Öfverstekammarjunkaren greve G. Trolle-Bonde.	1868 ^{2/1} 1874 ^{2/8}	—	—	9,638	—	D:o.	—
Justelii fond.	1/3 af räntan till elever vid Farmaceutiska institutet, 1/3 till pensioner och 1/3 till behöfvande farmaceuter.	Apotekaren M. Justelius.	1887	—	1,200	30,000	—	Apotekarsocietets direktion.	—
Kungl. Patriotiska sällskapet.	Att uppmuntra och befrämja nationalidighetens tillväxt och en sann medborgerskaps utöfvande.	—	1772 ^{12/2}	21	660	147,631	—	Ett förvaltningsutskott.	—
Branders medaljfond.	Medaljer till industriidkare m. fl.	Kamreraren H. A. Branders.	1869 ^{9/12}	—	45	9,027	—	Kungl. Patriotiska sällskapet.	—
Rudbecks fond.	Landtushållningens uppmuntran och förbättrande inom Skaraborgs län.	Hofmarskalken A. Rudbeck.	1802	1	60	2,030	—	D:o.	—
Fosterländska föreningen.	Att framkalla jelfveksamhet och sparsamhet hos de arbetande klasserna.	—	1869 ^{10/12}	960	5,835	47,216	—	En styrelse.	—
Sällskapet till dygdigt och troget tjänstefolks belönande.	Att genom belöningar lifva och underhålla dygd, ordning och arbetsamhet hos tjänstefolket i hufvudstaden.	Excellensen greve C. Löwenhielm.	1829 ^{27/2}	255	4,683	100,921	—	En direktion.	—
Samfundet Pro fide et christianismo.	Att genom skriftens utgifvande, skolors upprättande m. m. främja kristlig tro och sedlighet.	Hofpredikanten dr C. M. Wrangel.	1771 ^{27/3}	—	—	33,858	—	En styrelse.	91)
Kyrkoherden N. Henrikssons i Gessie fond.	Diverse ändamål.	Kyrkoherden N. Henriksson.	1876 ^{26/6}	—	—	196,338	226,000	Densamma.	92)
Bartels donation.	Tills vidare lifränta.	Enkefru C. W. Bartels.	1881 ^{9/4}	—	—	2,000	—	Direktionen öfver Stockholms sjömanshus.	—
Okänd gifvares fond.	D:o.	Okändt.	1881 sept.	—	—	10,000	—	D:o.	—
Svenska allmänna djurskyddsföreningen.	Att verka för en mild behandling af djuren.	—	1875 ^{30/11}	26	557	19,975	—	En styrelse.	93)
Roselliska testamentsfonden.	Premier åt tjenare för d:o.	Landtbrukaren O. Rosell o. h. hustru.	1880 ^{25/5}	9	100	2,349	—	Densamma.	—
Guillaumeska testamentsfonden.	Belöningar åt dem, som angifva personer, hvilka plåga och misshandla djur.	Mansell M. J. Guillaume.	1867 ^{11/7}	1	200	5,776	—	Öfverståthållarembetet för polisrenden.	—
D:o d:o.	Att genom skrifter utgifvande befordra en mild behandling af husdjuren.	Densamme.	1867 ^{11/7}	—	200	7,123	—	Kungl. Landbruksakademien.	—
Summa		—	—	—	1,278	16,698	3,336,715	386,000	—
Santliga stiftelser		—	—	—	60,668	8,481,919	147,526,020	18,143,660	—

A n m ä r k n i n g a r :

¹⁾ Kassan omfattar Buréns, Bylunds, Grans, Nyströms, Paulis, Rosellii, Wahrendorffs och Widells testamente. — ²⁾ Fondens afkastning utgår f. n. såsom lifränta åt testatrix tjenninna. — ³⁾ Räkntan utgår f. n. till några testators släktningar. — ⁴⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom 2 lifräntor. — ⁵⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom lifränta. — ⁶⁾ Fonden öfverlemnades först i december 1895. — ⁷⁾ Afkastningen har utdelats åt fattighushjonen. — ⁸⁾ Den öfriga räkntan tillfaller kyrkokassan. — ⁹⁾ I kol. 8 är intet afdrag gjort för in-teckningar. — ¹⁰⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom lifräntor åt 2 släktningar. — ¹¹⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom lifräntor. — ¹²⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom lifränta åt testatrix. — ¹³⁾ Pensionärernas afgifter under år 1895 uppgingo till 14,225 kr. — ¹⁴⁾ Omkostnaderna för hospitalet bestridas af ordensledamöternas afgifter, testaments- och gäfvomedel, arrenden m. m. — ¹⁵⁾ Förutom dessa 50 personer hafva 126 mot bespising haft sysselsättning vid hemmet och 623 erhållit mat och bad samt fått sina kläder desinfekterade. — ¹⁶⁾ Här ingå äfven 7 särskilda donationsfonder. — ¹⁷⁾ Fonden utgöras af donationer af: fru M. C. Eberstein, f. v. Aken, fru M. C. Schotte, f. Björkman, fröken M. C. Sehlberg, bergsrådet W. Petersén och professor J. H. Lidén. — ¹⁸⁾ Uppgifterna i kol. 5 och 6 omfatta äfven den Levertinska pensionsfonden. — ¹⁹⁾ Under år 1895 inflöto i årsafgifter 705 kr. — ²⁰⁾ I kol. 6 ingå äfven gäfvor till Neptunorden och Stockholms sjömanshem. — ²¹⁾ Under år 1895 inflöto i delegareafgifter 216 kr. — ²²⁾ Fonden öfverlemnades först år 1895. — ²³⁾ Öfriga räkntan (225 kr.) har utgått i form af lifräntor. — ²⁴⁾ Fonden öfverlemnades först år 1895. — ²⁵⁾ Fonden, som utgöras af flere sammanlagda donationer, öfverlemnades angifna dag af församlingens skolråd. — ²⁶⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom lifränta åt testatrix. — ²⁷⁾ Andra hälften af räkntan utgår till arvingar efter donator. — ²⁸⁾ I kassan ingår äfven Hygrelle stipendiifond (stiftad år 1833 af generaladjutanten Hygrelle och hans hustru). — ²⁹⁾ Redogörelsen omfattar äfven »Fonden till minne af Hugo Fähræns.» — ³⁰⁾ I kapitalbehållningen ingå äfven en del donationer. — ³¹⁾ Fastigheterna synas vara till någon del in-tecknade. — ³²⁾ Institutet afskildes år 1879 från det af protokollasekreteraren P. A. Borg grundade Institutet för döfstumma och blinda å Manilla. — ³³⁾ I kol. 8 är intet afdrag gjort för in-teckningar. — ³⁴⁾ Under redogörelseåret, slutande den 30 juni 1895, har i bidrag från fängvården influtit 31,864 kr. Fastigheten utgöras af åkerbrukskolonien Hall inom Östertelge socken af Stockholms län. — ³⁵⁾ Dessutom hafva utdelats 100 beklädnader, skänkta af H. M. Konungen. — ³⁶⁾ Den första åkerbrukskolonien (å egendomen Lemuë i Östergötlands län) beräknas taga sin början sommaren 1897. — ³⁷⁾ Ursprungligen afedd för utvidgning af St Klara skolhus. — ³⁸⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom lifränta åt en släkting. — ³⁹⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom lifränta. — ⁴⁰⁾ Räkntan å donationen utgår f. n. såsom lifränta. — ⁴¹⁾ Fonderna äro följande: Johan Michaelsons fond 172,119:56 kr., Fonden till minne af Wagener Smitt 174,655:09 kr., Lars Johan Hiertas fond 219,658:06 kr., Lars Monténs m. fl. förenade fonder 136,878:54 kr., O. J. Hagelstams och hans frus donation 121,796:98 kr., Lifräntefonden 155,767:40 kr., C. C. Söderströms fond 52,574:63 kr., Eneroths fond 80,807:20 kr., J. A. Bergs fond 163,841:01 kr., tre nne fonder för matematiska lärare 59,426:05 kr., Tafvelfonden 15,228:15 kr., Allmänna fonden 149,756:92 kr., Lammas donation 5,618:82 kr., John Söderbergs fond 1,858,422:75 kr., John Söderbergs stipendiifond 222,374:28 kr., C. Norstedts fond 10,202:50 kr. samt Pensionsfonden 54,756:41 kr. — ⁴²⁾ I utdelningen ingår äfven räkntan å den Sundbergska donationen. — ⁴³⁾ Enligt akademis beslut användes räkntan till förstärkande af den Flormanska belöningen. — ⁴⁴⁾ Årligt statsunderstöd 4,000 kr.

— ⁴⁵⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom lifränta. — ⁴⁶⁾ Förvaltningen ej fullständigt ordnad förrän med början af år 1896. — ⁴⁷⁾ Fonden får ej för sitt ändamål disponeras, förrän årliga räkntan uppgår till 400 kr. — ⁴⁸⁾ Stipendiutdelningen började först år 1896. — ⁴⁹⁾ I lifräntor m. m. till 2 personer hafva under år 1895 utdelats 449 kr. — ⁵⁰⁾ Uppgifterna i kol. 3 och 4 afse endast barnbördshuset. Sällskapet sjelft har uppstått ur hemliga ordenssällskapet »Svenska Landtgillet» vid dess upplösning kring midten af förra århundradet. — ⁵¹⁾ Redogörelsen omfattar äfven de för särskilda ändamål donerade fonder. — ⁵²⁾ Största delen af den ursprungliga donationen har jemlikt testamentsföreskrifterna använts till utvidgning af Serafimerlasarettet. — ⁵³⁾ Regelbundna delegareafgifter förekomma icke, utan erhåller kassan endast ett årligt anslag från Medicinska föreningen, hvilket år 1895 uppgick till 300 kr. Sjukhjelpsbeloppet bestämmer i hvarje särskildt fall. — ⁵⁴⁾ Rörande de registrerade sjukhussorna hänvisas i öfrigt till Försäkringsinspektörens tryckta årsredogörelse. — ⁵⁵⁾ Sjukhjälp har samma år utgått för 1,322 sjukveckor samt begrafningshjälp till 21 sterhus. — ⁵⁶⁾ I behållningen ingår ett bibliotek, värderadt till 1,500 kr. — ⁵⁷⁾ F. d. Separators arbetares sjukhus. — ⁵⁸⁾ Fastigheten är in-tecknad för 94,000 kr. — ⁵⁹⁾ Kassan är gemensam för arbetarne vid Normanska och Centraltryckerierna. — ⁶⁰⁾ F. d. Kungsholms goodtemplars sjuk- och begrafningskassa. — ⁶¹⁾ I delegareafgifterna ingå äfven afgifterna till föreningens pensionsfond. — ⁶²⁾ F. d. E. J. Bohmans & sons arbetares sjuk- och begrafningskassa. — ⁶³⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom lifräntor. — ⁶⁴⁾ Testamentet emottaget den 1 november 1895. — ⁶⁵⁾ Fastigheten synes vara till någon del in-tecknad. — ⁶⁶⁾ Årligt anslag 7,500 kr. — ⁶⁷⁾ Årliga bidrag lemnas af officerskåren. — ⁶⁸⁾ Landshöfdingen i Stockholms län är ordförande i direktionen. — För 243 nummer inom länet vid regementet erlägges årligen ett öre per roteradt öresland med 98:29 kr. — ⁶⁹⁾ Årligt statsbidrag 45,000 kr. Nya pensioner meddelas tills vidare icke. — ⁷⁰⁾ Fonden förvaltas i sammanhang med Civilstatens enskilda enke- och pupillfond. — ⁷¹⁾ Årsinkomsten har jemlikt kungl. brefvet den 31 augusti 1866 tillgodoförts Civilstatens lifräntefond. — ⁷²⁾ Do do med undantag af 730 kronor, som utgått i form af lifränta. — ⁷³⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom lifränta åt en testators släkting. — ⁷⁴⁾ Stiftelsen grundad på gäfvor till akademien för anskaffande af eget hus, med vilkor af nämnda pensionsutdelning. — ⁷⁵⁾ Först sedan fonden uppgått till 100,000 kr., får räkntan användas till det angifna ändamålet. — ⁷⁶⁾ Fonden mottagen först år 1895. — ⁷⁷⁾ Utdelningen redovisas under den Schaumkelleka understödsfonden. — ⁷⁸⁾ Uppgifterna i kol. 5 och 6 omfatta äfven Haakska donationen. — ⁷⁹⁾ Kassan upplöst den 1 mars 1896 och dess tillgångar fördelade mellan delegare och pensionärer. — ⁸⁰⁾ I delegareafgifterna ingå här äfven bolaxets bidrag m. m. — ⁸¹⁾ Uppgifterna afse året 1/4 1894—3/4 1895. — ⁸²⁾ Afgifterna betalas af skoldistrikten. — ⁸³⁾ Fonden är öfvertagen af Kungl. Teaternes pensionsinrättning med skyldighet att utbetala pensioner till dertill berättigade. — ⁸⁴⁾ I fråga om delegareafgifterna se grundfonden under afd. e) här ofvan. — ⁸⁵⁾ Afgiften utgör 300 kr. för en gång. — ⁸⁶⁾ Pensioner utdelas först, sedan fonden stigit till 50,000 kr. — ⁸⁷⁾ Fastigheten synes vara till någon del in-tecknad. — ⁸⁸⁾ F. n. utgår dessutom en lifränta å 200 kr. — ⁸⁹⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom lifräntor. — ⁹⁰⁾ Fonden får ännu icke disponeras. — ⁹¹⁾ I behållningen ingå äfven de Björckska och Rudbeckska stipendiifonderna. — ⁹²⁾ Fastigheten är in-tecknad för 123,395 kr. — Fonden är tills vidare ställd på tillväxt. — ⁹³⁾ Uppgiften synes omfatta äfven en del donationer.